

ВІСНИК

Національного банку України

Щомісячний науково-практичний журнал
Національного банку України

Видається з березня 1995 року

Журнал "Вісник Національного банку України"
внесено до нового "Переліку наукових фахових видань України,
в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття
наукових ступенів доктора і кандидата наук" (економічні науки).
Підстава: постанова президії ВАК України від 10.02.2010 р. № 1-05/1

Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана
(протокол від 02.12.1999 р. № 4)
та Вченою радою Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)
(протокол від 13.03.2009 р. № 7)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Петрик Олександр Іванович (голова)
Бажал Юрій Миколайович
Барановський Олександр Іванович
Боровецький Ришард
Вовчак Ольга Дмитрівна
Вожжов Анатолій Павлович
Гальчинський Анатолій Степанович
Геєць Валерій Михайлович
Кіреєв Олександр Іванович
Коваленко Олена Іванівна
Козьменко Сергій Миколайович
Круглик Сергій Вікторович
Лютій Ігор Олексійович
Мітнік Стефан
Міщенко Володимир Іванович

Мороз Анатолій Миколайович
Патріац Людмила Миколаївна
Равський Костянтин Євгенійович
Ричаківська Віра Іванівна
Савлук Михайло Іванович
Сениц Павло Миколайович
Смовженко Тамара Степанівна
Стельмах Володимир Семенович
Тридід Олександр Миколайович
Федосов Віктор Михайлович
Шаров Олександр Миколайович
Шевчук Анатолій Васильович
Шульга Наталія Петрівна
Щербакова Олена Анатоліївна

РЕДАКЦІЯ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ НБУ

Головний редактор
Заступник головного редактора
Начальник відділу з випуску журналу
"Вісник Національного банку України"
Заступник начальника відділу
Редактор
Відповідальний секретар
Головний художник
Дизайн і верстка:
Коректор
Оператор
Переклад:
Розповсюдження:
Реклама:
Фото:
Черговий редактор

ПАТРИЦАЦЬ Л.М.
КРОХМАЛЮК Д.І.
ПІДВИСОЦЬКИЙ Р.В.
МАТВІЙЧУК Ю.Г.
ПАЦЕРА М.М.
ЛІПІНСЬКА С.М.
КОЗИЦЬКА С.Г.
ХАРУК О.В., НЕВСЬКИЙ Д.О.
ТРИФОНОВА О.М.
ЛИТВИНОВА Н.В.
МАРЧЕНКО О.В., ОСЬМАК О.Г.
ТРИКІША А.І.
СЧАСТЛИВЦЕВА І.В.
ГОРБАТИЙ В.О., НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.
МАТВІЙЧУК Ю.Г.

Електронна версія цього номера журналу буде доступна
у розділі "Публікації" Офіційного інтернет-представництва
Національного банку України
у квітні 2015 року

№ 10 (224)
Жовтень 2014

Здано до друку 30.09.2014 р.

Засновник і видавець:
Національний банк України

Адреса: вул. Інститутська, 9, Київ-601, 01601, Україна

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 20467-10267 ПР від 06.12.2013 р.

Видається у комплекті з електронною версією
на CD-диску додатка "Законодавчі і нормативні акти
з банківської діяльності"

Дизайн: редакція періодичних видань
Національного банку України

Надруковано з готового оригінал-макета
відділом організації видавничого забезпечення
Головного господарського управління
Національного банку України

КОНТАКТИ

Адреса редакції:
просп. Науки, 7, Київ-28, 03028, Україна
(адреса для листування:
Редакції періодичних видань,
вул. Інститутська, 9, Київ-601, 01601, Україна)
Тел./факси: (044) 524-96-25, 525-38-25
Тел.: (044) 527-39-44, 527-38-06, 527-31-77
E-mail: litvinova@bank.gov.ua
http: //www.bank.gov.ua
Адреса друкарні:
просп. Науки, 7, Київ-28, 03028, Україна

Формат 60 × 90 / 8
Друк на цифровому обладнанні
Фіз. друк. арк. 10
Умовн. друк. арк. 10
Обл.-вид. арк. 9.4

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі,
посилання на "Вісник Національного банку України"
обов'язкове.
Редакція може публікувати матеріали
в порядку обговорення, не поділяючи думку автора.
Відповідальність за точність викладених фактів несе автор,
а за зміст рекламних матеріалів – рекламодавець.

Передплатний індекс 74132

© Національний банк України, 2014

ISSN 2310-2624

ВІСНИК

Національного банку України

*Monthly scientific and practical journal
of the National Bank of Ukraine*

Published since March 1995

The journal "Herald of the National Bank of Ukraine" is registered in the new
"List of scientific professional editions of Ukraine, in which results
of theses for obtaining a PhD degree (Economics) can be published".
Grounds: Resolution of the Higher Attestation Commission of Ukraine
No. 1-05/1 of 10 February 2010

The journal was recommended for publication
by the Academic Council
of the Vadym Hetman National Economic University (Minutes No. 4 of 2 December 1999)
and by the Academic Council
of the University of Banking of the National Bank of Ukraine (Minutes No. 7 of 13 March 2009)

**No. 10 (224)
October 2014**

**Authorized publication:
30 September 2014**

**Founder and publisher:
National Bank of Ukraine**

Address:

9 Instytutska Street, Kyiv, 01601, Ukraine

Registration certificate:

KB No. 20467-10267 ПП of 6 December 2013

The journal comes with a CD supplement
"Legislative and Normative Acts on Banking"

Designed by the Editorial Board
of NBU Periodicals

Printed by the Printed Materials Division
of the NBU Main Administration and Maintenance Office

CONTACTS

Address of the Editorial Office:
7 Nauky Avenue, Kyiv, 03028, Ukraine

Address for correspondence:
Editorial Board of NBU Periodicals,
9 Instytutska Street, Kyiv, 01601, Ukraine
Tel./fax: + 380 (44) 524 9625, 525 3825
Tel.: + 380 (44) 527 3944, 527 3806, 527 3177

E-mail: litvinova@bank.gov.ua
<http://www.bank.gov.ua>

Address of the Printing House:
7 Nauky Avenue, Kyiv, 03028, Ukraine

Format 60 × 90 / 8

Digital printing

Physical printed sheets: 10

Conventional printed sheets: 10

Publisher's sheets: 9.4

For reprinting materials published herein
the reference to the journal
"Herald of the National Bank of Ukraine"
is compulsory.

The Editorial Board can publish materials
being under discussion, not sharing the author's opinion.
The author bears responsibility for the accuracy of the materials;
the advertiser bears responsibility
for the content of promotional materials.

Subscription index: 74132

© National Bank of Ukraine, 2014

EDITORIAL STAFF:

Oleksandr Petryk (the Chairman)
Yurii Bazhal
Oleksandr Baranovskyi
Ryszard Borowiecki
Olha Vovchak
Anatolii Vozhzhov
Anatolii Halchynskyi
Valerii Heiets
Oleksandr Kirieiev
Olena Kovalenko
Serhii Kozmenko
Serhii Kruhlyk
Ihor Liutyi
Stefan Mittnik
Volodymyr Mishchenko

Anatolii Moroz
Liudmyla Patrikats
Kostiantyn Raievskyi
Vira Rychakivska
Mykhailo Savluk
Pavlo Senyshch
Tamara Smovzhenko
Volodymyr Stelmakh
Oleksandr Trydid
Viktor Fedosov
Oleksandr Sharov
Anatolii Shevchuk
Nataliia Shulha
Olena Shcherbakova

EDITORIAL BOARD OF NBU PERIODICALS:

Editor-in-Chief:
Deputy Editor-in-Chief:
Head of the Division for Issue of the
"Herald of the National Bank of Ukraine":
Deputy Head of the Division:
Editor:
Responsible Secretary:
Chief Designer:
Designers:
Proofreader:
Computer-aided composition:
Translators:
Distribution Agent:
Advertising Manager:
Photos:
Duty Editor:

LIUDMYLA PATRIKATS
DMYTRO KROKHMALIUK

ROMAN PIDVYSOTSKYI
YURII MATVICHUK
MYKOLA PATSERA
SVITLANA LIPINSKA
SVITLANA KOZYTSKA
OKSANA KHARUK, DMYTRO NEVSKYI
OLENA TRYFONOVA
NATALIYA LYTUVNOVA
OLENA MARCHENKO, OLEKSANDR OSMAK
ANDRII TRYKISHA
IRYNA SCHASTLIVTSEVA
VLADYSLAV HORBATYI,
VLADYSLAV NEHREBETSKYI
YURII MATVICHUK

The electronic version of the publication will be available
in the Publications section of the official web-site
of the National Bank of Ukraine
in April 2015

ЗМІСТ

МАКРОЕКОНОМІКА

Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік 5

Т.Смовженко, Г.Багратян, І.Кравченко

Макроекономічна політика України в 2014–2019 рр.:
банківська і фінансова сфери 20

ФІНАНСИ, БІЗНЕС, СОЦІУМ

Колектив Національного банку України надає благодійну допомогу
захисникам Вітчизни 9

Ю.Матвійчук

Підтримка українського війська – справа честі колективу
Університету банківської справи НБУ 10

М.Пацера

Академія допомагає воїнам-землякам 12

СВІТОВА ЕКОНОМІКА

А.Даниленко

Заходи економічної політики із подолання кризи в країнах,
що постраждали від анексії: світовий досвід та рекомендації
для України 14

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА

Т.Васильсва, Н.Євченко

Фінансову грамотність сумчан від школяра до пенсіонера
підвищує банківська академія 25

БАНКИ УКРАЇНИ

І.Пасічник, К.Базадзе

Трансформація каналів продажу банківських послуг
у контексті забезпечення конкурентоспроможності банків 28

Основні показники діяльності банків України
на 1 вересня 2014 року 70

Зміни і доповнення до Державного реєстру банків,
внесені у серпні 2014 р. 71

Банки, яким змінено або в яких відкликано банківську ліцензію
у серпні 2014 року 71

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Л.Снігурська

Проблеми формування банком облікової політики щодо кредитів
та інших фінансових активів зі зменшеною корисністю 34

Р.Підвисоцький

Фінансова звітність за міжнародними стандартами
сприятиме модернізації економіки України 52

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Б.Самородов, А.Кобилін, Р.Семенов

Інформаційне забезпечення резервування
за кредитами юридичних осіб 46

НАГЛЯД, АУДИТ, КОНТРОЛЬ

О.Заруцька

Структурно-функціональний аналіз фінансового стану
банків України 56

БАНКНОТИ І МОНЕТИ

Про введення в обіг пам'ятних монет “180 років
Київському національному університету імені Тараса Шевченка” 62

Про введення в обіг пам'ятної монети “Дівчатко” 63

Про введення в обіг пам'ятної монети “За творами О.П.Довженка”
(до 120-річчя від дня народження) 63

Поповнення готівково-грошового обігу банкноту
номіналом 500 гривень у вересні 2014 року 64

Поповнення готівково-грошового обігу розмінною монетою
номіналом 10 копійок із низьковуглецевої сталі 64

НОВІ КНИГИ

Т.Зінькова

Нові надходження до Національної бібліотеки України
імені В.І.Вернадського 65

ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК

“Пробіг під каштанами” 69

Хроніка найважливіших подій і рішень. Серпень 2014 року 77

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют,
який встановлюється Національним банком України
один раз на місяць (за серпень 2014 року) 71

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют,
який встановлюється Національним банком України
щоденно (за серпень 2014 року) 72

Ринок державних цінних паперів України у серпні 2014 року 74

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України
у серпні 2014 року 76

Вимоги до авторів щодо оформлення та подання творів 79

CONTENTS

MACROECONOMICS

The Main Principles of the Monetary Policy for 2015	5
Tamara Smovzhenko, Grant Bagratian, Iryna Kravchenko Macroeconomic policy of Ukraine for 2014–2019: banking and financial areas	20

FINANCE, BUSINESS, SOCIETY

Employees of the National Bank of Ukraine give charitable assistance for defenders of Fatherland	9
Yurii Matviichuk Support of the Armed Forces of Ukraine is a point of honor for the team of the NBU University of Banking	10
Mykola Patsera The Academy helps soldiers-countrymen	12

WORLD ECONOMY

Andriy Danylenko Economic policy measures to overcome the crisis in countries that lived through annexation: international experience and recommendations for Ukraine	14
---	----

ECONOMIC EDUCATION

Tetian Vasylieva, Nataliia Yevchenko The Academy of Banking improves financial competence of Sumy inhabitants from a pupil to a pensioner	25
--	----

BANKS OF UKRAINE

Iryna Pasichnyk, Kamila Bazadze Transformation of banking sales channels in the context of ensuring banks' competitiveness	28
Basic indices of activities of Ukrainian banks of the 1 September 2014	70
Amendments to the State Register of Banks, which were made in August 2014	71
Banks whose banking licenses were revoked or suspended in August 2014	71

BUSINESS ACCOUNTING

Liudmyla Snihurska Problems in formation of the accounting policy concerning impaired loans and other financial assets by banks	34
Roman Pidvysotskyi Financial reporting pursuant to international standards will facilitate modernization of Ukraine's economy	52

DATAWARE AND SOFTWARE

Borys Samorodov, Anatolii Kobylin, Ruslan Sementsov Dataware for formation of reserves covering risks from credit operations of legal entities	46
---	----

SUPERVISION, ACCOUNTING, CONTROL

Olena Zarutska Structural and functional analysis of the financial performance of banks of Ukraine	56
---	----

BANKNOTES AND COINS

Putting into circulation the commemorative coins "180 Years of Taras Shevchenko National University of Kyiv"	62
Putting into circulation the commemorative coin "Virgo (Little Maiden)"	63
Putting into circulation the commemorative coin "Inspired by O.P.Dovzhenko's Works" (on the occasion of the 120th anniversary of his birth)	63
Replenishment of money circulation with the 500 hryvnia banknote in September 2014	64
Replenishment of money circulation with 10 kopyyka small coin made of low-carbon steel	64

NEW BOOKS

Tetiana Zinkova New inflows to the Vernadsky National Library of Ukraine	65
--	----

CENTRAL BANK

"Run under chestnuts"	69
Chronicle of the most important events and resolutions. August 2014	77

FINANCIAL MARKET

Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies, which is established by the National Bank of Ukraine monthly (for August 2014)	71
Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies, which is established by the National Bank of Ukraine daily (for August 2014)	72
Government securities of Ukraine in August 2014	74
Main parameters of the monetary market of Ukraine in August 2014	76
Requirements to authors concerning materials presentation	79

Працівники Національного банку України – учасники "Пробігу під каштанами – 2014".

Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік

The Main Principles of the Monetary Policy for 2015

Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік визначають завдання та показники діяльності Національного банку України (далі – Національний банк) у середньостроковій перспективі для забезпечення стабільності грошової одиниці України та досягнення цілей, визначених Законом України “Про Національний банк України”, і враховують тенденції та прогноз розвитку економіки, бюджетної сфери та грошово-кредитного ринку.

Пріоритетною метою грошово-кредитної політики є досягнення та підтримка цінової стабільності в державі, головним критерієм чого розглядається досягнення та підтримання в середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін у межах 3–5% на рік. Для досягнення пріоритетної мети вживатимуться заходи щодо стабілізації та збалансованого розвитку валютного ринку.

Економічні, соціальні та політичні виклики, яких знає Україна у 2014 році, зумовлюють значні ризики та невизначеності стосовно подальшого розвитку економіки та фінансових ринків. Заходи з відновлення макроекономічної та фінансової стабільності в державі, а також продовження проведення економічних і соціальних реформ в короткостроковому періоді можуть зумовлювати збереження підвищеного інфляційного тиску. За таких умов проведення грошово-кредитної політики упродовж найближчих років виходитиме з необхідності сприяння поступовому зниженню темпів інфляції, маючи на меті досягнення середньострокової інфляційної цілі до 2018 року. На шляху наближення до середньострокової інфляційної цілі передбачається така орієнтовна траєкторія приросту споживчих цін у річному вимірі: на кінець 2015 року – 9%, на кінець 2016 року – 7%, на кінець 2017 року – 5%. Досягненню середньострокової цілі сприятиме передбачений на другу половину 2015 року перехід до монетарного режиму інфляційного таргетування, чому передуватиме реалізація комплексу заходів, спрямованих на створення відповідних макроекономічних, інституційних, організаційних та технічних передумов.

Відповідно до законодавства України в межах, що не перешкоджатимуть забезпеченню стабільності грошової одиниці, грошово-кредитна політика також спрямовуватиметься на сприяння стабільності банківської системи, а також на сприяння стійкими темпами економічного зростання та підтримку урядової економічної політики. Успішність роботи Національного банку за наведеними напрямками визначатиметься в комплексі з результативністю заходів економічної політики Уряду на підставі критеріїв,

що містяться у відповідних прогнозних і програмних документах економічного та соціального розвитку.

Головні ризики щодо досягнення цілей та орієнтирів грошово-кредитної політики у короткостроковій перспективі концентруються довкола розвитку подій на сході України. Тривале збереження конфлікту, з одного боку, негативно впливатиме на ринкові очікування населення та бізнесу, з іншого – на економічну активність внаслідок ускладнення ведення господарської діяльності в окремих регіонах, а також звуження зовнішніх ринків збуту через взаємне запровадження обмежувальних заходів у торгівлі з Росією. У більш тривалій перспективі головні ризики концентруватимуться довкола можливої несприятливої динаміки світових фінансових та товарних ринків, а також ефективності здійснення економічних реформ у країні.

РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ У 2014 РОЦІ

У січні–серпні 2014 року умови проведення грошово-кредитної політики надзвичайно ускладнилися: рецесивні тенденції 2012–2013 років були посилені різким погіршенням соціально-політичної ситуації, анексією Криму та подальшим загостренням ситуації на сході країни, а останнім часом і зовнішньою агресією, що значно ускладнило або зробило неможливим ведення економічної діяльності на частині території країни. Обмежені фінансові ресурси державного та приватного секторів зумовлювали звуження внутрішнього попиту, а неспри-

ятлива зовнішня кон'юнктура, зокрема дискримінаційні торгові дії з боку Росії — зовнішнього. Як результат, реальний ВВП за I та II квартали поточного року знизився на 1.1% та 4.7% відповідно.

Накопичені зовнішні дисбаланси, пов'язані зі значним дефіцитом поточного рахунку платіжного балансу в попередні роки, створюють суттєвий девальваційний тиск. Крім того, підвищені ризики соціально-політичної ситуації провокують вплив капіталу з країни та депозитів з банківської системи. З метою посилення спроможності економіки та фінансової системи протистояти зовнішнім шокам Національним банком було запроваджено перехід до системи гнучкого обмінного курсу. В результаті у січні — серпні 2014 року обмінний курс гривні до долара США на міжбанківському ринку знизився на 66.9% — до 13.6058 грн./дол. США.

Зниження обмінного курсу гривні, підвищення адміністративно-регульованих цін і тарифів внаслідок проведення назрілих економічних реформ, а також погіршення ринкових очікувань позначилися на ціновій динаміці. Приріст індексу споживчих цін у річному вимірі у серпні 2014 року збільшився до 14.2% порівняно з 0.5% у грудні 2013 року. Очікується, що на кінець року індекс споживчих цін зросте на 19% у річному вимірі.

В умовах погіршення очікувань, пік якого припав на кінець I-го кварталу поточного року, регулюючі дії спрямувалися насамперед на відновлення довіри вкладників, забезпечення вчасного проведення розрахунків і стабілізацію діяльності банків. Були запроваджені додаткові спеціальні механізми підтримки ліквідності банків, збільшені обсяги такої підтримки, пом'якшені вимоги до формування банками обов'язкових резервів, а на валютному ринку застосовані тимчасові регулюючі заходи. Одночасно через інструменти процентної політики стимулювалося повернення коштів у банківську систему.

Зазначені заходи сприяли деякому поліпшенню ринкових очікувань та покращенню в II кварталі 2014 року ринкової ситуації, що проявлялося в формуванні в цей період чистої пропозиції готівкової та безготівкової іноземної валюти на міжбанківському ринку та покращенні динаміки депозитів населення (у червні був зафіксований їх приріст). Це дало змогу тимчасово пом'якшити окремі регулятивні обмеження на валютному ринку та відмовитися від використання додаткових спеціальних механізмів підтримки ліквідності банків.

Утім, ситуація на грошово-кредитному ринку все ще залишалася волатильною. Так, у липні та серпні навіть на фоні позитивних економічних сигналів (зниження місячних темпів інфляції, успішний перший перегляд програми “Стенд-бай”, відновлення припливу іноземного капіталу на ринок внутрішніх запозичень) відбувалися значні коливання курсу на валютному ринку та погіршення динаміки депозитів. Для нейтралізації цих тенденцій Національний банк у серпні 2014 року запровадив 100%-й продаж іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку. Крім того, з вересня 2014 року запроваджено низку нових регуляторних заходів, спрямованих на стабілізацію валютного ринку.

З огляду на необхідність сприяння стабільності банківської системи рівень ліквідності протягом звітного періоду підтримувався на достатньо високому рівні. Так середньоденний обсяг коррахунків банків у Національному банку упродовж восьми місяців 2014 року становив 28.3 млрд. грн. порівняно з 25.3 млрд. грн. у 2013 році.

Значна частина обсягу коштів з підтримки ліквідності банків внаслідок впливу вкладів трансформувалася в готівку поза банками, обсяг якої за січень—серпень 2014 року збільшився на 21.8%. Це зумовлювало випереджаюче зростання монетарної бази (на 11.2%) порівняно з грошовою масою (на 4.0%). Очікується, що за результатами поточного року монетарна база має зрости на 28%.

Скорочення ресурсної бази банків та зменшення за складних економічних умов кількості надійних позичальників мало наслідком зниження кредитної активності банків. За січень — серпень 2014 року обсяг кредитів у національній валюті зменшився на 7.6%, в іноземній — на 9.8%.

ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Відповідно до макроекономічних прогнозів, узгоджених Національним банком та Урядом України під час здійснення першого перегляду програми “Стенд-бай”, зниження реального ВВП України у 2014 році може становити 6.5%. Основними чинниками такої несприятливої динаміки виступатимуть шоки, пов'язані з погіршенням умов торгівлі внаслідок взаємного запровадження обмежувальних заходів у торгівлі з Росією, а також загостренням ситуації на сході України, зокрема виведенням із господарського обігу великої кількості промислових підприємств, руйнацією інфраструктури, зменшенням обсягів торгівлі та діяльності малого і середнього бізнесу. Помірне зростання світової економіки та практично стабільні ціни світових ринків на метали не дозволять у повній мірі компенсувати втрати від вищезазначених факторів навіть за рахунок покращення цінової конкурентоспроможності українського експорту. Частково ці втрати можуть компенсуватися у середньостроковій перспективі за рахунок полегшення доступу до ринків Європи та США для української продукції. Найбільш вагомим фактором, який підтримуватиме економічну активність у 2014 році, є очікуваний високий врожай зернових культур.

Зростання реального ВВП у 2015 році передбачається на рівні 1.0%. Такий показник в найбільшій мірі обумовлюватиметься шоком (зокрема через зниження інвестицій, зупинку промислових підприємств, руйнацію інфраструктури на частині території України тощо), який економіка України зазнає протягом поточного року.

За умов стабілізації внутрішньополітичної ситуації, припинення військового конфлікту, покращання ринкових очікувань та поступового відновлення економіки у 2015 році очікується зниження темпу приросту споживчих цін до рівня 9.0%. Ці ж чинники сприятимуть продовженню тенденції до зниження інфляції в наступні роки.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ У 2015 РОЦІ

Основне завдання грошово-кредитної політики у 2015 році полягатиме у сприянні процесу поступового зниження інфляції як підґрунтя для забезпечення досягнення до 2018 року середньострокової інфляційної цілі. Головним орієнтиром грошово-кредитної політики на 2015 рік є зниження показника приросту індексу споживчих цін за рік до рівня 9%.

Національний банк обмежено реагуватиме монетарними засобами та методами на цінові зміни, які будуть зумовлені рішеннями у сфері адміністративно регулю-

ваних цін і тарифів, структурного реформування економіки та впливу зовнішніх шоків — економічних і політичних. У цьому разі враховуватиметься те, що структурні реформи та адміністративне регулювання цін і тарифів хоча і можуть зумовлювати коливання цін у короткостроковому періоді, у середньостроковій перспективі (3–5 років), навпаки, сприятимуть відновленню цінової стабільності через усунення структурних та фіскальних диспропорцій та покращення показників ефективності відповідних галузей економіки.

Засоби та методи грошово-кредитної політики використовуватимуться насамперед для контролю впливу монетарних чинників на стабільність грошової одиниці. У першій половині року такий контроль здійснюватиметься через регулювання обсягу монетарної бази, яка розглядатиметься як операційний орієнтир грошово-кредитної політики. Приріст монетарної бази у 2015 році відповідно до наявних макроекономічних прогнозів може становити до 20%. Залежно від динаміки розвитку соціально-політичної, економічної та фінансової ситуації в державі прогнозне значення цього орієнтира може змінюватися. Також як операційні орієнтири грошово-кредитної політики розглядатимуться монетарні критерії ефективності та індикативні цілі програми “Стендбай” за чистими міжнародними резервами, чистими внутрішніми активами та монетарною базою.

Регулювання обсягу монетарної бази відбуватиметься шляхом впливу на наявність ліквідних коштів у розпорядженні банків. Спрямованість такого впливу визначатиметься залежно від конкретних умов розвитку грошово-кредитного ринку. Ще до запровадження інфляційного таргетування монетарні інструменти та процедури ухвалення регулюючих рішень максимально можливо наближатимуться до стандартів, притаманних відповідному монетарному режиму.

Як основний інструмент регулювання ліквідності банків використовуватимуться щотижневі тендери з рефінансування. З огляду на нерівномірність розподілу ліквідності між банками внаслідок сегментованості міжбанківського ринку, а також на його схильність до волатильності в умовах значних ризиків та невизначеностей Національний банк також регулярно проводитиме тендери з розміщення власних депозитних сертифікатів. У проміжках між тендерами банки за потреби матимуть змогу відкоригувати свою ліквідність через використання постійно діючих механізмів овернайт як із надання кредитів рефінансування, так і з мобілізації коштів через депозитні сертифікати. У разі виникнення потреби нівелювання структурних дисбалансів ліквідності можуть використовуватися механізми довгострокової дії (обов’язкові резерви) та невідновні операції (купівля-продаж державних цінних паперів).

Попит і пропозиція ліквідних коштів на ринку регулюватимуться через:

вплив на вартість ресурсів із використанням інструментів процентної політики. Базовою ставкою, за якою переважно визначатиметься вартість ресурсів за основними операціями з рефінансування, розглядатиметься облікова ставка. Водночас вартість розміщення ресурсів за такими операціями може відрізнятися від облікової ставки в разі різкої зміни ситуації на грошово-кредитному ринку. Для посилення дієвості процентних важелів впливу також використовуватиметься коридор ставок за щоденними механізмами постійної дії, нижньою межею якого буде став-

ка за депозитними сертифікатами овернайт, а верхньою — ставка за кредитом рефінансування овернайт. За умови зниження темпів інфляції здійснюватиметься регулювання облікової ставки в напрямку її зниження, що сприятиме полегшенню доступу суб’єктів господарювання до можливості отримання кредитних ресурсів;

визначення кількісних та якісних параметрів монетарних операцій, що може відбуватися шляхом обмеження обсягів регулярних операцій, регулювання переліку прийнятної застави, установлення додаткових вимог до банків, що матимуть намір підтримувати ліквідність через інструменти рефінансування, проведення позачергових тендерів тощо.

Із запровадженням інфляційного таргетування роль кількісних орієнтирів динаміки грошової пропозиції значно знизиться, а в подальшому вони повністю втратять статус операційних цілей грошово-кредитної політики і розглядатимуться лише як індикатори стану грошово-кредитного ринку. Реалізація грошово-кредитної політики базуватиметься на контролі процентних ставок грошового ринку через використання базової ставки Національного банку, яка буде головним інструментом грошово-кредитної політики та доповнюватиметься постійно діючими кредитним та депозитним механізмами овернайт.

Удосконаленню процентних важелів впливу, поліпшенню роботи каналів трансмісійного механізму та протидії зовнішнім шокам сприятиме продовження використання системи гнучкого (плаваючого) обмінного курсу гривні. У рамках цієї системи офіційний курс гривні до долара США встановлюватиметься на рівні середньозваженого курсу за безготівковими операціями з купівлі та продажу валюти на внутрішньому ринку країни. Така система курсоутворення не виключає можливості здійснення інтервенцій на валютному ринку для підтримки стабілізаційного потенціалу міжнародних резервів та забезпечення макроекономічної і фінансової стабільності, що в свою чергу сприятиме досягненню головної цілі грошово-кредитної політики у середньостроковій перспективі.

З метою нівелювання внутрішніх та зовнішніх загроз стабільності грошової одиниці в умовах трансформації монетарного режиму гнучко застосовуватиметься система валютних обмежень. Напрямок її використання визначатимуться на принципах розумної достатності з урахуванням стану розвитку економіки та фінансових ринків. У разі несприятливої макроекономічної динаміки та погіршення стану платіжного балансу може виникати необхідність у тимчасовому посиленні валютних обмежень, як у випадку прояву тих або інших ризиків, так і превентивно — з метою завчасного упередження виникнення небажаного розвитку подій.

З огляду на значні ризики на невизначеності Національний банк у разі необхідності буде надавати додаткову підтримку банківському сектору через розширення обсягу стандартних монетарних операцій та шляхом використання тимчасових механізмів кредитування банків. Останні, у разі їх запровадження, базуватимуться виключно на прозорих тендерних процедурах із рівним доступом усіх банківських установ.

Водночас Національний банк виходить з того, що головні резерви стабілізації діяльності банків та подальшого зростання їх кредитної активності перебувають у площині повернення в банківську систему коштів, які були вилучені у період погіршення очікувань. З огляду на це Націо-

нальний банк продовжить вживати заходів зі стимулювання повернення вкладів у банківську систему та сприяння збалансуванню валютного ринку, у тому числі через відповідне використання засобів процентної політики.

У міру прогресу в напрямі досягнення визначеного інфляційного орієнтира на 2015 рік, а також стабілізації діяльності банківської системи вживатимуться заходи в напрямі підтримки діяльності Уряду України щодо відновлення економічного зростання. Така робота концентруватиметься насамперед у площині створення умов для активізації кредитної підтримки банками реального сектору економіки, а також в напрямі сприяння за потреби у виконанні Урядом України окремих зобов'язань в рамках програми "Стенд-бай".

Підтримуватиметься тісна взаємодія Національного банку з Урядом України в питаннях узгодження грошово-кредитної та фінансової політики, у тому числі в частині впливу емісії державних боргових зобов'язань на стан грошово-кредитного ринку, а також активна співпраця в питаннях щодо забезпечення стабільності та стійкості фінансової системи, удосконалення її механізмів та інструментів. Також спільно з усіма гілками влади вживатимуться заходи в напрямі макроекономічної стабілізації, удосконалення законодавства із захисту прав кредиторів і споживачів фінансових послуг, поліпшення інвестиційного клімату, покращення судової практики розгляду кредитних спорів тощо.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПРОВЕДЕННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В СЕРЕДНЬОСТРОКОВОМУ ПЕРІОДІ

Стратегія грошово-кредитної політики в середньостроковій перспективі базуватиметься на застосуванні режиму інфляційного таргетування. В цьому напрямі будуть удосконалюватися інституційні основи діяльності Національного банку, основні зусилля концентруватимуться довкола посилення його незалежності (у тому числі в частині самостійного визначення інфляційних цілей та використання під час здійснення політики власних прогностичних розрахунків), підвищення фінансової автономії (зокрема в частині припинення практики авансового перерахування частини прибутку до державного бюджету), реформи управління (в тому числі посилення ролі Ради Національного банку) та організаційної структури Національного банку України. Для досягнення прогресу в зазначених питаннях ініціюватимуться відповідні зміни до законодавства України.

Нова операційна структура грошово-кредитної політики спиратиметься на стабільно працюючі та стійкі фінансові ринки, що є головною передумовою забезпечення ефективної роботи каналів трансмісійного механізму, діяльності Національного банку в цій сфері насамперед концентруватиметься довкола відновлення стабільності у банківській системі та посиленні її кредитного й інвестиційного потенціалу. У співпраці з Урядом та іншими фінансовими регуляторами проводитиметься робота із запровадження системи моніторингу фінансової стабільності на основі оцінки системних ризиків (зокрема через створення Ради з фінансової стабільності), проведення макропруденційного аналізу та розбудови системи макрострес-тестування. Передбачається активна участь Національного банку й у вирішенні питань щодо розвитку фондового ринку. Також вживатимуться заходи в напрямі

розвитку механізмів хеджування валютних ризиків, у тому числі через удосконалення законодавства, що регулює випуск та обіг похідних фінансових інструментів.

З огляду на свою стабілізаційну роль рівень міжнародних резервів перебуватиме в постійній динаміці: у періоди покращення кон'юнктури відбуватиметься їх зростання, у періоди посилення зовнішнього тиску можливе їх використання з метою поглинання дестабілізуючих впливів. Міжнародні резерви за потреби використовуватимуться для згладжування пікових навантажень на валютний ринок у період настання термінів виконання зовнішніх зобов'язань держави та суб'єктів господарювання.

Реалізація монетарного режиму інфляційного таргетування ґрунтуватиметься на дотриманні таких основних принципів:

безумовної пріоритетності цілі щодо цінової стабільності та підпорядкування їй усіх інших цілей і завдань грошово-кредитної політики. Відповідно до законодавства як критерій оцінки досягнення головної цілі грошово-кредитної політики використовуватиметься показник індексу споживчих цін у річному вимірі. Одночасно з метою здійснення всебічного аналізу інфляційної ситуації також відстежуватиметься динаміка інших цінових індексів;

тактичної гнучкості та орієнтації на досягнення середньострокових цілей. Підставами для коригування грошово-кредитної політики розглядатимуться насамперед чинники, які містять потенціал для зміни середньострокових інфляційних трендів. Натомість допускатиметься тимчасове відхилення показників приросту індексу споживчих цін у річному вимірі від установлених цільових орієнтирів, якщо такі відхилення будуть результатом структурних зрушень в економіці, приведення окремих цін і тарифів у відповідність до економічно обґрунтованих рівнів, впливу значних внутрішніх та зовнішніх чинників тощо;

використання режиму гнучкого обмінного курсу, який передбачає визначення вартості гривні до іноземних валют на основі співвідношення ринкового попиту та пропозиції. Водночас, ураховуючи те, що динаміка обмінного курсу гривні має значний вплив на показники інфляції та якість балансів банків, показники динаміки обмінного курсу гривні та реального ефективного обмінного курсу розглядатимуться як важливі індикатори під час прийняття регулюючих рішень;

перспективного характеру прийняття рішень. Потреба у вжитті монетарних регулюючих заходів визначатиметься насамперед на підставі інфляційного прогнозу. Також братимуться до уваги прогностичні оцінки розвитку реального сектору економіки, платіжного балансу та грошово-кредитного ринку, які здійснюватимуться на підставі аналізу широкого спектра макроекономічних, бюджетних і монетарних показників, їх взаємозв'язку та впливу на стабільність гривні;

прозорості діяльності Національного банку. Детальне пояснення мотивів і дій Національного банку у сфері регулювання грошово-кредитного ринку надаватиметься як одразу після прийняття відповідних рішень (прес-релізи, відеозвернення, брифінги тощо), так і в узагальненому вигляді – в офіційних аналітичних та прогностичних документах Національного банку, які регулярно публікуватимуться на сторінках офіційного інтернет-представництва Національного банку.

Благодійність/

Колектив Національного банку України надає благодійну допомогу захисникам Вітчизни

Employees of the National Bank of Ukraine give charitable assistance for defenders of Fatherland

Буремні події, що відбуваються в Україні, спонукали небайдужих працівників Національного банку України долучитися до надання благодійної підтримки родинам загиблих і постраждалим під час Революції гідності та матеріального забезпечення Збройних Сил України. З цією метою вже 27 лютого і 8 квітня поточного року в Операційному управлінні Національного банку було відкрито рахунки для акумуляції добровільних благодійних внесків, які здійснюються, зокрема, шляхом перерахування працівниками свого одностороннього зарплати. На базі Ради трудового колективу Національного банку діє робоча група, яка ретельно вивчає та перевіряє інформацію про потреби в допомозі і приймає рішення про цільове витрачання коштів.

Tumultuous events, that are taking place in Ukraine, have induced not indifferent employees of the NBU to join the provision of charitable assistance for families of the fallen and victims during the Revolution of Dignity and material security of the Armed Forces of Ukraine. To this purpose, already on 27 February 2014 and 8 April of the reporting year, there were established accounts in the NBU Operational Office to accumulate volunteer donations; the donations are made by means of transfer of employees' daily wages. The working team acts on the basis of the NBU Council of Employees; the group studies and verifies thoroughly the information concerning necessities and makes a decision on the target use of funds.

Спільними зусиллями працівників Національного банку вже вдалося зібрати близько 4 млн. грн. для надання благодійної допомоги родинам загиблих і постраждалим під час Революції гідності та матеріального забезпечення Збройних Сил України.

Зібрані на підтримку родин загиблих та постраждалих під час Революції гідності кошти витрачено, зокрема, для надання одноразової допомоги неповнолітнім дітям загиблих, оплати вартості послуг із перевезення дітей загиблих та потерпілих на оздоровлення і відпочинок до Польщі.

У справі допомоги Збройним Силам України було вирішено зосередити зусилля на придбанні необхідного військового дорогого обладнання. Так, у співпраці з благодійною організацією "Волонтерська сотня "Україна – Світ" на підставі заявок, наданих командуванням батальйонів, котрі перебувають безпосередньо в зоні про-

Широкоформатні плотери, передані топографічній службі Збройних Сил України, забезпечили бойові підрозділи актуальними військовими картами.

Комплекти рацій, дизельні генератори та іншу допомогу, придбану за кошти працівників Національного банку України, волонтери доставили бійцям у зону антитерористичної операції.

ведення антитерористичної операції, за кошти працівників Національного банку було придбано і передано військовослужбовцям 100 комплектів професійних рацій, 100 бронежилетів, 10 дизельних генераторів, 125 комплектів термобілизни, інше потрібне обладнання та спорядження. Дислокованим у зоні бойових дій підрозділам доставлено вісім комплектів швидкісних широкоформатних струменевих плотерів з форматом виведення A1 (A1+), укомплектованих перезарядними картриджами (контейнерами) та витратними матеріалами до них. Завдяки цьому вкрай необхідному обладнанню підрозділи в зоні АТО мають можливість отримувати великомасштабні ефективні й актуальні картографічні матеріали та фотодокументи місцевості проведення бойових дій, що врятувало і ще врятує не одне солдатське життя. На адресу колективу Національного банку надійшли по-

Кольори національного прапора об'єднали бійців, благодійників, волонтерів — усіх, кому небайдужа доля України.

дяки за надану допомогу від командування й особового складу військових частин, а також від міністра внутрішніх справ України Арсена Авакова.

Від початку проведення антитерористичної операції Національний банк також передав Міністерству оборони, Міністерству внутрішніх справ та Службі безпеки України 73 автомобілі, переважна більшість яких — броньована. Раніше ці автотранспортні засоби використовували інкасатори, тепер вони неоціненні під час вивезення поранених із зони бойових дій. Крім того, в зону АТО направлено два автомобілі швидкої допомоги, повністю укомплектовані спеціальним реанімаційним обладнанням.

Частину коштів, зібраних працівниками Національного банку, спрямовано на допомогу сім'ям бійців, загиблих у зоні АТО. Спільно з благодійною організацією "Ліга банків України" надається фінансова підтримка Київському і Харківському військовим госпіталям з метою закупівлі медичного обладнання для оперування та реабілітації тяжкопоранених.

Чимало працівників Національного банку і цілі структурні підрозділи виявляють власну благодійну ініціативу та громадянську позицію: збирають кошти, речі

першої необхідності, медикаменти і передають військово-вослужбовцям на фронт чи у госпіталі. Зокрема, ініціативна група від профспілкового комітету НБУ збрала більше 100 тисяч гривень для потреб поранених бійців, котрі перебувають на лікуванні у Головному військово-медичному клінічному центрі "Головний військовий клінічний госпіталь". За сприяння керівництва госпіталю кошти було передано тринадцятьом військовослужбовцям, які зазнали особливо важких поранень та перенесли складні ампутації, а їм лише по 20—30 років. Частину грошей через Ковельський центр допомоги було витрачено на придбання медикаментів і необхідних речей для військовослужбовців 51-ї окремої гвардійської механізованої бригади, які з тяжкими втратами виходили з оточення під Іловайськом.

— Колектив Національного банку України завжди сприяє відродженню духовних основ нашого народу, плекає загальнолюдські цінності, серед яких важливу роль відіграє доброчинність, — зазначила заступник Голови Національного банку України Віра Ричаківська. — Саме тому ініціатива щодо підтримки українських військових знайшла такий широкий відгук серед працівників Національного банку, які спільно з представниками волонтерських рухів та медиками беруть участь у надзвичайно важливій справі — з вдячністю захисникам Вітчизни, сподіванням на дієвість допомоги та вірою в нашу єдину Україну!

Благодійні кошти від працівників Національного банку на підтримку українського війська продовжують надходити. Адже попереду країну очікує нелегкий і тривалий період відновлення та відбудови, створення у потерпілих регіонах належних умов для життя, що потребуватиме колосальних витрат та активної участі всієї банківської спільноти. Сподіватимемося, завдяки спільним зусиллям на нашій землі швидше запанують мир, злагода і добробут!

Фото із сайту благодійної організації "Волонтерська сотня "Україна – Світ".
Photos from website of the charitable organization "Volunteer Hundred Ukraine-World"

Підтримка українського війська — справа честі колективу Університету банківської справи НБУ

Support of the Armed Forces of Ukraine is a point
of honor for the team of the NBU University of Banking

Колектив Університету банківської справи НБУ (м. Київ) із самого початку бойових дій на сході України мобілізував зусилля на підтримку Збройних Сил і Національної гвардії. За останні кілька місяців проведено десятки різноманітних заходів, результатом яких стала матеріально-технічна, фінансова, а також морально-патріотична допомога воїнам-захисникам.

The team of the NBU University of Banking (City of Kyiv) has bent every effort to support the Armed Forces and National Guard of Ukraine since the very beginning of combat operations in the east of Ukraine. During the last months, there were held dozens of miscellaneous actions, as a result of which soldiers-defenders received material, technical, financial, moral, and patriotic support.

Студенти і науково-педагогічний колектив Університету банківської справи НБУ вже зібрали і передали

майже 300 тисяч гривень допомоги, яку було спрямовано на закупівлю елементів амуніції, медичних препаратів,

Прапор з автографами військовослужбовців 80-ї аеромобільної бригади на знак подяки за допомогу.

тепловізора для українських вояків. Допомога надавалася 51-й окремій механізованій бригаді та 80-й аеромобільній бригаді, котрі з березня перебувають у зоні АТО. Крім цього, щомісяця працівники університету, як і всі структурних підрозділів Національного банку України, перераховують одинденний заробіток на потреби армії.

— Ми не з екранів телевізорів, а від наших працівників, чий чоловіки та сини зараз у зоні бойових дій, знаємо про проблеми і потреби військовослужбовців, — пояснила ректор Університету банківської справи НБУ (м. Київ) Тамара Смовженко. — Їхній патріотизм та відданість варті наслідування, і ми хочемо, щоб вони відчували нашу підтримку. Збір коштів та моральна підтримка — це найменше, що ми можемо сьогодні для них зробити.

До збору благодійної допомоги активно долучилися всі інститути Університету банківської справи НБУ: Львівський, Харківський, Черкаський інститути банківської справи, столичний Інститут магістерської та післядипломної освіти. Кожен прагнув зробити свій внесок у справу захисту Вітчизни, підтримати героїв, які виборюють свободу і незалежність нашої країни. Приміром, цьогорічні випускники-бакалаври Львівського інституту банківської справи відмовилися від святкування колективного випускного вечора, а зібрані для цього заходу 10 тисяч гривень передали на закупівлю тепловізора. Ще майже на 8 тисяч гривень, зібраних випускниками, було придбано медичні препарати для військовослужбовців 51-ї окремої механізованої бригади, які найбільше постраждали під Волновахою і були передислоковані на полігон Широкий Лан у Миколаївську область. Список необхідних медикаментів продиктував телефоном начальник медичної служби бригади, і ліки було доставлено безпосередньо в медичну службу військової частини.

Випускники університету попередніх років також не втрачають зв'язку з альма-матер і відгукнулися на перший заклик у соцмережах. Зокрема Тетяна Сухоставець організувала збір коштів у Києві, Ірина Пацуї, яка працює в одному з банків Австрії, змогла забезпечити підтримку для наших вояків із цієї країни та зі США.

Активну громадянську позицію виявили кредитні спілки з різних куточків України — від них було отримано близько 30 тисяч гривень, до акції долучився також колектив управління Національного банку України в Закарпатській області.

Волонтерську групу зі збору коштів для закупівлі оснащення українським десантникам очолила декан факуль-

тету підвищення кваліфікації та перепідготовки Львівського інституту УБС НБУ, доцент Олена Пасевич. Її чоловік Іван — офіцер 80-ї аеромобільної бригади (м. Львів), з березня перебував у зоні АТО. 16 серпня поблизу Луганська він героїчно загинув, закривши собою трьох воїнів і врятувавши їм життя. Нині Олена залишилася сама з семимісячною донькою Марією, яка знає про батька-героя лише з розповідей і з фотографій.

Кровопротитні бої, обстріли, оточення, втрати бойових побратимів. У таких важких умовах наші військовослужбовці потребують не лише матеріально-технічної допомоги, а й щоденної моральної підтримки, відчуття єдності з родинами, друзями, земляками. Саме на це була спрямована акція "Подаруй промінь сонця герою", під час якої зібрали дитячі малюнки для українських солдатів, які захищають Україну на сході.

В акції, проведеній у червні журналістами корпоративного видання "Золотий резерв" Університету банківської справи НБУ за ініціативи студентки Львівського інституту банківської справи Наталії Ковб, взяли участь дітки працівників університету, вихованці арт-студії Ольги Пінчак,

Справжні герої нашого часу — бійці 80-ї аеромобільної бригади.

п'ятикласники Львівського економічного ліцею, котрі тоді перебували в літній школі в Карпатах. Діти відмовилися від ідеї створити один спільний малюнок, бо кожен прагнув долучитися до справи і бажав, щоб і його особистий малюнок лежав у нагрудній кишені воїна, який ризикує своїм життям заради майбутнього країни. Зібрані малюнки передали солдатам 51-ї окремої механізованої бригади та іншим військовослужбовцям, які залишаються у гарячих точках Донецької й Луганської областей.

Одна з останніх у часі благодійних акцій відбулася 19 вересня. У Національній опереті в рамках спільного благодійного проекту Національної оперети України та Університету банківської справи НБУ "Єдина Україна" було по-

Дитячі малюнки — промінці сонця для героїв.

казано виставу “Welcome to Ukraine, або Подорож у кохання”, а також пройшов тихий аукціон з продажу картин, безкоштовно наданих відомими художниками і колекціонерами. Зібрані кошти, а це майже 98 тисяч гривень, адресно передано тяжкопораненим бійцям, які перебувають у лікарнях і госпіталах, перенесли складні операції й ампутації. Серед них — Олег Березовський, який втратив обидві руки, Василь Стуженко втратив руку і ногу, Руслан Філіпсов, котрий ціною власного здоров'я у Луганську врятував шістьох товаришів. Учасники благодійної акції щиро віряють, що зібрані кошти допоможуть хлопцям вижити, відновитися і повернутися до повноцінного життя.

— Цим благодійним проектом ми не лише матеріально допомагаємо тим, хто сьогодні рятує життя і виборює свободу українців, — зазначив художній керівник Націо-

нальної оперети, заслужений діяч мистецтв України Богдан Струтинський. — Виставою “Welcome to Ukraine...” ми прагнули підняти дух патріотизму, який об'єднує українців, незважаючи на відмінності у їхніх політичних поглядах і переконаннях. Адже духовність і моральність, які несуть культура й освіта, є запорукою миру, благополуччя і розквіту будь-якої розвинутої країни.

За матеріалами, наданими відділом маркетингу та зв'язків зі ЗМІ
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ),
підготував **Юрій Матвійчук**.

Information was given by the Marketing and Public Relations Division of the
University of banking of the National bank of Ukraine (City of Kyiv).

Prepared by **Yuriy Matviichuk**.

Академія допомагає воїнам-землякам

The Academy helps soldiers-countrymen

Українська академія банківської справи НБУ (м. Суми) активно підтримує учасників антитерористичної операції на сході України – особливо своїх земляків, які воюють у Сумському батальйоні територіальної оборони. Проводячи різноманітні неординарні заходи, викладачі та студенти академії зібрали чимало коштів, на які закуповують усе необхідне для бійців. Приклад сумчан гідний наслідування в усіх ВНЗ нашої країни.

The Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine (City of Sumy) actively supports participants of the anti-terrorist operation in the east of Ukraine, in particular, its countrymen that are fighting in the Sumy territorial defense battalion. Having carried out miscellaneous peculiar events, lecturers and students of the academy gathered a lot of money to purchase all the necessary for soldiers. All the higher educational institutions of our country should follow this example.

Воєнні події на Донбасі боєм відгукнулися в серцях як старшого, так і молодого покоління представників академії, оскільки там зараз вирішується доля нашої суверенної держави, за незалежність і територіальну цілісність якої борються і земляки-сумчани.

Ініціаторами допомоги нашим військовикам виступили студенти гуртожитку № 2, які на пропозицію тренера з козацького двобою, колишнього прикордонника Едуарда Берестнева зібрали кошти і закупили дві мобільні радіостанції, які передали прикордонникам. Цю патріотичну акцію підтримали студенти і працівники інших гуртожитків, які придбали якісні засоби зв'язку та освітлення, а та-

Байдужих глядачів на аукціоні не було.

кож заготували для вояків домашню консервацію, зібрали багато продуктів, інших необхідних речей. Начальник відділення дільничних інспекторів Сумського прикордонного загону капітан Олексій Гришишин щиро дякував за підтримку і запевнив, що вони надійно захищатимуть кордон від російських агресорів.

Крім того, всі співробітники Української академії банківської справи вже неодноразово перераховували одинденний заробіток родинам Небесної Сотні та на потреби Української армії. А кафедра цивільно-правових дисциплін та банківського права однією з перших в академії відгукнулася на акцію, яку проводить ПАТ “Ощадбанк” відповідно до постанови Кабінету Міністрів України з реалізації казначейських зобов'язань “Військові” на підтримку наших вояків. Цю ініціативу підхопили кафедри та структурні підрозділи академії, і всі разом придбали цінних паперів більш як на 50 тисяч гривень.

В. о. ректора Української академії банківської справи Сергій Козьменко (ліворуч) та аукціоніст, науковий співробітник УАБС НБУ Сергій Тихенко проводять благодійний аукціон.

Благодійний концерт на підтримку воїнів-земляків.

Активно відгукнулися представники академії і на ініціативу асистента кафедри банківської справи Ганни Малиш, яка на сайті УАБС закликала провести благодійну акцію “Ми з тобою однієї крові” і здати донорську кров для поранених українських військових — учасників АТО. Цю акцію, організовану 12 червня в Сумському обласному центрі служби крові ініціативною групою академії, підтримали сотні милосердних, чуйних людей як із академії, так і з усього міста.

Для ефективної та оперативної допомоги землякам на війні на Донбасі, оминаючи забюрократизовані схеми і заформалізованих чиновників та передаючи потрібні речі з рук у руки, представники професорсько-викладацького складу академії створили спеціальну групу “Допомога сумським військовослужбовцям”, тобто бійцям Сумського батальйону територіальної оборони. Координаторами групи стали завідувач кафедри міжнародної економіки, професор Олександр Костюк, науковий співробітник науково-дослідного центру, доцент Сергій Тихенко та асистент кафедри міжнародної економіки Ярослав Мозговий. Через місцеве відділення одного з комерційних банків проходить збір коштів, на які вже придбали і передали військовим найнеобхідніші речі. Завдяки соцмережам до цієї академічної акції підтримки військових сумчан долучилися літератори, артисти, творча інтелігенція, представники територіального управління НБУ, матері, дружини та родичі бійців, які захищають Вітчизну.

До речі, в останні дні минулого навчального року народилася ідея провести в академії благодійний концерт на підтримку бійців Сумського батальйону, ініціатором якої виступили творча інтелігенція міста і координатори групи “Допомога сумським військовослужбовцям”. І хоча цей захід організовували дуже оперативно, щоб якнайшвидше зібрати кошти, відбувся він у дуже сімейній, зворушливій обстановці та мав неабиякий результат. У ньому взяла участь студентка академії Маргарита Швед, керівник театральної студії “Кураж” Ірина Небилова, вихованці Сумського обласного центру позашкільної освіти і роботи з талановитою молоддю, солісти Сумської обласної філармонії Олена і Костянтин Обозні, саксофоніст Андрій Гололобов, поетеса і співачка Ольга Беляєва, журналіст і бард Ігор Касьяненко та інші небайдужі митці. Символічно, що відкрився цей благодійний захід прем’єрою показу відеокліпу на пісню у виконанні сумської журналістки і поетеси Юлії Лесиної, для якої військова тематика особливо близька, адже нині її чоловік разом з іншими бійцями Сумського батальйону захищає незалежність і територіальну цілісність України. Перед початком концерту кожен бажаючий

міг кинути гроші на підтримку сумських військовиків у спеціально обладнані скриньки, а після закінчення заходу один з активних учасників акції — Ярослав Мозговий оголосив, що силами учасників благодійного концерту зібрано понад 21 600 гривень. На ці кошти оперативно було придбано рації, намети, бронезилети, захисні шоломи та інші потрібні бійцям речі.

Ще одним неординарним заходом із підтримки воїнів-земляків став благодійний аукціон “Митці Сумщини — сумським військовослужбовцям”, який відбувся 3 вересня в науковій бібліотеці Української академії банківської справи. Організували його ініціативна група академії та обласна організація Національної спілки художників України. Сумські художники люб’язно надали для благодійної акції 74 роботи (картини, скульптури, вироби з порцеляни), багато з яких брали участь у різних виставках і презентаціях. Зокрема це роботи Іллі Ярового “Осінь сонце”, gobelen Олександра Федоренка “Народження гори”, порцеляновий набір “Мисливський ріг” Віталія Шевченка, “Альтанка” Ігоря Василевського, скульптура “Тарас Шевченко, думи” Олега Прокопчука та багато інших. Попередньо роботи експонувалися в приміщенні виставкової зали обласної організації Національної спілки художників України та були представлені в мережі Інтернет. У результаті продано 22 художні твори на суму 50.5 тисячі гривень.

На самому ж аукціоні, який проводив один із його ініціаторів та організаторів Сергій Тихенко, виступив представник Сумського батальйону територіальної оборони. Він щиро подякував академії та Національній спілці художників і всім, хто долучився до цього благодійного заходу. Його учасникам показали відео: на екрані — тимчасове “житло”, землянки, в яких мешкають відважні земляки. Бійці щиро дякували академії та художникам за допомогу, розповідали про свої потреби і висловлювали віру в перемогу. Голова обласної організації Національної спілки художників Іван Гапаченко, який представив на аукціон три свої картини, подякував усім, хто безкоштовно передав роботи на благодійність. Сам же аукціон проходив дуже жваво, за деякі лоти розгоралися справжні азартні торги. Отже, вважаємо, акція вдалася на славу — вторгували 119 200 гривень!.. А всім, чий картини було продано, представники обласного центру позашкільної освіти і роботи з талановитою молоддю вручили як символ миру власноруч зроблених голубків.

— Приємно, що аукціон в академії започаткував серію мистецьких торгів у Сумах, — розповів кореспонденту “Вісника Національного банку України” в. о. ректора Української академії банківської справи НБУ Сергій Козьменко. — Варто також зазначити, що за підсумками всіх заходів на підтримку воїнів ми вже зібрали понад півмільйона гривень. На ці кошти закуповуємо бронезилети, тепловізори, прилади нічного бачення, рації. Серед наших підшефних бійців із батальйону самооборони є хлопець-сирота, який добровольцем відправився у зону АТО. Ми його екіпували повністю...

Незабаром настануть холоди, і захисникам потрібні будуть теплі речі. Отже, сьогодні профком складає списки учасників антитерористичної операції, — хочеться допомогти всім.

За матеріалами інформаційних ресурсів УАБС НБУ (м. Суми)

підготував Микола Пацера.

Information is gained from information resources of the Ukrainian Academy Of Banking Of The National Bank Of Ukraine (Sumy).

Prepared by Mykola Patsera.

Дослідження/

■ **Андрій Даниленко**
Andriy Danylenko

Заступник начальника управління – начальник відділу розроблення економічних програм і стратегій департаменту економічної політики Національного банку України, кандидат економічних наук

Ph.D. (Economics), Deputy Head of Division – Head of the Unit for Economic Policy and Strategy Development of the Economic Policy Department of the National Bank of Ukraine

Заходи економічної політики із подолання кризи в країнах, що постраждали від анексії: світовий досвід та рекомендації для України

Economic policy measures to overcome the crisis in countries that lived through annexation: international experience and recommendations for Ukraine

Анексія Криму, агресія Росії на сході України та викликані цим соціально-економічні руйнації зумовили необхідність нових заходів економічної політики. При цьому варто врахувати досвід інших країн, які зазнали агресії та анексії частини території у повоєнній Європі (Кіпр у 1974 р., Молдова у 1992–1993 рр., Грузія у 2008 р.) і відновлювали власну економіку в нових умовах. Приклад цих країн вказує на високу ймовірність найбільшого економічного спаду та суттєвого зростання безробіття у наступному після конфлікту році. Водночас їхній досвід свідчить про необхідність залучення міжнародної допомоги, здійснення реформ та модернізації економіки, розвитку інфраструктури.

Annexation of Crimea, Russia' aggression in the east of Ukraine and social and economic destruction that it caused necessitated new economic policy measures. In view of that, it is worthwhile to take into account the experiences of countries that suffered from aggression and annexation in the post-World War II Europe viz. Cyprus (1974), Moldova (1992–1993), Georgia (2008) and restored their economies under new circumstances. The example of the mentioned countries shows a high probability of economic recession and of a sizable growth in the unemployment rate during the first post-conflict year. At the same time, the experiences demonstrate the need to receive international support, to implement reforms, to modernize the economy, and to develop the infrastructure.

Ключові слова: післявоєнне економічне відновлення, прямі іноземні інвестиції, економічна політика.

Key words: post-war economic recovery, foreign direct investment, economic policy.

Окупація Росією Криму і триваюча агресія проти України на Донбасі зумовили надзвичайну актуальність аналізу досвіду інших європейських країн, які потерпали від подібної ситуації. Такий аналіз може знадобитися як для зваженої оцінки перспектив подальшого розвитку ситуації, так і для ухвалення рішень економічної політики, спрямованих на відновлення активного і стабільного економічного зростання.

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ІСТОРИЧНИХ АНАЛОГІВ

Для здійснення аналізу було відібрано держави за такими критеріями:

— конфлікт відбувся в період після Другої світової війни (тобто в умовах дії післявоєнних конвенцій та існування низки міжнародних організацій, таких як МВФ та ООН);

— (випливає з попереднього) наявна якісна міжнародна статистика щодо соціально-економічного розвитку даних держав за відповідні роки;

— країни, де відбулися конфлікти, розташовані в Європі;

— унаслідок агресії країни зазнали територіальних втрат, але зберегли національний суверенітет.

У результаті відбору за переліченими критеріями було проаналізовано досвід Кіпру, Молдови та Грузії.

Їхні випадки можна коротко охарактеризувати так:

— **Кіпр** (1974 р.). Після втрати північно-східної частини острова з метою відбудови економіки в країні було вжито низку стимулюючих заходів бюджетної та монетарної політики, розпочато комплекс проектів з відбудови транспортної, туристичної та житлової інфраструктури, у тому числі із залученням міжнародної допомоги. Міжнародна економічна та політична кон'юнктура була в цілому сприятливою;

— **Молдова** (1992–1993 рр.). Військовий конфлікт був тривалим і відбувався в умовах неуспішної трансформації в ринкову економіку, залучення міжнародних фінансових ресурсів виявилось неефективним. У цілому досвід відбудови Молдови можна вважати найменш вартим наслідування з усіх трьох розглянутих;

— **Грузія** (2008 р.). Війна за участі Росії стала наслідком ескалації конфлікту, який існував із початку 1990-х років. Слід зазначити, що реформи в країні розпочалися більш як за три роки до збройної фази конфлікту, завдяки чому в Грузії вже були наявні інституції, спроможні реалізовувати необхідні для відновлення країни заходи. Після припинення війни активно залучалася міжнародна допомога (у тому числі донорська) та відбудовувалася інфраструктура.

Розглянемо детальніше кожну із ситуацій.

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ТА ОКУПАЦІЇ ЧАСТИНИ ТЕРИТОРІЇ

Кіпр, 1974 рік

*Коротка історія конфлікту*¹. У 1960 році Кіпр здобув незалежність від Великої Британії. Нова конституція проголосила існування двох громад: грецької (80% населення острова) і турецької (18%). Нерівність прописаних в основному законі держави етнічних квот одразу ж викликала невдоволення турецької громади. У 1963 році поступово наростаюча напруга вибухнула численними етнічними чистками з обох сторін. З метою врегулювання ситуації вже у 1964 році на острові було

розміщено миротворчий контингент ООН, який залишався на Кіпрі наступні десять років.

У 1974 році антиурядовими силами за підтримки правлячої на той час у Греції військової хунти “чорних полковників” на Кіпрі здійснено спробу державного перевороту. Турецька влада використала це як привід і ввела свій 30-тисячний військовий корпус, який зайняв близько третини території острова. Грецька громада була змушена тікати на південь, насилля тривало кілька місяців.

1975 року Кіпр остаточно поділено на південну грецьку частину та північну — турецьку. Під контролем миротворців ООН було здійснено взаємне переселення греків-кіпріотів і турків-кіпріотів. Конфліктуючі сторони розділила так звана “зелена лінія” — буферна зона ООН. Країну перетнув кордон, який створив фізичний та соціальний бар'єр між грецькою та турецькою громадами.

У 1983 році північна турецька громада проголосила себе Турецькою Республікою Північного Кіпру. Цей акт було засуджено в резолюції Ради Безпеки ООН та визнано юридично недійсним. Досі новостворену державу визнала тільки Туреччина.

Економічні втрати Кіпру. Окупованими залишилося майже 37% території країни, близько третини населення було переміщено (приблизно 180 000 греків-кіпріотів та 44 000 турків-кіпріотів), втрачено майже половину промислового виробництва та суттєву частину природних ресурсів. Скорочення реального ВВП сягнуло 16.9% у 1974 році та 19% у 1975 році. Було втрачено єдиний міжнародний аеропорт і глибоководний морський порт, 82% від потужностей туристичної інфраструктури, значний обсяг сільськогосподарських угідь. Безробіття зросло з близько 3% перед початком конфлікту до 23% (офіційно зареєстрований рівень безробіття на 1975 рік). Більшість банків опинилася на межі банкрутства через неможливість витребувати позики в тій частині країни, котра потрапила під турецький контроль. Оцінки фахівців Університету Кіпру вказують на 30-відсоткове кумулятивне скорочення ВВП у розрахунку на одну особу внаслідок конфлікту [4; 13].

Реакція у сфері економічної політики. Подолання кризи сприяв комплекс заходів, що мистив:

— податкові пільги для підприємств, які інвестують і створюють робочі місця;

— масштабні державні інфраструктурні проекти і житлове будівництво (які фінансувалися в тому числі за рахунок дефіциту бюджету);

— розвиток трудомістких галузей для сприяння зайнятості (передусім у сфері послуг, зокрема туризму, фінансів, та у будівництві) [15];

— державні позики за пільговими відсотковими ставками та надання земельних ділянок для будівництва готелів і розвитку промисловості;

— зниження вимог до банків щодо ліквідності і резервів, запровадження санкцій для банків, які тримають надмірну ліквідність;

— угоду між урядом, профспілками та бізнесом про скорочення зарплати (в обсязі до 25%) та збільшення окремих податків для бізнесу;

— валютне регулювання та обмеження, спрямовані на підтримку вартості національної валюти;

— відновлення туристичної галузі країни в нових регіонах;

— сприяння отриманню кіпрськими будівельними компаніями замовлень на Близькому Сході;

— збільшення рівня трудової міграції кіпріотів з подальшим переказом зароблених коштів на батьківщину.

Відновленню економіки сприяли, з одного боку, міжнародна допомога (передусім — допомога США на житлове будівництво та вирішення соціальних проблем), а з другого — сприятлива кон'юнктура для розвитку будівельного та іншого бізнесу в регіоні у другій половині 1970-х років та у 1980-х роках (зокрема швидкий розвиток та значні прибутки країн-виробників нафти). Так, за деякими оцінками, Кіпр отримував у другій половині 1970-х років по 54 млн. доларів щорічно у вигляді грантів від ООН, США, Греції, ФРН та Великобританії, а також близько 12 млн. доларів у вигляді позик на вигідних умовах (у цінах 1970-х років) [14].

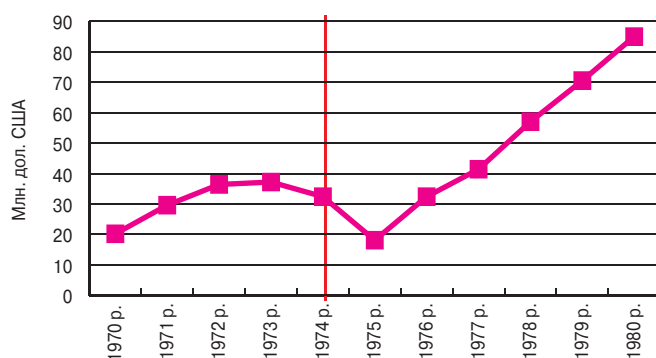
Водночас для зниження соціальної напруги та вирішення проблем біженців було, серед іншого, створено фонд біженців (наповнювався за рахунок спеціального податку).

Іноземні інвестиції. У випадку конфлікту 1974 року активне відновлення припливу капіталу на Кіпр спостерігається тільки з 1976 року, коли в країні запрацювали державні стимулюючі заходи та поновилася зростання ВВП (див. графік 1).

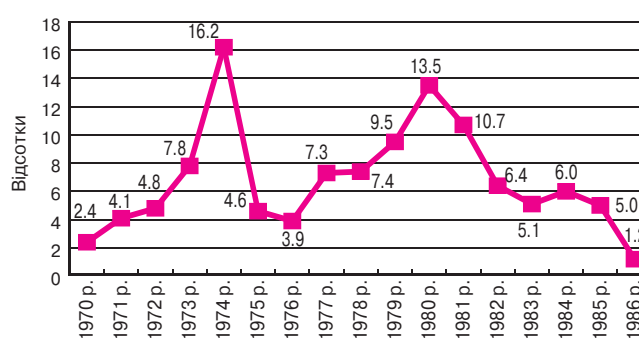
Економічний ефект від вжитих заходів. Темпи зростання економіки Кіпру перевищили рівні, що спостеріга-

¹ В описі перебігу конфліктів ми намагалися керуватися неупередженими, на нашу думку, версіями викладу фактів. Під час написання дослідження використовувалися матеріали статей Вільної енциклопедії Вікіпедії [18].

Графік 1. Прямі іноземні інвестиції у Кіпр, чистий приплив

Графік 2. Динаміка індексу споживчих цін (ІСЦ) Кіпру

Джерело: www.theglobaleconomy.com [17].

лися до конфлікту, і становили в період 1974–1978 років у середньому близько 6% щорічно. Станом на 1978 рік безробіття скоротилося до 2%. Почалася модернізація та структурна перебудова економіки країни: відбувся перехід від переважно аграрної орієнтації до пріоритетного розвитку сфери послуг, передусім туризму, морських перевезень та фінансових послуг (у тому числі офшорних); значну роль відігравало будівництво. Споживча інфляція скоротилася з понад 16% у 1974 році до 4.64% у 1975 році (з поступовим подальшим відновленням до відносно нормальних для нової ринкової економіки однознакових рівнів до кінця 1970-х років) — див. графік 2, таблицю 1.

пільної підтримки в Придністров'ї стало мовне питання. Після початкової проби сил та “війни декретів” сторони звернулися за зовнішньою підтримкою. Молдовська влада шукала її в Румунії, придністровська — в Москві. Придністровська Молдавська Республіка (ПМР) розраховувала підписати новий союзний договір, проект якого розроблявся у 1991 році, як окремий суб'єкт СРСР. Після провалу путчу в Москві у серпні того ж року це стало неможливим. У конфлікт активно втрутилася 14-та російська армія, дислокована у Придністров'ї. Вона була найпотужнішою військовою силою конфлікту і виступила на боці ПМР. За допомогою російської 14-ї армії та наданого нею озброєння при-

року президентами Молдови та Росії було підписано Угоду про принципи врегулювання конфлікту в Придністров'ї.

Конфлікт перейшов у “заморожену стадію”, регіон перетворився на де-факто незалежну економіку. У 2006 році в ПМР відбувся референдум про незалежність республіки та подальше входження до Росії, проте його результати не були визнані у світі [16].

Економічні втрати держави. Придністров'я становить близько 12.2% території Молдови, при цьому в регіоні було розташовано майже 40% промислового потенціалу республіки та (за деякими оцінками) до 90% електрогенеруючих потужностей. Кількість біженців унаслідок конфлікту перевищила 80 тисяч осіб.

Реакція у сфері економічної політики. Особливість ситуації в Молдові у 1992 році полягає в тому, що наслідки війни накладалися на початок процесу трансформації економіки до ринкової з усіма відповідними ускладненнями.

З 1992 року Молдова розпочала ринкові реформи, у тому числі лібералізацію торгівлі та цін. При цьому, на думку експертів, реформи були невдалими, передусім через неадекватну початкову оцінку потенціалу економіки Молдови. Монетарна політика (зокрема, щодо високих відсоткових ставок) призвела до сталого процесу ревальвації молдовського лея з початку 1994 року.

Кредити міжнародних донорів, отримані за комерційними ставками, були використані на покриття поточних витрат [5].

Іноземні інвестиції. У перші роки після “замороження” придністровського конфлікту приплив інвестицій залишався мінімальним (дані про прямі іноземні інвестиції до 1992 року відсутні).

Більш-менш активний приплив

Таблиця 1. Основні макроекономічні показники Кіпру у 1971–1979 рр.

Показник	1971 р.	1972 р.	1973 р.	1974 ² р.	1975 р.	1976 р.	1977 р.	1978 р.	1979 р.
Зміна реального ВВП, %	12.3	7.8	1.4	-15.7	-20.3	19.1	16.1	7.7	10
ВВП у розрахунку на одну особу, дол. США	1 072	1 290	1 552	1 678	1 451	1 691	2 157	2 811	3 656
ІСЦ (на кінець року), %*, **	4.5	5.7	6.8	16.5	4.3	4.2			
Рівень безробіття, %*					11	7	3	2	2

* Дані Міжнародної організації праці.

** Дані щодо ІСЦ із 1977 року і далі не є порівнянними з попереднім рядом і тому не наводяться.

Джерело: дані статистики ООН [2], Світового банку [3].

Молдова, 1992 рік

Коротка історія конфлікту. Протягом 1989–1992 років відбулася консолідація двох еліт — з одного боку, консервативної придністровської, орієнтованої на збереження СРСР та економічних зв'язків із Росією та Україною, з другого — націоналістичної молдавської, котра прагнула незалежності Молдови та зближення її з Румунією. Приводом для конфлікту й основним засобом мобілізації сус-

дністровська влада почала витісняти з лівого берега Дністра центральну владу. У відповідь на такі дії 28 березня 1992 року Молдова оголосила запровадження надзвичайного стану в країні. Конфлікт перейшов у фазу відкритого збройного протистояння.

Наприкінці березня 1992 року збройні сили Молдови здійснили спробу розгромити військові формування в Придністров'ї та встановити суверенітет Молдови над цією територією. Однак співвідношення сил було не на користь молдовської армії.

Після низки боїв Молдова почала пошук мирних рішень. 21 липня 1992

² Тут і в наступних таблицях червоним виділено рік (роки), коли країна зазнала агресії, синім — перший повоєнний рік.

Таблиця 2. Основні макроекономічні показники Молдови у 1991–1998 рр.

Показник	1991 р.	1992 р.	1993 р.	1994 р.	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.
Зміна реального ВВП, %	-17.5	-30.3	-1.2	-30.9	-1.4	-5.9	1.6	-6.5
ВВП у розрахунку на одну особу за паритетом купівельної спроможності, дол. США		1 778	1 799	1 548	1 293	1 243	1 290	1 439
ІСЦ (на кінець року), %			837	116.1	23.8	15.1	11.1	18.2
Баланс поточного рахунку, % від ВВП		-4.5	-16.3	-8.4	-5.9	-11.3	-14.3	-19.7
Рівень безробіття, %			2.9	13.9	14.4	13.0	12.0	9.2

Джерело: МВФ (WEO Statistics) [1], оцінка зміни реального ВВП у 1991–1992 рр. – статистика ООН.

іноземних інвестицій почався лише з 1995 року (у 1993 році його фактично не було, див. графік 3).

Економічний ефект від вжитих заходів. Із 1991 до 1999 року країна перебувала в стані кризи. У 1992 році падіння ВВП перевищило 30%, у 1993-му зростання було відсутнім, у 1995 році поновилось падіння (понад 30%).

Рівень інфляції повернувся до одностороннього показника (7.7%) лише в 1997 році (порівняно з 2600% у 1992 році та 790% у 1993-му).

Водночас офіційний рівень безробіття залишався відносно помірним протягом 1992–1993 років (менше 3%). Проте реальне безробіття було набагато вищим (з урахуванням, зокрема, трудової міграції та неформальної зайнятості). Основні макроекономічні показники Молдови наведено в таблиці 2.

Грузія, 2008 рік

Коротка історія конфлікту. Збройний конфлікт між Грузією з одного боку і Південною Осетією та Абхазією з другого мав місце у 1991–1992 роках, коли обидва регіони оголосили про державну незалежність. Нетривале загострення конфлікту відбулося у 2004 році. У 2006 році Абхазія звернулася до Росії з пропозицією щодо визнання її незалежності, а Південна Осетія провела невизнаний референдум із даного

питання. При цьому ситуація мала характер “замороженого” конфлікту.

Нова ескалація відносин між Південною Осетією та Грузією розпочалася у липні – на початку серпня 2008 року. Була застосована важка зброя, при цьому кожна зі сторін звинувачувала іншу у відкритті вогню. Ініціативи Президента Грузії від 7 серпня 2008 року щодо врегулювання конфлікту були проігноровані, після чого почався наступ грузинських військ. Проте вже наступного дня, 8 серпня 2008 року, Росія активно виступила на боці Південної Осетії і завдала ударів (у тому числі авіаційних), по грузинській території. Ескалація поширилася на Абхазію, з території якої було завдано ударів по грузинських позиціях. Із 11 серпня 2008 почалося масоване вторгнення російських військ у Грузію на території поза межами первинного конфлікту.

10–12 серпня за активного посередництва Франції розпочався процес врегулювання конфлікту. 26 серпня Росія визнала незалежність Південної Осетії та Абхазії, на їхніх територіях відтепер перебувають не “миролюбні”, а регулярні російські війська. 8 вересня було погоджено новий план врегулювання, оскільки попередній Росією не виконувався [7].

Економічні втрати держави. Фактично Грузія втратила райони, які формально (адміністративно) на-

лежали до Абхазії та Південної Осетії, проте контролювалися офіційним Тбілісі. Загальна площа двох територій становила близько 20% від довоєнної території Грузії.

За даними ООН, унаслідок конфлікту 118 000 осіб у регіоні стали біженцями, з цього числа 15 000 були переміщені до Грузії, а 70 000 залишилися Горі та навколишні поселення внаслідок їхнього захоплення та руйнації. Станом на травень 2014 року понад 20 000 осіб залишалися в статусі “переміщених”.

Потреба у витратах на відновлення інфраструктури, за оцінками Світового банку, перевищила 3.2 млрд. дол. США (російська армія завдала ударів по морському порту Поті, аеропортах, підірвала залізничні мости, зруйнувала цементний завод та низку об’єктів соціальної інфраструктури).

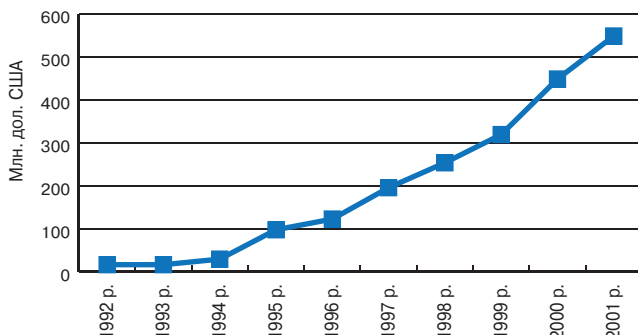
Війна поставила під загрозу банківську систему Грузії. Лише за один день, 11 серпня 2008 року з банківських рахунків було знято близько 500 млн. доларів США, через місяць у банки повернулося тільки 30% цих коштів.

Удар по економіці внаслідок війни був посилений поширенням глобальної фінансово-економічної кризи на нові ринкові економіки. Проте скорочення ВВП у 2009 році обмежилось 3.8%.

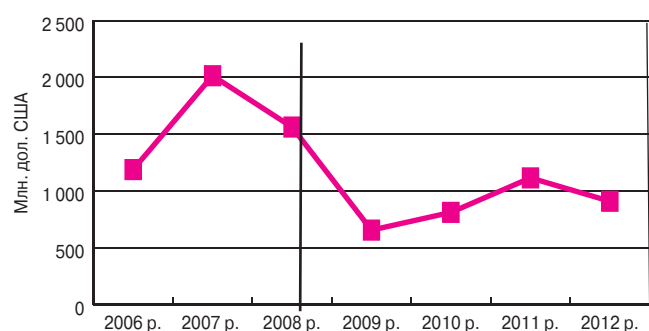
Реакція у сфері економічної політики. Реформи, спрямовані на розвиток економіки, були започатковані в Грузії після “революції троянд” у 2004 році, склалися передусім із дерегуляції (лібералізації) та адміністративної реформи, важливою частиною якої стало створення нових інституцій; значну роль відігравала приватизація. Результатом реформ уже в передконфліктний період стали економічне зростання та поліпшення умов для ведення бізнесу.

Процес реформ тривав і до, і після конфлікту. Відповідно до рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing Busi-

Графік 3. Прямі іноземні інвестиції в Молдову, кумулятивно

Графік 4. Прямі іноземні інвестиції в Грузію, річний приплив

Джерело: Міністерство економіки Грузії.

ness) Світового банку Грузія ставала найбільшим реформатором року як у 2005-му, так і в 2008 році [6].

21 жовтня 2008 року було проведено донорську конференцію для Грузії. Остаточна сума отриманої допомоги не оголошувалася, проте відомо, що вартість грантів та позик перевищила 4 млрд. дол. США, причому Сполучені Штати надали допомогу в розмірі 1 млрд. доларів США [13].

Зі свого боку уряд та парламент країни у 2009 році збільшили видатки бюджету і знизили ставки податку на доходи [10].

Водночас центральний банк з метою подолання негативних наслідків для фінансової системи та економіки в цілому (з огляду на зняття депозитів, очікуване уповільнення зростання економіки та уповільнення інфляції) вжив таких заходів:

- низив базові відсоткові ставки, призупинив дію резервних вимог, а по їх відновленню низив їхні розміри (з 13% до 5%);

- сприяв рефінансуванню комерційних банків, у тому числі запровадивши новий інструмент – 7-денні позики рефінансування. Останні допомогли, з одного боку, спростити для банків управління ресурсами в умовах кризи ліквідності, а з другого – сприяли розбудові нового для Національного банку Грузії каналу комунікації щодо напрямів монетарної політики та впливу на очікування ринку (через відсоткові ставки за цим інструментом);

- послідовно, у чотири етапи, низив ключову відсоткову ставку з 12% у серпні до 8% на кінець 2008 року;

- надав банкам кошти в загальному обсязі 135.9 млн. ларі (понад 96 млн. дол. США за середнім курсом вересня 2008 року) на шість місяців з можливістю пролонгації до одного року [9].

При цьому слід зазначити, що помітної девальвації курсу грузинського ларі не відбувалося протягом наступних трьох місяців після конфлікту внаслідок тимчасової прив'язки ларі до долара США у серпні. Навіть на середину листопада 2008 року, коли ларі впав, знецінення національної валюти відносно долара США становило порівняно зі станом на 08.08.2008 р. менше 15% [8].

Реалізовувалися заходи із реконструкції інфраструктури. Зокрема Грузія модернізувала аеропорт Кутаїсі і розширила міжнародне використання аеропорту Батумі.

Іноземні інвестиції. Значний приплив іноземних інвестицій до Грузії

Показник	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Зміна реального ВВП, %	5.9	9.6	9.4	12.3	2.3	-3.8	6.3	7.2	6.2
ВВП у розрахунку на одну особу за паритетом купівельної спроможності, дол. США	3 242	3 644	4 034	4 659	4 874	4 722	5 020	5 445	5 846
ІСЦ (на кінець року), %	7.5	6.2	8.8	11.0	5.5	3.0	11.2	2.0	-1.4
Баланс поточного рахунку, % від ВВП	-6.9	-11.1	-15.2	-19.8	-22.0	-10.5	-10.2	-12.7	-11.7
Рівень безробіття, %	12.6	13.8	13.6	13.3	16.5	16.9	16.3	15.1	15.0

Джерело: МВФ (WEO Statistics).

спостерігався напередодні конфлікту завдяки лібералізації, приватизації та поліпшенню інвестиційного клімату; історичного максимуму цей показник досяг у 2007 році (див. графік 4).

Із 2010 року спостерігається відновлення припливу іноземних інвестицій, проте на рівнях, нижчих за довоєнні. Зменшення надходження прямих іноземних інвестицій до Грузії стало також і наслідком глобального економічного спаду.

Ефект від вжитих заходів. Після кількох років зниження економічної активності (темп зростання ВВП уповільнився у 2008 році до 2.3% та скоротився у 2009 році на 3.8%) з 2010 року відновилося економічне зростання – до 6.3%, у 2011 році воно сягнуло 7.2 %.

Це відбувалося на тлі різкого уповільнення інфляції – з 9.2% у 2007 році та 10% у 2008 році до 1.7% у 2009 році (попри суттєву девальвацію ларі наприкінці 2008 року).

Одним із результатів конфлікту і подальшої торговельної війни між Росією та Грузією стала значна диверсифікація експорту Грузії та зниження залежності від імпорту з Росії, в тому числі енергоносіїв. Проте перші торговельні обмеження проти Грузії Росія почала запроваджувати ще у 2006 році (до цього, у 2005 році, частка Росії у грузинському експорті становила 18%), що стимулювало диверсифікацію. Як наслідок протягом 2008–2012 рр. частка Росії в грузинському експорті скоротилася приблизно до 2%. Попри ці обмеження, загальний обсяг експорту Грузії з 2005-го до 2013 року майже потроївся: грузинські експортери вийшли на ринки інших країн СНД, держав ЄС та Близького Сходу.

Рівень безробіття дещо зріс унаслідок конфлікту, проте незначно, порівняно з відносно високими попередніми значеннями: з 13.3% у 2007 році до 16.85% у 2009-му. Тенденція до зниження безробіття намітилася лише в

2010 році, і цей процес відбувається досить повільно (див. таблицю 3).

ВИСНОВКИ

На основі розглянутого міжнародного досвіду можна зробити ряд загальних висновків.

1. Військово-політичні конфлікти, які призводять до втрати частини території країни-жертви, спричиняють значну кількість переміщених осіб, завдають руйнівних ударів по економіці (втрати цілих галузей, вагомої частки інфраструктури, скорочення ВВП – наприклад, у випадку Кіпру кумулятивне скорочення ВВП у розрахунку на одну особу становило 30%); часто для їх політичного врегулювання після переведення у стадію “холодного конфлікту” потрібні роки чи навіть десятиріччя. Відповідно з політичної та економічної точок зору важливим є сприяння якомога швидшому врегулюванню конфлікту (або принаймні завершенню його “гарячої” фази на максимально прийнятних умовах). “Пік” погіршення ключових макроекономічних показників (ВВП та інфляція, рівень безробіття) зазвичай припадає на перший рік після агресії та анексії (зокрема, падіння ВВП у перший повоєнний рік становило 20.3% на Кіпрі у 1975 р., 30.9% у Молдові у 1994 р., 3.8% у Грузії у 2009 р.). Сплеск рівня безробіття відбувається, зокрема, через потоки переміщених осіб (докладнішу інформацію див. у таблицях 1–3).

2. Втрата важливих об’єктів, часток окремих галузей або цілих секторів унаслідок агресії зумовлює нагальну потребу в модернізації та структурній перебудові економіки з метою компенсації втрат і створення нових робочих місць (можливо, у нових галузях). Важливим елементом в усіх випадках є відтворення на новому якісному рівні інфраструктури, передусім транспортної та енергетичної. Стосовно банківського сектору, то найпоширенішими

негативними наслідками конфліктів для нього є вплив депозитів (у випадку Грузії кумулятивний вплив депозитів оцінювався МВФ на рівні 30%) та різка девальвація національної валюти. Проте грузинський досвід свідчить, що банківська система може успішно пережити війсьній та післявоєнний періоди — завдяки стимулюючій політиці центрального банку, заходам (у тому числі екстремним) з підтримки ліквідності та фінансуванню з боку міжнародних фінансових організацій.

3. Ефективне залучення міжнародної допомоги, особливо на перших етапах, є надзвичайно важливим (при цьому слід наголосити на необхідності залучення допомоги з багатьох джерел та їхньої координації, зокрема у формі міжнародної конференції донорів), оскільки приплив прямих іноземних інвестицій та доступ до міжнародних фінансових ринків у перший період після воєнних дій будуть обмеженими. За умови реалізації необхідних стимулюючих заходів та створення сприятливого середовища відновлення припливу іноземних інвестицій може відбутися вже через один-два роки (так, на Кіпрі чистий приплив прямих іноземних інвестицій у 1976 році сягнув рівня 1974 року, а в 1977-му перевищив довоєнний рівень 1973 року);

4. Іноземні інвестиції можуть і повинні стати потужним чинником розвитку економіки, проте для їхнього припливу необхідні належні конкурентні умови (у тому числі щодо захисту власності й оподаткування) та час. Участь у європейських інтеграційних процесах можна розглядати як позитивний фактор для створення сприятливого бізнес-клімату і повернення іноземних інвесторів; водночас це дає змогу чіткіше окреслити подальшу стратегію розвитку країни.

5. Кіпрський випадок демонструє важливість досягнення національного консенсусу щодо нагальних (серед них і непопулярних) рішень з метою подолання наслідків анексії та військових дій для економіки, зокрема у формі домовленості між роботодавцями та профспілками (як представниками інтересів працівників) щодо поєднання зусиль у збереженні робочих місць та обмеженні розмірів заробітних плат.

Виходячи з цих спостережень, можемо прогнозувати, що у разі успішного завершення АТО на сході України найближчим часом слід очікувати негативної динаміки ВВП та підвищення рівня безробіття в поточному та наступному роках, а також затрим-

ки з відновленням припливу іноземних інвестицій.

Рекомендації для України. З огляду на викладене вище, для України можуть бути актуальними такі рекомендації:

— досягнення макроекономічної та фінансової стабілізації як передумови подальшого зростання;

— забезпечення суспільної підтримки економічних перетворень, зокрема шляхом ефективної комунікації та організації діалогу між зацікавленими сторонами;

— проведення реформ, спрямованих на створення привабливого інвестиційного клімату (як для вітчизняного, так і для іноземного капіталу), у тому числі спрощення умов для малого та середнього бізнесу, внесок якого у створення нових робочих місць може бути особливо значним, дерегуляція, вдосконалення системи оподаткування та оптимізація адміністрування податків;

— сприяння модернізації та структурній перебудові економіки (з урахуванням необхідності компенсації робочих місць і виробництв, втрачених у Криму та на Донбасі), пошук нових ніш на світовому ринку, посилення уваги до інноваційних виробництв (розвиток галузей п'ятого і шостого технологічних укладів);

— реалізація інфраструктурних проєктів (не механічне відновлення того, що існувало, а побудова об'єктів, які відповідають найвищим вимогам, із застосуванням найсучасніших технологій), у тому числі у сфері енергетики з урахуванням потреб енергозбереження;

— залучення міжнародної допомоги (наприклад, шляхом проведення конференції донорів), її координація;

— активізація кроків у напрямку інтеграції до ЄС, відкриття нових ринків для вітчизняної продукції, розвиток каналів постачання української продукції на глобальні ринки.

Література

1. *IMF World Economic Outlook Database*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/index.aspx>.

2. *UN Statistics Database*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://unstats.un.org/unsd/databases.htm>.

3. *The World Bank statistics database*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://data.worldbank.org/>.

4. Panos Pashardes, Soteroula Hajispyrou "The economic effects of the Turkish

invasion on the Greek Cypriots" // *University of Cyprus Economic, Policy Papers*, No. 06-03, November 2003.

5. *UNDP report "Republic of Moldova: Economic Policy for growth, employment and poverty reduction"*. — 2005.

6. Christian Timm "Economic Regulation and State Interventions. Georgia's Move from Neoliberalism to State Managed Capitalism" // *PFH Private Hochschule Göttingen, Research Papers*, 2013/03.

7. "After the 2008 Russia-Georgia war: implications for the wider Caucasus and prospects for Western involvement in conflict resolution" by Nona Mikhelidze // *Instituto Affari Internazionali, IAI 0901*, Rome, 6–7 February 2009.

8. Національний банк Грузії. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=2&lng=eng>.

9. *National Bank of Georgia, Annual Report*. — 2008.

10. "Georgia Sees Early Signs of Recovery, But Risks Linger" by Maureen Burke // *IMF Survey online*, January 4, 2010. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/int010510a.htm>.

11. "The Georgia-Russia war, a year on" by Donald Rayfield // *Open Democracy*, 14 August 2009. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.opendemocracy.net/article/the-georgia-russia-war-a-year-on>.

12. "Post-war Georgia's economic challenges" by Vladimer Papava, 11/26/2008 issue of the *CACI Analyst*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.cacianalyst.org/?q=node/4991>.

13. "The economic consequences of the 1974 conflict" by Keith Kyle. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.cyprus-conflict.net/economic_conseq_of_1974%20-%20kyle.html.

14. Eric Solsten, ed. "Cyprus: A Country Study". — Washington: GPO for the Library of Congress, 1991. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://countystudies.us/cyprus/33.htm>.

15. "Economic convergence and a Cyprus settlement. Macro-economic Convergence in Cyprus" by Dr. Mustafa Besim // *London School of Economics*, 6 February 2007.

16. Г.Н.Пепенелица. Конфликт в Приднестровье: причины, проблемы и прогноз развития. — Національний інститут стратегічних досліджень, 2001. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/perep/index.htm>.

17. <http://www.theglobaleconomy.com/Cyprus/Inflation/>.

18. <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.

■ **Тамара Смовженко**
Tamara Smovzhenko

Ректор Університету банківської справи
 Національного банку України,
 доктор економічних наук, професор
 Doctor habil. (Economics), Professor,
 Rector of the University of Banking
 of the National Bank of Ukraine

■ **Грант Багратян**
Grant Bagratian

Професор кафедри економіки та управління
 Університету банківської справи
 Національного банку України,
 доктор економічних наук, професор
 Doctor habil. (Economics), Professor
 of the Department of Economics and
 Management of the University of Banking
 of the National Bank of Ukraine

■ **Ірина Кравченко**
Iryna Kravchenko

Проректор Університету банківської справи
 Національного банку України,
 доктор економічних наук, професор
 Doctor habil. (Economics), Vice-Rector
 of the University of Banking
 of the National Bank of Ukraine

Макроекономічна політика України в 2014–2019 рр.: банківська і фінансова сфери

Macroeconomic policy of Ukraine for 2014 – 2019: banking and financial areas

У статті представлено розроблені авторами програмні підходи до макроекономічної політики України на 2014–2019 рр. На основі аналізу стану економічного розвитку розглянуто шляхи реформування та підвищення ефективності державної інвестиційної політики, фінансової та бюджетної політики, банківської політики та фінансового посередництва.

The article represents program approaches to the macroeconomic policy of Ukraine for 2014 – 2019. Having analyzed the economic development of the country, the authors offer ways of reforming and increasing the efficiency of the national investment policy, fiscal policy, budgetary policy, banking policy, and financial intermediation.

Ключові слова: інвестиції, система генерації довгих грошей, інвестиційний фонд, інвестиційні банки, взаємні фонди.

Key words: investments, long-term money, investment fund, investment banks, mutual funds.

ДЕРЖАВНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

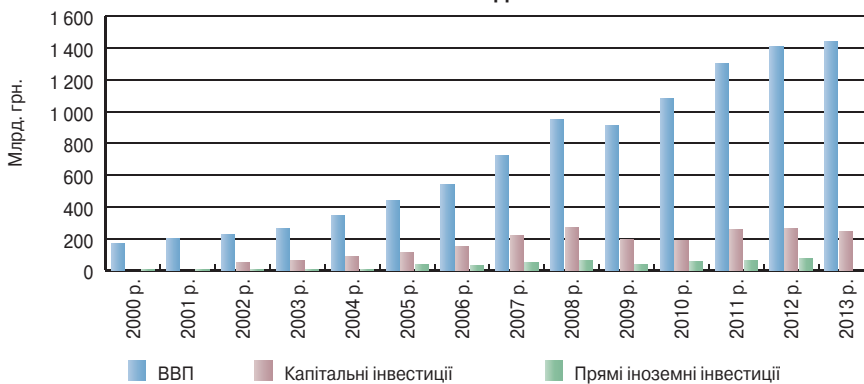
Кабінету Міністрів України найближчим часом доведеться докласти величезних зусиль для генерації необхідних обсягів інвестицій в економіку країни з урахуванням пріоритетів її розвитку. Розрахунки (досвід) свідчать (статистика 1991–2013 рр.), що для приросту ВВП в середньому на 3.0% потрібні інвестиції до 15% від ВВП. Для забезпечення 6-відсоткового приросту економіки щорічно обсяг інвестицій повинен бути не менше 30% від ВВП. При цьому майже половина вкладень має бути у формі прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Це означає, що валові накопичення повинні становити ориєнтовно 38–40% від ВВП. За весь попередній розвиток економіки Україна ніколи не досягала таких показників.

Як видно з графіка 1, у цілому зростання ВВП України тісно корелює з обсягом капітальних інвестицій. У цьому випадку кореляція за 2001–2013 рр. становила 0.902466. Кореляція між ПІІ та ВВП за 2000–2012 рр. (приблизно такий же період) була істотно меншою: 0.600037. Капітальні інвестиції і прямі іноземні інвестиції за період, що розглядається, варіювалися: капітальні інвестиції – в межах від 17.1% (2013 рік) до 30.9% (2007 рік) за медіанного значення 22.5%, а ПІІ – в межах від 1.5% (2002 рік) до 8.8% (2005 рік) за медіанного значення 4.3%. Ми також провели регресійний аналіз. Закономірності кореляційного аналізу збереглися: коефіцієнт детермінації між капітальними інвестиціями і ВВП більший ($R^2 = 0.814$), ніж між ПІІ та ВВП ($R^2 = 0.36$).

Із цього зрозуміло, що, по-перше, зростання економіки тісно пов'язане з

рівнем інвестицій, а по-друге, – відносний обсяг інвестицій в економіку України в 2–2.5 раза відстає від потрібного рівня (з урахуванням вимоги щорічного приросту ВВП на 6%). При цьому рівень розвитку економіки (наприклад, ВВП на душу населення) не має істотного значення. Подальший розвиток економіки, який базується на концепції випереджаючого стимулювання попиту, не може обійтися без відносного скорочення споживання. У коротко- та середньостроковий періоди інвестиції з внутрішніх джерел сприяють зростанню ВВП більше, ніж ПІІ: мультиплікативний ефект перших вищий. На довгостроковий період ефективність прямих іноземних інвестицій вища, оскільки вони сприяють відновленню елементів основного капіталу і технологічним змінам. Усе це доведеться враховувати при формуванні державної інвестиційної політи-

Графік 1. ВВП, капітальні інвестиції та прямі іноземні інвестиції в економіці України за 2000–2013 рр.

ки, виборі джерел, інструментів, інститутів.

Нарощування інвестицій передбачає перебудову фінансової системи: потрібні “довгі”, інвестиційні гроші. Нинішня структура системи фінансового посередництва, коли активи комерційних банків становлять 92% від усіх активів фінансових компаній, не ефективна. Комерційні банки – інститути з “короткими” грошима, як правило, кредитують бізнес, але не інвестують кошти. Нові інститути кредитування з “довгими” грошима мають бути спроможними створювати конкурентні робочі місця, відрізнитися великим мультиплікаційним ефектом та викликати позитивний побічний ефект у суміжних галузях економіки.

Активізація інвестиційної політики Кабінету Міністрів не передбачає обов’язкового збільшення бюджетного фінансування інвестицій, прямого стимулювання пропозиції з боку уряду. Це передусім регулювання інвестиційних потоків, перехід від політики переважного стимулювання попиту до політики стимулювання пропозиції, координація інвестицій, селективна галузева мегаекономічна політика.

Для інвестицій потрібна система генерації “довгих” грошей: інвестиційні фонди, страхування, пенсійні фонди. На жаль, в Україні ці інститути фінансового посередництва розвиваються в не зовсім правильному напрямку. Наприклад, близько 50% активів українських недержавних пенсійних фондів (НПФ) розміщено як депозити в комерційних банках, через це фонд перетворює “довгі” гроші знову на “короткі”. Таку ситуацію потрібно виправити. Наприклад, депозити НПФ у банках повинні бути жорстко обмеженими (не більше 10% активів) і вкладені лише з урахуванням вимог диверсифікації активів фінансових посередників.

нансових посередників.

Україні доцільно було б створити державний фонд економічного розвитку (інвестиційний фонд “Україна” (ІФУ) або фонд “Україна”) на основі стерилізації частини коштів-трансфертів, які надходять у країну в результаті переказу грошей українськими трудовими мігрантами з-за кордону. За рахунок коштів таких фондів можна було б профінансувати великі пріоритетні проекти національного значення. Грошово-кредитна політика при цьому має бути стимулюючою, з певним розширенням пропозиції грошей.

Кабінету Міністрів варто перейти до політики прямого стимулювання зростання в низці галузей економіки: високих та енергозберігаючих технологіях, нетрадиційній енергетиці; сегментах, пов’язаних із гео економічним розміщенням України (транспортування товарів та послуг зі Сходу на Захід, із Півдня на Північ і навпаки проходить через Україну), природними та земельними ресурсами країни (сільське господарство); використанням високого освітнього потенціалу українців; космічній промисловості (ракети) тощо. При цьому необхідно сприяти зростанню пропозиції в цих секторах економіки: на партнерських умовах залучати кошти приватного капіталу, а також на основі будівництва, інвестування, експлуатації і трансферу потужностей. Фінансування повинно здійснюватися за рахунок коштів бюджету і фонду економічного розвитку.

Фонд “Україна” може функціонувати як інвестиційний (як правило, публічний, стандартний фонд із постійним чи змінним капіталом) або/і як суверенний фонд (як, наприклад, “Державний пенсійний фонд Норвегії”; Російський фонд благополуччя; “Абу-Дабі Інвестмент Осорити” (“Abu Dhabi Investment Authority”) та “Інвестмент Корпорейшн оф Дубай” (“In-

vestment Corporation of Dhuhai”), фонди в ОАЕ; кувейтський “Кувейт Інвестмент Осорити” (“Kuwait Investment Authority”); китайський “Чайна Інвестмент Корпорейшн” (“China Investment Corporation”); канадський “Елбертез Херитидж Фаундейшн” (“Albertas Heritage Foundation”) чи “Паблік Інвестмент Фанд” (“Public Investment Fund”); французький “Стретиджик Інвестмент Фанд” (“Strategic Investment Fund”); австралійський “Фьюче Фанд” (“Future Fund”); чилійський “Соушл енд Ікеonomик Стейбелайзейшн Фанд” (“Social and Economic Stabilization Fund”), єврейський, мексиканський фонди та інші). У деяких проектах загальнодержавного значення Кабінет Міністрів може брати безпосередню участь, допомагати в емісії цінних паперів та облігацій, гарантувати (повністю або частково) дохідність вкладів. Ступінь участі уряду в діяльності такого фонду (фондів) визначається пріоритетними напрямками державного стимулювання зростання економіки.

Таким чином, з метою підвищення ефективності державної інвестиційної політики необхідно:

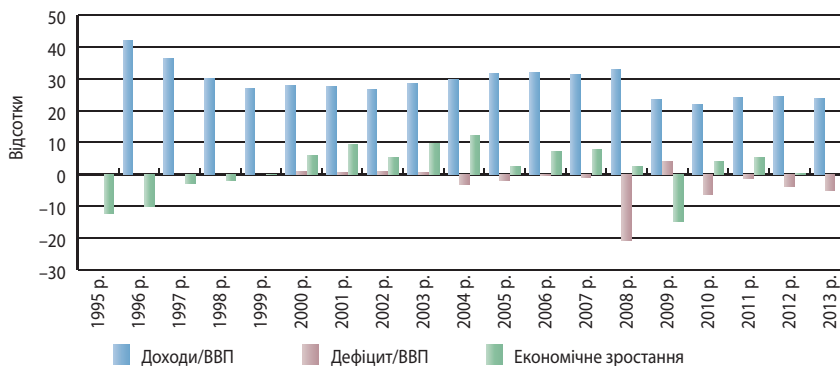
1. Створити інвестиційний фонд (фонди) для мобілізації заощаджень громадян (котрі проживають як в Україні, так і за кордоном), суб’єктів господарювання, фінансових та нефінансових корпорацій, коштів недержавних пенсійних фондів та страхових компаній, частини грошових переказів трудових мігрантів, зарубіжних інвесторів. Як варіант можна розглядати створення інвестиційного банку. За першою ж вимогою учасників цих фондів акції та облігації підлягають зворотному викупу без будь-яких обмежень. Водночас держава може гарантувати отримання мінімальних виплат (доходів, дивідендів) інвесторам. Держава також може як безпосередній інвестор брати участь у деяких проектах. Принцип роботи інвестиційного фонду “Україна” – “пай в обмін на інвестиції” – створить суттєве конкурентне середовище в системі фінансування посередництва, знизить ставки на кредити банків;

2. Поширити практику випуску первинних публічних облігацій (ІРО), реалізувати які можна через інвестиційний фонд “Україна”;

3. Широко застосовувати інструментарій – партнерство держави з приватними суб’єктами економіки (PPP);

4. Витрати на елементи основного капіталу повсюдно включати до собівартості продукції.

Графік 2. Динаміка бюджету, ВВП, дефіциту бюджету і темпів економічного зростання в Україні за 1995–2013 рр.¹

¹ <http://www.cisstat.org/>; <http://ukrstat.gov.ua/>; http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=3680918cat_id=368090.

ФІСКАЛЬНА І БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА

На графіку 2 показано аналіз взаємозв'язку між ВВП, державним бюджетом, дефіцитом бюджету і темпами приросту ВВП за 1995–2013 рр.

Графік дає змогу зробити ряд висновків.

1. На цьому рівні розвитку економіки України оптимальна величина показника “доходи/ВВП” коливається в межах 27–32%. При збиранні податків більше від цього рівня починається зниження темпів зростання економіки. У випадку зменшення показника (менше 27%) скорочується споживання і знову знижуються темпи економічного зростання. Показник “податки/ВВП” не є самоціллю: завжди потрібно надавати перевагу вищим темпам економічного зростання. Отже, на найближчі п'ять років різке збільшення значення показника “податки/ВВП” нічого не дасть. По суті, Україні потрібно буде трохи підвищити рівень оподаткування: з нинішніх 23–24% до 27–28%. Якщо врахувати, що нова влада розпочне боротьбу проти тіньової економіки, то зазначеного рівня оподаткування може бути досягнуто навіть за певного (незначного) зниження податків.

2. Оптимальний рівень дефіциту бюджету коливається в межах 1.1–3.2%. На цьому рівні розвитку нижчий рівень дефіциту лише знижуватиме темпи економічного зростання. Вищий рівень дефіциту також призводить до зниження темпів зростання внаслідок інфляційного преса.

Таким чином, з метою підвищення ефективності фінансової та бюджетної політики необхідно:

1. Класифікувати всіх платників по-

датків – суб'єктів господарювання (наприклад, мікробізнес, малий та середній бізнес (МСБ), великий бізнес). При цьому мається на увазі, що мікробізнес не використовує постійну найману робочу силу, в МСБ використовується наймана праця й обороти бізнесу становлять до 25 млн. гривень² (цю цифру за необхідності може бути диференційовано за галузями економіки) і, нарешті, великий бізнес: обороти понад 25 млн. гривень. Конструюючим елементом системи є нейтралізація ефекту масштабу, яка виникає за збільшення економічного обороту суб'єктів господарювання;

2. Оподаткування мікробізнесу звести до встановлення фіксованої суми за ліцензію, вид діяльності, займану площу, податок на землю в сільському господарстві, що стягуються протягом року, півріччя чи кварталу і т. д. Обороти мікробізнесу не обмежуються;

3. Розширити застосування податку з обороту або податку з продажів. Податок з обороту слід широко застосовувати відносно результатів діяльності МСБ. Цей податок для малого та середнього бізнесу повинен замінити ПДВ та податок на прибуток і має стати вододілом між МСБ та великим бізнесом. Податок з обороту диференціюється за галузями діяльності. При цьому ПДВ у випадках імпорту чи купівлі товарів (послуг) у великого бізнесу зберігається. Поріг у 25 млн. грн. може бути переглянуто Кабінетом Міністрів (чи при погодженні з Верховною Радою) в міру необхідності. У випадках, коли оборот суб'єкта господарювання понад 25 млн. гривень, з платника податків стягуються “звичайні” податки: ПДВ та податок на прибуток. При цьому відносно виручки в обсягах до 25 млн. грн. великий бізнес оподатковується так само, як і МСБ. Цим забезпечується інкорпорація та гармонізація всієї системи оподаткування. Застосування податку з обороту (замість податку на прибуток та ПДВ) дає представникам МСБ можливість утримувати зайвий адміністративний апарат. При цьому можливі зловживання мінімізуються. Так чи інакше суб'єкти господарювання зберігають за собою право самостійного вибору схеми оподаткування. У випадках укладення економічних угод між МСБ та великим бізнесом (коли в однієї сторони застосовується податок з обороту, а в другій – ПДВ) можна дозволити застосовувати транзитні рахунки ПДВ або ж взаємозалік ПДВ та податку з обороту;

4. Усі затрати на елементи основного капіталу обов'язково дебетувати на рахунок (рахунках) суб'єктів господарювання і цим звільнити від оподаткування. За наявності встановлених законодавством звітів затрати суб'єктів господарювання на елементи основного капіталу повністю враховуються в собівартості продукції та послуг. У випадку з малим та середнім бізнесом ці витрати повністю вираховуються з податку з обороту;

5. Застосувати пропориційне (пласке) оподаткування в прибутковому податку та вирівняти ставки на прибутковий податок та податок на прибуток. У найближчі роки варто дотримуватися принципу екуалізації ставок на прибутковий податок (за відрахуванням обов'язкових соціально-пенсійних виплат і податків) і податок на прибуток. При цьому високі, прогресуючі ставки прибуткового податку слід застосовувати щодо обмеженої кількості працівників із дуже високим рівнем заробітної плати. Такої системи оподаткування варто дотримуватися доти, доки різко не зменшаться масштаби тіньової економіки.

6. Запровадити загальне декларування доходів і витрат, майна (для посадових осіб, чиновників, депутатів і представників органів місцевого самоврядування) громадян. Запровадження загальної системи декларування доходів у найближчі два – три роки є неминучим кроком на шляху до гармонізації податкової системи, скорочення тіньової економіки та корупції. При цьому за наявності певних витрат на продукти харчування, медикаменти й освіту громадяни з низь-

² Конкретну величину може бути змінено з урахуванням результатів детальнішого аналізу даних.

ким рівнем доходів отримають певні пільги на оподаткування. Це дасть змогу також різко знизити масштаби тіньової економіки в торгівлі, сфері послуг, охороні здоров'я та освіті;

7. Запровадити повернення ПДВ туристам. Вирішення цієї проблеми в усіх аеропортах і на вокзалах, а також розширення послуг "текс-фрі" ("tax-free") стимулюватиме потоки туристів в Україну та сприятиме успішній реалізації політики скорочення тіньової економіки. Приріст обсягів торгівлі та послуг у кілька разів компенсуватиме поточні "втрати" від повернення ПДВ;

8. Підвищити ступінь самодостатності регіонів та органів місцевого самоврядування. Земельний податок, податок на майно повністю, а прибутковий податок та податок на прибуток більшою мірою слід передати регіонам і органам місцевого самоврядування для підвищення їхньої економічної активності і самостійності. Загальнодержавними мають залишатися непрямі податки (акцизи, ПДВ та мита), а також частина податку на прибуток. Це дасть змогу скоротити зустрічні потоки бюджетних коштів. Зрозуміло, що відповідно до цього необхідно провести перерозподіл бюджетних витрат пропорційно до збільшення їхніх доходів. Така реорганізація фіскальної політики суттєво призупинить подальшу централізацію економіки України;

9. Продовжити строки виплати податків для інноваційного бізнесу. На основі чітких критеріїв, які визначають інноваційність бізнесу, можна запровадити систему продовження

(до двох років) строків виплати податків суб'єктами господарювання;

10. Запровадити державний облік відходів обробки сільськогосподарської продукції. Усі підприємства, які заготовляють сільгосппродукцію (сільськогосподарську сировину), повинні здати на облік податкових служб відходи. Об'єм відходів потрібний для верифікації реальних обсягів заготівель. Склади, приміщення, території, де зберігаються ці відходи, мають бути "опломбовані" податковими службами;

11. Збільшити податок на велику нерухомість. Необхідно значно підвищити роль податку на майно в перерозподілі первинних доходів. Цього можна досягти завдяки збільшенню прогресії на ставки податків на майно залежно від його розмірів та вартості.

БАНКІВСЬКА ПОЛІТИКА, ФІНАНСОВЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО

У банківській політиці та фінансовому посередництві ситуація характеризується такими проблемами і завданнями:

1. Курс національної валюти є штучним. В умовах хронічного дефіциту платіжного балансу це приховує низку загроз. Нині курс підтримується штучно за рахунок резервів НБУ та грошових переказів трудових мігрантів. У свою чергу, резерви НБУ періодично поповнюються за рахунок кредитів МВФ. При цьому наявність від'ємного сальдо в платіжному балансі країни означає, що на середньострокову перспективу загальна тенденція девальвації гривні збережеться;

2. Ринок фінансового посередництва в основному представлено банками. В активах фінансових компаній банківські кредити становлять 79.6% (див. таблицю), а без урахування активів фондового ринку – 92.1%;

3. За 2002–2013 рр. номінально обсяги кредитів в економіку України зросли в 19.5 раза (із 41.1 до 799 млрд. гривень), тоді як ВВП зріс у 6.4 раза (із 226 до 1 454 млрд. гривень)⁴. Це стало можливим передусім за рахунок збільшення у зобов'язаннях банків коштів, залучених із-за кордону. Водночас знижувалася гранична ефективність вкладення за рахунок бан-

ківських кредитів, почастишали випадки перекредитування одних і тих самих бізнес-проектів;

4. Різко знизилася значення обсягів капіталізації фондового ринку України. Нині значення цього показника становить 13.6% від ВВП, тоді як кілька років тому за цим показником Україна була першою серед країн СНД, а його значення наблизилось безпосередньо до обсягу ВВП. Високим залишається спред між процентом за кредитами та депозитами. Кредити в національній валюті у травні 2014 року видавалися під 20–25%, в окремих випадках – під 28–35%. При цьому частка бізнес-кредитів значно зменшилася. Нерідко спред може бути і від'ємним (у багатьох банках депозитні ставки становлять 21–23%). НБУ доведеться серйозно попрацювати над новою системою резервування, ставкою рефінансування, а також заходами щодо регулювання спреду, щоб за короткий час у кілька разів знизити ставки за депозитами та кредитами.

Варто також серйозно переглянути інфляційну політику. За останні роки відбулося різке зниження інфляції. Це загалом дуже добре. Але, як свідчить досвід багатьох країн (зокрема Японії, Кореї, Росії), нульова інфляція або дефляція різко гальмують розвиток економіки, не забезпечують простору для структурних змін у ній.

За 2009–2014 рр. відсотки за депозитами зросли ненабагато. Але до 2011 року депозитні ставки в національній валюті коливалися в межах 8–12%, а ставки на кредити – 15–20%. Згідно зі звітом НБУ у 2012 році середня відсоткова ставка за депозитами в національній валюті становила 13.4%, а за кредитами – 14.7%. У 2013–2014 рр. відбулося подальше підвищення ставок. Спред збільшився до 25%. В умовах перманентного падіння курсу гривні відносно іноземних валют здорожчання банківських послуг із розготівкування грошей, обслуговування кредитних карток, запровадження жорсткіших вимог щодо залишків на рахунках клієнтів такий рівень спреду на господарську діяльність представників бізнес-спільноти впливає більш негативно, ніж це було 5–6 років тому. У підсумку збільшується відсоток неповернення коштів за кредитами. Так, за січень – лютий 2014 року доходи комерційних банків (КБ) зросли на 30.1%, а витрати – на 44.9%. І це при тому, що, за попередніми оцінками,

Таблиця. Активи організацій фінансового посередництва України та їхня структура в 2011 р. ³		
Фінансові установи і ВВП	Активи	
	млрд. гривень	відсотки
Комерційні банки	1 211.5	79.6
Пенсійні фонди	0.14	0.009
Страхові компанії	85.4	5.6
Взаємні (інвестиційні) фонди	17.1	1.1
Взаємні фонди грошового ринку	–	–
Капіталізація ринку	207.4	13.6
Усього активи	1 521.5	100
ВВП	1 316.6	–

³ <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=121942>; <http://www.dfp.gov.ua/734.html>; http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798; <http://www.ukrstat.gov.ua/>; <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>; <http://data.worldbank.org/indicator/CM.MKTLCA.PCD>.

⁴ Розраховано за: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index.htm; http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Finance_b/2011/01012011.pdf; <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=5802142>.

відбувалося зниження ВВП на 3–4% (станом на 15.04.2014 р. Державна служба статистики України не оголошувала точних даних відносно динаміки ВВП за перший квартал 2014 року, проте відомо, що промислове виробництво, наприклад, зменшилося на 5,7%). У результаті в банківській системі України різко почастішали випадки збиткової роботи. Отже, зростання собівартості діяльності банків, зниження цих витрат, жорсткіший контроль над витратами банків — важливе завдання НБУ;

5. Аналіз зобов'язань і активів банків засвідчує такі неприпустимі тенденції: з одного боку, в депозитах (зобов'язаннях) переважають фізичні особи, малі підприємства, а в активах — великий корпоративний бізнес; з другого боку — частка регіонів і малих міст (сіл, райцентрів) у депозитах набагато більша, ніж у кредитах. Отже, комерційні банки в їхньому нинішньому вигляді вже не відповідають інтересам стратегічного розвитку країни: вони все більше централізують бізнес і поляризують кошти. А також не сприяють розвитку правильної галузевої структури економіки: інноваційні галузі, довгострокові інвестиції, транспорт, енергетика та сільське господарство інвестуються значно менше, ніж частка цих галузей становить у ВВП країни;

6. Система економічних нормативів регулювання діяльності банків. За 2009–2014 рр. регулятивні нормативи суттєво не змінювалися. Станом на 01.04.2014 р. порівняно з 01.01.2009 р. регулятор вилучив із практики нормативи валютної позиції (Н13, Н13-1, Н13-2). Значення ж інших нормативів (із Н1 до Н12) залишалися незмінними, за винятком нормативів Н1 (величина регулятивного капіталу) та Н6 (норматив короткотермінової ліквідності підвищено з 20 до 60%, що здається надмірним). Було також запроваджено Н3-1 — норматив відношення регулятивного капіталу до зобов'язань банків. Водночас економіка за цей час зазнала падіння (2009 рік), піднесення (2010 та 2011 рр.), стагнації (2012 рік) і нового спаду (2013 та 2014 рр.). Відсутність належної гнучкості в політиці регулятора зменшувала можливості реального сектору економіки.

Таким чином, із метою підвищення ефективності грошово-кредитної політики необхідно вжити ряд заходів.

1. **Курсова політика.** Внаслідок дефіциту платіжного балансу курс гривні в найближчі роки об'єктивно падатиме. Тому завдання НБУ полягає в забезпе-

ченні плавного падіння. Рано чи пізно це падіння буде зупинено, оскільки обсяги експорту зростатимуть швидше від обсягів імпорту. Не виключено і варіант встановлення валютного коридору, доки не буде досягнуто рівноважного рівня курсу національної валюти. У цьому випадку курс також повільно падатиме, але на короткотерміновий період НБУ зможе послати сигнали бізнес-співтовариству.

2. **Зниження відсоткових ставок на кредити.** Це завдання НБУ повинен вирішити шляхом вжиття таких заходів: зниження облікової ставки (із 17 липня 2014 року вона становить 12,5%); запровадження жорсткіших заходів щодо безнадійних та ризикових кредитів; зниження норм резервування та вимог відносно адекватності капіталу і розвиток діяльності інвестиційних фондів та інвестиційних банків. Варто перейти на спеціалізовану банківську систему, практикувати багатоваріантні економічні нормативи банківського регулювання, лімітувати перекредитування, відмовитися від групи нормативів інвестування, стимулювати діяльність інвестиційних банків. В умовах нульової або дуже низької інфляції депозити від 18 до 25% та кредити від 30 до 38% роблять практично неможливим розвиток інших інститутів фінансової системи, крім комерційних банків.

3. **Розвиток інвестиційних банків, взаємних та пайових фондів.** НБУ варто стимулювати створення інвестиційних банків (ІБ). Як уже говорилося, слід розуміти, що комерційні банки призначені для кредитування економіки. Кредитується в основному вже створений бізнес. Розвиток будь-якого нового бізнесу передбачає наявність інвестицій: фінансування створення нових капітальних активів. Інвестиції, як правило, не кредитуються. Це дорого, неефективно, водночас виникають проблеми з ліквідністю в банківській системі у випадку реалізації невдалих бізнес-проектів. Неможливо за фіксованих зобов'язань (у випадку з банками) фінансувати створення нових капітальних активів ІБ, взаємні та пайові фонди дають змогу суттєво зменшувати відсотки на кредити за рахунок пайової участі суб'єктів, які фінансують проекти економічного розвитку. Нині в Україні кредитуванням інвестицій займаються в основному комерційні банки. Такий підхід ні до чого доброго не приведе. НБУ повинен затверджувати двосистемну шка-

лу економічних нормативів регулювання діяльності банків та інших фінансових посередників. Відносно банків варто виключити або зменшити підсистему нормативів інвестування (Н11 та Н12). До фінансових посередників-інвесторів (ІБ, пайові та взаємні фонди) доцільно запроваджувати м'якші нормативи адекватності, кредитування та ліквідності, але при цьому застосовувати жорсткі нормативи інвестування, пайової участі банків у інвестиційних проектах. Це дасть змогу суттєво знизити відсотки на позики. Водночас існуючі банки мають виокремити зі свого складу спеціальні підрозділи з фінансування інвестицій (наприклад, Приват — Капітал, Ощадбанк — Капітал, Райффайзен — Капітал і т. д.).

4. **Розвиток інших (крім КБ) інститутів фінансового посередництва.** Важливою підмогою економічному розвитку України мають бути й інші, крім КБ та ІБ, інститути фінансового посередництва: інвестиційні фонди, страхові організації, недержавні пенсійні фонди, інвестиційні сертифікати тощо. НБУ повинен приділяти цьому підвищену увагу. Як було зазначено, майже 50% активів недержавних пенсійних фондів України розміщено як депозити у КБ (в Європі дана цифра, як правило, не перевищує 10%). Це неприпустимо, адже таким чином НПФ перетворюють “довгі” гроші знову на “короткі”. Для економіки країни втрачається будь-який сенс створення “довгих” грошей. Час, наприклад, інвесторам пропонувати пріоритетні сфери економіки для інвестування коштів із гарантованою дохідністю, емітувати цінні папери держави під такі проекти (в т. ч. створення суверенних фондів), ширше практикувати проекти типу “будувати — експлуатувати — трансформувати у власність” у партнерстві з державою.

5. **Регулювання грошової маси.** Статистика основних макроекономічних показників України за 2000–2013 рр. засвідчила, що з економічним зростанням (ВВП) найтісніше корелював показник грошової маси: 0.997586. Для порівняння: кореляція між показниками капітальних інвестицій, прямих іноземних інвестицій та економічним зростанням становила відповідно 0.872609 та 0.721911. Отже, у найближчі роки для зниження інфляції не варто сильно “тиснути” (в значенні лімітування) на грошову масу та базу.

■ **Тетяна Васильєва**
Tetiana Vasylieva

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри банківської справи
Державного вищого навчального закладу
"Українська академія банківської справи
Національного банку України" (м. Суми)
Dr. Habil. (Economics), Professor, Head of the
Department of banking of the Ukrainian Academy
Of Banking Of The National Bank Of Ukraine
(Sumy)

■ **Наталія Євченко**
Nataliia Yevchenko

Кандидат економічних наук, доцент кафедри
банківської справи Державного вищого
навчального закладу "Українська академія
банківської справи Національного банку
України" (м. Суми)
Ph.D. (Economics), Associate Professor of the
Department of banking of the Ukrainian Academy
Of Banking Of The National Bank Of Ukraine
(Sumy)

Фінансову грамотність сумчан від школяра до пенсіонера підвищує банківська академія

The Academy of Banking improves financial
competence of Sumy inhabitants
from a pupil to a pensioner

Національний банк України з 2012 року спільно з вищими навчальними закладами реалізовує ряд заходів з метою підвищення фінансової грамотності населення. Зокрема ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України" активно підтримує ініціативи НБУ та на постійній основі працює над проектами у сфері фінансової освіти, які охоплюють різні вікові та соціальні групи населення і реалізуються за двома напрямками. Перший включає соціальні та консультаційні проекти для широких верств населення, вчителів шкіл, працівників підприємств та організацій. Другий напрям передбачає проведення просвітніх заходів для школярів та молоді.

As from 2012, the National Bank of Ukraine jointly with institutes of higher education introduces measures that are aimed at improvement of population's financial competence. In particular, the Ukrainian Academy Of Banking Of The National Bank Of Ukraine supports the NBU initiatives actively and carries out projects in the scope of financial education on continuing basis; the projects involve different age and social groups of the population and are realized by two areas. The first one includes social and counseling projects for broad cross-section of the population, school teachers, employees of enterprises and organizations. The second one provides for making educational arrangements for pupils and youth.

Одним із перших проектів академії у сфері фінансової освіти стали заняття з підвищення фінансової грамотності для вчителів шкіл міста Суми, оскільки саме вчитель формує у дитини комплекс знань про навколишній світ і закони життя в ньому. Для координації зусиль науковців і педагогів усіх ланок освіти з метою популяризації в суспільстві ідеї фінансової грамотності Українська академія банківської справи НБУ запровадила курс з основ обачливої фінансової поведінки для вчителів сумських шкіл. Під час лекцій педагоги знайомляться з основами обачливої поведінки поміркованого споживача фінансових послуг, дізнаються про неправомірне використання персональних даних, про права споживачів банківських послуг та їхній захист. У рамках цього проекту в квітні 2014 року в науковій бібліотеці академії відбувся семінар для вчителів загальноосвітніх шкіл міста, під час якого відбулося обговорення Закону України "Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні". Такі заходи дають змогу розглядати найбільш проблемні питання, пов'язані з викладанням курсу "Основи економіки" в школах, розширюють фінансові знання педагогів, які вони передають підростаючому поколінню.

Уже третій рік поспіль академія проводить освітні заходи і серед працюючого населення міста Суми. Вони відбулися на багатьох великих підприємствах та в організаціях міста. Під час лекцій та тренінгів, працівники отримують інформацію щодо операцій з платіжними картками та їхніх переваг для споживачів, розглядають особливості окремих операцій із картками та основні умови договорів у межах реалізації зарплатного проекту, вивчають

Учні з цікавістю знайомляться з діючою моделлю роботи банку.

Переможці конкурсу «Школа юного банкіра».

основи особистої безпеки розрахунків з використанням платіжних карток. На кожному занятті слухачі обговорюють із запрошеними на лекцію представниками банків проблемні питання, які виникають у них при проведенні операцій із платіжними картками.

Додатковим інструментом ознайомлення населення з фінансовим ринком та його можливостями, особливо в умовах розширення спектра фінансових продуктів та їхнього ускладнення, став **інтерактивний проект «Фінансово-кредитний консультант»**, у рамках якого на форумі академії постійно консультують громадян у реальному часі. Проведення такого навчально-роз'яснювального заходу кваліфікованими викладачами забезпечує об'єктивність в оцінці фінансових послуг та процесів, запобігає просуванню та рекламуванню окремих фінансових продуктів чи кредитних установ. Основними цілями реалізації проекту «Фінансово-кредитний консультант» є формування фінансово-кредитної культури, насамперед у молоді, та підвищення рівня загальної фінансової грамотності; створення освітньої і консультаційної системи для забезпечення всіх зацікавлених необхідними споживчими знаннями та базовими навичками з надання фінансових послуг банками України; поширення об'єктивної інформації про ризики у банківській сфері; зміцнення особистої фінансово-кредитної безпеки громадян та інше. На допомогу користувачам постійно оновлюється словник фінансово-кредитних понять і термінів, який забезпечує учасників додатковою інформацією про фінансовий ринок, стан та діяльність банків, найпоширеніші й нові фінансові продукти, актуальні зміни і доповнення в нормативно-правовому полі та інше.

Численні міжнародні та вітчизняні дослідження засвідчили, що пересічний українець переважно користується лише простими банківськими послугами та не довіряє фінансовим установам, оскільки має негативний досвід необачливої фінансової поведінки. Тож з метою надання юридичної допомоги населенню при укладенні кредитних, депозитних та інших договорів із фінансовими установами і проведення правороз'яснювальної роботи для захисту інтересів споживачів фінансових послуг в академії діє **юридична клініка «Progesto»**. Допомогу громадянам безкоштовно надають практикуючі адвокати і студенти-консультанти академії.

Щорічно за участі Національного банку України, Міністерства освіти і науки України, регулюючих органів

проводиться **Всесвітній тиждень грошей**. Він є масштабним міжнародним проектом, завдяки якому діти і підлітки отримують знання щодо ефективного ведення сімейного бюджету і створення заощаджень. Викладачами академії під час цього заходу проводяться екскурсії для школярів до навчально-тренувального банку «Академ-банк» і Музею розвитку банківської справи на Сумщині та історії грошей. Учні не лише дізнаються багато цікавого з історії банківництва, а й пізнають ази практичної роботи кредитно-фінансового закладу.

Під час екскурсій школярі мають можливість ознайомитися із діючою моделлю роботи банку та дізнатися про його організаційно-управлінську структуру; основні послуги, які надаються банком юридичним та фізичним особам; роботу з клієнтами при проведенні готівкових та розрахункових операцій.

У Музеї розвитку банківської справи на Сумщині та історії грошей школярам розповідають про еволюцію форм грошей і сучасні гроші, про особливості ведення банківської справи на Сумщині. Цей унікальний музей представляє не лише історію фінансових та банківських установ, а й історію грошей, у тому числі грошей незалежної України, біографії видатних фахівців банківської справи. В експозиції можна побачити численні документи, фотоматеріали, металеві гроші (монети, сувенірні злитки), пам'ятні медалі Національного банку України, технічне

Турніри юних економістів завжди проходять у формі жвавих рольових ігор.

та інше приладдя, яке використовувалося в банківських установах наприкінці ХХ ст.

Викладачі академії проводять для учнів **заняття з дисципліни «Основи економіки»**, **конкурси, тренінги та вікторини**. Зокрема, під час тренінгів, присвячених інфляції, школярі знайомляться із сутністю і механізмом її виникнення та вимірювання; вивчають фактори інфляції, класифікацію її видів; учаться розраховувати індекс цін і темп інфляції. Під час проведення інтерактивних вікторин про гроші учні дізнаються про історію їхнього виникнення, національну валюту України та елементи її захисту тощо. Школярі із задоволенням беруть участь у вікторинах та цікавляться особливостями зміни елементів захисту банкнот залежно від номіналу, технологією виготовлення паперових грошей та монет тощо.

З метою популяризації економічної освіти, поширення фінансових знань, виховання споживчої культури в молоді викладачі академії постійно проводять заняття з учнями старших класів у рамках роботи **«Школи юного економіста»**. Всі заняття відбуваються на основі презента-

ційного матеріалу з великою кількістю прикладів, статистичних і звітних даних. Зустрічі проходять у формі бесід, під час яких старшокласники мають змогу висловити свою думку щодо теми, яка розглядається. Така форма співпраці виявилася дуже ефективною, оскільки невимущена атмосфера спонукає школярів мислити неординарно та брати безпосередню участь в обговоренні базових економічних категорій. Корисним результатом таких зустрічей є підвищення зацікавленості учнів у вивченні економічних дисциплін.

Розширенню меж сприйняття школярами економічної сутності діяльності банків та банківської системи України сприяє започаткована академією спільно з Приватбанком у 2012 році **школа юного банкіра “Фінансовий успіх”**, у якій учні середнього та старшого віку навчаються основам фінансових знань. Представники банку разом із викладачами академії в доступній та ігровій формі розповідають юним банкірам про гроші, банки та основи їхнього функціонування, банківські продукти і послуги, банківські професії, можливості сучасних технологій у банківській сфері. Всі зустрічі зі школярами відбуваються в атмосфері взаєморозуміння та позитивного настрою на базі навчально-тренувального банку “Академ-банк”. Заняття проходять у формі тренінгів, ділових ігор, конкурсів, за результатами яких найактивніші учасники, отримують призи та солодкі подарунки. В рамках проекту проводиться тестування, яке дає змогу визначити сферу інтересів, здібності, рівень комунікабельності учасників. Корисною традицією школи юного банкіра “Фінансовий успіх” є проведення конкурсу на кращий кросворд на тему “Банки та банківська діяльність”, під час проведення якого учасники мають змогу продемонструвати знання, отримані у цій школі. Переможців конкурсу визначають за підсумками відкритого голосування на сайті академії.

Ще одним цікавим проектом, спрямованим на виховання фінансової культури школярів Сумського регіону, є започаткована радою молодих учених академії **“Школа підвищення фінансової грамотності школярів”**. Її актуальність полягає в тому, що в школах нашої країни поки що практично не викладають фінансову грамотність, тож ми, по суті, пішли на експеримент. До речі, в 2012–2013 навчальному році вже було апробовано пілотний курс “Фінансова грамотність” для учнів 10-х класів в 14 областях України відповідно до наказу Міносвіти від 19.07.2012 р. № 828 “Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітніх навчальних закладів та вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації України на 2012–2019 роки”. Проте, на жаль, школи Сумської області поки ще не задіяні в цьому проекті. Тож “Школа підвищення фінансової грамотності школярів” покликана допомогти впровадити такий курс у програму загальноосвітніх навчальних закладів регіону. Навчаючись у такій школі, учні отримують базові знання про сімейний бюджет, податки та податкову культуру, сучасні фінансові продукти і послуги та розвивають навички користування ними, грошові перекази, іноземну валюту і валютні операції, а також опановують способи пошуку достовірної фінансової інформації, планування сімейного бюджету й ощадливої поведінки. Ознайомлення з фінансовою та юридичною складовими запозичень, страхуванням і особливостями фінансового та бюджетного планування допоможуть школярам навчитися правильно формувати власний бюджет і захиститися від ризиків. Окрім здобуття необхідних фінансових знань,

навчання в “Школі підвищення фінансової грамотності” допоможе розвинути практичні навички їх застосування, що дасть змогу школярам у майбутньому впевненіше почуватися в сучасному світі та приймати правильні самостійні фінансові рішення.

У вересні 2013 року в академії було започатковано проект **“Найкраща професія – банкір”**. Його метою є ознайомлення школярів із професіями, пов’язаними з банківською діяльністю. Викладачі академії під час тренінгів та ділових ігор знайомлять учнів і студентів з історією грошей, походження банків, становлення та розвитку банківської системи України. За час існування проекту в ньому взяли участь більше десяти шкіл Сум та області, а в лютому 2014 року у ньому були задіяні учні разом зі своїми батьками. Для них провели міні брейн-ринг, запитання якого стосувалися фінансів, грошей, банківської справи. Неформальне спілкування дуже сподобалося школярам та їхнім батькам, які виявилися більш обізнаними та фінансово грамотними.

На базі академії вже кілька років поспіль проводиться обласний та всеукраїнський **“Турнір юних економістів”**, у якому із задоволенням беруть участь школярі з різних областей України. Це командне змагання з економіки, яке проводиться у формі рольової гри, що сприяє набуттю вміння школярами розв’язувати складні економічні проблеми, робити доповіді, грамотно формулювати і захищати власні думки в наукових дискусіях.

Уже стала традиційною молодіжна **соціально-економічна гра “Моя Сумщина”**, яка щороку збирає чимало учасників. Її метою є залучення молоді до вирішення актуальних соціальних, економічних та екологічних завдань розвитку краю. У грі беруть участь учні 9–11 класів загальноосвітніх шкіл та молодь відповідного віку з позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів, студенти ВНЗ I–II рівня акредитації. У ході виконання творчого завдання, яке розкриває найгостріші проблеми соціально-економічної сфери Сумщини, зокрема фінансово-кредитні, конкурсанти демонструють цікаві та оригінальні підходи до їх вирішення.

Задля підвищення ефективності й розширення кола проектів із формування фінансової культури (насамперед у молоді) і рівня фінансової грамотності населення ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” активно бере участь у грантових програмах із відповідної тематики. Так, у серпні 2014 року до академії надійшло підтвердження про перемогу двох модульних проектів за напрямом Жана Моне грантової програми європейського Союзу Еразмус+ (ERASMUS + Programme: Jean Monnet Action) за результатами конкурсу, оголошеного у вересні 2013 року. Обидва проекти передбачають проведення заходів із підвищення рівня фінансової обізнаності й фінансової безпеки для різних категорій слухачів: школярів, студентів, аспірантів, учителів шкіл, волонтерів громадських організацій, підприємців.

Колектив академії й надалі розширює творчі пошуки щодо розробки та впровадження нових проектів у сфері фінансової просвіти. На нинішній навчальний рік академія ставить амбітні цілі та завдання – залучення до своїх просвітніх проектів ще ширшого кола учасників. Зокрема планується проведення занять із фінансової та комп’ютерної грамотності для пенсіонерів, які є однією з найбільш соціально незахищених та фінансово недовідчених категорій населення.

Дослідження/

■ **Ірина Пасічник**
Iryna Pasichnyk

Заступник директора Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України, кандидат економічних наук, доцент
Ph.D. (Economics), Associate Professor Deputy Director of the Kharkiv Institute of Banking of the University of Banking of the National Bank of Ukraine

■ **Каміла Базадзе**
Kamila Bazadze

Кандидат економічних наук, в. о. доцента кафедри банківської справи Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України
Ph.D. (Economics), Acting Associate Professor of the Banking Department of the Kharkiv Institute of Banking of the University of Banking of the National Bank of Ukraine

Трансформація каналів продажу банківських послуг у контексті забезпечення конкурентоспроможності банків

Transformation of banking sales channels in the context of ensuring banks' competitiveness

Розглянуто процеси трансформації каналів продажу банківських послуг та оцінено її вплив на конкурентоспроможність банку. Досліджено новітні підходи провідних банків України до дистанційного обслуговування роздрібних клієнтів та їхній зв'язок із ринковими й фінансовими позиціями самих фінансових установ.

The article considers transformation of banking sales channels and its impact on bank's competitiveness. The authors investigate the newest approaches of Ukrainian banks to the remote servicing of retail customers and their relationship with market and financial positions of the institutions.

Ключові слова: конкурентоспроможність банку, канали продажу банківських послуг, трансформація каналів продажу послуг, дистанційне обслуговування клієнтів.

Key words: bank's competitiveness, banking sales channels, transformation of banking sales channels, customer remote servicing.

Дослідження закономірностей розвитку ринку банківських послуг в Україні свідчить про те, що особливості підходів банків до побудови каналів продажу та методів охоплення ринку значною мірою формуються під впливом трансформацій у зовнішньому конкурентному середовищі. Так, до 2005–2006 років більшість банків надавала перевагу використанню стратегії експансії, прагнучи до мак-

симального розширення своєї мережі регіональних філій і представництв [4]. Головна мета цієї стратегії полягала в тому, щоб забезпечити максимально широке представництво банку на українському ринку та створити передумови для пошуку і залучення регіональних споживачів послуг.

У той період у стратегіях банків чітко домінував кількісний, а не якісний аспект розвитку — ставилося завдання

максимально широко охопити ринок, при цьому питання ефективності й результативності регіональних збутових філій та відділень залишалися другорядними. Однак суттєві збитки, яких банки зазнали під час кризи, змусили керівництво змінити стратегію розвитку, активно шукати можливості для зменшення витрат на підтримку конкурентоспроможності. Фінансово-економічна криза кардина-

льним чином змінила ситуацію із просуванням банків на український ринок, передусім — змусила їх скоротити й оптимізувати свої регіональні мережі, а також переорієнтуватися на якісний розвиток і зростання на основі розширення продуктового набору послуг, якісного банківського обслуговування та поступової трансформації каналів продажу послуг із переходом від традиційних каналів до альтернативних.

Проблематика забезпечення та конкурентоспроможності банків в умовах постійних трансформацій зовнішнього конкурентного середовища широко висвітлена в працях багатьох вітчизняних науковців. Проте досліджень, у яких би системно розглядалася проблема підтримки банківської конкурентоспроможності у взаємодії з трансформацією каналів продажу банківських послуг, нині практично немає.

Відповідно до викладених аргументів головною метою дослідження є визначення характеру, напрямів та засобів впливу трансформації каналів продажу банківських послуг на конкурентоспроможність банків.

НЕОБХІДНІСТЬ ТРАНСФОРМАЦІЇ КАНАЛІВ ПРОДАЖУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ БАНКІНГУ

Нині треба взяти до уваги низку найважливіших чинників, які зумовлюють необхідність трансформації каналів продажу послуг вітчизняних банків:

1) досягнення високого рівня екстенсивного розвитку регіональної мережі продажу банківських послуг, за якого кількість регіональних відділень банків на одну тисячу мешканців в Україні вже наблизилася до європейського рівня; при цьому попит роздрібних клієнтів на банківські послуги порівняно з показниками країн ЄС значно менший [9];

2) нерівномірність територіального покриття ринку регіональною мережею продажу банківських послуг, диференціація доступу населення до послуг банків у різних регіонах країни;

3) зростання витрат банків на утримання філіальної мережі (оренда, банківське обладнання, персонал);

4) збитковості близько 30% від загальної кількості регіональних банківських відділень, котрі обслуговують роздрібних клієнтів [11].

У зв'язку з цим доцільно назвати

кілька стратегічних напрямів удосконалення управління каналами продажу банківських послуг в Україні, які спрямовані на поліпшення фінансових та ринкових позицій роздрібних банків у конкурентному середовищі:

1) виявлення та ліквідація неприбуткових і неперспективних відділень банків, котрі не спроможні отримувати прибуток як у поточній ситуації, так і в довгостроковій перспективі, тобто фактично послаблюють конкурентні позиції банку на ринку. Мета стратегії скорочення відділень у цьому випадку — зменшити операційні витрати і поліпшити фінансово-економічні показники та прибутковість банківської діяльності;

2) виявлення проблемних відділень, щодо яких необхідно застосувати заходи реструктуризації, оптимізації переліку послуг, реінжинірингу бізнес-процесів та поліпшення якості банківського обслуговування;

3) поступовий перехід до використання альтернативних каналів продажу банківських послуг, що має на меті як заміну класичних точок продажу банківських послуг на сучасніші, інноваційні точки доступу (банкомати, термінали, центри самообслуговування), так і масштабний розвиток каналів дистанційного обслуговування клієнтів завдяки кол-центрам і системам електронного банкінгу.

АЛЬТЕРНАТИВНІ КАНАЛИ ПРОДАЖУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

На наш погляд, одним із першочергових завдань для вітчизняних роздрібних банків є саме поступова трансформація каналів продажу банківських послуг, тобто *перехід від традиційного обслуговування клієнтів через мережу філій та відділень до застосування сучасних високотехнологічних альтернативних каналів*. При цьому залежно від характеру взаємодії в середовищі альтернативного каналу між банком і клієнтом пропонуємо розділити їх на *три групи*:

1) альтернативні канали продажу і надання банківських послуг, котрі не потребують контакту між клієнтами та працівниками банку, проте необхідна фізична присутність клієнта — банкомати, термінали та центри самообслуговування;

2) альтернативні канали продажу послуг, котрі потребують безпосереднього контакту клієнтів із представниками банку, однак завдяки застосуванню технічних засобів він суттєво

спрощується та вдосконалюється — це робота кол-центрів та відеобанкінг;

3) альтернативні канали продажу і надання банківських послуг без необхідності безпосереднього контакту клієнтів із працівниками банків, при цьому якість і швидкість банківського обслуговування суттєво зростає завдяки використанню сучасних засобів комунікацій і зв'язку — до цієї групи входить увесь спектр інструментів електронного обслуговування клієнтів: клієнт — банк, інтернет-банкінг та мобільний банкінг.

Трансформація каналів продажу шляхом переходу на альтернативні способи поширення і надання банківських послуг різним чином впливає на фінансові та конкурентні позиції банку. Наприклад, продаж банківських послуг через банкомати, термінали або центри самообслуговування дає змогу ефективніше використовувати потенціал існуючої мережі збуту банку, надає роздрібним клієнтам додаткові зручності, поліпшує якість і швидкість обслуговування та скорочує зайвий персонал, зменшуючи таким чином завантаженість працівників фронт-офісів. Крім того, розвиток фірмової мережі точок самообслуговування банку слід розглядати як елемент брендингу, спосіб чіткішої ідентифікації банку споживачами та інструмент управління лояльністю.

ПРИКЛАДИ РОЗВИТКУ НЕТРАДИЦІЙНИХ КАНАЛІВ ПРОДАЖУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Комплексний та системний підхід до розвитку нетрадиційних каналів продажу банківських послуг демонструє Райффайзен-банк "Аваль", котрий першим в Україні почав розвивати мережу віртуальних центрів самообслуговування. Такий центр фактично є міні-відділенням зі встановленими банківськими терміналами (депозитний банкомат та інформаційний кіоск), за допомогою яких клієнти банку, зокрема власники карток Віза (VISA) або Мастеркард (MasterCard) можуть здійснювати банківські операції самостійно, без допомоги працівників відділення.

Нині мережа точок самообслуговування Райффайзен-банку "Аваль" по всій території України становить близько 500 центрів самообслуговування, у тому числі — близько 50 таких центрів у місті Києві. Крім забезпечення швидкості, зручності, безпеки і

Схема. Вплив дистанційних каналів продажу і надання банківських послуг на конкурентоспроможність банків із позицій концепції Системи збалансованих показників (BSC)

Джерело: розроблено авторами.

надійності, значний акцент банк зробив на пропозиції широкого спектра послуг у центрах самообслуговування. Зокрема, тут доступні такі послуги, як платежі, погашення кредитів, поповнення депозитів, грошові перекази, автоматична оплата рахунків, перевірка стану рахунку, отримання виписки за будь-який період за картковим, депозитним та кредитним рахунками, перегляд останніх операцій тощо.

Загалом варто зазначити, що перехід від традиційного обслуговування клієнтів у філіалах і відділеннях до використання центрів самообслуговування (Райффайзен-банк "Аваль") або терміналів самообслуговування (Приватбанк) необхідно розглядати лише як проміжний етап на шляху системної трансформації каналів продажу банківських послуг та їхнього перетворення з реальних на віртуальні. Хоча зазначені вище способи надання послуг і не потребують безпосереднього контакту споживача із працівниками фронт-офісу банку, проте необхідною є сама фізична присутність клієнта в місці розташування терміналів або центрів самообслуговування. Це, у свою чергу, перешкоджає вирішенню стратегічних проблем банків у сфері розвитку каналів продажу послуг, а саме – рівномірному територіальному покриттю ринку, що дало б змогу забезпечити однакову

доступність послуг усім без винятку споживачам та пришвидшити сам процес банківського обслуговування завдяки повній ліквідації черг.

Частковому усуненню такої проблеми, як необхідність забезпечення фізичного доступу клієнтів сприяє розвиток альтернативних каналів надання банківських послуг із другої групи, до складу якої нами віднесено кол-центри та відеобанкінг. Так, кол-центри, потенціал яких використовуються українськими банками недостатньо, за правильної організації процесу збору та обробки інформації можуть стати ефективним інструментом маркетингових досліджень і засобом просування нових продуктів, сприяти збору та аналізу думок клієнтів, рейтингів продуктів і послуг, а також інформаційною та статистичною базою, що акумулює інформацію про потреби потенційних клієнтів, історії їхніх взаємовідносин із банком тощо. А інтеграція ресурсів кол-центру з базою даних автоматизованої системи управління взаємовідносинами з клієнтами (англ. – Customer Relationship Management, CRM) спроможна підвищити ефективність, насамперед за рахунок зростання рівня лояльності поточних клієнтів і збільшення обсягів перехресних/вторинних продажів послуг [7]. Водночас потужний кол-центр є вельми дорогим проектом для

банку, хоча і дає змогу співробітникам фронт-офісів мати оперативний доступ до інформації про клієнта, сегментувати клієнтуру, розподіляти менеджерів за групами клієнтів, формувати запити клієнтів у реальному часі. Однак коефіцієнт корисної дії кол-центру часто виявляється низьким унаслідок браку традицій контактів банку з клієнтами засобами телефонного зв'язку, через інформаційно-консультаційну орієнтованість цього каналу [7].

ПЕРЕХІД БАНКУ НА ДИСТАНЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ СПРІЯЄ ЗРОСТАННЮ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Системному вирішенню проблем банків у сфері розвитку роздрібного бізнесу, спрямованому на поліпшення його фінансових та ринкових позицій і, як результат – зростанню конкурентоспроможності, сприяє саме активізація каналів дистанційного обслуговування клієнтів із використанням сучасних інформаційних технологій і засобів комунікацій: інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу. Для визначення того, яким чином перехід банку на дистанційне обслуговування клієнтів вплине на конкурентоспроможність, скористаємося ключовими положеннями концепції Системи

Таблиця 1. Інтенсивність розвитку провідними банками України інтернет-каналів дистанційного обслуговування роздрібних клієнтів

№ п/п	Банк	База роздрібних клієнтів, тис. осіб	Клієнти інтернет-банкінгу, тис. осіб	Охоплення клієнтів інтернет-банкінгом, %	У тому числі питома вага активних користувачів інтернет-банкінгу, %
1	Приватбанк	10 572.1	4 250	40.2	20.5
2	ПУМБ	1 800.0	270	17.0	23.0
3	Райффайзен-банк "Аваль"	1 493.3	112	7.5	10.0
4	Дельта-банк	1 550.0	434	28.0	17.0
5	ОТП-банк	657.9	125	19.0	30.0
6	Альфа-банк	2 291.7	275	12.0	12.5
7	Укрсоцбанк (UniCredit)	578.9	55	9.5	11.0
8	Укрсиббанк	727.3	40	5.5	9.0

Джерело: складено авторами на основі даних річних звітів банків [12].

збалансованих показників (*Balanced Scorecard, BSC*), якою розглядається ефективність діяльності будь-якої організації, у тому числі і банку, в розрізі чотирьох сфер діяльності (див. схему):

- 1) фінанси;
- 2) клієнти і ринки;
- 3) внутрішні бізнес-процеси;
- 4) персонал.

Отже, трансформація каналів продажу банківських послуг і систематичний перехід на дистанційне обслуговування роздрібних клієнтів є вагомим чинником підвищення конкурентоспроможності банку (завдяки збільшенню лояльності клієнтів, інтенсивності користування послугами, зростанню частки ринку, оптимізації внутрішніх бізнес-процесів та поліпшенню фінансової позиції). Головним фінансовим індикатором конкурентоспроможності є показник прибутковості активів банку. Зважаючи на стрімкий розвиток інтернет-банкінгу в Україні, цей шлях підвищення конкурентоспроможності вкрай важливий для українських банків на сучасному етапі їхнього розвитку.

Так, відповідно до даних дослідження ресурсу Статистика світового Інтернету (Internet World Stats) станом на кінець 2013 року постійними користувачами Інтернету були 17.6 мільйона українців, тобто 45% дорослого населення країни. Щоденна аудиторія Інтернету постійно зростає і нині становить 12.2 мільйона українців. Зростає також і аудиторія мережі інтернет-банкінгу: якщо протягом 2011 року лише 5.2% користувачів Інтернету користувалися послугами інтернет-банкінгу, то впродовж 2012-го їхня кількість збільшилася на 46%, а їхня частка сягнула 7.6% від усіх користувачів Інтернету. Відповідно до аналітичних даних Товариства споживчих досліджень (нім. — Gesellschaft für Konsumforschung,

GfK) протягом 2013 року частка користувачів інтернет-банкінгу становила 8% від загальної кількості інтернет-користувачів, а до кінця 2014 року вона зростає до 10% [3].

Зважаючи на відсутність єдиної загальнодержавної статистики щодо розвитку дистанційних каналів продажу банківських послуг в Україні, нині вельми складно оцінити як місткість, так і перспективи зростання ринку віддаленого банківського обслуговування населення. При цьому поточні оцінки потенціалу даного ринку базуються переважно на оцінках керівництва самих фінансових установ, а також на інформації з офіційних звітів банків та даних міжнародних дослідницьких компаній, наприклад Товариства споживчих досліджень. Зокрема, щорічне зростання аудиторії інтернет-банкінгу в Україні оцінюється на рівні 20–30%, при цьому сама аудиторія користувачів дистанційних сервісів становить близько 15–20% від загальної кількості роздрібних клієнтів банків. Так, за оцінками Товариства споживчих досліджень, нині аудиторія користувачів інтернет-банкінгу в Україні становить близько 5.5 млн. осіб [6].

Здійснений моніторинг звітності банків, які посідають провідні позиції у банківській системі (Приватбанк, ПУМБ, Райффайзен-банк "Аваль", Дельта-банк, ОТП-банк, Альфа-банк, Укрсоцбанк (UniCredit) та Укрсиббанк), дав змогу виявити суттєву диференціацію підходів до розвитку дистанційного обслуговування роздрібних клієнтів (див. таблицю 1). Зокрема, беззаперечним лідером електронного сегмента ринку банківських послуг в Україні, як і раніше, залишається Приватбанк — найпотужніший роздрібний банк, частка якого в загальному обсязі активів банківської

системи станом на 01.01.2014 р. становила 15.3%.

Зокрема, за підсумками 2013 року із загальної бази роздрібних клієнтів Приватбанку (потенціал якої оцінюється на рівні понад 10.5 млн. осіб), 4.25 млн. осіб (40.2%) є клієнтами інтернет-банкінгу. При цьому користувачам он-лайн-сервісу Приват24 притаманна висока активність — за даними офіційного звіту банку, відсоток активних користувачів сервісу становив 20.5% — це значно більше, ніж усереднені показники, навіть у групі провідних вітчизняних банків.

Також акцентуємо увагу на тому, що сам Приватбанк розглядає перехід на дистанційні канали продажу і надання банківських послуг населенню не як простий елемент формування іміджу інноваційного банку, а як один зі стратегічних пріоритетів власного розвитку в роздрібному сегменті. Зокрема, на період 2013–2017 років стратегічною метою банку визначено лідерство в Україні з надання населенню платіжних та інших банківських послуг, "з переходом від обслуговування у відділеннях банку до ідеології навчання клієнтів використанню дистанційних інструментів банківського обслуговування, з відривом від найближчих конкурентів" [12].

Відповідно до чинної стратегії ПАТ "КБ "Приватбанк" на 2013–2017 рр. трьома найважливішими завданнями банку є підвищення рівня задоволеності клієнтів від співробітництва з банком; навчання клієнтів використанню дистанційних інструментів банківського обслуговування за допомогою інтернет-банкінгу Приват24 (а також інших мобільних додатків та смартфонів) та доведення частки автоматизованих банківських операцій до рівня 90% [12].

Серед інших найбільших українських банків найактивніше розвиває канали дистанційного обслуговування клієнтів роздрібною сегмента Дельта-банк. Станом на 01.10.2013 р. 434 тисячі клієнтів банку були користувачами он-лайн-сервісу "Моя Дельта" (myDelta), що становило 28% від активної клієнтської бази фізичних осіб. За даними банку, активні операції з використанням системи інтернет-банкінгу щомісяця здійснюють 69 тисяч користувачів. При цьому Дельта-банк також розглядає інтернет-банкінг як важливий напрям розвитку власного бізнесу та одне з найвагоміших джерел формування його конку-

рентних переваг. Стратегія Дельта-банку на ринку інтернет-банкінгу — інтегрувати всі ключові інструменти управління рахунками й операціями в систему myDelta. Так, Дельта-банк планує розширити можливості свого інтернет-сервісу за рахунок таких функцій, як кредитування без необхідності відвідування відділення (надання готівкових кредитів і розширення використання кредитних карток); управління статусом картки (блокування, розблокування, активація); управління перевіркою ідентифікаційних кодів CVV/CVC; установка автоматичних платежів на рахунок й операції; замовлення додаткових карток та перевипуск існуючих, із дистанційною доставкою без звернення до відділення [8].

Активну позицію на ринку дистанційного обслуговування роздрібних клієнтів посідає також Альфа-банк. За останніми даними в системі “Мій Альфа-банк” (My Alfa-Bank) було зареєстровано 275 тисяч користувачів. Актуальним у подальшій діяльності банку є відкриття депозитів у режимі он-лайн, обсяг яких у першому півріччі цього року становив майже 40% користувачів [12].

Варто наголосити на тому, що про зміну підходів банків до управління каналами дистанційного продажу і надання банківських послуг, а відповідно — про перетворення сервісів інтернет-банкінгу зі звичайних елементів іміджу і додаткових зручностей для клієнтів на стратегічний інструмент управління продажами, прибутковістю та взаємовідносинами з цільовою аудиторією, свідчить зміна характеру операцій, здійснюваних роздрібними клієнтами з використанням банківських інтернет-додатків. Так, ще 4–5 років тому основною операцією, яку клієнти здійснювали через систему інтернет-банкінгу, була перевірка поточних та карткових рахунків, тоді як навіть на здійснення переказів та платежів припадало не більше 10–15% від загальної кількості здійснених операцій. У 2013 році, за даними Товариства споживчих досліджень (GFK), за допомогою інтернет-банкінгу роздрібні клієнти, як і раніше, перевіряли баланс своїх банківських рахунків, здійснювали грошові перекази, оплату комунальних послуг і поповнювали мобільні телефони — частка таких операцій становила близько 70% від загального обсягу послуг інтернет-банкінгу. На другому місці за рівнем затребуваності в системах інтернет-

Таблиця 2. Взаємозалежність між інтенсивністю розвитку дистанційного обслуговування клієнтів та прибутковістю активів деяких банків в Україні у 2013 році

№ п/п	Банк	Охоплення клієнтів інтернет-банкінгом, %	У тому числі питома вага активних користувачів інтернет-банкінгу, %	Фінансовий результат, млн. грн.	Активи, млн. грн.	Прибутковість активів, %
1	Приватбанк	40.2	20.5	1 533	172 429	0.89
2	ПУМБ	17.0	23.0	271	28 230	0.96
3	Райффайзен-банк “Аваль”	7.5	10.0	34	47 694	0.07
4	Дельта-банк	28.0	17.0	98	29 842	0.33
5	ОТП-банк	19.0	30.0	262	20 315	1.29
6	Альфа-банк	12.0	12.5	36	25 589	0.14
7	Укрсоцбанк (UniCredit)	9.5	11.0	54	38 830	0.14
8	Укрсиббанк	5.5	9.0	65	25 888	0.25

Джерело: складено авторами на основі даних річних звітів банків та даних Асоціації українських банків [11], [12].

банкінгу були послуги з управління депозитними рахунками, на третьому — послуги з надання віртуальних кредитів, он-лайн-розвиток яких ускладнюється тим, що через Інтернет клієнт може лише оформити кредитну заявку та надіслати документи, тоді як для укладення кредитного договору необхідна його особиста присутність в офісі банку [8].

Однак структура інтернет-операцій банків-лідерів у розвитку сервісів дистанційного обслуговування клієнтів загалом відрізняється від загальнобанківської практики. Так, у Дельта-банку 36% операцій через систему “Моя Дельта” (myDelta) становить оплата комунальних платежів, 17% — переведення коштів на власні рахунки, 15% — переведення коштів іншим клієнтам, 13% — оформлення депозитів та 10% — поповнення депозитів. У ПУМБі розподіл операцій, здійснених

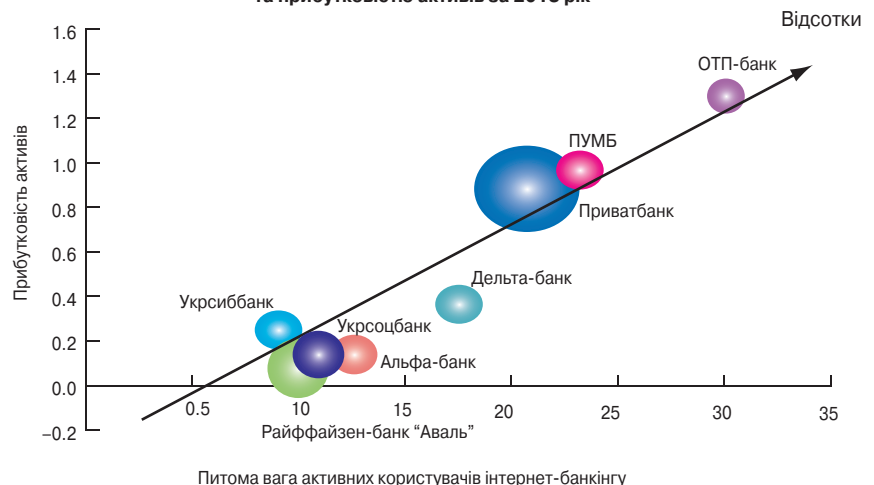
через систему інтернет-банкінгу ПУМБ-он-лайн, є таким:

- 42% — оплата різноманітних послуг;
- 36% — операції з розміщення, поповнення і зняття депозитів;
- 18% — платежі та перекази;
- 3% — погашення кредитів.

Як засвідчують дані банків — лідерів ринку дистанційного обслуговування роздрібних клієнтів в Україні, вони дедалі активніше використовують інтернет-банкінг не просто для управління рахунками і платежами, а для формування власної ресурсної бази через функціонал управління депозитами фізичних осіб.

Водночас один із найпотужніших роздрібних банків в Україні — Ощадбанк дотримується вельми консервативного підходу в розвитку дистанційного обслуговування клієнтів, пропонуючи користувачам обмежений

Графік. Карта розподілу банків за питомою вагою активних користувачів інтернет-банкінгу та прибутковістю активів за 2013 рік

Джерело: побудовано авторами на основі даних таблиці 2.

спектр послуг. Так, за допомогою сервісу “WEB-банкінг” від Ощадбанку клієнти можуть лише контролювати стан своїх карткових рахунків, відстежувати історію трансакцій, здійснювати окремі перекази і платежі (комунальні, оплату мобільного зв'язку, Інтернету тощо) та контролювати рівень безпеки. Цілком очевидно, що нинішній рівень розвитку інтернет-банкінгу в Ощадбанку не відповідає сучасним вимогам ринку, в результаті чого один із найбільших за рівнем обслуговування населення банк частково втрачає свої позиції та поступається за головним фінансовим індикатором конкурентоспроможності активнішим у розвитку дистанційного обслуговування клієнтів банкам. Зокрема, за підсумками 2013 року прибутковість активів Ощадбанку становила 0.66%, тоді як активніші в розвитку дистанційних каналів продажу банки мали значно вищі показники: прибутковість активів Приватбанку за підсумками 2013 року становила 0.89%; у ПУМБ – 0.96%, в ОТП-банку – 1.29% (див. таблицю 2).

Загалом статистичні дані свідчать про наявність сталого взаємозв'язку між показниками активності банку у сфері дистанційного обслуговування роздрібних клієнтів та рівнем прибутковості банківських активів. Зокрема, про стійкість і безпосередній взаємозв'язок між рівнем охоплення роздрібних клієнтів сервісом інтернет-банкінгу та прибутковістю активів свідчить значення коефіцієнта кореляції $Cor(1) = 0.827$. Щільність зв'язку між питомою вагою активних користувачів інтернет-банкінгу та прибутковістю активів є ще більшою – коефіцієнт кореляції в цьому випадку становить $Cor(2) = 0.957$ (див. графік).

Цей факт доводить, що для досягнення високого рівня прибутковості активів як головного фінансового індикатора конкурентоспроможності банк має прагнути не просто підключити своїх роздрібних клієнтів до системи інтернет-банкінгу, а залучити цільову аудиторію до активного користування банківськими послугами саме через он-лайн-сервіси.

Цілком очевидно, що стратегія інтернет-банкінгу, інтегрована в загальноринкову стратегію розвитку банківської установи, буде одним із найвагоміших чинників поліпшення фінансової і ринкової позиції банку та зміцнення його конкурентоспроможності на сучасному ринку банківських послуг.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу визначити ключові чинники, котрі зумовлюють необхідність трансформації каналів продажу банківських послуг в Україні. До них належать:

1) значний досягнутий рівень екстенсивного розвитку регіональних банківських мереж за недостатнього попиту з боку роздрібних клієнтів;

2) нерівномірність територіального охоплення ринку та суттєва диференціація доступу населення до послуг;

3) зростання витрат на утримання філіальної мережі та збитковість близько 30% від загальної кількості регіональних банківських відділень.

Системному вирішенню проблем банку у сфері розвитку роздрібногo бізнесу, спрямованому на поліпшення його фінансових і ринкових позицій, і, як результат, збільшенню рівня конкурентоспроможності, сприяє саме активізація каналів дистанційного обслуговування клієнтів із використанням сучасних інформаційних технологій і засобів комунікацій – інтернет-банкінгу та мобільного банкінгу. Нині відбувається перетворення сервісів інтернет-банкінгу зі звичайних елементів іміджу і додаткових зручностей для клієнтів у стратегічний інструмент управління продажами, прибутковістю і взаємовідносинами з цільовою аудиторією, який є вагомим чинником підвищення конкурентоспроможності банку (збільшення лояльності клієнтів, інтенсивності користування послугами, зростання частки ринку, оптимізації внутрішніх бізнес-процесів та фінансової позиції).

Література

1. Андреев И. Критерии конкурентоспособности однородных банковских услуг // *Маркетинг*. – 1998. – № 1. – С. 35–41.
2. Андрушків Н. Конкуренція як рушійна сила розвитку банківських послуг в Україні // *Наука молода*. – 2007. – № 8. – С. 76–79.
3. Ведущие банки продолжают наращивать количество и разнообразие доступных клиентам онлайн-сервисов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.energoportal.net/news_238084.html.
4. Вовк В. Особливості формування конкурентної стратегії банку на ринку банківських послуг // *Вісник Національного банку України*. – 2011. – № 9. – С. 20–26.

5. Засада Х. О. Про захист послуг Інтернет-банкінгу // *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. – 2008. – Вип. 3. – С. 225–229.

6. Захарченко О. М. Дистанційні банківські послуги як інструмент підвищення конкурентоспроможності комерційного банку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.issci.org.ua/bitstream>.

7. Интеграционный подход к управлению каналами доставки банковских продуктов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reglament.net/bank/mng/2010_5/get_article.htm?id=933.

8. Как банки заманивают украинцев в Интернет. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua/2013/10/01/816367/>.

9. Кицяк Р. Альтернативні канали продажу банківських продуктів як пріоритетний напрям розвитку банківського бізнесу // *Вісник Національного банку України*. – 2011. – № 10. – С. 106–110.

10. Олещук М. Г. Оцінка рівня конкурентоспроможності банківських послуг. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUBsNbU/2011_3/VUBSNBU12_p220-p223.pdf.

11. Показники діяльності українських банків. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_arhive_docs&show=2013&Itemid=112.

12. Дані річної фінансової звітності Приватбанку, ПУМБ, Райффайзен-банку “Аваль”, Дельта-банку, ОТП-банку, Альфа-банку, Укрсоцбанку (UniCredit), Укрсиббанку, опубліковані на офіційних сайтах фінансових структур. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://static.privatbank.ua/files/annual consolidated_financial_2013.pdf; http://pumb.ua/files/ir/annual/2013/fuib_annual_report_2013_ua.pdf; http://aval.ua/about/bank_reports; http://deltabank.com.ua/ru/about/financial_results; http://www.otpbank.com.ua/about/informations/annual_reports/index.php?sphrase_id=245361; http://www.alfabank.ua/upload/go_2013.pdf; http://www.unicredit.ua/individual_annual_reports; <http://www.ukrsibbank.com/ru/pid8586/financial-reports.html>.

13. Шалига Т. С. Розвиток дистанційних банківських послуг як показник модернізації елементів національної банківської системи // *Вісник Української академії банківської справи*. – 2010. – № 2 (29). – С. 95.

УДК 657.424: 336.77 (477)

Консультує фахівець/

■ Людмила Снігурська
Liudmyla Snihurska

Начальник управління організації
бухгалтерського обліку
та операційних процесів
департаменту бухгалтерського обліку
Національного банку України,
кандидат економічних наук, доцент
Ph.D. (Economics), Associate Professor
Head of the Office for Organization
of Accounting and Operational Processes
of the Accounting Department
of the National Bank of Ukraine

Проблеми формування банком облікової політики щодо кредитів та інших фінансових активів зі зменшеною корисністю¹ Problems in formation of the accounting policy concerning impaired loans and other financial assets by banks

АПРОБАЦІЯ ЗАПРОПОНОВАНИХ ШЛЯХІВ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМНОГО ПИТАННЯ

Для наочнішої ілюстрації запропонованих у першій частині статті підходів розглянемо числовий приклад.

ПРИКЛАД 2.

Припустимо, що банком був наданий кредит із такими первісними умовами:

- основна сума: 1 000 грн.;
- комісія за розгляд заявки: 20 грн. (отримана під час надання кредиту — дисконт);
- номінальна ставка (проста): 14% річних (14%/365 = 0.038356% на день); база нарахування процентів — факт/факт;
- строк кредиту: 5 місяців (14.02.2010 р. — 14.07.2010 р.);
- сплата: а) процентів — щокварталу;
- б) основної суми — в кінці строку одним платежем.

Побудуємо первісні (планові) грошові потоки (див. таблицю 3).

Грунтуючись на даних грошових потоків, зазначених у графіку, розрахуємо ефективну ставку:

1) річна = 20.68979806%, розраховуємо її за таким рівнянням:

Таблиця 3. Графік первісних (планових) грошових потоків для прикладу 2

Період	Дата	Грошовий потік	Кількість днів у періоді
0	13.02.2010 р.	-1 000 + 20 = -980	
1	28.02.2010 р.	0.00	15
2	31.03.2010 р.	1 000 × 14%/365 × 46 днів = 17.64	31
3	30.04.2010 р.	0.00	30
4	31.05.2010 р.	0.00	31
5	30.06.2010 р.	1 000 × 14%/365 × 91 день = 34.90	30
6	13.07.2010 р.	1 000 + 1 000 × 14% / 365 × 13 днів = 1 004.99	13

$$980 = 17.64 / (1 + i_{\text{еф.}})^{46/365} + 34.90 / (1 + i_{\text{еф.}})^{137/365} + 1004.99 / (1 + i_{\text{еф.}})^{150/365};$$

$$2) \text{ денна} = 0.051534758\% = (100\% + 20.6898\%)^{1/365} - 100\%.$$

Побудуємо первісний (плановий) графік обліку кредиту (див. таблицю 4).

У такому разі сальдо рахунків з обліку балансової вартості кредиту матиме такий вигляд (див. таблицю 5).

Розглянемо ситуацію, за якої позичальник не сплатив проценти в кінці березня.

Це збиткова подія, тому станом на кінець кварталу (31.03.2010 р.) визнається зменшення корисності.

Нехай за оцінками категорія якості — II, коефіцієнт ризику встановлений на рівні 20%.

Таблиця 4. Первісний (плановий) графік обліку кредиту для прикладу 2

Дата	Амортизована собівартість на початок періоду	Визнання доходів			Грошові потоки			Амортизована собівартість на кінець періоду	Гривень Теперішня вартість (PV)
		Усього (6 клас)	Нараховані доходи (ххх8)	Амортизація дисконту (ххх6)	Усього	Основна сума	Проценти		
28.02.2010 р.	980	7.60	5.75	1.85	0.00	0.00	0.00	987.60	987.60
31.03.2010 р.	987.60	15.90	11.89	4.01	17.64	0.00	17.64	985.86	985.86
30.04.2010 р.	985.86	15.36	11.51	3.85	0.00	0.00	0.00	1 001.22	1 001.22
31.05.2010 р.	1 001.22	16.12	11.89	4.23	0.00	0.00	0.00	1 017.34	1 017.34
30.06.2010 р.	1 017.34	15.85	11.51	4.34	34.90	0.00	34.90	998.28	998.28
13.07.2010 р.	998.28	6.71	4.99	1.72	1 004.99	1 000.00	4.99	0.00	0.00
Усього		77.53	57.53	20.00	1 057.53	1 000.00	57.53		

¹ Закінчення. Початок у № 9 за 2014 рік.

Таблиця 5. Сальдо рахунків за первісного (планового) графіка обліку кредиту

Дата	Основна сума	Неамортизований дисконт (-)	Нараховані проценти	Резерв	Балансова вартість на кінець періоду
28.02.2010 р.	1 000	-18.15	5.75	0.00	987.60
31.03.2010 р.	1 000	-14.14	0.00	0.00	985.86
30.04.2010 р.	1 000	-10.29	11.51	0.00	1 001.22
31.05.2010 р.	1 000	-6.06	23.40	0.00	1 017.34
30.06.2010 р.	1 000	-1.72	0.00	0.00	998.28
13.07.2010 р.	1 000	0.00	0.00	0.00	1 000.00

Таблиця 6. Графік очікуваних грошових потоків у результаті знецінення кредиту

Період	Дата	Договірні потоки	Коефіцієнт	Очікуваний потік
2	31.03.2010 р.	0.00		0
3	30.04.2010 р.	0.00		0
4	31.05.2010 р.	0.00		0
5	30.06.2010 р.	0.00		0
6	31.07.2010 р.	0.00		0
7	31.08.2010 р.	0.00		0
8	30.09.2010 р.	0.00		0
9	31.10.2010 р.	0.00		0
10	30.11.2010 р.	0.00		0
11	31.12.2010 р.	0.00		0
12	31.01.2011 р.	0.00		0
13	28.02.2011 р.	0.00		0
14	31.03.2011 р.	1 157.64	0.2	926.12

Побудуємо новий графік очікуваних грошових потоків, передбачаючи, що позичальник сплатить 80% усіх потоків, обумовлених первісними умовами договору (тобто 80% основної суми та 80% процентів за період з 14.02.2010 р. до 13.07.2010 р.) через рік – 31.03.2011 р. (див. таблицю 6).

За таких умов станом на 31.03.2010 р. матимемо:

$$\begin{aligned} \text{Теперішня вартість (PV)} &= 767.35 = 926.12 / (1 + 0.206898)^{365/365} \\ \text{Амортизована собівартість (Ам. с/в)} &= 1\,003.50 = 1000_N + 17.64_{\%} - 14.14_{\text{Д}} \\ \text{Резерв} &= -236.15 \end{aligned}$$

У бухгалтерському обліку буде відображено визнання зменшення корисності шляхом формування резерву:

$$\begin{aligned} \text{Дебет 7702 Витрати на формування резерву} &= 236.15 \\ \text{Кредит 2400 Резерв} &= 236.15 \end{aligned}$$

У результаті балансова вартість буде такою:

$$\begin{aligned} \text{основна сума} &= 1000 \\ \text{нараховані проценти} &= 17.64 \\ \text{неамортизований дисконт} &= -14.14 \\ \text{резерв} &= -236.15 \\ \hline \text{усього балансова вартість} &= 767.35 \end{aligned}$$

Побудуємо новий графік обліку кредиту для кожного з чотирьох означених вище варіантів обліку.

ПЕРШИЙ ВАРІАНТ

Відповідно до першого варіанта уся сума різниці, що виникає між сумою визнаних за ефективною ставкою відсотка процентних доходів та нарахованих за номінальною процентною ставкою доходів, відображається за рахунком з обліку неамортизованого дисконту (премії) у кореспонденції з рахунком з обліку процентних доходів (див. таблицю 7).

Таблиця 7. Графік обліку знеціненого кредиту за умов, що вся різниця між процентами за ефективною і номінальною ставками відноситься на рахунок неамортизованого дисконту/премії

Період	Амортизована собівартість на початок періоду	Визнання доходів			Грошові потоки			Амортизована собівартість на кінець періоду, до перегляду зменшення корисності	Сума очікуваного відшкодування	Зменшення корисності	Амортизована собівартість на кінець періоду	Дохідність (у частках від одиниці) у тому числі:		Гривень
		Усього (6 кл.)	Нараховані доходи (xxx8)/премії (xxx5)	Амортизація дисконту (xxx6)	Усього	Основна сума	Проценти					за період	річний еквівалент	
13.02.2010 р.	980	7.60	5.75	1.85	0	0	0	980	987.60	0.00	987.60	0.00775816	0.20689798	
28.02.2010 р.	987.60	15.90	11.89	4.01	0	0	0	1 003.50	767.35	-236.15	767.35	0.01609989	0.20689798	
30.04.2010 р.	767.35	11.95	11.51	0.45	0	0	0	779.30	779.30	0.00	779.30	0.01557651	0.20689798	
31.05.2010 р.	779.30	12.55	11.89	0.66	0	0	0	791.85	791.85	0.00	791.85	0.01609989	0.20689798	
30.06.2010 р.	791.85	12.33	11.51	0.83	0	0	0	804.19	804.19	0.00	804.19	0.01557651	0.20689798	
31.07.2010 р.	804.19	12.95	11.89	1.06	0	0	0	817.13	817.13	0.00	817.13	0.01609989	0.20689798	
31.08.2010 р.	817.13	13.16	11.89	1.27	0	0	0	830.29	830.29	0.00	830.29	0.01609989	0.20689798	
30.09.2010 р.	830.29	12.93	11.51	1.43	0	0	0	843.22	843.22	0.00	843.22	0.01557654	0.20689798	
31.10.2010 р.	843.22	13.58	11.89	1.69	0	0	0	856.80	856.80	0.00	856.80	0.01609989	0.20689798	
30.11.2010 р.	856.80	13.35	11.51	1.84	0	0	0	870.14	870.14	0.00	870.14	0.01557651	0.20689798	
31.12.2010 р.	870.14	14.01	11.89	2.12	0	0	0	884.15	884.15	0.00	884.15	0.01609989	0.20689798	
31.01.2011 р.	884.15	14.23	11.89	2.34	0	0	0	898.39	898.39	0.00	898.39	0.01609989	0.20689798	
28.02.2011 р.	898.39	13.05	10.74	2.31	0	0	0	911.44	911.44	0.00	911.44	0.01453057	0.20689798	
31.03.2011 р.	911.44	14.67	11.89	2.78	926.12	800	126.12	0.00	0.00	0.00	0.00	0.01609989	0.20689798	
Усього	182.27	157.64	157.64	24.62	926.12	800	126.12	926.12	0.00	0.00	0.00	0.01609989	0.20689798	
Формула	к.2 = к.12 _{п-1}	к.3 = к.2 × 1 _{ер.}	к.4 = N × 1 _{ер.}	к.5 = к.3 - к.4	к.6 = к.7 + к.8	к.7 = N _{тогаш.}	к.8 = % _{спеч.}	к.9 = к.2 + к.4 + к.5 - к.6	к.10 = PV	к.11 = к.9 - к.10	к.12 = к.10 - к.11	к.13 = к.3 / к.2	к.14 = (1 + к.13) ^{365 / д.1} - 1	

У цьому разі визнання доходу на 30.04.2010 р. (за квітень) буде відображене в обліку таким проведенням:

Дебет xxx8 %_{нар.} = 11.51
 Дебет xxx6 Дисконт = 0.45 } 11.95
 Кредит 6026 Д% = 11.95

У результаті балансова вартість станом на 30.04.2010 р. буде такою:

основна сума = 1 000
 нараховані проценти = 29.15
 неамортизований дисконт = -13.69
 резерв = -236.15
усього балансова вартість = 779.30

А станом на 28.02.2011 р., наприклад, визнання процентних доходів буде відображене таким проведенням:

Дебет xxx8 %_{нар.} = 10.74
 Дебет xxx5 Премія = 2.31 } 13.05
 Кредит 6026 Д% = 13.05

Звернімо увагу, що за графіком банк продовжує нарахування процентів за номінальною ставкою за період після планової дати погашення до дати очікуваного погашення (з 13.07.2010 р. до 31.03.2011 р.), хоча в грошових потоках ці проценти не враховувалися. Такий підхід, на наш погляд, прийнятний, якщо юридичні умови фінансового інструменту не змінювалися й умови договору передбачають право вимоги процентів за весь період до дати повного погашення позичальником свого основного боргу. Тобто нарахування має бути забезпечене юридичними правами вимоги згідно з кредитним договором незалежно від того, які очікування, з економічної точки зору, закладалися під час побудови очікуваних грошових потоків. Якщо б первісні умови не передбачали права вимоги виплати позичальником процентів за “додатковий” період або ж були б внесені відповідні зміни до умов договору, проценти за цей період не нараховувалися б і в графіку обліку не мали б відображатися.

Сальдо рахунків з обліку балансової вартості кредиту матиме такий вигляд (див. таблицю 8).

За даними таблиць 7 і 8 бачимо, що за такого підходу за рахунком дисконту/премії амортизація здійснюється прискореними темпами, і в результаті навіть виникає премія.

Цей факт важко пояснити з точки зору економічного змісту.

Перший варіант має важливу **перевагу**: він простий у тому сенсі, що слід зробити звичайне, стандартне проведення.

Але за такого підходу є певні **недоліки**:

- дисконт на кінець дії угоди не буде амортизований повністю, що суперечить логіці методу ефективної ставки відсотка. Більше того, в результаті сума за рахунком дисконту може бути навіть більшою, ніж під час первісного визнання, або, навпаки, перетворитися на премію. Крім того, оскільки загальний описаний у нормативних актах підхід пропонує лише один варіант проводки з рахунком дисконту/премії – їх амортизацію на процентні доходи, є ризик того, що на дату погашення банк відобразить “повну амортизацію” такого дисконту/премії на процентні доходи. У результаті в Звіті про прибутки і збитки буде визнана повна сума процентних доходів – так, немов кредит не був знеціненим, що суперечить самій ідеї МСФЗ про визнання доходу лише від ефективної (працюючої) частини активу. Це призведе до певного викривлення показників фінансової звітності;

- по суті, за такого підходу рахунок неамортизованого дисконту/премії частково перебирає на себе функцію резерву. І тоді суми за рахунком резерву може не вистачити для списання фактично недоотриманої суми;

- крім того, нормативні акти Національного банку України, зокрема Інструкція НБУ № 481 [4], не містять проведення, коли під час погашення чи списання кредитної заборгованості використовується рахунок дисконту/премії.

Так, у прикладі 2 припинення визнання кредиту з використанням першого варіанта визнання процентних доходів має бути відображене таким бухгалтерським проведенням (якщо погашення відбудеться в межах сум згідно з очікуваннями, закладеними у розрахунки):

Дебет Грошові кошти = 926.12
 Дебет 2400 Резерв = 236.15
 Кредит xxx2 N = 1 000.00
 Кредит xxx8, xxx9 %_{нар.} = 157.64
 Кредит xxx5 Премія = 4.62 } 926.12

Таблиця 8. Сальдо рахунків з обліку балансової вартості кредиту за умови застосування першого варіанта обліку (коригування неамортизованого дисконту/премії)

Гривень

Дата	Основна сума	Неамортизований дисконт (–) або премія (+)			Нараховані проценти	Резерв	Балансова вартість на кінець періоду
		Загалом амортизація	За плановим графіком	Коригування у зв'язку зі зменшенням корисності			
13.02.2010 р.	1 000.00	–20.00	–20	0.00	0.00	0.00	980.00
28.02.2010 р.	1 000.00	–18.15	–18.15	0.00	5.75	0.00	987.60
31.03.2010 р.	1 000.00	–14.14	–14.14	0.00	17.64	–236.15	767.35
30.04.2010 р.	1 000.00	–13.69	–10.29	–3.40	29.15	–236.15	779.30
31.05.2010 р.	1 000.00	–13.04	–6.06	–6.98	41.04	–236.15	791.85
30.06.2010 р.	1 000.00	–12.21	–1.72	–10.49	52.55	–236.15	804.19
31.07.2010 р.	1 000.00	–11.15	0.00	–11.15	64.44	–236.15	817.13
31.08.2010 р.	1 000.00	–9.89	0.00	–9.89	76.33	–236.15	830.29
30.09.2010 р.	1 000.00	–8.46	0.00	–8.46	87.84	–236.15	843.22
31.10.2010 р.	1 000.00	–6.78	0.00	–6.78	99.73	–236.15	856.80
30.11.2010 р.	1 000.00	–4.94	0.00	–4.94	111.23	–236.15	870.14
31.12.2010 р.	1 000.00	–2.82	0.00	–2.82	123.12	–236.15	884.15
31.01.2011 р.	1 000.00	–0.48	0.00	–0.48	135.01	–236.15	898.39
28.02.2011 р.	1 000.00	1.84	0.00	1.84	145.75	–236.15	911.44
31.03.2011 р.	200.00	4.62	0.00	4.62	31.53	–236.15	0.00

ДРУГИЙ ВАРІАНТ

За цього варіанта під час визнання процентних доходів здійснюється коригування резервів на загальну суму різниці між сумою процентних доходів за ефективною ставкою та сумою нарахованих процентів і планової амортизації дисконту/премії (див. таблицю 9).

У цьому разі визнання доходу на 30.04.2010 р. (за квітень) буде відображене в обліку таким проведенням:

Дебет xxx8 %_{нар.} = 11.51
 Дебет xxx6 Дисконт = 3.85 } 11.95
 Кредит 2400 Резерв = 3.40
 Кредит 6026 Д% = 11.95

Балансова вартість станом на 30.04.2010 р. буде такою:

основна сума = 1000
 нараховані проценти = 29.15
 неамортизований дисконт = -10.29
 резерв = -239.56
усього балансова вартість = 779.30

Сальдо рахунків з обліку балансової вартості знеціненого кредиту за використання другого варіанта наведено в таблиці 10.

Як бачимо, загальна балансова вартість станом на відповідну дату така сама, як і загальна балансова вартість за умови використання першого варіанта обліку (див. таблиці 8 і 10). Аналогічно сума визнаних процентних доходів як за періодами, так і в цілому за обох варіантів однакова.

Розглянемо, для прикладу, визнання процентних доходів станом на 28.02.2011 р. (за лютий 2011 року) з використанням другого варіанта. Матимемо таке бухгалтерське проведення:

Дебет xxx8 %_{нар.} = 10.74
 Дебет 2400 Резерв = 2.31 } 13.05
 Кредит 6026 Д% = 13.05

Тобто у разі застосування другого варіанта обліку може бути необхідним здійснення проведення як за кредитом, так і за дебетом рахунку резерву.

Такий підхід має певні **недоліки**:

- банк буде змушений робити додаткову проводку;
- рахунок резерву використовується у незвичайний спосіб – у кореспонденції з рахунком процентних доходів, а не витрат на формування резерву. Враховуючи, що такого бухгалтерського проведення немає у нормативно-правових актах НБУ з бухгалтерського обліку, може виникнути проблема обґрунтування його правомірності під час перевірки представниками податкових органів або банківського нагляду. А для них цей показник дуже важливий, адже він впливає на розрахунок оподатковуваного прибутку, економічних нормативів. Крім того, якщо не зробити під синтетичний рахунок резерву відповідної аналітики, з часом, після закінчення року, може втратитися інформація про те, які суми збитків загалом, за весь період дії інструменту, були за ним визнані у Звітах про прибутки і збитки за всі роки;
- банк буде змушений вести базу амортизації дисконту/премії за планом. Цей процес має бути налаштований таким чином, щоб надавати змогу розраховувати “планові” суми амортизації за частину первісно визначеного періоду платежу (наприклад, якщо первісні умови передбачали платежі в кінці кожного місяця, але серед місяця відбувається погашення чи зміна умов кредитної угоди). Щоб вирішити цю проблему, можна здійснювати паралельний, а не заздалегідь прорахований, розрахунок суми амортизації дисконту/премії за відповідний період.

Таблиця 9. Графік обліку знеціненого кредиту за умови коригування резерву з відповідним коригуванням процентних доходів

Період	Амортизована собівартість на початок періоду	Визнання доходів		Грошові потоки		Амортизована собівартість на кінець періоду до коригування резерву	Теперішня вартість (PV) за очікуваними потоками (затвердженими)	Зменшення корисності Дт/ Кт 7 кл. - Кт(-)/ Дт(+) 2400	Амортизована собівартість на кінець періоду	Дохідність	
		Нараховані доходи (xxx8)	Коригування резерву Кт(-)/Дт(+)	Амортизація дисконту (xxx6) за первісних умов	Усього	Основна сума	Проценти			у частках від одиниці	річний еквівалент
13.02.2010 р.	980.00	7.60	5.75	1.85	0.00	0.00	0.00	0.00	987.60	0.0077582	0.2068980
28.02.2010 р.	987.60	15.90	11.89	4.01	0.00	0.00	0.00	-236.15	767.35	0.0160999	0.2068980
31.03.2010 р.	987.35	11.95	11.51	3.85	0.00	0.00	0.00	0.00	779.30	0.0155765	0.2068980
30.04.2010 р.	779.30	12.55	11.89	4.23	0.00	0.00	0.00	0.00	791.85	0.0160999	0.2068980
31.05.2010 р.	791.85	12.33	11.51	4.34	0.00	0.00	0.00	0.00	804.19	0.0155765	0.2068980
30.06.2010 р.	804.19	12.95	11.89	1.72	0.00	0.00	0.00	0.00	817.13	0.0160999	0.2068980
31.07.2010 р.	817.13	13.16	11.89	1.27	0.00	0.00	0.00	0.00	830.29	0.0160999	0.2068980
31.08.2010 р.	830.29	12.93	11.51	1.42	0.00	0.00	0.00	0.00	843.22	0.0155765	0.2068980
30.09.2010 р.	843.22	13.58	11.89	1.69	0.00	0.00	0.00	0.00	856.80	0.0160999	0.2068980
31.10.2010 р.	856.80	13.35	11.51	1.84	0.00	0.00	0.00	0.00	870.14	0.0155765	0.2068980
30.11.2010 р.	870.14	14.01	11.89	2.12	0.00	0.00	0.00	0.00	884.15	0.0160999	0.2068980
31.12.2010 р.	884.15	14.23	11.89	2.34	0.00	0.00	0.00	0.00	898.39	0.0160999	0.2068980
31.01.2011 р.	898.39	13.05	10.74	2.31	0.00	0.00	0.00	0.00	911.44	0.0145306	0.2068980
28.02.2011 р.	911.44	14.67	11.89	2.78	0.00	0.00	126.12	-236.15	0.00	0.00	0.00
31.03.2011 р.	182.27	157.64	4.62	20.00	926.12	800	126.12	0.00	0.00	0.00	0.00
Усього	к.2 = к.12 _{т-1}	к.3 = к.2 × х _{1.99} *	к.4 = N × I _т	к.5 = к.3 - к.4 - к.6	к.7 = к.8 + к.9	к.8 = N _{почаш}	к.9 = % _{спеч.}	к.11 = к.9 - к.10	к.12 = к.10 - к.11	к.13 = к.3 / к.2 + к.13 ₉₉ / к.1 - 1	к.14 = (1 + к.13) ₉₉ / к.1 - 1
Формула				к.6	к.7 = к.8 + к.9	к.8 = N _{почаш}	к.9 = % _{спеч.}	к.11 = к.9 - к.10	к.12 = к.10 - к.11	к.13 = к.3 / к.2 + к.13 ₉₉ / к.1 - 1	к.14 = (1 + к.13) ₉₉ / к.1 - 1

Це можна зробити, наприклад, таким шляхом:

1) маючи плановий графік грошових потоків, можемо розрахувати теперішню вартість (PV) станом на початок і кінець поточного періоду;

2) визначити різницю між цими теперішніми вартостями;

3) визначити суму планових нарахованих процентів, використовуючи номінальну ставку та планову непогашену основну суму (тобто без урахування прострочених, реструктуризованих (сплата яких була перенесена порівняно з первісним графіком) сум основного боргу);

4) до суми різниці, визначеної у пункті (2), додати суму нарахувань, визначену в пункті (3) та вирахувати (відняти) суми запланованих на цей період виплат основної суми і процентів.

Як бачимо, це вельми складний додатковий розрахунок.

Але такий підхід має неабиякі переваги, зокрема:

- дисконт/премія буде повністю амортизований;
- погашення кредиту або його списання здійснюватиметься у звичайному режимі;
- дисконт/премія відображатиме лише реальний розподіл і визнання комісій, прибутку/збитку першого дня – ті суми, які на самому початку були відображені за цим рахунком;

• бухгалтеру буде значно легше зорієнтуватися, до якої балансової вартості можна повернутися у разі відновлення корисності (МСБО 39 встановлює, що у разі наявності доказів відновлення корисності попередньо визнаний збиток від зменшення корисності має бути змінений на зворотний (тобто сторнований). При цьому така зміна не повинна призводити до становища, коли балансова вартість фінансового активу перевищуватиме ту собівартість, яку він мав би, якби зниження корисності не було визнане [3, п. 65]);

• за такого підходу наприкінці строку дії інструменту за рахунком резерву залишається саме сума, необхідна для списання юридичних сум боргу (основного і процентів), котрі позичальник несанкціоновано, з точки зору умов договору, не погасив (реальні грошові втрати).

Облік припинення визнання кредиту із застосуванням другого варіанта обліку буде відображено таким бухгалтерським проведенням:

Дебет Грошові кошти	= 926.12	
Дебет 2400 Резерв	= 231.53	
Кредит xxx2 N	= 1 000.00	} 926.12
Кредит xxx8, xxx9 % _{нар.}	= 157.64	

Саме такий (другий) варіант застосовує НБУ в своїй обліковій політиці [13, примітка 9] (див. таблицю 11).

Аналізуючи наведений витяг із фінансової звітності На-

Таблиця 10. Сальдо рахунків з обліку балансової вартості кредиту за умов застосування другого варіанта обліку (коригування суми резерву)

Гривень

Дата	Основна сума	Неамортизований дисконт (–) або премія (+)	Нараховані проценти	Резерв			Балансова вартість на кінець періоду
				Загалом	Затверджений резерв (збиток від знецінення, в кореспонденції з 7 кл.)	Коригування резерву (в кореспонденції з Д%, 6 кл.)	
13.02.2010 р.	1 000.00	–20.00	0.00	0.00	0.00	0.00	980.00
28.02.2010 р.	1 000.00	–18.15	5.75	0.00	0.00	0.00	987.60
31.03.2010 р.	1 000.00	–14.14	17.64	–236.15	–236.15	0.00	767.35
30.04.2010 р.	1 000.00	–10.29	29.15	–239.56	–236.15	–3.40	779.30
31.05.2010 р.	1 000.00	–6.06	41.04	–243.13	–236.15	–6.98	791.85
30.06.2010 р.	1 000.00	–1.72	52.55	–246.64	–236.15	–10.49	804.19
31.07.2010 р.	1 000.00	0.00	64.44	–247.31	–236.15	–11.15	817.13
31.08.2010 р.	1 000.00	0.00	76.33	–246.04	–236.15	–9.89	830.29
30.09.2010 р.	1 000.00	0.00	87.84	–244.61	–236.15	–8.46	843.22
31.10.2010 р.	1 000.00	0.00	99.73	–242.93	–236.15	–6.78	856.80
30.11.2010 р.	1 000.00	0.00	111.23	–241.09	–236.15	–4.94	870.14
31.12.2010 р.	1 000.00	0.00	123.12	–238.97	–236.15	–2.82	884.15
31.01.2011 р.	1 000.00	0.00	135.01	–236.63	–236.15	–0.48	898.39
28.02.2011 р.	1 000.00	0.00	145.75	–234.31	–236.15	1.84	911.44
31.03.2011 р.	200.00	0.00	31.53	–231.53	–236.15	4.62	0.00

Таблиця 11. Витяг з консолідованої фінансової звітності НБУ за рік, що закінчився 31.12.2013 р.

Млн. гривень

Національний банк України

Консолідована фінансова звітність

Примітки до консолідованої фінансової звітності

9 Кредити банкам та іншим позичальникам (витяг)

...У резервах під кредити банкам та іншим позичальникам впродовж 2013 року відбулися такі зміни:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на початок року	13 933	36	169	14 138
Збільшення резерву (примітка 27)	1 243	–	–	1 243
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	(398)	–	–	(398)
Зменшення резерву (примітка 27)	(1 615)	–	(166)	(1 781)
Списання активів за рахунок резервів	(1)	–	(1)	(2)
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на кінець року	13 162	36	2	13 200

ціонального банку України за 2013 рік, звернімо увагу на рядок “коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам” у таблиці 11. Як бачимо, сума зміни обсягу резервів, котра одночасно відкоригувала процентні доходи, що визнана у Звіті про прибутки і збитки за знеціненими кредитами, має від’ємне значення. Тобто загалом за всім знеціненим кредитним портфелем проведення для відображення цього коригування привело до зменшення суми за рахунком резерву і було таким:

Дебет Резерв
Кредит Д%.

Отже, за рахунок цього коригування процентні доходи навіть збільшилися, що може видатися дивним і нелогічним. Але це явище має пояснення. Здебільшого знецінення відбулося за кредитами, наданими НБУ банкам, у період кризи 2008 року. Водночас, зважаючи на нестабільну економічну ситуацію, що вплинула на платіжну дисципліну банків (а це, за МСБО 39, одна зі збиткових подій), НБУ змушений був змінити для банків процентні ставки — з фіксованих, що в середньому становили 14.15% річних [14, примітка 31] (які розраховувалися згідно з процентною політикою НБУ, тобто як облікова ставка на дату надання кредиту плюс спред [15], у той час облікова ставка була на рівні 12% річних), на плаваючі номінальні, що дорівнювали сумі поточної облікової ставки, плюс той-таки спред (тобто плюс приблизно 2%). У результаті ефективна ставка приблизно дорівнює первісній номінальній (НБУ не стягує “процентні” комісії, усі кредити надаються за ринковими умовами, обумовлюються лише платежі на щомісячній основі) та становить, за таких умов, у середньому приблизно 15%. Під час зміни номінальних ставок у зв’язку зі зміною базової облікової ефективна ставка не перераховувалася, оскільки номінальна ставка свого часу змінилася під впливом збиткових подій. У такому випадку МСБО 39 забороняє перерахунок ставки, встановлюючи необхідність визнання збитку від знецінення, розрахованого з використанням первісної ефективної ставки відсотка. З другого боку, облікова ставка у той час, починаючи з 2009 року, стрімко зменшувалася — до 7.5% [16]. Відповідно ефективна ставка за кредитами стала у 2013 році майже вдвічі вищою від поточної номінальної (приблизно 15% порівняно з поточною номінальною, що в середньому становила 7.45%) [13, примітка 32]. Таким чином, навіть незважаючи на наявність резервів (що зменшує величину амортизованої (балансової) вартості), сума нарахованих за новою, зниженою номінальною ставкою процентів є значно меншою від суми процентного доходу, який слід визнавати з використанням великої ефективної ставки.

Однак така різка зміна номінальної ставки обов’язково враховується під час розрахунку суми збитків від знецінення через побудову майбутніх очікуваних грошових потоків (у частині майбутніх платежів за процентами). Як бачимо, загалом резерв за знеціненими кредитами НБУ становить 13 162 млн. грн., а на початок року та з урахуванням доформування у зв’язку з подальшим знеціненням — понад 15 млрд. грн. Отже, в даному випадку коригування переважно відображає ті додаткові проценти, які за первісних умов мали б бути отримані, але “прошені” Національним банком під час зміни умов договорів у часи кризи, а тому вони навіть не нараховуються. Ця частина процентів була втрачена навіть юридично, тому на неї

визнавалися збитки та, відповідно, формувався резерв. Оскільки за таких умов на дату повного погашення кредиту в обліку не буде відображено цієї суми процентів (для такої операції немає юридичних підстав), то не буде й потреби реально списувати за рахунок резерву цю частину процентів. Разом із тим сторнувати збитки, визнані під час формування даної частини резерву, неправильно, оскільки відновлення корисності не відбувається. Отже, вказане проведення, умовно кажучи нараховує додаткову, “прошену”, частину процентів, яка одразу ж і покривається вже створеним резервом, оскільки все це робиться з використанням рахунків резервів. НБУ для таких цілей веде два окремих рахунки резервів — затверджений резерв (створений за рахунок витрат) і так званий “технічний” резерв (коригування процентних доходів), які складаються в загальну суму резерву станом на звітну дату. Використання для визнання процентних доходів первісної ефективної ставки цілком відповідає вимогам МСФЗ, котрі визначають, що під час застосування техніки дисконтування (яка й використовується у процесі визнання зменшення корисності) коригування грошових потоків та ставки дисконтування на ризики мають бути узгодженими, тобто одні й ті ж ризики не повинні враховуватися двічі — на них або коригується ставка, або потоки (див., наприклад, МСФЗ 13 “Оцінка справедливої вартості”, МСБО 36 “Зменшення корисності активів” [17, п. Б14; 18, п. 56]). Якщо ми під час розрахунку суми очікуваного відшкодування (теперішньої вартості очікуваних грошових потоків з урахуванням впливу збиткових подій) скоригували на кредитні ризики грошові потоки, то немає потреби коригувати ефективну ставку, яка фактично є ставкою дисконтування для цих цілей. Інакше кредитні ризики будуть враховані двічі.

ТРЕТІЙ ВАРІАНТ

Цей варіант передбачає здійснення коригування процентних доходів шляхом використання рахунку нарахованих доходів (див. таблицю 12).

За такої методики визнання доходу на 30.04.2010 р. (за квітень) буде відображене в обліку таким проведенням:

Дебет xxx8 % _{нар.}	= 8.10	} 11.95
Дебет xxx6 Дисконт	= 3.85	
Кредит 6026 Д%	= 11.95	

У результаті балансова вартість станом на 30.04.2010 р. буде такою:

основна сума	= 1 000
нараховані проценти	= 25.75
неамортизований дисконт	= -10.29
резерв	= -236.15
усього балансова вартість	= 779.30

Тобто балансова вартість загалом така ж, як і за першого та другого варіантів, але її складові в усіх трьох варіантах різні.

Для порівняння: станом на 28.02.2011 р. визнання процентних доходів буде відображене таким проведенням:

Дебет xxx8 % _{нар.}	= 13.05
Кредит 6026 Д%	= 13.05
Перевагами цього методу є:	

- ті ж, що і під час застосування другого варіанта обліку;
- не використовується рахунок резерву, під який, як

Таблиця 12. Графік обліку знеціненого кредиту за умови нарахування суми нарахованих доходів

Період	Амортизована собівартість на початок періоду	Визнання доходів			Грошові потоки			Амортизована собівартість на кінець періоду до коригування резерву	Теперішня вартість (PV) за очікуваними (затвердженими) потоками	Зменшення корисності Дт/ Кт 7 кл. Кт(-)/ Дт(+) 2400	Амортизована собівартість на кінець періоду	Дохідність		Гривень
		Усього (6 кл.)	Нараховані доходи (xxx8)	Амортизація дисконту (xxx6) за первісних умов	Усього	Основна сума	Проценти					(у частках від одиниці)	У тому числі:	
13.02.2010 р.	980.00	7.60	5.75	1.85	0.00	0.00	0.00	987.60	987.60	0.00	980.00	0.0077582	0.2068980	
28.02.2010 р.	987.60	15.90	11.89	4.01	0.00	0.00	0.00	1 003.50	767.35	-236.15	767.35	0.0160999	0.2068980	
31.03.2010 р.	767.35	11.95	8.10	3.85	0.00	0.00	0.00	779.30	779.30	0.00	779.30	0.0155765	0.2068980	
30.04.2010 р.	779.30	12.55	8.32	4.23	0.00	0.00	0.00	791.85	791.85	0.00	791.85	0.0160999	0.2068980	
31.05.2010 р.	791.85	12.33	7.99	4.34	0.00	0.00	0.00	804.19	804.19	0.00	804.19	0.0155765	0.2068980	
30.06.2010 р.	804.19	12.95	11.22	1.72	0.00	0.00	0.00	817.13	817.13	0.00	817.13	0.0160999	0.2068980	
31.07.2010 р.	817.13	13.16	13.16	0.00	0.00	0.00	0.00	830.29	830.29	0.00	830.29	0.0160999	0.2068980	
31.08.2010 р.	830.29	12.93	12.93	0.00	0.00	0.00	0.00	843.22	843.22	0.00	843.22	0.0155765	0.2068980	
30.09.2010 р.	843.22	13.58	13.58	0.00	0.00	0.00	0.00	856.80	856.80	0.00	856.80	0.0160999	0.2068980	
31.10.2010 р.	856.80	13.35	13.35	0.00	0.00	0.00	0.00	870.14	870.14	0.00	870.14	0.0155765	0.2068980	
30.11.2010 р.	870.14	14.01	14.01	0.00	0.00	0.00	0.00	884.15	884.15	0.00	884.15	0.0160999	0.2068980	
31.12.2010 р.	884.15	14.23	14.23	0.00	0.00	0.00	0.00	898.39	898.39	0.00	898.39	0.0160999	0.2068980	
31.01.2011 р.	898.39	13.05	13.05	0.00	0.00	0.00	0.00	911.44	911.44	0.00	911.44	0.0145306	0.2068980	
28.02.2011 р.	911.44	14.67	14.67	0.00	926.12	800	126.12	0.00	0.00	0.00	0.00		0.2068980	
31.03.2011 р.														
Усього		182.27	162.27	20.00	926.12	800	126.12			-236.15				
Формула	k.2 = k.12 _{н.р.} - 1	k.3 = k.2 × i _{н.р.}	k.4 = k.3 - k.5	k.5	k.6 = k.7 + k.8	k.7 = N _{погаш.}	k.8 = % _{ст.нар.}	k.9 = k.2 + k.4 + k.5 - k.6	k.10 = PV	k.11 = k.9 - k.10	k.12 = k.10 - k.11	k.13 = k.3 / k.2	k.14 = (1 + k.13) ³⁶⁵ / k.12 - 1	

правило, здійснені налаштування для складання статистичної, наглядової, податкової звітності. Завдяки цьому рахунок резерву буде зрозумілим для контролюючих органів.

Цей метод, можливо, є оптимальним для ситуації, розглянутої вище на прикладі Національного банку України – коли здійснюється реструктуризація умов кредитного договору внаслідок знецінення, яка передбачає зниження номінальної ставки відсотка.

Однак є й **недоліки** такого підходу:

– по-перше, як і в другому варіанті, необхідно мати методику розрахунку “планової” амортизації дисконту, коли кредит уже знецінений, у тому числі могли бути змінені умови;

– ламається, причому всупереч чинним вимогам і логіці побудови Плану рахунків, ідеологія обліку нарахованих доходів: за цим рахунком донині відображається юридична форма частини зобов’язання боржника у вигляді процентних платежів, тобто відображається сума коштів, яку він повинен сплатити додатково до основного боргу згідно з умовами договору (з другого боку – яку суму процентних платежів від нього має право вимагати банк у суді, якщо виникне потреба);

– важко буде відобразити в обліку погашення процентних платежів, якщо клієнт внесе більше коштів, ніж відображено за рахунком, але в межах суми за умовами договору;

– у випадках суттєвого знецінення, коли резерв становить значну частку, тобто наближається до 100%, може виникнути ситуація, що загальна сума залишку за рахунком може мати кредитове сальдо. А це категорично неможливо згідно з чинними вимогами НБУ – рахунки на нарахованих доходів є активними.

З метою вирішення зазначених проблем можемо запропонувати в межах синтетичного рахунку нарахованих доходів виокремити два аналітичні чи субрахунки – для обліку “юридичних” нарахованих процентних платежів та для обліку решти різниці. Однак при цьому не зникають проблеми з побудовою роботи такого другого аналітичного/субрахунку – він ще в більшій кількості випадків може мати кредитовий залишок (див. таблицю 13 – сальдо рахунків з обліку балансової вартості кредиту за умови застосування третього варіанта обліку).

Якщо застосовувати підхід щодо ведення двох окремих аналітичних рахунків, то бухгалтерські проведення з визнання процентних доходів будуть такими:

– на 30.04.2010 р.:

Дебет xxx8/1 %_{нар.} = 11.51
Кредит xxx8/2 %_{нар.} = 3.40 } 8.10
Дебет xxx6 Дисконт = 3.85
Кредит 6026 Д% = 11.95

– на 28.02.2011 р.:

Дебет xxx8/1 %_{нар.} = 10.74
Дебет xxx8/2 %_{нар.} = 2.31 } 13.05
Кредит 6026 Д% = 13.05

Облік погашення кредиту в разі застосування третього варіанта обліку та в разі, якщо умови погашення (сума, строки) відповідають очікуванням, буде відображено таким бухгалтерським проведенням:

Дебет Грошові кошти = 926.12
Дебет 2400 Резерв = 236.15
Кредит xxx2 N = 1 000.00
Кредит xxx8/1, xxx9 %_{нар.} = 157.64
Кредит xxx8/2 %_{нар.} = 4.62 } 926.12

Таблиця 13. Сальдо рахунків з обліку балансової вартості кредиту за умови застосування третього варіанта обліку (коригування суми нарахованих доходів)

Дата	Основна сума	Неамортизований дисконт (–)	Нараховані проценти			Резерв	Балансова вартість на кінець періоду
			Загалом	Номінальні проценти (за договором)	Коригування у зв'язку зі знеціненням		
13.02.2010 р.	1 000.00	–20.00	0.00	0.00	0.00	0.00	980.00
28.02.2010 р.	1 000.00	–18.15	5.75	5.75	0.00	0.00	987.60
31.03.2010 р.	1 000.00	–14.14	17.64	17.64	0.00	–236.15	767.35
30.04.2010 р.	1 000.00	–10.29	25.75	29.15	–3.40	–236.15	779.30
31.05.2010 р.	1 000.00	–6.06	34.06	41.04	–6.98	–236.15	791.85
30.06.2010 р.	1 000.00	–1.72	42.06	52.55	–10.49	–236.15	804.19
31.07.2010 р.	1 000.00	0.00	53.28	64.44	–11.15	–236.15	817.13
31.08.2010 р.	1 000.00	0.00	66.44	76.33	–9.89	–236.15	830.29
30.09.2010 р.	1 000.00	0.00	79.37	87.84	–8.46	–236.15	843.22
31.10.2010 р.	1 000.00	0.00	92.95	99.73	–6.78	–236.15	856.80
30.11.2010 р.	1 000.00	0.00	106.29	111.23	–4.94	–236.15	870.14
31.12.2010 р.	1 000.00	0.00	120.30	123.12	–2.82	–236.15	884.15
31.01.2011 р.	1 000.00	0.00	134.54	135.01	–0.48	–236.15	898.39
28.02.2011 р.	1 000.00	0.00	147.59	145.75	1.84	–236.15	911.44
31.03.2011 р.	200.00	0.00	36.15	31.53	4.62	–236.15	0.00

ЧЕТВЕРТИЙ ВАРІАНТ

Цей підхід передбачає коригування резерву та дисконту (див. таблицю 14). Розглянемо його детальніше.

У цьому разі визнання доходу на 30.04.2010 р. (за квітень) буде відображено в обліку таким проведенням:

Дебет ххх8 % _{нар.}	= 11.51	} 11.95
Дебет ххх6 Дисконт	= 4.12	
Кредит 2400 Резерв	= 3.68	
Кредит 6026 Д%	= 11.95	

Балансова вартість станом на 30.04.2010 р. буде загальною такою, як і в попередніх варіантах, але з іншими сумами за складовими балансової вартості:

основна сума	= 1 000
нараховані проценти	= 29.15
неамортизований дисконт	= –10.02
резерв	= –239.83
усього балансова вартість	= 779.30

Для полегшення порівняння балансових вартостей за складовими під час використання різних варіантів обліку побудуємо таблицю 15.

Сальдо рахунків з обліку балансової вартості знеціненого кредиту впродовж усього строку існування інструменту за використання четвертого варіанта наведено в таблиці 16.

Розглянемо також для прикладу визнання процентних доходів станом на 28.02.2011 р. (за лютий 2011 року) з використанням другого варіанта. Бухгалтерське проведення у цьому варіанті буде таким:

Дебет ххх8 % _{нар.}	= 10.74	} 13.05
Дебет ххх5 Премія	= 6.33	
Кредит 2400 Резерв	= 4.02	
Кредит 6026 Д%	= 13.05	

Звернімо увагу, що у прикладі 1 за четвертим варіантом обліку дисконт амортизується повністю (все коригування припадає на рахунок резервів, а дисконт амортизується у такій самій сумі, як і за планового графіка розрахунків, подібно до другого варіанта обліку, хоча розрахунок суми коригування здійснювався в іншому порядку, ніж у другому варіанті). Але у разі зміни ставки або інших умов чи оцінок у результаті знецінення дисконт може й не бути амортизований повністю. Так вишло у прикладі 2, зокрема за рахунок того, що в очіку-

ваних грошових потоках не враховувалися проценти за номінальною ставкою за період з дати планового погашення до нової очікуваної дати погашення.

У разі використання цього варіанта обліку резерв буде коригуватися щомісячно, що може призвести до проблем, які притаманні варіанту 2.

Позитивним чинником цього підходу є також те, що його було б зручніше використовувати за нинішньої ситуації з регламентацією обліку та складання фінансової звітності в банках, яка передбачає відображення в бухгалтерському обліку резерву, розрахованого за вимогами НБУ (Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління НБУ від 25.01.2012 р. № 23 (зі змінами) [19]), а у фінансовій звітності – згідно з МСФЗ шляхом трансформації [20]. Оскільки це можуть бути різні суми, то такий варіант полегшить вилучення сум резервів та коригування процентних доходів, розрахованих за вимогами НБУ. Цей підхід також дає змогу в процесі складання фінансової звітності включити відповідні суми, розраховані за вимогами МСФЗ.

Припинення визнання кредиту у випадку використання четвертого варіанта обліку (в разі якщо платежі будуть такими, як було оцінено під час розрахунку суми очікуваного відшкодування) відобразатиметься в обліку таким чином:

Дебет Грошові кошти	= 926.12	} 926.11
Дебет 2400 Резерв	= 285.01	
Кредит ххх2 N	= 1 000.00	
Кредит ххх8.9 % _{нар.}	= 157.64	
Кредит ххх5 Премія	= 53.48	

Як модифікацію цього варіанта, або як ще один, **п'ятий, варіант обліку** можна відносити решту процентних доходів (різницю між сумою процентного доходу за ефективною ставкою та сумою величин нарахованих процентів, “планової” амортизації дисконту/премії, коригування резерву із застосуванням ефективною ставки) на окремий аналітичний рахунок нарахованих доходів.

Отже, за різних варіантів відображення в обліку визнання процентних доходів здійснюватиметься по-різному, але на однакову загальну суму. При цьому відмінності полягатимуть у відображенні за тими чи інши-

Таблиця 14. Графік обліку знеціненого кредиту за умови коригування сум резерву та дисконту/премії

Період	Амортизована собівартість на початок періоду	Визнання доходів					Грошові потоки			Амортизована собівартість на кінець періоду, до коригування резерву	Теперішня вартість (PV) за очікуваними (затвердженими) потоками	Зменшення корисності Дт/Кт 7 кл. Кт(-)/Дт(+) 2400	Амортизована собівартість на кінець періоду	Дохідність	
														У тому числі:	
Усього (6 кл.)		Нараховані доходи (xxx8)	Коригування резерву Дт/Кт 6 кл. Кт(-)/ Дт(+) 2400	Амортизація дисконту (xxx6)/премії (xxx5) = залишкова сума	Усього	Основна сума	Проценти			за період					
13.02.2010 р.		7.60	5.75	0.00	1.85	0.00	0.00	0.00	987.60	987.60	0.00	987.60	0.0077582	0.2068980	
28.02.2010 р.	980.00	15.90	11.89	0.00	4.01	0.00	0.00	0.00	1 003.50	767.35	-236.15	767.35	0.0160999	0.2068980	
31.03.2010 р.	987.60	11.95	11.51	-3.68	4.12	0.00	0.00	0.00	779.30	779.30	0.00	779.30	0.0155765	0.2068980	
30.04.2010 р.	767.35	12.55	11.89	-3.86	4.52	0.00	0.00	0.00	791.85	791.85	0.00	791.85	0.0160999	0.2068980	
31.05.2010 р.	779.30	12.33	11.51	-3.80	4.62	0.00	0.00	0.00	804.19	804.19	0.00	804.19	0.0155765	0.2068980	
30.06.2010 р.	791.85	12.95	11.89	-3.98	5.04	0.00	0.00	0.00	817.13	817.13	0.00	817.13	0.0160999	0.2068980	
31.07.2010 р.	804.19	13.16	11.89	-4.05	5.31	0.00	0.00	0.00	830.29	830.29	0.00	830.29	0.0160999	0.2068980	
31.08.2010 р.	817.13	12.93	11.51	-3.98	5.41	0.00	0.00	0.00	843.22	843.22	0.00	843.22	0.0155765	0.2068980	
30.09.2010 р.	830.29	13.58	11.89	-4.18	5.86	0.00	0.00	0.00	856.80	856.80	0.00	856.80	0.0160999	0.2068980	
31.10.2010 р.	843.22	13.35	11.51	-4.11	5.95	0.00	0.00	0.00	870.14	870.14	0.00	870.14	0.0155765	0.2068980	
30.11.2010 р.	856.80	13.35	11.51	-4.11	5.95	0.00	0.00	0.00	870.14	870.14	0.00	870.14	0.0155765	0.2068980	
31.12.2010 р.	870.14	14.01	11.89	-4.31	6.43	0.00	0.00	0.00	884.15	884.15	0.00	884.15	0.0160999	0.2068980	
31.01.2011 р.	884.15	14.23	11.89	-4.38	6.73	0.00	0.00	0.00	898.39	898.39	0.00	898.39	0.0160999	0.2068980	
28.02.2011 р.	898.39	13.05	10.74	-4.02	6.33	0.00	0.00	0.00	911.44	911.44	0.00	911.44	0.0145306	0.2068980	
31.03.2011 р.	911.44	14.67	11.89	-4.52	7.30	926.12	800.00	126.12	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
Усього		182.27	157.64	-48.86	73.48	926.12	800.00	126.12	0.00	0.00	-236.15	0.00	0.00	0.00	
Формула	κ.2 = κ.12 _{т-1}	κ.3 = κ.2 × i _{ср.}	κ.4 = N × i _т	κ.5 = Р _{ср.} × i _{ср.} × i _{ср.}	κ.6 = κ.3 – κ.4 – κ.5	κ.7 = κ.8 + κ.9	κ.8 = N _{нор.аш.}	κ.9 = % _{отпект}	κ.9 = κ.2 + κ.4 + κ.5 + + κ.6 – κ.7	κ.10 = PV	κ.11 = κ.9 – κ.10	κ.12 = κ.10 – κ.11	κ.13 = κ.3 / κ.2	κ.14 = (1 + κ.13) ^{365 / Δκ.1} – 1	

Таблиця 15. Порівняння балансової вартості знеціненого кредиту за елементами за умови застосування різних варіантів обліку

Елементи балансової вартості	Станом на 30.04.2010 р.			
	Перший варіант. Коригування через рахунки дисконту/премії	Другий варіант. Коригування через рахунок резерву	Третій варіант. Коригування через рахунок нарахованих доходів	Четвертий варіант. Коригування через рахунок резерву і дисконту/премії
Основна сума	1 000.00	1 000.00	1 000.00	1 000.00
Нараховані проценти	29.15	29.15	25.75	29.15
Неамортизований дисконт	-13.69	-10.29	-10.29	-10.02
Резерв	-236.15	-239.56	-236.15	-239.83
Усього балансова вартість	779.30	779.30	779.30	779.30

Таблиця 16. Сальдо рахунків з обліку балансової вартості кредиту за умови застосування четвертого варіанта обліку (коригування сум резерву та неамортизованого дисконту/премії)										
Дата	Основна сума	Неамортизований дисконт (-) або премія (+)			Резерв			Балансова вартість на кінець періоду		
		Загально	Планова амортизація дисконту	Коригування у зв'язку зі зменшенням корисності	Нараховані проценти	Затверджений резерв (збиток від знецінення, в кореспонденції з 7 кл.)	Коригування резерву (в кореспонденції з Д%, 6 кл.)			
13.02.2010 р.	1 000,00	-20,00	-20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	980,00		
28.02.2010 р.	1 000,00	-18,15	-18,15	0,00	5,75	0,00	0,00	987,60		
31.03.2010 р.	1 000,00	-14,14	-14,14	0,00	17,64	-236,15	0,00	767,35		
30.04.2010 р.	1 000,00	-10,02	-10,29	0,27	29,15	-239,83	-3,68	779,30		
31.05.2010 р.	1 000,00	-5,50	-6,06	0,56	41,04	-243,69	-7,54	791,85		
30.06.2010 р.	1 000,00	-0,88	-1,72	0,85	52,55	-247,49	-11,34	804,19		
31.07.2010 р.	1 000,00	4,17	0,00	4,17	64,44	-251,47	-15,32	817,13		
31.08.2010 р.	1 000,00	9,48	0,00	9,48	76,33	-255,52	-19,37	830,29		
30.09.2010 р.	1 000,00	14,89	0,00	14,89	87,84	-259,50	-23,35	843,22		
31.10.2010 р.	1 000,00	20,75	0,00	20,75	99,73	-263,68	-27,53	856,80		
30.11.2010 р.	1 000,00	26,70	0,00	26,70	111,23	-267,79	-31,63	870,14		
31.12.2010 р.	1 000,00	33,13	0,00	33,13	123,12	-272,10	-35,95	884,15		
31.01.2011 р.	1 000,00	39,85	0,00	39,85	135,01	-276,48	-40,33	898,39		
28.02.2011 р.	1 000,00	46,18	0,00	46,18	145,75	-280,50	-44,34	911,44		
31.03.2011 р.	200,00	53,48	0,00	53,48	31,53	-285,01	-48,86	0,00		

ми рахунками різниці між процентними доходами, які б визнавалися за кредитом у разі відсутності знецінення, і процентними доходами, скоригованими у зв'язку з визнанням знецінення. Проілюструємо це за допомогою таблиці 17, використовуючи числові дані прикладу 2.

Очевидно, що на практиці окремий розрахунок суми цієї різниці не завжди потрібен (наприклад, у першому варіанті цю різницю включено до суми амортизації дисконту/премії, і щоб зробити бухгалтерське проведення, виокремлювати її не потрібно. Так само, як і у третьому варіанті, тільки у цьому випадку різницю включено до загальної суми нарахованих процентних платежів, які необхідно відобразити в обліку (якщо тільки не будуть використовуватися окремі аналітичні рахунки).

СТАН ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ НА ЗАКОНОДАВЧОМУ РІВНІ

Зважаючи на описані вище проблемні питання, Національний банк України ще у 2013 році розробив проект змін до Правил НБУ № 255 [8], якими, зокрема, планується врегулювання цих спірних моментів. Зміни випи-сані таким чином, щоб дати банкам можливість вибору будь-якого з варіантів, описаних вище, а може, й іншого варіанта. Але при цьому має виконуватися основна вимога МСФЗ: процентні доходи мають визнаватися за ефективною ставкою відсотка, з одночасним коригуванням балансової вартості фінансового активу.

Отже, проект змін містить такі положення: банк визначає процентний дохід за фінансовим активом, за яким визнано зменшення корисності, як **добуток балансової вартості та ефективної ставки**, що застосовувалася для дисконтування попередньо оцінених майбутніх грошових потоків під час визначення зменшення корисності цього фінансового активу.

Тобто:

$$Д\% = БВ \times i_{\text{еф.}} = Ам \text{ с/в} \times i_{\text{еф.}} = (N + \%_{\text{нар.}} \pm Д/П - Рез) \times i_{\text{еф.}} \quad (6)$$

Проект змін також визначає, що банк, здійснюючи *коригування процентного доходу* за знеціненим фінансовим активом унаслідок зменшення його корисності, використовує такі рахунки з обліку:

- неамортизованого дисконту (премії);
- нарахованих доходів;
- сформованих резервів.

Тобто йдеться про зазначену вище різницю в сумі процентних доходів, котрої не було б, якби фінансовий актив не знецінився. При цьому, як ми вже зазначали ви-

ще, не завжди цю різницю необхідно буде виокремлювати та відображати окремим проведенням. Вона може бути "поглинута" загальною сумою, яку потрібно відобразити за тим чи іншим рахунком балансової вартості фінансового активу.

Для відображення в бухгалтерському обліку коригування процентного доходу внаслідок зміни балансової вартості фінансового активу, що відбувається в результаті зменшення його корисності, проект змін пропонує такий узагальнений варіант бухгалтерського проведення:

Дебет Рахунки для обліку процентних доходів за класом 6;

Кредит Рахунки для обліку нарахованих доходів за класами 1, 2, 3;

Рахунки для обліку неамортизованого дисконту за фінансовими активами;

Рахунки для обліку неамортизованої премії за фінансовими активами;

Рахунки для обліку резервів за фінансовими активами; або

Дебет Рахунки для обліку нарахованих доходів за класами 1, 2, 3;

Рахунки для обліку неамортизованого дисконту за фінансовими активами;

Рахунки для обліку неамортизованої премії за фінансовими активами;

Рахунки для обліку резервів за фінансовими активами;

Кредит Рахунки для обліку процентних доходів за класом 6.

Звернімо увагу, що якщо проект змін буде затверджено, ці вимоги і нові можливості застосування різних варіантів обліку стосуватимуться не лише кредитів, а й усіх інших фінансових активів, за якими визнається зменшення корисності, зокрема цінних паперів у портфелях на продаж та до погашення.

На жаль, на момент публікації цього матеріалу документ, який ми розглянули, ще перебуває в стадії проекту.

ІНШІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ЗНЕЦІНЕНИХ КРЕДИТІВ

Розглянемо ще один важливий аспект, який стосується визнання доходу за знеціненими фінансовими активами, зокрема, кредитами.

Як відомо, параграф К393 МСБО 39 [3] містить загальну вимогу про те, що процентний дохід за знеціненими фінансовими активами має визнаватися.

Однак якщо амортизована собівартість у зв'язку зі

Таблиця 17. Відмінності у відображенні в бухгалтерському обліку визнання процентного доходу за різних варіантів обліку знецінених фінансових активів

Дата	Перший варіант	Другий варіант	Третій варіант	Четвертий варіант
	Коригування через рахунки дисконту/премії	Коригування через рахунок резерву	Коригування через рахунок нарахованих доходів	Коригування через рахунки резерву і дисконту/премії
30.04.2010 р.	Дт xxx8 = 11.51 Дт xxx6 = 3.85 Кт xxx6 = 3.40 Кт 6 кл. = 11.95 } Дт xxx6 = 0.45	Дт xxx8 = 11.51 Дт xxx6 = 3.85 Кт 2400 = 3.40 Кт 6 кл. = 11.95	Дт xxx8 = 11.51 Кт xxx8 = 3.40 Дт xxx6 = 3.85 Кт 6 кл. = 11.95 } Дт xxx8 = 8.10	Дт xxx8 = 11.51 Дт xxx6 = 3.85 Дт xxx6 = 0.27 Кт 2400 = 3.68 Кт 6 кл. = 11.95 } Дт xxx6 = 4.12 Кт Δ ≈ 3.40
30.09.2010 р.	Дт xxx8 = 11.51 Дт xxx6 = 0 Кт xxx6 = 1.42 Кт 6 кл. = 12.93 } Дт xxx6 = 1.42	Дт xxx8 = 11.51 Дт xxx6 = 0 Дт 2400 = 1.42 Кт 6 кл. = 12.93	Дт xxx8 = 11.51 Дт xxx8 = 1.42 Дт xxx6 = 0 Кт 6 кл. = 12.93 } Дт xxx8 = 12.93	Дт xxx8 = 11.51 Дт xxx6 = 0 Дт xxx6 = 5.41 Кт 2400 = 3.98 Кт 6 кл. = 12.93 } Дт xxx6 = 5.41 Кт Δ ≈ 1.42
28.02.2011 р.	Дт xxx8 = 10.74 Дт xxx6 = 0 Кт xxx5 = 2.31 Кт 6 кл. = 13.05 } Дт xxx5 = 2.31	Дт xxx8 = 10.74 Дт xxx6 = 0 Дт 2400 = 2.31 Кт 6 кл. = 13.05	Дт xxx8 = 10.74 Дт xxx8 = 2.31 Дт xxx6 = 0 Кт 6 кл. = 13.05 } Дт xxx8 = 13.05	Дт xxx8 = 11.51 Дт xxx6 = 0 Дт xxx6 = 6.33 Кт 2400 = 4.02 Кт 6 кл. = 13.05 } Дт xxx6 = 6.33 Кт Δ = 2.31

знеціненням дорівнює нулю (100-відсотковий резерв), у результаті математичних розрахунків сума процентного доходу за таким активом із дати повного знецінення також дорівнюватиме нулю незалежно від значення ефективної ставки:

$$D\% = A_m \cdot c/v \times i_{\text{эф.}} = 0 \times i_{\text{эф.}} = 0. \quad (7)$$

З точки зору МСФЗ цього достатньо. Але з позиції методики, з точки зору процедур бухгалтерського обліку, зокрема враховуючи План рахунків та методики обліку в банках, постають питання: як далі здійснювати облік таких повністю знецінених активів (принаймні до моменту їх списання з балансу)?

Якщо у прикладі 2 на дату 30.09.2010 р. визнавався б 100-відсотковий резерв (повне знецінення), то балансова вартість кредиту за елементами була б такою (див. таблицю 18).

А отже, станом на кінець наступного місяця, 31.10.2010 р., за умови продовження застосування загального підходу в обліку, матимемо такі проведення і таку балансову вартість на кінець періоду (див. таблицю 19).

Як бачимо, в усіх варіантах у результаті здійснення розрахунків і проведення сума процентного доходу (6 клас), що має бути відображена у Звіті про прибутки/збитки, дорівнює нулю, а балансова вартість так і залишається нульовою.

Отже, з точки зору фінансової звітності здійснення

Таблиця 18. Порівняння балансової вартості повністю знеціненого кредиту за елементами при застосуванні різних варіантів обліку

Елементи балансової вартості	Станом на 30.09.2010 р.			
	Перший варіант. Коригування через рахунок дисконту/премії	Другий варіант. Коригування через рахунок резерву	Третій варіант. Коригування через рахунок нарахованих доходів	Четвертий варіант. Коригування через рахунок резерву і дисконту/премії
Основна сума	1 000.00	1 000.00	1 000.00	1 000.00
Нараховані проценти	87.84	87.84	79.37	87.84
Неамортизований дисконт	-8.46	0	0	14.89
Резерв	-1 079.37	-1 087.84	-1 079.37	-1 102.73
Усього балансова вартість	0	0	0	0

або нездійснення надалі проведення за таким кредитом не змінить результату ані з позиції Звіту про фінансовий стан, ані з позиції Звіту про прибутки/збитки. Однак виникнення нових залишків за рахунками нарахованих доходів, дисконтів/премій, резервів може вплинути, наприклад, на дані статистичної звітності, економічних нормативів.

Зважаючи на такі чинники, НБУ розтлумачив цю ситуацію у роз'яснювальному листі від 28.12.2009 р. № 12–111/1788–24217 [10]:

“... За знеціненими наданими кредитами/розміщеними вкладками (депозитами) (поки їх амортизована собівартість не сягне нульового значення) продовжується **визнання доходу, який дорівнює добутку амортизованої собівартості й ефективної ставки відсотка**, що була розрахована під час первісного визнання цих кредитів/вкладів (депозитів).

У подальшому (якщо амортизована собівартість наданих кредитів / розміщених вкладів (депозитів) **дорівнює нулю**) з метою накопичення інформації про заборгованість за нарахованими та не отриманими процентами за знеціненими кредитами банк **може здійснювати нарахування** процентів відповідно до прийнятої облікової політики за рахунками класів 8 “Управлінський облік” або 9 “Позабалансові рахунки” Плану рахунків.

Отже, цим листом банкам надається право вибору – здійснювати чи не здійснювати надалі проведення за балансовими рахунками, нараховувати чи не нараховувати надалі проценти за повністю знеціненими кредитами.

Водночас банку необхідно мати дані щодо юридичних вимог за кредитом (наприклад, з метою звернення до суду щодо стягнення коштів). Тому необхідно вирішити питання про те, де надалі накопичуватиметься інформація щодо юридичних прав вимоги на стягнення процентних платежів за кредитом за період після визнання в обліку повного знецінення.

На погляд автора, з точки зору бухгалтерського обліку, в тому числі управлінського, для уникнення розпорошеності інформації щодо кредиту слід застосовувати однаковий спосіб її групування: доки кредит обліковується на балансі, всі операції слід відображати на балансі. Тобто в описаній вище ситуації доцільно було б продовжувати

Таблиця 19. Порівняння балансової вартості та відображення в обліку визнання доходів за повністю знеціненим кредитом у разі застосування різних варіантів обліку

Визнання процентних доходів/ Елементи балансової вартості	Станом на 31.10.2010 р.			
	Перший варіант. Коригування через рахунок дисконту/премії	Другий варіант. Коригування через рахунок резерву	Третій варіант. Коригування через рахунок нарахованих доходів	Четвертий варіант. Коригування через рахунок резерву і дисконту/премії
Основна сума	1 000.00	1 000.00	1 000.00	1 000.00
Нараховані проценти	87.84	87.84	79.37	87.84
Неамортизований дисконт/премія	-8.46	0	0	14.89
Резерв	-1 079.37	-1 087.84	-1 079.37	-1 102.73
Усього балансова вартість на початок періоду	0	0	0	0
Визнання процентного доходу за 10-й місяць	$D\% = A_m \cdot c/v \times i_{\text{эф.}} = 0 \times ((1 + 0.0005153)^{31} - 1) = 0$			
	Дебет xxx8 % _{нар.} = 11.89 Кредит xxx6 Д = 11.89 Кредит 6026 Д% = 0	Дебет xxx8 % _{нар.} = 11.89 Кредит 2400 Рез. = 11.89 Кредит 6026 Д% = 0	Дебет xxx8 % _{нар.} = 11.89 Кредит xxx8/1 % _{нар.} = 11.89 Кредит 6026 Д% = 0	Дебет xxx8 % _{нар.} = 11.89 Кредит xxx5 П = 7.71 Кредит 2400 Рез. = 4.18 Кредит 6026 Д% = 0
Основна сума	1 000.00	1 000.00	1 000.00	1 000.00
Нараховані проценти	99.73	99.73	79.37	99.73
Неамортизований дисконт/премія	-20.34	0	0	7.18
Резерв	-1 079.37	-1 099.73	-1 079.37	-1 106.91
Усього балансова вартість на кінець періоду	0	0	0	0

здійснювати проведення (нарахування, амортизацію, коригування) за балансовими рахунками. Такий підхід забезпечить ефективне формування інформаційної бази, спростить налаштування програмного забезпечення, мінімізує ризики неврахування інформації у процесі роботи з проблемними кредитами. Однак, як наголошувалося вище, це не єдиний можливий варіант, інші варіанти обліку повністю знецінених кредитів також дадуть правильні дані на рівні фінансової звітності, що є основною, обов'язковою вимогою.

ВИСНОВКИ

Відповідно до МСФЗ та вимог НБУ за знеціненими кредитами процентний дохід має визнаватися в сумі добутку амортизованої собівартості та ефективної ставки відсотка відповідної тривалості. Процентний дохід визнається в кореспонденції з рахунками балансової вартості кредиту. Однак МСФЗ не містять конкретизованих вимог до рівня процедурної складової облікової політики. Ураховуючи те, що згідно з вимогами НБУ балансова вартість знеціненого кредиту складається з декількох елементів, які обліковуються за різними синтетичними рахунками (основна сума боргу, нараховані проценти, неамортизований дисконт/премія, резерв) можливі такі варіанти обліку визнання доходу з урахуванням впливу на елементи балансової вартості:

- 1) коригування суми неамортизованого дисконту/премії;
- 2) коригування суми резерву;
- 3) коригування суми нарахованих доходів;
- 4) коригування сум резерву та неамортизованого дисконту/премії або резерву та нарахованих доходів.

За кожного з варіантів виконуються узагальнені вимоги МСФЗ.

Отже, з метою формування облікової політики конкретного банку згідно з МСФЗ, зокрема в частині фінансових інструментів, необхідно застосувати професійні судження та розробити конкретні методики, які у різних банках можуть відрізнятися, але відповідатимуть загальним принципам, викладеним у МСФЗ.

Література

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Закон України “Про банки і банківську діяльність”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_015.
4. Постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України” від 27.12.2007 р. № 481 (зі змінами). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0048-08>.
5. Постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України” від 24.10.2011 р. № 373 (зі змінами). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11>.
6. Постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України” від 17.06.2004 р. № 280 (зі змінами). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0918-04>.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 “Дохід”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_025.
8. Постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України” від 18.06.2003 р. № 255 (зі змінами). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0583-03>.
9. “Методичні рекомендації щодо розрахунку ефективної ставки відсотка за фінансовими інструментами в банках України”, схвалені постановою Правління НБУ від 01.06.2011 р. № 171. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kbs.org.ua/files/46656664643.pdf>.
10. Лист Національного банку України “Роз'яснення про відображення в бухгалтерському обліку окремих операцій” від 28.12.2009 р. № 12-111/1788-24217. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v2421500-09>.
11. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 “Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_051.
12. Концептуальна основа фінансової звітності. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_009.
13. Річний звіт Національного банку України за 2013 рік. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=8253030>.
14. Річний звіт Національного банку України за 2008 рік. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66437>.
15. Постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Положення про процентну політику Національного банку України” від 18.08.2004 р. № 389. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1092-04>.
16. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bank.gov.ua.
17. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 “Оцінка справедливої вартості”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_068.
18. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 “Зменшення корисності активів”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_047.
19. Постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями” від 25.01.2012 р. № 23. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
20. Постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Порядку застосування методу трансформації під час складання фінансової звітності банків України” від 10.12.2012 р. № 510. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2188-12>.

■ **Борис Самородов**
Borys Samorodov

Доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри банківської справи Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

Dr. habil. (Economics), Head of the Chair of Banking of the Kharkiv University of Banking of the University of banking of the National Bank of Ukraine (City of Kyiv)

E-mail: samorodov@khibs.edu.ua

■ **Анатолій Кобилін**
Anatolii Kobylin

Кандидат технічних наук, доцент кафедри інформаційних технологій Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

Ph.D. (Technics), Associate Professor of the Chair of Information Technology of the Kharkiv University of Banking of the University of banking of the National Bank of Ukraine (City of Kyiv)

E-mail: kobilin@khibs.edu.ua

■ **Руслан Семенов**
Ruslan Sementsov

Магістр Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

Master of the Kharkiv University of Banking of the University of banking of the National Bank of Ukraine (City of Kyiv)

E-mail: ruslan.sementsov2011@yandex.ru

Інформаційне забезпечення резервування за кредитами юридичних осіб

Dataware for formation of reserves covering risks from credit operations of legal entities

У статті поставлено та вирішено задачу пошуку оптимального відсотка резервування, розрахунку обсягу резерву за кредитною операцією шляхом побудови інформаційної системи. Висвітлено підходи до побудови гнучкого, орієнтованого на банківського користувача інформаційного забезпечення для розрахунку обсягу резерву за кредитами юридичних осіб. За результатами дослідження науково обґрунтовано визначення відсотка резервування з допустимого інтервалу значень показника ризику кредиту з урахуванням рентабельності банку та його поточного фінансового стану, розроблено програмне забезпечення для автоматизації даного алгоритму.

The article raises the issue of finding the optimum percentage of reservation and calculation of the volume of reserves covering risks from credit operations. By authors' opinion, building of the information system will help to solve the mentioned task. There are given approaches to construction of the flexible dataware oriented to bank's customer for calculation of the volume of reserves covering risks from credit operations of legal entities. By the results of the investigation, there was scientifically grounded calculation of the percentage of reservation from the allowable interval for credit risk, which is based on bank's profitability and its current financial performance. There is devised the software for automation of the mentioned algorithm.

Ключові слова: банк, показник ризику кредиту, задача пошуку оптимального відсотка резервування, інтегральний показник фінансової стійкості, інформаційне забезпечення.

Key words: bank, credit risk index, task of finding the optimum percentage of reservation, integral financial soundness indicator, information support.

Загальновідомо, що застосування інформаційних технологій є запорукою ефективного управління банком. Якщо ще кілька десятиліть тому інформацію, що опинялася в розпорядженні банку, можна було сприймати як певний корисний, але побічний результат від основних видів діяльності, то тепер ефективне вирішення завдань зі збору та обробки інформації є невідмінною умовою успішної роботи банку в цілому. Нині неможливо уявити діяльність будь-якого банку без використання сучасного програмного забезпечення, яке застосовується банківськими фахівцями різних ланок — від касира до аналітика для здійснення переважної більшості банківських операцій.

Очевидно й те, що одними з основних операцій банку є кредитні, які пов'язані з ризиком та, відповідно, мають супроводжуватися формуванням резервів. Реалії банків-

ського бізнесу полягають у тому, що банк повинен визначити такий відсоток резерву за кредитною операцією, який не погіршить його фінансового становища. І якщо розрахунок резервів за кредитами, які обліковуються на портфельній основі, ще можна доручити обслуговуючій фірмі — розробнику програмного забезпечення, то делегування аналогічних повноважень стосовно кредитів, котрі обліковуються на індивідуальній основі, неприпустиме для банку, оскільки йдеться про забезпечення не лише стабільності його фінансового стану, а й фінансової безпеки банку в цілому. Тому банку доцільно розробити власне програмне забезпечення, яке б повністю враховувало специфіку його кредитної політики та діяльності в цілому, було зрозумілим і надзвичайно гнучким у використанні та налаштуванні під конкретний випадок (під окремого контрагента).

Метою даної статті є висвітлення методичних підходів до побудови гнучкого, орієнтованого на банківського користувача інформаційного забезпечення для розрахунку обсягу резерву за кредитами юридичних осіб.

Завданнями нашого дослідження є оцінювання фінансового стану позичальника, класифікація кредитної операції за категорією якості, аналіз фінансового стану банку як потенційного кредитора, визначення оптимального відсотка резервування за кредитом, розрахунок обсягу резерву за конкретною кредитною операцією, а також автоматизація запропонованої методики розрахунку.

АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ ПОКАЗНИКА РИЗИКУ КРЕДИТУ

Порядок формування та використання резервів за активними операціями банків регламентує Постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями” від 25.01.2012 р. № 23 зі змінами та доповненнями (надалі – Постанова № 23) [1].

Згідно з цією постановою функція показника ризику за кредитом залежить від:

$$PR_K = f(Kk), \quad (1)$$

де PR_K – показник ризику за кредитом, виражений інтервалом значень; Kk – категорія якості кредитної операції.

У свою чергу, категорія якості кредитної операції Kk є похідною від:

$$Kk = f(Kd, Sd), \quad (2)$$

де Kd – клас позичальника; Sd – стан обслуговування боргу.

Клас позичальника визначається на основі розрахунку інтегрального показника фінансового стану юридичної особи-позичальника (Z) з урахуванням двох параметрів: розміру підприємства (мале, середнє, велике) та виду економічної діяльності, що визначають коефіцієнти моделі.

Загальна економічна модель має такий вигляд:

$$Z = \sum_{i=1}^n a_i \times K_i, \quad (3)$$

де a_i – вага коефіцієнта моделі, $i = \overline{1, n}$; K_i – показник, що входить до оцінки фінансового стану позичальника, $i = \overline{1, n}$.

У загальному вигляді для великого підприємства [1] маємо таку залежність:

$$Z = f(K_1, K_2, K_3, K_4, K_5, K_6, K_7, K_8, K_9, K_{10}), \quad (4)$$

де K_1 – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня); K_2 – проміжний коефіцієнт покриття; K_3 – коефіцієнт фінансової незалежності; K_4 – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом; K_5 – коефіцієнт рентабельності власного капіталу; K_6 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ); K_7 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності (ЕВІТДА); K_8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком; K_9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів; K_{10} – коефіцієнт оборот-

Таблиця 1. Залежність стану обслуговування боргу від кількості днів прострочення погашення

Кількість календарних днів прострочення (включно)	Стан обслуговування боргу (Sd)
Від 0 до 7	“Високий”
Від 8 до 30	“Добрий”
Від 31 до 90	“Задовільний”
Від 91 до 180	“Слабкий”
Понад 180	“Незадовільний”

Джерело: [1].

Таблиця 2. Визначення показника ризику кредиту, наданого позичальнику – юридичній особі

Категорія якості за кредитом	Значення показника ризику кредиту
I – найвища	0.01–0.06
II	0.07–0.20
III	0.21–0.50
IV	0.51–0.99
V – найнижча	1.0

Джерело: [1].

ності позичкового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності (ЕВІТДА).

Показник Z для малого підприємства включає такі елементи:

$$Z = f(K_1, K_2, K_3, K_4, MK_5, K_6, MK_7, K_8, K_9, MK_{10}), \quad (5)$$

де MK_5 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; MK_7 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами до оподаткування; MK_{10} – коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами до оподаткування.

Стан обслуговування боргу визначається на підставі кількості днів прострочення погашення боргу (див. таблицю 1).

За таблицею 2 визначається показник ризику кредиту [1].

На нашу думку, головним недоліком алгоритму розрахунку показника ризику кредиту за Постановою № 23 є те, що в ній регулюється лише інтервал визначення ризику кредиту і немає відповіді на питання, яка величина цього ризику властива конкретному банку [8].

Аби з'ясувати, який відсоток резервування прийнятний для банку за кредитною операцією, слід врахувати запас фінансової стійкості банку. Неоптимальний відсоток резервування може погіршити фінансове становище банку, що в результаті негативно вплине на його розвиток у цілому.

АЛГОРИТМ ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ ВІДСОТКА РЕЗЕРВУВАННЯ

Це питання досить нове для банків, кожен з яких на практиці використовує власні підходи до розв'язання даного завдання, натомість бракує наукових досліджень у цьому напрямі [8]. А втім, це одна з основних проблем, що постає перед банківською установою в контексті гарантування фінансової безпеки банку. Одним із перших науковців, який ретельно та ґрунтовно дослідив це питання, є професор Юрій Лернер. Він запропонував дієвий алгоритм пошуку оптимального значення відсотка резервування [8].

За Ю.Лернером, згаданий алгоритм має такий вигляд:

$$PR^{(p)}_K = \frac{PR^{(p1)}_K \times V_1 + PR^{(p2)}_K \times V_2}{V_1 + V_2}, \quad (6)$$

де $PR^{(p)}_K$ – оптимальне значення відсотка резервування; $PR^{(p1)}_K$ – значення відсотка резервування з урахуванням внутрішньої стійкості банку; $PR^{(p2)}_K$ – значення відсотка резервування з урахуванням зовнішньої стійкості банку; V_1, V_2 – ваги відповідних факторів.

Аби знайти значення відсотка резервування з урахуванням стійкості банку, слід перемножити значення інтервалу показника ризику кредиту на значення функції відповідної стійкості банку:

а) внутрішньої:

$$PR^{(p1)}_{K,i} = PR^{(n)}_{K,H} \times f(Q^{(r)}_1), \quad (7)$$

де $PR^{(n)}_{K,H}$ – нижня межа інтервалу значень показника ризику кредиту; $f(Q^{(r)}_1)$ – функція внутрішньої стійкості банку;

б) зовнішньої:

$$PR^{(p2)}_{K,i} = PR^{(n)}_{K,X} \times f(Q^{(r)}_2), \quad (8)$$

де $PR^{(n)}_{K,X}$ – верхня межа інтервалу значень показника ризику кредиту; $f(Q^{(r)}_2)$ – функція зовнішньої стійкості банку.

Значення фінансової стійкості банку трансформується у функцію фінансової стійкості банку таким чином:

$$f(Q^{(r)}_i) = 1 + \left(\frac{1 - Q^{(r)}_i}{Q^{(n)}_i} \right), \quad (9)$$

де $Q^{(r)}_i$ – значення фінансової стійкості банку; $i = 1$ – внутрішня стійкість; $i = 2$ – зовнішня стійкість.

Фінансова стійкість банку залежить від таких критеріїв:

$$L = Sr + Sp + Sc + Skp + Dz + Rb, \quad (10)$$

$$Dc = Rk + Knd + Knc, \quad (11)$$

де L – грошові кошти та їхні еквіваленти; Sr – грошові кошти в касі банку; Sp – кошти обов'язкових резервів банку в Національному банку; Sc – портфель цінних паперів; Skp – кошти в інших банках; Dz – дебіторська заборгованість; Rb – клірингові рахунки; Dc – сума розрахункових рахунків клієнтів, довгострокових та середньострокових кредитів, отриманих банком; Rk – розрахункові рахунки клієнтів банку; Knd – довгострокові кредити, отримані банком; Knc – середньострокові кредити, отримані банком.

Рівень фінансової стійкості банку розраховується на перспективу балансовим методом за таким співвідношенням [6; 7]:

$$Q^{(r)}_i = \frac{r_j}{z_j}; i = 1, 2. \quad (12)$$

У чисельнику співвідношення (12) враховуються фінансові ресурси банку, в знаменнику відображено джерела відповідних ресурсів. Детальніший розрахунок фінансової стійкості банку наведено в працях Ю.Лернера [6; 7].

Оптимальна фінансова стійкість визначається за такими співвідношеннями:

$$Q^{(r)}_1 < 1, \quad (13)$$

де $Q^{(r)}_1$ – внутрішня фінансова стійкість банку;

$$Q^{(r)}_2 > 1, \quad (14)$$

де $Q^{(r)}_2$ – зовнішня фінансова стійкість банку.

Аналізуючи цю методику, зауважимо її недоліки: відсоток резервування за кредитом може перевищити інтервал значень показника ризику кредиту, внаслідок чого для розрахунку братиметься найбільше значення інтервалу. Крім того, не враховується ефективність діяльності банку.

МОДИФІКОВАНА МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ ВІДСОТКА РЕЗЕРВУВАННЯ

Замість розрахунку внутрішньої та зовнішньої фінансової стійкості банку ми пропонуємо враховувати поточний фінансовий стан банку. Тим самим створюються резерви відповідно до можливостей банку в межах інтервалу значень показника ризику кредиту. Однак базою для пошуку оптимального значення відсотка резервування залишається наведений вище алгоритм – співвідношення (6)–(9), де формула (9) враховує зміну фактора, що впливає на значення відсотка резервування [8].

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану є фінансова стійкість. Здійснимо оцінювання поточної фінансової стійкості банку, що є більш агрегованим показником, ніж внутрішня і зовнішня стійкості. Для цього скористаємося таким співвідношенням:

$$FS = f(CA, LQ, Лп, Лд, Н1, Н2, Н3, Н4), \quad (13)$$

де FS – поточна оцінка фінансової стійкості банку; CA – достатність капіталу; LQ – якість кредитного портфеля; $Лп$ – поточна ліквідність; $Лд$ – довгострокова ліквідність; $Н1, Н2, Н3, Н4$ – нормативні значення коефіцієнтів.

Додатково використовуватимемо поточну оцінку ефективності діяльності банку:

$$E = f(ROA, EVA, Eo, Н1, Н2, Н3), \quad (14)$$

де E – поточна оцінка ефективності банку; ROA – рентабельність активів; EVA – економічна додана вартість; Eo – ефективність операційної діяльності; $Н1, Н2, Н3$ – нормативні значення коефіцієнтів.

Множину зазначених показників для оцінювання фінансового стану банку запропоновано Ольгою Кот у працях [4; 5].

Перевага використання даних показників полягає в тому, що за своєю сутністю вони є моделями інтегральних показників з урахуванням нормативних значень, які встановлені чи можуть регламентуватися Національним банком України або фаховими експертами. Алгоритми врахування оцінок експертів наведено в працях [9; 10; 11]. Для розрахунку цих показників можна скористатися щоквартальною фінансовою звітністю, яку згідно з чинним законодавством публікують банки на власних інтернет-сайтах.

ПОБУДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ РЕЗЕРВУ ЗА КРЕДИТНОЮ ОПЕРАЦІЄЮ

Модель інформаційної системи для розрахунку резерву базується на формулі для визначення обсягу резерву за кредитом овердрафт, що надається юридичній особі [1]:

$$P_k = B_{Ba} - (3k \times (1 - PR_k) + V_3 \times k), \quad (15)$$

де P_k – сума резерву за кредитом овердрафт; B_{Ba} – балансова вартість кредиту, визначена банком відповідно

до нормативно-правових актів Національного банку України з бухгалтерського обліку, без урахування суми раніше сформованого резерву; Z_k — борг за кредитом овердрафт та кредитними лініями, за якими невідомі кількості траншів і строк їх погашення, на дату розрахунку резерву; PR_k — показник ризику кредиту; V_z — вартість забезпечення; k — коефіцієнт ліквідності забезпечення.

Основний параметр інформаційної системи для розрахунку резерву — показник ризику кредиту — було визначено у попередніх розділах статті.

Застосування інформаційного забезпечення передбачає такі етапи:

1) введення початкових даних у форми фінансової звітності:

а) для розрахунку показників, що використовуються з метою визначення класу позичальника — юридичної особи: “Баланс” (форма № 1), “Звіт про фінансові результати” (форма № 2) у програмі MS Excel;

б) для розрахунку показників, що впливають на відсоток резервування, — “Звіт про фінансовий стан (Баланс)”, “Звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід”, примітка “Окремі показники діяльності банку” в програмі MS Excel;

в) для визначення нормативного інтервалу значень показника ризику кредиту — форму “Кредит”, розробленого макросу (див. рисунок 1);

2) визначення інтервалу значень показника ризику кредиту (див. таблицю 2) [1];

3) пошук оптимального значення відсотка резервування, використовуючи формули (6)–(9) [8];

а) визначення фінансової стійкості банку за допомогою формул (10)–(12) [8];

б) оцінювання фінансового стану банку, використовуючи співвідношення (13)–(14) [4];

4) розрахунок обсягу резерву відповідно до Постанови № 23, використовуючи результати, отримані у підпунктах а) і б) пункту 3 (співвідношення (1)–(6), (15));

5) виведення результатів розрахунків на форму макросу “Покроковий розрахунок резерву” та їх імпорт у програму MS Excel.

Рисунок 1. Головне вікно програмного забезпечення для розрахунку обсягу резерву за кредитом, наданим юридичній особі

Джерело: власна розробка авторів.

Інформаційна система для розрахунку резерву побудована на базі програми MS Excel у формі макросу мовою програмування Visual Basic for Applications 7.0.

Головне вікно макросу складається з чотирьох вкладок. Вкладка “Кредит” містить такі пункти: умови кредитування, стан обслуговування боргу, вид підприємства, зменшення кредитного ризику на вартість забезпечення, варіант розрахунку фінансового стану банку (див. рисунок 1).

На вкладці “Фінансові коефіцієнти” розміщено поля для виведення фінансових коефіцієнтів, визначених у Постанові № 23 [1].

Вкладка “Покроковий розрахунок резерву” слугує для оперативного розрахунку обсягу резерву за кредитною операцією.

Вкладка “Фінансова стійкість підприємства” є допоміжною, використовується для розрахунку фінансової стійкості підприємства за методикою [8], може слугувати для додаткової перевірки фінансового стану позичальника — юридичної особи.

ПРАКТИЧНА ПЕРЕВІРКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для практичної апробації інформаційної системи розрахунку резерву за кредитною операцією було обрано вітчизняний банк 3 групи за класифікацією НБУ [13] та відповідні дані за конкретною кредитною операцією цього банку.

Умови кредитування, необхідні для визначення відсотка резервування: мале підприємство, вид економічної діяльності — будівництво, розмір кредиту — 2 168 тис. грн., кількість календарних днів прострочення — від 0 до 7, забезпечення четвертої групи у розмірі 500 тис. грн.

Таблиця 3. Вихідні дані для визначення фінансової стійкості банку

№ п/п	Умовне позначення	Найменування змінної	Значення змінної, тис. грн.
1	L	Грошові кошти та їх еквіваленти	342 328
2	Sr	Грошові кошти в касі банку	73 896
3	Sp	Кошти обов'язкових резервів банку в Національному банку	77 329
4	Sz	Портфель цінних паперів	2 892
5	Skp	Кошти в інших банках	186 473
6	Dz	Дебіторська заборгованість	1 738
7	Rb	Клірингові рахунки	—
8	Kv	Кредитні вкладення (у тому числі прострочена заборгованість)	3 558 653
9	Oc	Основні засоби банку	184 450
10	Kc	Власний капітал банку	635 526
11	Dc	Сума розрахункових рахунків клієнтів, довгострокових та середньострокових кредитів, отриманих банком	1 762 004
12	Rk	Розрахункові рахунки клієнтів банку	987 518
13	Knc	Середньострокові кредити, отримані банком	683 185
14	Knd	Довгострокові кредити, отримані банком	91 301
15	Kkc	Короткострокові кредити	3 680 594
16	Ob	Інші зобов'язання	860
17	Kz	Кредиторська заборгованість банку (в тому числі кредити, не погашені банком у строк)	299 467

Джерело: складено на основі [6; 7; 13].

Рисунок 2. Вікно програмного забезпечення для покрокового розрахунку обсягу резерву за кредитом

Джерело: власна розробка авторів.

Для оцінки фінансового стану банку за методикою визначення його фінансової стійкості [8] використовується річна фінансова звітність банку. Вихідні дані подано в таблиці 3.

Таблиця 4. Розрахункові дані показників, що характеризують ліквідність та ефективність діяльності банку					
Показники, що характеризують фінансову стійкість банку			Показники, що характеризують ефективність діяльності банку		
Умовне позначення	Назва показника	Значення показника, %	Умовне позначення	Назва показника	Значення показника, %
CA	Достатність капіталу	16.00	ROA	Рентабельність активів	0.15
AQ	Якість активів банку	32.04	EVA	Економічна додана вартість	6.15
Лп	Поточна ліквідність	68.37	Eo	Ефективність операційної діяльності	2.53
Лд	Довгострокова ліквідність	164.41			

Джерело: розраховано авторами на основі [4; 5; 13].

Слід зазначити, що змінні з порядковими номерами 7, 15, 16, 17 визначені приблизно, оскільки ця інформація має закритий характер через банківську таємницю.

Обчислення параметрів, що враховуються при визначенні показника ризику кредиту, наведено на рисунку 2.

Розглянемо інший підхід до визначення оптимального відсотка резервування. Згідно з авторською розробкою важливим фактором визначення оптимального відсотка резервування є поточний фінансовий стан банку, оцінений за методикою О.Кот [4; 5], його розрахунок наведено в таблицях 4–5.

Методика О.Кот побудована таким чином, що її можна використовувати за умов неповної інформації або в тому випадку, коли статті згортаються банком в агрегований вигляд (наприклад, така стаття, як “Резерви за зобов’язаннями та інші зобов’язання”), внаслідок чо-

Таблиця 5. Розрахунок поточної фінансової стійкості банку та інтегрального показника ефективності діяльності банку

Умовне позначення показника	Назва показника	Вага коефіцієнта	Нормативне значення коефіцієнта, %	Значення аргументу функції
Показники, що характеризують фінансову стійкість банку				
CA	Коефіцієнт достатності капіталу	0.4	10	0.640
AQ	Коефіцієнт якості активів	0.3	100	0.096
Лп	Коефіцієнт поточної ліквідності	0.15	100	0.103
Лд	Коефіцієнт довгострокової ліквідності	0.15	100	0.247
Показники, що характеризують ефективність діяльності банку				
ROA	Коефіцієнт рентабельності активів	0.35	1	0.054
EVA	Коефіцієнт економічної доданої вартості	0.35	100	0.022
Eo	Коефіцієнт ефективності операційної діяльності	0.3	1.5	0.507
FS	Поточна фінансова стійкість банку			1.086
E	Інтегральний показник ефективності діяльності банку			5.820

Джерело: розраховано авторами на основі [4; 5; 13].

го бракує необхідної для аналізу деталізації окремих показників.

У таблиці 4 наведено групування показників, котрі використовуються для побудови інтегрального показника поточної фінансової стійкості банку та інтегрального показника ефективності діяльності банку. Серед них показники, що характеризують ліквідність банку: поточну та довгострокову; показники, що характеризують загальну фінансову стійкість банку: достатність капіталу, якість активів банку; показники, що характеризують ефективність банку: рентабельність активів, економічна додана вартість, ефективність операційної діяльності [4; 5].

У таблиці 5 наведено розрахунок поточної фінансової стійкості банку та інтегрального показника ефективності діяльності банку. Визначення ваг коефіцієнтів детально описано в працях [9; 10; 11].

Згідно з розрахунками оптимальна внутрішня фінан-

Таблиця 6. Розрахунок обсягу резерву за методикою Ю.Лернера з урахуванням фінансової стійкості банку

$f(Q^{(r)}_1)$	$f(Q^{(r)}_2)$	$PR^{(p1)}_{K,i}$	$PR^{(p2)}_{K,i}$	$PR^{(p)}_K$	Обсяг резерву, тис. грн.
13.524	0.532	0.94668	0.1064	$0.3580 \approx 0.2^*$	133 787.2

Джерело: розраховано авторами за методикою [7; 8].

*Відповідно до методики [7; 8], якщо значення показника ризику кредиту перевищує верхню межу інтервалу, то для розрахунків береться значення цієї межі (так для $PR^{(p)}_K = 0.358 \in [0.07; 0.2]$, приймаємо $PR^{(p)}_K = 0.2$).

Таблиця 7. Розрахунок обсягу резерву за авторською методикою

$f(FS)$	$f(E)$	$PR^{(p1)}_{K,i}$	$PR^{(p2)}_{K,i}$	$PR^{(p)}_K$	Обсяг резерву, тис. грн.
1.718	0.925	0.120	0.185	0.166	58 958.91

Примітка. Авторська методика поєднує методику Ю.Лернера [8] з розрахунком поточного фінансового стану банку за методикою О.Кот [4].

сова стійкість досліджуваного банку дорівнює 0.073, оптимальна зовнішня фінансова стійкість банку дорівнює 1.879, що задовольняє співвідношення (13)–(14). Ці показники враховуються для визначення відсотка резервування за допомогою формули (9). Величина відсотка резервування при цьому дорівнює 20%, оскільки значення показника ризику кредиту вийшло за межі допустимого інтервалу [0.07–0.20] для II категорії якості за кредитом [1] (див. таблицю 6). Це пояснюється рівнем фінансової стійкості банку.

Розрахунок обсягу резерву згідно з авторською моделлю з урахуванням поточного фінансового стану банку за методикою О.Кот (див. таблицю 7) зменшує відсоток резервування, оскільки, крім фінансової стійкості, бере до уваги також інтегральний показник ефективності діяльності банку, тим самим оптимізуючи алгоритм Ю.Лернера.

Функції $f(FS)$ та $f(E)$ розраховуються за формулою (9). За своєю суттю вони відображають процентну зміну показників поточних оцінок фінансової стійкості банку FS та ефективності діяльності банку E , що є факторами визначення оптимального розміру відсотка резервування. За співвідношеннями (6)–(8) здійснюється розрахунок показника ризику кредиту.

Істотну відмінність між обсягами резервування, розрахованими за двома методиками, можна пояснити різними значеннями змінних, що підставляються у формулу розрахунку резерву (15), її економічний зміст полягає у пошуку різниці між балансовою вартістю кредиту і сумою боргу за кредитом, зваженою на показник ризику кредиту.

Слід зазначити, що наведені вище методики враховують загальнонаукові підходи до визначення фінансового стану банку. Методика Ю.Лернера уточнює математичну модель оптимального фінансового стану банку, відповідає на питання, яким він має бути, і з урахуванням цього дає змогу визначити показник ризику кредиту. Методика, розроблена авторами, враховує до того ж показники поточної оцінки фінансової стійкості банку та поточної оцінки ефективності його діяльності, завдяки чому можна отримати меншу величину відсотка резервування за кредитом, що для будь-якого банку є, безумовно, прийнятнішим.

ВИСНОВКИ

Наукова новизна статті полягає в побудові моделі інформаційної системи для розрахунку обсягів резервів за гривневими кредитами, наданими юридичним особам на індивідуальній основі, модифікації алгоритму пошуку оптимального відсотка резервування, розробленого Ю.Лернером, який доцільніше використовувати за умов стабільності банку та зовнішнього середовища. Натомість методика, запропонована авторами, може бути використана як в умовах фінансової нестабільності, так і в період позитивного фінансового розвитку банку, вона також враховує несприятливий вплив внутрішнього середовища.

Практична значимість праці – наукове обґрунтування визначення відсотка резервування із допустимого інтервалу значень показника ризику кредиту з урахуванням рентабельності (ефективності діяльності) банку та його поточного фінансового стану, автоматизація даного алгоритму та розробка відповідного програмного забезпе-

чення, що може бути використано як регулятором банківської діяльності, так і окремими банками.

Література

1. Постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями” № 23 від 25.01.2012 (зі змінами та доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
2. Гороховатський В. О. Розроблення програмного середовища для оперативного розрахунку фінансово-кредитних показників / В.О.Гороховатський, А.М.Кобилін, Р.В.Семенов // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – № 1 (16). – С. 270–273.
3. Гороховатський В. О. Застосування інтелектуальних технологій аналізу даних для оброблення інформації про діяльність банків [Текст] / В.О.Гороховатський, А.М.Кобилін, Р.В.Семенов // Системи обробки інформації. – 2014. – № 1 (117). – С. 210–213.
4. Кот О. Прогнозування фінансового стану банків з метою попередження їх банкрутства / О.В.Кот // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 34–39.
5. Кот О. В. Прогнозування фінансового стану банку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / О.В.Кот. – Київ: Б. в., 2008. – 19 с.
6. Лернер Ю. И. Оценка финансовой устойчивости банковской структуры / Ю.И.Лернер // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 2 (18). – С. 69–73.
7. Лернер Ю. И. Оценка финансовой устойчивости банковской структуры / Ю.И.Лернер // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 2 (20). – С. 82–86.
8. Лернер Ю. И. Формирование и использование резервов банковскими структурами Украины. – Том 1. Методология. – Харьков: Мадрид, 2013. – 235 с.
9. Самородов Б. В. Методика визначення рейтингу банку на основі експертних оцінок з урахуванням компетентності експертів / Б.В.Самородов // Вісник Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ). – 2011. – № 3 (12). – С. 306–310.
10. Самородов Б. В. Методология управління фінансовим розвитком банку: монографія / Б.В.Самородов. – К.: УБС НБУ, 2012. – 307 с.
11. Самородов Б. В. Порівняльний аналіз методик визначення вагових коефіцієнтів важливості показників діяльності банків при їх рейтингуванні / Б.В.Самородов // Зб. наук. праць “Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики”. – Харків: ХІБС УБС НБУ. – 2011. – Вип. 2 (11). – С. 248–254.
12. Структура активів банків України за станом на 01.01.2013 р. (у розрізі банків). Структура зобов’язань банків України за станом на 01.01.2013 р. (у розрізі банків). Прибутки і збитки банків України за станом на 01.01.2013 р. (у розрізі банків). Структура власного капіталу банків України за станом на 01.01.2013 р. (у розрізі банків) // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 3. – С. 50–70.
13. Структура активів, зобов’язань, власного капіталу, фінансових результатів діяльності банків України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

Нотатки з конференції/

Фінансова звітність за міжнародними стандартами сприятиме модернізації економіки України

Financial reporting pursuant to international standards will facilitate modernization of Ukraine's economy

Показники фінансової звітності для банківського менеджменту, аналітиків та інвесторів є ключовими індикаторами реального економічного стану організації. Об'єктивне і точне їх відображення дає змогу провадити ефективно управління і розробляти стратегію розвитку на майбутнє. Новітні підходи до роботи з такою звітністю за міжнародними стандартами розглянули науковці та практики під час II Міжнародної науково-практичної конференції "Міжнародні стандарти фінансової звітності та інтегрована звітність: сучасне і майбутнє", що наприкінці серпня 2014 року відбулася у Львівському інституті банківської справи Університету банківської справи НБУ. Основна тематика наукового форуму була присвячена пошуку шляхів гармонізації вітчизняної фінансової звітності з європейськими і світовими нормативами. Плідному обміну думками та досвідом сприяло й поважне представництво учасників з України, Великобританії та Польщі.

Financial statements indices are key indices of the real financial performance of an organization for bank management and investors. Their objective and accurate reflection makes it possible to effectively manage an organization and to develop a strategy for its future developing. At the end of August 2014, in the Lviv Institute of Banking of the University of Banking of the National Bank of Ukraine, there was held the Second International Scientific and Practical Conference "International Financial Reporting Standards and Integrated Financial Statements: Present and Future", at which scientists and practitioners considered new approaches to the work with such statements. A search of ways for harmonization of the domestic financial reporting with the European and world standards was the topical issue of the scientific forum. Distinguished representatives of Ukraine, Great Britain, and Poland facilitated the productive exchange of views and experience.

Організували проведення науково-практичного форуму Національний банк України, Університет банківської справи НБУ, Бізнес-освітній альянс, аудиторсько-консалтингова група компаній BDO-Україна. Партнерами конференції були міжнародна професійна бухгалтерська організація Асоціація присяжних сертифікованих бухгалтерів, Інститут присяжних бухгалтерів Англії та Уельсу, а також Інститут фінансових бухгалтерів (Великобританія).

Президія науково-практичної конференції.

Конференція проходила у форматі аналітично-дискусійного клубу. Доповіді активно обговорювалися, учасники обмінювалися досвідом, новітніми розробками, пропонували на розгляд колег оригінальні підходи та ідеї.

Пошук неординарних рішень складних проблем, зокрема у площині стандартизації облікових нормативів з позиції фінансового управління діяльністю суб'єктів господарювання, був у центрі уваги учасників конференції. Особливого значення форум набув ще й тому, що перша конференція за цією тематикою відбулася минулого року в Севастопольському інституті банківської справи УБС НБУ, який нині внаслідок окупації Криму Росією перебуває "поза зоною доступу". При цьому, за словами організаторів, до одного з міжнародних судів уже подано позов щодо відновлення права використання приміщень та матеріально-технічної бази СІБС.

Руслан Костирко.

Відкриваючи пленарне засідання, модератор конференції, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри "Облік і аудит" Інституту магістерської та післядипломної освіти УБС НБУ **Руслан Костирко** наголосив, що у зв'язку з об'єктивними обставинами вона відбувається в стінах одного з найстарших економічних навчальних закладів України, водночас це інститут нового покоління, який систематично запроваджує інновації в навчальний процес, будує його з урахуванням найсучасніших міжнародних стандартів та вимог.

Новітні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової

звітності вітчизняні підприємства, установи й організації крок за кроком імплементують, що сприяє зростанню довіри до них. Завдяки цьому вони мають змогу виходити на зовнішні ринки капіталу, адже інвестори цікавляться насамперед показниками фінансової звітності, котрі відповідають міжнародним вимогам. Ця система звітності повинна бути впроваджена та гармонізована в усіх сферах економіки й бізнесу, зокрема на рівні малого та середнього підприємництва. Вона відкриє нові можливості для розвитку економіки, адаптації українського бізнес-середовища до світових стандартів. Такі стандарти обліку і звітності також сприятимуть захисту інтересів держави, сталому надходженню коштів до бюджетів усіх рівнів. При цьому не варто винаходити власний “унікальний велосипед”, адже система обліку та інтегрованої звітності, яка є у світі, ґрунтується на значному досвіді та практичних напрацюваннях.

Зважаючи на основні чинники, модератор окреслив

Учасники з великим зацікавленням вислухали основних доповідачів.

проблематику для роботи форуму. Нині чимало експертів і фахівців облікової справи міркують над питанням: що має бути пріоритетом – Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) чи Міжнародні стандарти інтегрованої звітності? Ще два роки тому МСФЗ як спеціальна форма звітності про фінансовий результат діяльності підприємства вважалися беззаперечним пріоритетом для вивчення і впровадження. Нині на часі – практичне застосування вже інтегрованої фінансової звітності, адже ця форма охоплює не лише фінансові результати діяльності установи, а й соціальні, правові, екологічні результати. Тобто для суспільства така форма звітності є пріоритетною, оскільки дає змогу отримати необхідні дані про суспільно-соціальну значущість результатів роботи організації.

Валерій П'ятак.

об'єднувати зусилля. Це має бути ефективна взаємодія,

Цю думку підтримав заступник голови Львівської обласної ради, кандидат економічних наук **Валерій П'ятак**, зазначивши, що пріоритети поступово змінюються, отже, стандарти інтегрованої звітності необхідно вивчати, впроваджувати та вдосконалювати. Посадовець також наголосив, що нині в економіці та інших сферах життя існує чимало проблем, для вирішення яких державним органам регулювання і приватним підприємцям необхідно

яка дасть змогу модернізувати економіку країни на шляху до європейської інтеграції. При цьому необхідну підтримку та рекомендації Україні надаватимуть колеги з Європейського Союзу. Оскільки реформування потребують усі сектори економіки, всі сфери суспільного життя та державного управління, вони мають бути схвалені та підтримані широкою громадськістю. Лише такий пакетний, комплексний підхід може забезпечити бажаний результат, підкреслив доповідач.

Тамара Смовженко.

Значний внесок в імплементацию інтегрованих стандартів фінансової звітності роблять вищі навчальні заклади, наголосила доктор економічних наук, ректор Університету банківської справи Національного банку України **Тамара Смовженко**. Університет готує для фінансово-кредитної системи України висококваліфікованих фахівців, маючи 75 років досвіду в освітній галузі. Навчальний заклад постійно підтримує зв'язки зі своїми випускниками, забезпечуючи неперервність освітнього процесу. При цьому використовуються різні методи та форми роботи. Однією з них є науково-практичні конференції. В Університеті банківської справи НБУ досягли високого рівня міжнародних науково-практичних форумів, котрі дають змогу впроваджувати найсучасніші напрацювання науковців у навчальний процес, а також використовувати наукові розробки в практичній діяльності банківського сектору і фінансового ринку. Перша конференція на цю тематику, яка відбулася минулого року в Севастополі, за оцінками науковців і банкірів-практиків, мала важливе значення для розвитку новітніх підходів до впровадження консолідованої фінансової звітності, напрацьовані матеріали було впроваджено у навчальний процес для підготовки бакалаврів і магістрів за спеціальною програмою Ем Бі Ей (англ. – Master of Business Administration, MBA), реалізованою спільно з Національним банком України для підготовки фахівців у сфері фінансово-облікової аналітики.

Богдан Лукасевич.

Акцентуючи увагу учасників конференції на ключових питаннях впровадження МСФЗ, директор департаменту бухгалтерського обліку Національного банку України **Богдан Лукасевич** наголосив, що після ратифікації Угоди про асоціацію України з ЄС необхідно реалізувати нові підходи до формування та передачі фінансової звітності суб'єктами підприємницької діяльності. Варто враховувати й те, що буде внесено зміни до Податкового кодексу, внаслідок цього для визначення розміру податків у багатьох випадках за основу братиметься фінансовий результат підприємства. При цьому необхідно також звертати особливу увагу на оцінювання активів, оскільки сучасна методологія обліку і звітності має ґрунтуватися на основних вимогах МСФЗ.

Вельми значущою назвав роботу бухгалтерів як фахівців, котрі безпосередньо сприяють впровадженню новітніх стандартів обліку, директор з питань сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності компа-

Хеннінг Драгер.

нії BDO-Україна, радник Міжнародного комітету з інтегрованої звітності **Хеннінг Драгер**. Він також висловив слова підтримки українському народу, наголосивши, що торік ніхто б не повірив у таку цілеспрямовану і послідовну позицію України щодо відстоювання європейського вибору. Незважаючи на те, що внаслідок військових дій економіка держави зазнає відчутних втрат, будь-яка криза також відкриває нові можливості для про-

ведення рішучих і ефективних реформ, які за інших обставин було б важко проводити.

За словами експерта, зменшення обсягу українського ВВП у середньостроковій перспективі може призвести до збільшення співвідношення між розміром зовнішнього боргу та ВВП, яке нині становить 40%. За найгіршого сценарію до 2017 року таке співвідношення може зрости до 87%. При цьому українські підприємства на одиницю вартості виробленої продукції споживають значно більше енергії, ніж у європейських країнах. Ключ до вирішення даних проблем полягає в реформуванні всіх секторів економіки, однією з важливих складових цього процесу є запровадження міжнародних стандартів інтегрованої фінансової звітності.

Девід Вудгейт.

Виконавчий директор Інституту фінансових бухгалтерів **Девід Вудгейт** як один зі співорганізаторів конференції зазначив, що Україна переживає важкі часи, проте у неї багато друзів, а як свідчить історія, — диктатори ніколи не досягають того, чого вони прагнуть. Натомість Україна переможе у боротьбі за свою свободу. “Чимало колег у Лондоні відмовляли мене від поїздки в Україну, але я дуже радий, що приїхав сюди й з перших вуст можу

дізнатися про те, як українці відстоюють свою державу”, — наголосив поважний гість. За його словами, Інститут фінансових бухгалтерів — це професійне об’єднання, котре входить до Міжнародної федерації бухгалтерів, воно дає змогу навчатися найсучаснішим методикам обліку студентам із понад 80 країн. Одним із важливих напрямів роботи інституту є розвиток і вдосконалення стандартів бухгалтерського обліку в усьому світі. За високий рівень професіоналізму і відповідальності Казначейство Великобританії сертифікувало цю організацію як таку, що може здійснювати моніторинг діяльності та перевіряти підприємства й організації щодо протидії відмиванню “брудних” грошей.

Спеціалізація інституту — підготовка фінансової звітності для малих і середніх підприємств, які також замовляють проведення цілеспрямованих фінансових досліджень та отримують консультаційні послуги для реалізації проєктів розвитку, збільшення конкурентних переваг замовника на ринку. Інститут надає змогу студентам опанувати у практичній площині програму навчання, яка враховує нагальні, найважливіші потреби бізнесу, тобто навчає майбутніх фінансових аналітиків мистецтву отримання доступу до глобальних джерел фінансування. Вивчаються також питання оподаткування і створення по-

зитивного інвестиційного й бізнес-клімату. За словами Девіда Вудгейта, для зростання привабливості української економіки наші підприємства також мають розробити програми фінансової адаптації до глобального інвестиційного ринку, який дає величезні можливості в залученні фінансових ресурсів. Проте їх ніхто не дає без вагомого обґрунтування. Отже, в центрі уваги має бути фінансова звітність, складена за міжнародними стандартами та за правилами етичного кодексу професійних бухгалтерів. Саме на її основі аналітики можуть розробити програму щодо збільшення прибутку підприємства, зростання рівня його привабливості, залучення потенційних інвесторів. Оскільки Україна має значний науковий та інтелектуальний потенціал, його необхідно максимально використати для розвитку цього напрямку співпраці з інвесторами.

Важливою подією під час пленарного засідання конференції стало урочисте вручення Девідом Вудгейтом сертифікатів Інституту фінансових бухгалтерів студентам Університету банківської справи НБУ, які пройшли курс навчання за спільною програмою магістрів ділового адміністрування Ем Бі Ей. Це стало можливим завдяки тому, що 2012 року в УБС НБУ було проведено перший набір на магістерську програму з фінансово-облікової аналітики, яка була реалізована за участі УБС НБУ, Інституту фінансових бухгалтерів і Бізнес-освітнього альянсу. Всі студенти блискуче захистили магістерські роботи, що були визнані Міністерством освіти і науки України, Національним банком України, а також Інститутом фінансових бухгалтерів.

Олена Баршнікова.

Переваги співпраці з іноземними колегами та використання їхнього досвіду визнала директор Бізнес-освітнього альянсу, викладач Единбурзької бізнес-школи **Олена Баршнікова**. Вона акцентувала увагу на тому, що в професійному середовищі бухгалтерів та обліковців-аналітиків завжди було усвідомлення необхідності об’єднання зусиль для вирішення двох найважливіших завдань — надання змоги професіоналам отримати

знання та навички, а також здобути міжнародне визнання рівня кваліфікації вітчизняних фахівців. Взаємодія та співпраця зі світовим бухгалтерським співтовариством відкриває нові перспективи для вітчизняної економіки. На шляху до економічного об’єднання з Європейським союзом треба впроваджувати новачки, фахові бухгалтери розуміють необхідність вивчення та впровадження МСФЗ, адже це відкриває перед українськими компаніями і підприємствами глобальний фінансовий ринок, дає змогу налагоджувати співпрацю, краще розуміти іноземних партнерів. Тобто кожен бухгалтер-професіонал робить свій внесок у загальну справу інтеграції у світовий економічний простір.

Доповідач також зазначила, що політика завжди була концентрованим втіленням економіки, саме тому прагнення України до інтеграції з розвинутими глобальними ринками спричиняє кризові явища у взаємовідносинах з іншими державами. Зважаючи на те, що не всі можуть допомогти під час військових дій безпосередньо, кожен бухгалтер на своєму робочому місці має сприяти розвитку вітчизняного бізнесу і компаній, зростанню їхньої конкурентоспроможності, впроваджуючи найсучасніші

методики обліку, стандартизовані з міжнародними вимогами. “Необхідно розуміти, що у нас мало часу, ми маємо негайно, буквально “на ходу” вивчити, адаптувати, вдосконалити й опанувати найсучасніші методики обліку, відповідні міжнародним стандартам і практикам. Саме завдяки знанням і вмінням фахівців-бухгалтерів українська економіка може поступово модернізуватися, пристосуватися до європейських та світових стандартів і вимог, це й буде нашим внеском у справу побудови нової країни,” — наголосила Олена Баришнікова.

Девід Вудгейт вручає сертифікати магістрам фінансово-облікової аналітики.

Окрім ґрунтовних, актуальних доповідей під час пленарного засідання, вельми цікавими, змістовними і корисними були виступи та їх обговорення під час роботи трьох секцій: “Сталий розвиток та поліпшення інвестиційного клімату в Україні”, “Міжнародні стандарти фінансової звітності у банківському та реальному секторах”, “Податкова звітність та Міжнародні стандарти фінансової звітності”.

Так, практичні аспекти впровадження МСФЗ під час роботи другої секції розкрив для слухачів директор департаменту бухгалтерського обліку Національного банку України Богдан Лукасевич, наголосивши при цьому, що банки є флагманами впровадження сучасних міжнародних стандартів фінансової звітності. Також керівник департаменту бухгалтерського обліку НБУ відповів на запитання колег, зокрема щодо другого етапу впровадження МСФЗ, новітніх підходів до оцінювання достатності регулятивного капіталу, специфіки застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в банках, практичних аспектів роботи в програмному середовищі відкритого стандарту для представлення фінансової звітності в електронному вигляді — так званої “Розширюваної мови ділової звітності” (англ. — Extensible Business Reporting Language, XBRL).

Ґрунтовно описав та навів приклади розрахунків щодо впливу євроінтеграційного вектора розвитку України на оцінку вартості національних компаній з точки зору їхньої інвестиційної привабливості фінансовий аналітик, представник Фінансового та консультативного клубу університету м. Орхус, (Finance and Consulting Club Aarhus, FACCА) Войцех Кринські. Аналізуючи проблему на прикладі конкретних українських компаній, аналітик акцентував увагу колег на тому, що в Україні є чимало інвестиційно привабливих підприємств. Інвестори сподіваються отримати більші прибутки впродовж значно менших інтервалів часу, ніж в інших країнах. Цей чинник є однією з переваг українських підприємств, при цьому вони мають зважено оцінити всі ризики і правильно розрахувати норму прибутку, аби зацікавити інвесторів своїми пропозиціями. Досвідчений аналітик зазначив, що для інвестора

дуже часто найважливішими чинниками для прийняття рішення є не лише нинішня реальність, а її сприйняття чи інтерпретація, а також точний прогноз розвитку підприємства на період інвестування коштів.

Під час секційних засідань учасники також розглянули питання особливостей бухгалтерського обліку фінансових інструментів у банках України, значення інтегрованої фінансової звітності в управлінні ефективністю бізнесу, обмінювалися досвідом щодо уникнення типових помилок при опрацюванні фінансової звітності відповідно до МСФЗ, визначення ключових показників соціальної відповідальності реального бізнесу, аналізували проблематику сучасних підходів до інтегрованої звітності як інформаційної бази для системно орієнтованого аудиту.

Важливим питанням у роботі бухгалтера є професійна етика та об’єктивна оцінка результатів фінансової діяльності. Професіонали облікової справи зазначають, що в навчальних закладах бухгалтерів навчають дотримуватися інструкцій та нормативів, правильно здійснювати проведення і не допускати помилок у розрахунках. При цьому прищеплення стандартів етики, котрі включають неупередженість, об’єктивність і незаангажованість, вважаються прерогативою самоосвіти в процесі набуття професійного досвіду. Отож бажано ще зі студентських років навчати майбутніх обліковців найкращим, еталонним зразкам етичної поведінки під час роботи з фінансовою звітністю.

Серед учасників науково-практичного форуму також розгорнулася жвава дискусія щодо використання професійного судження в складних випадках або в процесі вирішення суперечливих питань, які часто виникають у роботі бухгалтера. Специфіка професії полягає в необхідності дотримуватися вимог нормативів, проте часто виникає потреба в певній інтерпретації або узагальненні ситуації для правильного відображення стану справ у звітності. Це дає змогу бухгалтеру, який має необхідний досвід, зважаючи на об’єктивні обставини і чинники, трактувати логічну послідовність подій чи оцінювати економічний стан підприємства з позиції власного професійного судження. Саме за такої ситуації бухгалтеру треба застосовувати весь свій досвід, знання, вміння і практичні навички для того, щоб об’єктивно відобразити економічні реалії. Проте це також створює ситуацію, за якої у різних фахівців щодо однакової ситуації можуть бути різні точки зору, а отже, й різні професійні судження. Незважаючи на такі колізії, більшість фахівців сходиться на думці, що професійний бухгалтер має право на власне професійне судження, і воно не може бути підставою для закидів у необ’єктивності. Адже неможливо передбачити всі ймовірні варіації проведення або завчасно унормувати всю багатогранність і багатозначність функціонування суб’єктів економічної діяльності. Життя і швидкоплинні зміни завжди створюватимуть нові виклики і реалії. Бухгалтер за таких умов має оперувати гнучким інструментарієм, що даватиме змогу точно розкривати показники, застосовуючи власний об’єктивний погляд на ситуацію.

Роман Підвисоцький,
Roman Pidvysotskyi,

“Вісник Національного банку України”.
“Herald of the National Bank of Ukraine”.

Фото **Владислава Горбатого.**
Photos by **Vladyslav Horbatiy.**

■ **Олена Заруцька**
Olena Zarutskaya

Начальник відділу банківського нагляду управління Національного банку України в Дніпропетровській області, кандидат економічних наук

Ph.D. (Economics), Head of the Banking Supervision Division of the NBU Branch in Dnipropetrovsk Oblast

E-mail: helenzar@yandex.ru

Структурно-функціональний аналіз фінансового стану банків України

Structural and functional analysis of the financial performance of banks of Ukraine

У статті пропонується впровадити в систему банківського нагляду диференційований підхід до окремих структурно-функціональних груп банків, виокремлених з використанням карт Кохонена. На переконання автора, це дасть змогу доповнити наявний інструментарій наглядових заходів методикою аналізу структури та профілю ризиків конкретних банків, враховувати особливості етапів розвитку банківської системи. Методика має рекомендаційний характер, її розроблено з метою поліпшення ефективності банківського нагляду шляхом виявлення сфер підвищених ризиків.

The author suggests that a differential approach to separate structural and functional bank groups, which were formed with the help of the Kohonen self-organizing map, should be implemented in the banking supervision. In author's opinion, it will make it possible to supplement existing supervision technics with the methods for analyzing the structure and profile of risks of certain banks taking into account peculiarities of stages of the banking system development. The author recommends the methods in order to improve the efficiency of banking supervision through detection of high-risk areas.

Ключові слова: банківський нагляд, фінансові показники банків, профіль ризиків, карта Кохонена.

Key words: banking supervision, banks' financial indicators, risk profile, Kohonen self-organizing map.

Продовжуємо тему управління фінансовою стійкістю банківської системи з використанням методики структурно-функціонального аналізу, яка вже порушувалася на сторінках "Вісника Національного банку України" у № 10 за 2013 рік [1], № 10 за 2012 рік, № 4 за 2011 рік. Методика кластерного аналізу фінансових показників банків із використанням карт Кохонена дає змогу формувати сталі однорідні групи банків із подібними показниками активів, пасивів, доходів і витрат, а також однотипною реакцією на зовнішні шоки, тобто з близьким профілем ризиків. Дослідження динаміки таких структурно-функціональних груп банків (СФГБ) та їхніх властивостей створює основу для обґрунтованого управління стійкістю всієї банківської системи, підвищення її резистентності, дослідження особливостей її складових та розвитку диференційованих підходів банків-

ського нагляду залежно від конкретних ризиків у діяльності банків.

ОБґРУНТУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ НАГЛЯДУ ЗА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

В умовах макроекономічної нестабільності значного впливу на розвиток вітчизняної банківської системи набувають різноманітні досить потужні неекономічні чинники, зростають вимоги до адекватності і превентивності наглядових процедур. Згідно з вимогами Базельського комітету з питань банківського нагляду основна суть нагляду полягає в концентрації зусиль у сферах підвищених ризиків, вивченні взаємозв'язків у банківській системі з метою її захисту. Запропонована методика спрямовується на виявлення визначальних характеристик банківської системи

шляхом дослідження ризиків у діяльності СФГБ та розвиток інструментарію раннього реагування на сфері підвищених ризиків.

Дослідження проводилося за даними офіційно оприлюдненої звітності вітчизняних банків, починаючи з 2006 року, та охоплює докризовий період активного розвитку банківської системи, кризи 2008–2009 років, посткризове відновлення до середини 2013 року та наступний період, що має ознаки втрати фінансової стійкості. На відміну від попередньої кризи, яка була зумовлена переважно світовими чинниками і тенденціями та супроводжувалася класичними явищами погіршення активів, ліквідності, фінансового результату банків, сучасний період реалізації різноманітних ризиків є насамперед наслідком внутрішніх економічних дисбалансів української фінансової системи та економіки загалом.

Слід зазначити, що питання фінансової та функціональної рівноваги усього ринку банківських послуг не вважається пріоритетним для традиційного мікропруденційного банківського нагляду, спрямованого на фінансову стійкість окремих банків. Водночас новітні підходи макропруденційного нагляду спрямовують його інструментарій на захист фінансової стійкості системи в цілому, виявлення ключових елементів, здатних спричинити найбільші втрати для економіки.

Банківська система України складається зі значної кількості різних за розміром та специфікою операцій банків, які зберігають сталі структурно-функціональні відмінності. У періоди кризи спостерігається суттєве структурно-функціональне розбалансування банківської системи, зростання кількості проблемних банків із підвищеними ризиками в діяльності, що справляє значний негативний вплив на перебіг економічних процесів. Формування послідовних карт Кохонена на основі квартальної звітності банків свідчить, що у періоди між кризами розподіл СФГБ є майже незмінним, тоді як на етапах втрати рівноваги система отримує нові якісні характеристики та властивості, зважаючи на які мають формуватися пріоритети банківського нагляду.

Взагалі структурно-функціональний метод у кібернетиці визначається як підхід до опису і пояснення систем, за якого досліджуються їхні елементи і залежності між ними в рамках єдиного цілого. При цьому кожен елемент виконує притаманні йому функції, що задовольняють потреби системи, а діяльність складових елементів програмується загальною структурною організацією, займаними ними позиціями і виконуваними ролями. Головне завдання управління великими системами полягає в пошуку і реалізації таких управлінських впливів, які в умовах зовнішніх і внутрішніх збурень зможуть забезпечити гомеостатичний стан функціонування і розвитку системи.

Дослідження свідчать, що визначальною умовою поведінки складних економічних систем є їхня нерівномірною самоорганізація, функціональна стійкість у нерівноважних умовах. Якщо рівновага — це необхідна умова стаціонарного існування управлінських систем, то нерівноважний стан є істотним моментом переходу в нову якість, за якої управлінська система переходить на інший рівень організації і продуктивності. Набуваючи в но-

вих умовах функціонування стабілізуючого стану, управлінська система проходить свої врівноважені стани як проміжні етапи на траєкторіях нерівноважної самоорганізації.

У філософії структурно-функціональний аналіз визначається як метод дослідження системних об'єктів, насамперед соціально-економічних систем, різних форм суспільного життя на основі виділення в них структурних складових і їхньої ролі (функції) в системі. У рамках структурно-функціонального підходу в соціології вироблено правило дослідження будь-яких систем: для виявлення сутності певного об'єкта потрібно проаналізувати основні його функції в ширшому контексті, а для цього слід шукати прямі і побічні наслідки, позитивні та негативні прояви.

Повертаючись до проблематики оцінювання фінансової стійкості банківської системи та окремих банків, слід зазначити, що її зміст розкривається через ряд показників, серед яких традиційно виділяють обсяг і структуру власних коштів, рівень дохідності і прибутковості, дотримання встановлених показників ліквідності, платоспроможності, концентрації активів і пасивів, обсяг сформованих резервів під кредитні ризики, ліміти відкритої валютної позиції тощо. Метою збалансованого і сталого розвитку банку є забезпечення прийнятного рівня надійності, що виражається в достатньому рівні капіталу, обґрунтованому розподілі активів за групами ризику та формуванні достатніх резервів, ліквідності, що проявляється в управлінні активами і пасивами, рентабельності, толерантному управлінні системою банківських ризиків тощо [5].

Порівняльні дослідження фінансової стійкості банків свідчать про наявність у більшості з них постійних структурно-функціональних відхилень від збалансованого розподілу основних агрегатів активів і пасивів, доходів і витрат. Навіть якщо певна функціональна спеціалізація, що супроводжується відповідним структурним дисбалансом, забезпечує банку ті чи інші тимчасові переваги, її наслідком стає підвищення вразливості банку до впливу негативних зовнішніх чинників та можлива втрата фінансової стійкості. Такий висновок підтверджений прикладами багатьох банків, котрі втрачали фінансову стійкість під час економічної кризи. Відповідні ризики потребують адекватних заходів контролю, управління, покриття.

Методичні підходи сучасного банківського нагляду є універсальними для всіх банків, вимоги та умови застосування заходів впливу не залежать від суттєвих відмінностей їхніх фінансових показників. Також стандартними є процедури безвиїзного нагляду та інспектування. Водночас мета впровадження, інструментарій та наслідки наглядових заходів для різних банків мають суттєві відмінності. Застосування таких процедур, як обмеження чи зупинення операцій, переведення до категорії проблемних або неплатоспроможних змінює структурне співвідношення на ринку банківських послуг та опосередковано впливає на галузеву конфігурацію економіки в цілому.

Доповнення існуючих процедур методикою структурно-функціонального аналізу дасть змогу поєднувати однорідні об'єкти банківського нагляду та розвивати диференційовані підходи, адаптовані під специфічні профілі ризиків цих груп. У результаті структурно-функціонального аналізу можна виявити найвразливіші до зовнішніх шоків сфери діяльності банків, оцінити рівень дестабілізації розвитку банківської системи та прийняти рішення про застосування тих чи інших заходів впливу з огляду на потребу загального збалансованого розвитку системи.

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТРУКТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

З метою виокремлення СФГБ зроблено систему структурних індикаторів, розрахованих за даними оприлюдненої звітності банків. Це такі індикатори:

- ефективності діяльності банків ROA (рентабельність активів);
- адекватності капіталу CA (відношення балансового капіталу банку до активів);
- якості активів RA (відношення резервів під кредитні ризики до активів);
- структури активів: SAV (частка високоліквідних активів у загальній сумі активів), SAM (частка міжбанківських активів), SAU (частка кредитів юридичних осіб), SAR (частка кредитів фізичних осіб), SAC (частка цінних паперів);
- структури ресурсної бази: SPM (частка міжбанківських зобов'язань), SPFS (частка строкових коштів фізичних осіб), SPFP (частка поточних

коштів фізичних осіб), SPUS (частка строкових коштів юридичних осіб), SPUP (частка поточних коштів юридичних осіб), SPP (частка процентних зобов'язань);

- процентної політики банків: PM (чиста процентна маржа), PD (дохідність процентних активів), PV (вартість процентних зобов'язань);

- непроцентних джерел прибутку: KD (відношення чистих комісійних доходів до активів), TDV (відношення торговельних доходів від продажу валюти до активів), TDC (відношення торговельних доходів від продажу цінних паперів до активів);

- валютної позиції: VL (частка активів у іноземній валюті в загальних активах), VA (відношення різниці між активами і зобов'язаннями в іноземній валюті до загальних активів);

- розміру банківських активів N (порядковий номер у переліку від найбільшого за обсягами активів банку на звітну дату).

Слід зазначити, що упродовж періоду досліджень перелік показників дещо коригувався залежно від порядку надання даних оприлюдненої звітності. Застосування методу нейронних мереж для обробки масивів фінансових показників банків України за 2006–2014 рр. дало змогу виокремити й описати такі СФГБ:

1. G-S — група банків зі збалансованими структурно-функціональними характеристиками;

2. G-SAV — група банків з підвищеним рівнем високоліквідних активів у загальних активах та поточних коштів юридичних осіб у зобов'язаннях;

3. G-SAR — група банків, що спеціалізуються на кредитуванні фізичних осіб;

4. G-SAC — група банків із великою часткою цінних паперів у структурі активів;

5. G-SAM — група банків зі значними обсягами активів, розміщених на міжбанківському ринку;

6. G-SPM — група банків, залежних від міжбанківських ресурсів, із високою часткою активів у іноземній валюті (як правило, це банки з іноземним капіталом);

7. G-SPFS — група банків із порівняно великою часткою вкладів населення в структурі зобов'язань і незначними обсягами валюти балансу;

8. G-SPUS — група банків зі збільшеною часткою строкових коштів юридичних осіб у структурі зобов'язань;

9. G-SPP — група банків зі значними непроцентними зобов'язаннями;

10. G-SPFP — група банків із підвищеною часткою поточних коштів фізичних та юридичних осіб у зобов'язаннях;

11. G-RA — група банків із найгіршим фінансовим станом, неякісними активами, збитковим результатом діяльності.

Окрему групу можуть формувати банки, котрі мають певні відмінності у структурі витрат за конкретний період: підвищену процентну маржу, збитки від операцій з іноземною валютою тощо. При цьому структура активів і пасивів таких банків не має сталих властивостей, притаманних іншим СФГБ. Зазвичай така група є нечисленною, а період її формування — нетривалим.

Для кожної із зазначених вище груп можна ідентифікувати специфічні ризики, диверсифікувати заходи моніторингу з метою своєчасного наглядового реагування на ранні сигнали втрати фінансової стійкості окремими СФГБ. Щоб оцінити індивідуальний ризик банку, важливо встановити його приналежність до певної СФГБ, формалізувати профіль ризику, обґрунтувати наслідки незбалансованості основних агрегатів активів і пасивів та потенційні можливості переходу до груп із вищим або нижчим рівнем стійкості.

При дослідженні банківських ризиків на основі формування СФГБ вивчається ступінь відхилення структурних характеристик відповідних банків від середніх показників банків збалансованої групи, що займає центральну частину карти Кохонена. Дослідження показали тривалу конфігурацію розташування груп на карті та структурно-функціональних характеристик кожної з них, що свідчить про об'єктивну нерівномірність самоорганізації від-

повідних банків. Завдання банківського нагляду полягає в типізації методичних підходів до СФГБ, виявленні банків із підвищеними ризиками, у тому числі з ризиком незбалансованих відхилень, застосуванні запобіжних заходів для відновлення збалансованого розвитку.

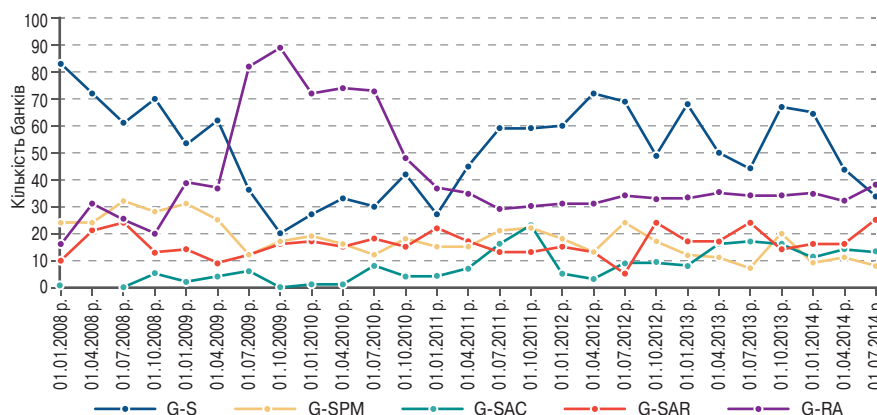
На графіку наведено динаміку розподілу банків на основні СФГБ упродовж 2008–2014 років.

Найбільшу частку в системі зазвичай становить група збалансованих банків G-S. На графіку відображено суттєве скорочення кількості таких банків у 2009 та 2014 роках. Водночас у період кризи 2009 року збільшувалася чисельність банків із найгіршим фінансовим станом, що утворюють групу G-RA. Втрата фінансової стійкості банківської системи проявлялася в переході банків до групи з такими ознаками, як підвищені резерви під кредитні ризики, значний збитковий результат діяльності, високі ставки за активами.

Прикметно, що у 2014 році зменшення збалансованої групи G-S не супроводжується зростанням групи найпроблемніших банків. Натомість погіршується якість банків інших груп, ризики в їхній діяльності розподіляються і зростають залежно від структурно-функціональної спеціалізації.

Одним із пріоритетних об'єктів нагляду, на нашу думку, має бути група банків із високою часткою споживчих кредитів G-SAR, яка на карті Кохонена знаходиться завжди поруч із групою найгірших G-RA (див. рисунок). Банки групи G-SAR мають підвищений обсяг резервів за кредитами, велику частку активів у іноземній валюті, а також високі процентні ставки і чистий комісійний дохід. Ці банки працюють із надмірними кредитними і валютними ризиками.

Графік. Розподіл банків на окремі структурно-функціональні групи протягом 2008–2014 років

Важливим об'єктом нагляду є група банків, залежних від міжбанківського ринку зі значною часткою іноземної валюти G-SPM. Ця група також розташовується на карті Кохонена поблизу кута проблемних банків G-RA. До 2008 року банки групи G-SPM мали найякісніші активи та найвищу рентабельність в усій банківській системі за низьких процентних ставок за активами і пасивами. Нині ця група характеризується проблемними активами, довгою валютною позицією, залежністю від коштів акціонерів.

Окремої уваги потребує група банків, котрі мають підвищену частку цінних паперів в структурі активів G-SAC. Кількість таких банків почала зростати з 2010 року, і нині група постійно охоплює 7–8% банків, активи яких становлять близько 20% від загальних активів системи. Розташована група G-SAC на протилежній від проблемних банків ділянці карти Кохонена. Показники фінансового результату й обсягів резервів під кредитні ризики у цій групі помірні, але значна концентрація активів у цінних паперах є свідченням підвищених ризиків діяльності цих банків та необхідності вжиття заходів щодо диверсифікації активів.

Погіршення фінансової стійкості системи через перехід банків до груп підвищених ризиків протягом останнього півріччя відтворює глибинні дисбаланси розвитку вітчизняної банківської системи, побудова якої відбувалася за інверсійним, а не класичним типом ринкової трансформації, тобто не за пріоритетами насичення внутрішнього ринку, а за потребами, сформованими зовнішнім ринком на непідготовленому внутрішньому середовищі [3]. Наприклад, бурхливий розвиток кредитування населення, у тому числі в іноземній валюті, що підсилювався конкуренцією банків з іноземним капіталом в умовах недостатньої обізнаності споживачів щодо кредитних та валютних ризиків, відсутності досвіду оцінки власної платоспроможності призвів до зростання проблемного кредитного портфеля банків групи G-SAR, що нині викликає значний соціально-політичний резонанс.

В умовах високих ризиків розвитку банківської системи запропонований підхід до виявлення зон підвищеного ризику сприятиме превентивності наглядових процедур. Відповідна система показників та граничних значень

СФГБ створюють своєрідну систему координат, адаптовану до конкретної фази розвитку банківської системи та особливостей фінансового стану окремих банків та їхніх груп. Це збільшує обґрунтованість і прозорість заходів впливу щодо обмеження або зупинення певних операцій, встановлення граничних показників та нормативів. Постійне зіставлення і порівняння властивостей цілої системи, окремих її сукупностей та елементів забезпечить оперативне виявлення змін і адекватне реагування на особливості профілю ризиків банків, що сприятиме ефективному управлінню ризиками втрати фінансової стійкості банківської системи.

РОЗПОДІЛ БАНКІВ НА ГРУПИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЇХНІХ РИЗИКІВ СТАНОМ НА 1 ЛИПНЯ 2014 РОКУ

Загальний вигляд карти Кохонена та схематичний розподіл СФГБ станом на 1 липня 2014 року наведено на рисунку. На кожній карті Кохонена, послідовно побудованій на основі щоквартальної звітності банків, виокремлюється 20 кластерів. При узагальненні даних за досліджуваний період із цих кластерів сформовано одинадцять основних СФГБ за однорідними ключовими ознаками, відмінними від інших груп. Вибрана кількість кластерів забезпечує достатній спектр аналізу властивостей банків і систематизацію їхніх характеристик.

Положення групи на карті Кохонена характеризує рівень ризику: він зростає в напрямку від центру до меж карти і є максимальним у її кутах. Розміщення СФГБ на карті є незмінним протягом досить тривалих періодів, тому момент зміни топології карти слід

вважати своєрідним переломним етапом у розвитку банківської системи.

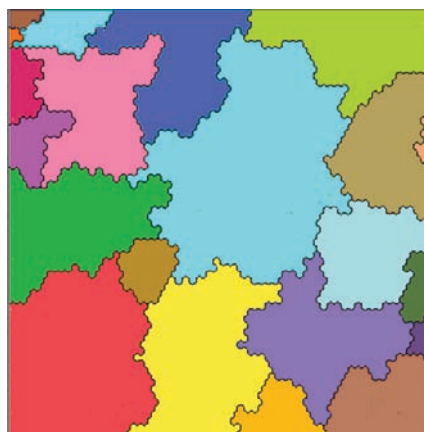
Кожна точка на карті позначає банки з тотожними характеристиками за весь період дослідження. Географічна відстань між точками характеризує схожість показників відповідних банків. Найближчі риси мають банки однієї СФГБ, завдяки чому вони виступають певним базовим об'єктом банківського нагляду. Траєкторія розвитку кожного банку — це ламана лінія, котра послідовно поєднує точки розташування банку на карті за кілька звітних періодів і характеризує ступінь зв'язку цього банку з групами, до яких він належить.

На відміну від більшості традиційних методів статистичного групування довкола певного одного базового показника, методика виокремлення СФГБ за допомогою нейронних мереж враховує одночасно всю сукупність показників, відібраних для аналізу, що є вагомим перевагою даного методу. Розподіл на однорідні групи проводиться без будь-яких суб'єктивних посилянь та обмежень, які можуть містити різноманітні похибки.

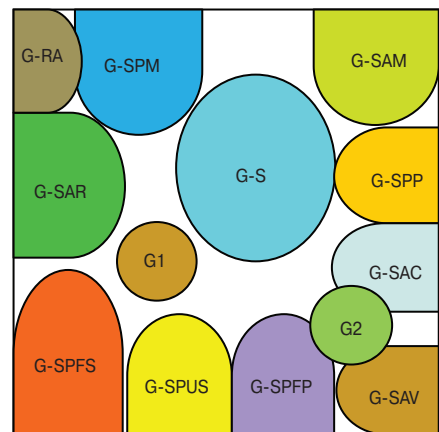
Найбільша кількість банків розташована в центрі СФГБ-карти, вони входять до найбільшої за розміром групи G-S і мають найзбалансованіші характеристики. Серед банків цієї групи багато невеликих за розміром, тому їхні сукупні активи зазвичай становлять меншу частку, ніж їхня кількість у системі. Банки не мають суттєвих відмінностей у структурі активів, пасивів, доходів та витрат, рівень ризиків цих банків помірний.

Слід враховувати, що не всі банки центральної групи мають однаковий стійкий фінансовий стан, для оцінки якого потрібен ще аналіз траєкторії кожного банку на карті за кілька звіт-

Рисунок. Загальний вигляд карти Кохонена та схематичної СФГБ-карти на 01.07.2014 р.

Примітка. Авторська розробка.

них кварталів та підтвердження тривалого перебування у відповідній групі. Значна частина банків групи G-S під час кризи у 2009 році перейшла до інших, проблемніших сегментів карти. У наступні роки спостерігався зворотний рух: повернення до центру з повним відновленням їхнього кількісного складу та частки у активах.

Великі банки в структурі кожної групи є найбільш інертними — вони довго не проявляють негативних ознак, але й повільно відновлюють свій попередній статус.

На границях СФГБ-карти, а найбільше в її кутах, знаходяться банки з відмінними, особливими рисами. Групи банків із протилежними властивостями мають відповідне “діагональне” розташування на найбільшій відстані одна від одної. Розташування СФГБ на карті характеризує закономірність розподілу значень структурних індикаторів та зв'язок між профілем ризику банків окремих груп. Назви груп походять від структурних індикаторів, що мають найбільший вплив на їхнє виокремлення.

На карті знайшли відображення такі групи банків:

- група **G-RA** — найпроблемніші банки, в крайньому кутовому положенні групи знаходяться банки, котрі переходять у стадію ліквідації, поруч — банки з найбільшими збитками, неякісними активами, завищеними порівняно з ринковими процентними ставками;

- група **G-SAR** — банки, котрі спеціалізуються на кредитуванні фізичних осіб і мають велику частку комісійних доходів у структурі прибутку. Близьке розміщення до групи проблемних банків характеризує підвищені ризики в діяльності цих банків;

- група **G-SPM** — банки, котрі залежать від ресурсів міжбанківського ринку та мають значні обсяги довгої валютної позиції (переважно банки з іноземними акціонерами, які належать до групи великих за розмірами активів). Група також розміщена неподалік від проблемних банків і разом із двома зазначеними вище групами окреслює зону підвищених ризиків у системі;

- група **G-SPFS** — банки, які значну частину ресурсів залучають у вигляді строкових вкладів домогосподарств і, як правило, мають середні й невеликі обсяги активів та завищені ставки вартості ресурсів. Ця група має окремі спільні риси із сусідньою G-SAR з підвищеними ставками за

активами і пасивами. Водночас вона діагонально відділяє верхню праву частину карти від лівої нижньої, на якій розташовано багато невеликих, переважно кептивних банків, залежних від бізнесу власних акціонерів, та інших банків із незначною часткою кредитного портфеля в активах;

- група **G-SAM** — банки, котрі розміщують значну частину активів на міжбанківському ринку і залежать від його ресурсів. Остання ознака спільна із групою G-SPM і пояснює їхнє сусіднє розташування на карті Кохонена, а розміщення у куті свідчить про наявність відчутних структурно-функціональних відмінностей. Група також відділяє зону банків із підвищеними кредитними ризиками (лівий верхній кут карти);

- група **G-SPP** — банки, котрі мають високу частку так званих “інших” непроцентних зобов'язань у структурі ресурсної бази. Банки цієї групи належать до малих кептивних банків із контрольованим рівнем кредитного ризику та ризику ліквідності в умовах надлишкових високоліквідних активів, хоча операційні ризики таких банків є підвищеними, а фінансовий стан нестійким і залежним від підтримки акціонерів;

- група **G-SAC** — банки, котрі мають підвищені частки цінних паперів у активах та доходів від цінних паперів у структурі прибутку. Ця група також потребує особливої наглядової стратегії з огляду на істотну концентрацію активів;

- група **G-SPUS** — банки, значну частину ресурсів яких становлять

строкові кошти юридичних осіб. Характерною ознакою цієї групи є відносно невелика частка коштів у іноземній валюті в структурі активів;

- група **G-SPFP** — банки, в структурі ресурсної бази яких висока частка поточних коштів юридичних осіб, та група **G-SAV** з аналогічною структурою пасивів та надлишковими високоліквідними активами. Ці групи є своєрідним антиподом проблемних банків, розташованих на найбільшій діагональній відстані на карті. Основними ризиками більшості банків цих груп є не кредитні, а операційні і, можливо, репутаційні, пов'язані з проведенням коротких операцій із готівковими коштами та отриманням комісійних доходів;

- група **G1** — банки зі збитковим результатом від операцій з іноземною валютою, та група банків **G2** з підвищеними процентними ставками є незначними за розміром і формуються лише на окремі звітні дати протягом останнього року;

- група **G-S** — найбільш збалансовані банки, які розміщені в центрі карти, займають її значну площу. Зважаючи на великі розміри групи, слід враховувати деяку неоднорідність її структури, часткове перенесення характеристик кластерів, які оточують центральну групу, на прилеглі ділянки цієї групи.

Станом на 1 липня 2014 року розподіл банків між різними СФГБ характеризується параметрами, наведеними в таблиці.

Згідно з даними таблиці центральна група G-S охоплює майже 20%

Таблиця. Характеристики розподілу банків України на структурно-функціональні групи станом на 01.07.2014 р.

№ п/п	СФГБ	Характеристика групи	Кількість банків у групі	Частка від загальної кількості банків у системі, %	Активи групи, млн. грн.	Частка від активів банківської системи, %
1	G-S	Збалансовані банки	34	19.7	479 778	36.8
2	G-SAR	Значна частка роздрібних кредитів	25	14.5	241 038	18.5
3	G-SAC	Значна питома вага операцій із цінними паперами	13	7.5	264 425	20.3
4	G-SPFS	Невеликі ощадні банки	25	14.5	46 590	3.5
5	G-SPM	Залежні від міжбанківського ринку	8	4.6	142 990	11.0
6	G-SPFP	Значна частка поточних ресурсів	4	2.3	15 846	1.2
7	G1	Чималі збитки від операцій із валютою	11	6.4	25 779	2.0
8	G-RA	Проблемні банки	38	22	75 383	5.8
9	G-SAM	Значні обсяги активних операцій на міжбанківському ринку	6	3.5	5 745	0.4
10	G-SPP	Значні безпроцентні ресурси	4	2.3	2 117	0.2
11	G-SPUS	Значні ресурси юридичних осіб	3	1.7	3 158	0.2
12	G-SAV	Надлишкові високоліквідні активи	2	1.2	2 514	0.2
Усього			173	100.0	1 305 363	100.0

банків України, котрі сукупно володіють більш як третинною активів банківської системи. Значну частину займають групи G-SAR та G-SAC, що характеризуються підвищеними ризиками. У портфелях цінних паперів банків групи G-SAC переважно ОВДП, гарантовані державою. За міжнародними стандартами такі цінні папери вважаються низькоризиковими, але проблемною для більшості банків цієї групи є зростаюча концентрація активів, що обмежує їхній розвиток. Частка банків цієї групи в сукупних активах банківської системи значно перевищує їхню частку в кількісному вимірі, що свідчить про наявність у групі великих банків. Група G-SAR є однією з найчутливіших до зовнішніх шоків у зв'язку з неможливістю їх легкої диверсифікації.

Умовний поділ СФГБ-карти однією з діагоналей відділяє банки з високими процентними ставками за активами і пасивами, рівень яких зростає у напрямку до кута проблемних банків, де розташована група G-RA, від іншої половини карти — банків із низькими ставками, найнижчі рівні яких сконцентровано в групі G-SAV кептивних банків із надлишковими високоліквідними активами та поточними ресурсами. Основу дешевої ресурсної бази більшості банків утворюють міжбанківські кредити й інші кошти. Вартість ресурсів суттєво впливає на процентні ставки за кредитами та опосередковано — на якість активів. Показник сформованих резервів під кредитні ризики традиційно був вищим для банків у правій нижній частині карти протягом усіх років досліджень. Таким чином, процентна політика банків значною мірою визначає особливості їхніх профілів ризиків та фінансової стійкості.

Як засвідчив розподіл груп, значна кількість вітчизняних банків має невеликі активи й обслуговує насамперед бізнес, пов'язаний із мажоритарними акціонерами. Малі кептивні (кишенькові) банки легко адаптуються до виконання загальних вимог та економічних нормативів, а структурні характеристики балансу можуть швидко змінюватися під впливом однієї великої операції, відображеної у звітних показниках. Зрозуміло, що профіль ризику таких кептивних банків суттєво відрізняється від класичних ризиків великих банків із розгалуженою мережею відділень та розвинутою клієнтською базою.

Термін “кептивний банк” у науко-

вій літературі застосовується в ширшому значенні як дочірній банк великої промислової або фінансової корпорації. Враховуючи особливості вітчизняного фінансового ринку, зауважимо, що використання визначення кептивного банку доцільно поширити на специфічні групи малих банків, зосереджених переважно на розрахункових операціях акціонерів та пов'язаних із ними формальних чи неформальних груп. Структурно-функціональні характеристики таких банків зумовлюють особливий опосередкований тип реакції на ринкові ризики. З одного боку, завдяки обмеженому колу клієнтів їхня чутливість до системних потрясінь може бути меншою, але слід враховувати, що ці банки відразу реагують на погіршення фінансового стану своїх акціонерів. Серед ліквідованих банків унаслідок кризи чимало представників саме кептивної групи.

Переважає кількість невеликих банків не інтегрована в реалізацію державних програм розвитку інвестиційної діяльності. Функції та можливості таких банків істотно обмежені, а параметри процентної, тарифної політики відображають специфіку операцій, що потребує врахування при виборі наглядових інструментів.

Метод розподілу банків на СФГБ дає змогу отримувати додаткову інформацію про реальний стан і тенденції розвитку кожного окремого об'єкта шляхом порівняння з відповідною групою та узагальнення аналогічних рис, можливість врахування досвіду інших банків для визначення сфер підвищених ризиків. СФГБ відображає якісні особливості групи, ознаки проблемності, профіль ризиків та перспективи розвитку.

Слід підкреслити, що висновки про фінансовий стан банків, отримані за традиційними методиками банківського нагляду, узгоджуються із результатами виокремлення СФГБ. Наприклад, будь-який банк завжди змінює траєкторію на карті в разі застосування заходів впливу банківського нагляду або суттєвих змін у системі менеджменту самого банку. Також встановлено, що банки, акціонерами яких є пов'язані особи, як правило, знаходяться в одній групі на невеликій відстані на карті.

Запропонований методичний апарат забезпечує системний підхід до аналізу фінансового стану банківського сектору, поєднує макроекономічний аспект аналізу та оцінку інди-

відуальних характеристик кожного банку на підставі класифікації об'єктів за структурними показниками, профілем ризиків шляхом графічного відображення на СФГБ-карті.

Аналіз структури СФГБ-карт підтверджує сталу сегментованість вітчизняного ринку банківських послуг, хоча майже всі банки здійснюють повний перелік операцій. Спостерігається значна концентрація ринку, спеціалізація та однорідність реакції близьких за структурою банків на негативні зовнішні чинники.

Запропонований підхід до оцінки фінансової стійкості банків із використанням нейронних мереж для їх групування дає змогу не лише проводити аналіз фактичного рівня фінансової стійкості, а й розробляти сценарії розвитку кожного з банків, визначати їхні наслідки, прогнозувати місце банку на ринку банківських послуг, вивчати ступінь ризиків, притаманних його діяльності. При застосуванні таких заходів впливу, як обмеження або зупинення окремих операцій, розробка програм фінансового оздоровлення, укладення письмових угод щодо поліпшення фінансового стану банків, можливе обґрунтування таких параметрів діяльності, що здатні забезпечити відновлення збалансованого розвитку банку. Впровадження підходів до виявлення, контролю та вимірювання структурного ризику сприятиме розвитку диференційованих інструментів банківського нагляду з метою зосередження його ресурсів на сферах підвищених ризиків.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Формування структурно-функціональних груп банків має на меті розширення методології наглядових процедур, впровадження рекомендацій щодо контролю за банками з урахуванням їхньої структурно-функціональної специфіки.

Методики аналізу фінансової стійкості банків, котрі застосовуються банківським надглядом, повинні бути досить чіткими, зрозумілими для керівників банків, розвинутими та обґрунтованими для коректної оцінки проблематики розвитку банків. У цьому контексті йдеться про зближення інструментарію ризик-менеджменту банків та наглядових органів.

З метою запобігання втраті фінансової стійкості в умовах кризи доцільним є розвиток інструментарію стрес-

тестування та прогнозного моделювання, адаптованих до особливостей розподілу ринку, врахування можливих змін системи показників за різними сценаріями реалізації подій.

Запропонований підхід до виокремлення однорідних структурно-функціональних груп спрямований на розширення підходів до аналізу фінансової стійкості банків шляхом порівняння статистичних показників і загальних обмежень до групування подібних об'єктів та індивідуального підходу до оцінки фінансової стійкості банків за формалізованими процедурами, котрі враховують конкретний етап розвитку банківської системи та специфіку банківських ризиків певного періоду.

Література

1. Васильєва Т., Заруцька О. Розвиток структурно-функціонального підходу до аналізу фінансової стійкості в системі банківського нагляду // Вісник Національного банку України. — 2013. — № 10. — С. 28–35.
2. Гамза В. А. Управление банковскими рисками: Базель-2: революция идеи и эволюция действий / В.А.Гамза, В.Н.Вяткин. — М.: Агрохимбанк, 2006. — 210 с.
3. Гриценко А. Системна криза як наслідок базової деструкції економіки України і шляхи її подолання // Вісник Національного банку України. — 2014. — № 5. — С. 8–12.
4. Дебок Г. Анализ финансовых данных с помощью самоорганизую-

щихся карт: пер. с англ. / Г.Дебок, Т.Кохонен; Нац. фонд подготовки кадров. — М.: Альпина, 2001. — 317 с.

5. Заруцька О. П. Банківський нагляд з використанням структурно-функціонального аналізу: теорія, світовий і вітчизняний досвід: монографія / О.П.Заруцька. — Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2013. — 379 с.

6. Міщенко В., Крилова А. Методологічні засади запровадження макропруденційного регулювання та нагляду // Вісник Національного банку України. — 2011. — № 3. — С. 12–15.

7. Дані фінансової звітності банків України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.

Монети України/

Про введення в обіг пам'ятних монет “180 років Київському національному університету імені Тараса Шевченка”

Putting into circulation the commemorative coins
“180 Years of Taras Shevchenko
National University of Kyiv”

Національний банк України, продовжуючи серію “Вищі навчальні заклади України”, 31 липня 2014 року ввів в обіг пам'ятні монети номіналами 5 та 2 гривні, присвячені одному з найстаріших і найбільших навчальних закладів України — Київському національному університету імені Тараса Шевченка, осередку освіти і науки, в якому бережуть і примножують традиції, плекають нові ідеї, формують національну інтелігенцію, підтримують волелюбний дух.

Монету номіналом 5 гривень виготовлено зі срібла 925 проби. Категорія якості карбування — пруф, маса дорогоцінного металу в чистоті — 15.55 г, діаметр — 33.0 мм, тираж — 3 000 штук. Гурт монети — гладкий із заглибленими написами, якими зазначено метал, його пробу — **Ag 925**, масу дорогоцінного металу в чистоті — **15.55**, а також розміщено логотип Монетного двору Національного банку України.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено з нейзильберу. Категорія якості карбування — спеціальний анциркулейтед, маса — 12.8 г, діаметр — 31.0 мм, тираж — 20 000 штук. Гурт монети — рифлений.

На аверсі обох монет розміщено: вгорі малий Державний герб України, напис півколом — **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ**; стилізовану композицію — на тлі портретів видатних особистостей, причетних до створення та діяльності Київського університету, зображено образ Святого Володимира; внизу номінал: на монеті зі срібла — **5 ГРИВЕНЬ**, на монеті з нейзильберу — **2 ГРИВНІ** та логотип Монетного двору Національного банку України (ліворуч); праворуч — рік карбування **2014**.

На реверсі обох монет на дзеркальному тлі зображено будівлю Київського національного університету імені Тараса Шевченка (на монеті з нейзильберу — будівля червоного кольору, використано тамподрук), пам'ятник Тарасові Шевченку; внизу написи — **180 / РОКІВ, 1834, 2014**; угорі по колу розміщено напис — **КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**.

Художник — Микола Кочубей.

Скульптори — Анатолій Дем'яненко, Святослав Іваненко.

Пам'ятні монети номіналами 5 та 2

гривні “180 років Київському національному університету імені Тараса Шевченка” є дійсними платіжними засобами України та обов'язкові до приймання без будь-яких обмежень за їхньою номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Монети України/

Про введення в обіг пам'ятної монети “Дівчатко”

Putting into circulation the commemorative coin “Virgo (Little Maiden)”

Національний банк України, продовжуючи серію “Дитячий зодіак”, 18 серпня 2014 року ввів в обіг пам'ятну монету номіналом 2 гривні, присвячену дітям, які народилися під сузір'ям Діви.

Монету виготовлено зі срібла 925 проби. Категорія якості карбування — спеціальний анциркулейтед, маса дорогоцінного металу в чистоті — 7.78 г, діаметр — 26.5 мм, тираж — до 10 000 штук. Гурт монети, яка має форму дев'ятикутника, — гладкий.

На аверсі розміщено: вгорі малий Державний герб України, написи: вгорі півколом — **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ**, внизу — номінал **ДВІ ГРИВНІ** та стилізовану композицію — на тлі зоряного неба зображення знаків зодіаку, Місяця і Сонця; рік карбування монети — **2014** та логотип Монетного двору На-

ціонального банку України (праворуч), зазначено метал, його пробу та масу дорогоцінного металу в чистоті — **Ag 925 / 7.78** (ліворуч).

На реверсі зображено стилізовану композицію — ліворуч на матовому тлі символ знака зодіаку Діви, у центрі на траві — дівчинка, вгорі напис — **ДІВЧАТКО**.

Художник — Наталія Фандікова.

Скульптори — Володимир Дем'яненко, Володимир Атаманчук.

Пам'ятна монета номіналом 2 гривні “Дівчатко” є дійсним платіжним засобом України та обов'язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг пам'ятної монети “За творами О.П.Довженка” (до 120-річчя від дня народження)

Putting into circulation the commemorative coin "Inspired by O.P.Dovzhenko's Works" (on the occasion of the 120th anniversary of his birth)

Національний банк України, продовжуючи серію “Духовні скарби України”, 22 серпня 2014 року ввів в обіг пам'ятну монету номіналом 20 гривень, присвячену 120-річчю від дня народження Олександра Петровича Довженка, який увійшов в історію української та світової культури як фундатор української національної школи кінематографії, геніальний кінорежисер, самобутній письменник, художник, а його кінокартина “Земля” визнана однією з 12 найкращих світових кінострічок.

Монету виготовлено зі срібла 925 проби. Категорія якості карбування — спеціальний анциркулейтед, маса дорогоцінного металу в чистоті — 62.2 г, діаметр — 50.0 мм, тираж — 2 000 штук. Гурт монети — гладкий із заглибленими написами, якими зазначено метал, його пробу — **Ag 925**, масу дорогоцінного металу в чистоті — **62.2**, а також розміщено логотип Монетного двору Національного банку України.

На аверсі розміщено: вгорі малий Державний герб України, напис півколом — **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ**, під

яким праворуч — рік карбування монети **2014**; стилізовану композицію: на кіноплівці — кадри з фільмів “Земля”, “Полює полум'яні літ”, “Звенигора”; внизу номінал — **20 ГРИВЕНЬ**.

На реверсі зображено: портрет Олександра Довженка (ліворуч), напис — **ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО** (по діагоналі), на тлі кіноплівки роки життя — **1894 / 1956** (праворуч), угорі — стилізованих птахів, що уособлюють поетичні мрії художника.

Художники — Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук (аверс); Наталія Фандікова (реверс).

Скульптори — Володимир Дем'яненко, Анатолій Дем'яненко.

Пам'ятна монета номіналом 20 гривень “За творами О.П.Довженка” (до 120-річчя від дня народження) є дійсним платіжним засобом України та обов'язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Банкноти України/

Поповнення готівково-грошового обігу банкнотою номіналом 500 гривень у вересні 2014 року

Replenishment of money circulation with the 500 hryvnia banknote in September 2014

Готівково-грошовий обіг в Україні з 1 вересня 2014 року поповнено банкнотою номіналом 500 гривень. Це здійснено на підставі постанови Правління Національного банку України від 9 квітня 2014 року № 207 з метою забезпечення готівкового обігу та відповідно до статей 34 і 35 Закону України “Про Національний банк України”.

Банкнота номіналом 500 гривень вводиться в обіг у межах планового випуску, її дизайн не відрізняється від дизайну банкноти відповідного номіналу зразка 2006 року, крім зазначеного на ній року випуску – 2014 та підпису Кубіва С. І., котрий із 24 лютого до 19 червня 2014 року обіймав посаду Голови Національного банку України. □

БАНКНОТА НОМІНАЛОМ 500 ГРИВЕНЬ

Лицьовий бік

Зворотний бік

Монети України/

Поповнення готівково-грошового обігу розмінною монетою номіналом 10 копійок із низьковуглецевої сталі

Replenishment of money circulation with the 10 kopyyka small coin made of low-carbon steel

Готівково-грошовий обіг в Україні, починаючи з 1 вересня 2014 року, поповнено розмінною монетою номіналом 10 копійок 2014 року карбування, виготовленою з низьковуглецевої сталі з гальванічним покриттям латунню. Решта технічних параметрів та дизайн монети не відрізняються від технічних параметрів і дизайну монет відповідного номіналу попередніх років карбування, крім зазначеного року випуску – 2014 р.

До цього часу для карбування розмінних монет номіналом 10 копійок використовувався сплав алюмінієвої бронзи. Основна передумова для зміни матеріалу монет – поєднання технологічного та економічного ефектів, а саме використання новітніх технологій під час виготовлення заготовок та карбування монет, а також зменшення собівар-

тості виробництва монет шляхом відмови від кольорових металів і сплавів, вартість яких на міжнародному ринку зростає. Використання нового матеріалу для виготовлення монет не впливає на термін їх обігу та захищеність від підробки.

Розмінна монета номіналом 10 копійок 2014 року карбування є дійсним платіжним засобом України і функціонує в обігу разом із відповідними монетами попередніх років карбування, які не вилучатимуться з обігу.

Нагадаємо, з 1 жовтня 2013 року введено в обіг монету номіналом 50 копійок, а з 1 квітня 2014 року – монету номіналом 25 копійок, що виготовлені з низьковуглецевої сталі з гальванічним покриттям латунню. □

З бібліотечних фондів/

Нові надходження до Національної бібліотеки України
імені В.І.Вернадського

New inflows to the Vernadsky National Library of Ukraine

Представляємо нові видання з економічної, фінансової, банківської тематики, які останнім часом поповнили фонди Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського (НБУВ).

Review of new publications on economics, banking and finance, which have replenished the stock of the Vernadsky National Library of Ukraine.

Алімпієв Є. В. Фінансово-монетарна трансмісія у державному регулюванні економіки [Текст]: монографія / Є.В.Алімпієв; ДВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана”. – Кам’янець-Подільський: Аксіома, 2013. – 355 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 324–348. – укр.

Розглянуто фінансово-монетарні інструменти державного регулювання національної економіки. Досліджено канали державного впливу на макроекономічні пропорції з урахуванням можливостей та обмежень, які існують у сучасних економічних системах. Здійснено аналіз і порівняльну оцінку передавальних механізмів, що використовуються у практиці державного регулювання сучасних економік та зокрема української економіки. Акцентовано увагу на таких каналах фінансово-монетарної трансмісії, потенціал яких не повністю використовується у вітчизняних умовах, але може бути реалізований завдяки заходам державної політики у фінансовій і монетарній сфері.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА773418

Аудит фінансових результатів: теоретико-методологічний аспект [Текст]: монографія / І.К.Дрозд, Н.С.Шалімова, Г.Б.Назарова, В.М.Іванков; ред.: І.К.Дрозд. – К.: Сова, 2013. – 207 с. – Бібліогр.: с. 173–183. – укр.

Висвітлено результати дослідження теорії формування фінансових результатів підприємства, які зумовлюють відображення інформації у звіті про фінансові результати і впливають на прийняття управлінських рішень. На основі вивчення еволюції проведення аудиту фінансових результатів визначено особливості методики їх перевірки як окремого рахунку, елемента і статті фінансової звітності. Розгляд застосування аудиторських процедур щодо підтвердження достовірності показників звіту про фінансові результати як компоненти фінансової звітності підприємства дає змогу реалізувати методичні підходи до управління фінансовими результатами за наслідками аудиту.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА773539

Бударіна Н. О. Розвиток світового фінансового ринку в умовах циклічності міжнародної економіки [Текст]: монографія / Н.О.Бударіна; Донец. нац. ун-т. – Донецьк: Ноулідж, Донец. від-ня, 2013. – 330 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 295–330. – укр.

Досліджено проблеми розвитку світового фінансового ринку в сучасних умовах циклічного розвитку світового господарства. Висвітлено сутність, складові та напрями розвитку світового фінансового ринку за умов трансформації глобального середовища. Визначено загальні закономірності циклічного розвитку світового господарства. Описано генезис теорій і концепцій циклічності фінансово-економічних криз. Проаналізовано новітні тенденції, просторові зрушення та

розвиток основних сегментів світового фінансового ринку в умовах глобалізації, особливості інтеграції країн до світового фінансового ринку. Досліджено динаміку його структурних зрушень за умов циклічності світогосподарського розвитку. Дано оцінку впливу фінансово-економічних криз на розвиток світового фінансового ринку. Обґрунтовано напрями посилення інтеграційної взаємодії національного та світового фінансових ринків.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА774523

Внукова Н. М. Фінансові аспекти ломбардної діяльності [Текст]: монографія / Н.М.Внукова; Харк. нац. екон. ун-т. – Х.: Ексклюзив, 2013. – 149 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 141–149. – укр.

Визначено місце та роль ломбардів на ринку фінансових послуг. Проведено аналіз ринку ломбардів і ломбардного кредитування за сучасних умов та під час кризи. Викладено результати розробки підходів до рейтингування ломбардів та їхньої класифікації. Розглянуто фінансову діяльність ломбардів через особливості формування їхнього фінансового результату, проаналізовано практичну фінансово-господарську діяльність за критерієм ефективності. Розроблено методично-організаційне забезпечення фінансової діяльності ломбардів, зокрема і через удосконалення організації фінансового контролю. Здійснено порівняльне оцінювання ломбардів та інших фінансових установ щодо наявності об’єктів інтелектуальної власності у структурі активів.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА773721

Волощенко Л. М. Розвиток фінансового ринку в умовах глобалізації [Текст]: монографія / Л.М.Волощенко; Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк: ВІК, 2013. – 463 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 425–463. – укр.

Досліджено теоретичні основи глобалізації, її протиріччя та наслідки для національних економік. Виявлено сучасні тенденції, способи нейтралізації глобальної фінансово-економічної нестабільності у світовому та національному масштабах. Обґрунтовано випереджальний розвиток фінансової глобалізації. Вивчено взаємозв’язок між фінансовими ринками (ФР) різних рівнів. Визначено зміст поняття “стійкість фінансового ринку” та розроблено методологічне забезпечення оцінювання стійкості ФР. Розкрито глобальний характер фінансових криз, проаналізовано особливості їхнього впливу на стійкість ФР, висвітлено особливості та форми вияву сучасного циклу відтворення і формування у його середовищі фінансового циклу, узагальнено та класифіковано індикатори фінансової стабільності, виявлено взаємозв’язок ступеня фінансової стійкості ФР та поточного економічного циклу суспільного відтворення. Обґрунтовано необхідність удосконалення державного регу-

лювання ФР в Україні. Запропоновано методи вдосконалення впровадження в Україні вимог Базеля III щодо підвищення стійкості банківської системи. Розроблено модель консолідованого органу регулювання ФР України та модель регулювання регіональних ФР. Оцінено вплив глобалізації на розвиток ФР на основі економіко-математичного моделювання.

Шифр зберігання в НБУВ: BA774590

Воробйова О. І. Кредитно-інвестиційний потенціал банків України [Текст]: монографія / О.І.Воробйова; Тавр. нац. ун-т ім. В.І.Вернадського. – Сімф.: АРІАЛ, 2013. – 451 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 419–451. – укр.

Викладено теоретико-методологічні засади кредитно-інвестиційного потенціалу банків, встановлено базові складові його формування, побудовано математичну модель визначення величини кредитно-інвестиційного потенціалу банків України. Виявлено вплив регіональних особливостей на кредитно-інвестиційний потенціал банків. Запропоновано комплексну систему підвищення ефективності використання кредитно-інвестиційного потенціалу банків, наукові підходи до визначення пріоритетності й ефективності кредитування чи інвестування, моделі оптимізації кредитно-інвестиційного портфеля банків. Обґрунтовано доцільність розвитку фінансово-промислових груп як важливого напрямку взаємодії банків і підприємств.

Шифр зберігання в НБУВ: BA771206

Голинська О. В. Механізми державного управління бюджетами через інструменти програмно-цільового методу [Текст]: [монографія] / О.В.Голинська; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – О.: ВМВ, 2013. – 272 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 176–190. – укр.

Викладено результати дослідження з удосконалення системи управління місцевими бюджетами із використанням інструментів програмно-цільового методу. Висвітлено такі питання, як взаємозв'язок бюджетної політики та бюджетного механізму, його склад та комплексність, основні позиції та компоненти бюджетних програм і результативних показників. Обґрунтовано умови запровадження програмно-цільового методу. Описано систему середньострокового планування та прогнозування як обов'язкового середовища його функціонування.

Шифр зберігання в НБУВ: BA774167

Голов С. Ф. Трансформація фінансової звітності українських підприємств у фінансову звітність за міжнародними стандартами [Текст]: метод. посіб. / С.Ф.Голов, В.М.Костюченко, О.М.Кулага; Федер. проф. бухгалтерів і аудиторів України. – Вид. 4-те. – К.: ФПБАУ, 2013. – 267 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 264. – укр.

Описано процес перетворення фінансової звітності українських підприємств відповідно до всіх вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності. Надано рекомендації щодо можливих варіантів подання та розкриття статей, наведених у формах фінансових звітів, встановлених положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Наведено приклади трансформації фінансової звітності.

Шифр зберігання в НБУВ: BC56294

Економічна безпека та фінансове забезпечення сталого розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів [Текст]: матеріали наук.-практ. круглого столу, 7 листоп. 2013 р., Чернігів / ред.: О.І.Гонта, Л.О.Коваленко, Н.М.Сушко; Черніг. держ. ін-т економіки і упр. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2013. – 59 с.: рис., табл. – укр.

Охарактеризовано транскордонні аспекти фінансово-еко-

номічної безпеки за умов глобалізації. Проаналізовано фінансово-економічні ризики інтеграційних процесів. Досліджено стан і дано оцінку післякризовому розвитку банківської системи України, окреслено тенденції провадження кредитної діяльності банків за сучасних умов. Висвітлено особливості застосування соціомедійних стратегій банків України. Розглянуто страхування як складову економічної безпеки підприємств у глобальному середовищі. Розкрито ключові аспекти інтеграції вищої освіти, науки та бізнесу. Проведено оцінку факторів, що визначають продовольчу безпеку України. Викладено особливості державного регулювання економіки депресивних регіонів. Досліджено проблеми розвитку легкої промисловості України та шляхи їх вирішення. Описано роль комісійних послуг банків у формуванні доходу.

Шифр зберігання в НБУВ: BA774380

Економічні перспективи України та світу [Текст]: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 20–21 верес. 2013 р., Чернігів / Черніг. держ. технол. ун-т, Univ. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, ДВНЗ “Нац. гірн. ун-т”. – Чернігів: Гельветика, 2013. – 243 с.: рис., табл. – укр.

Досліджено ефективність застосування кластерної моделі економічного розвитку в Україні. Проаналізовано тенденції та перспективи розвитку світового ринку енергоносіїв, сутність поняття валютної кризи та її вплив в Україні. Розглянуто роль приватизації в розвитку економіки України за ринкових умов. Висвітлено інституційні основи реалізації вітчизняної фінансової політики, проблеми фінансування українського бюджету і шляхи їх вирішення. Розкрито сутність і шляхи детінізації економіки України. Висвітлено методичні підходи до дослідження системи банківського регулювання. Проаналізовано сучасний стан міжбюджетних відносин в Україні, а також питання стосовно регіонального економічного розвитку, екологічних проблем, демографічної ситуації в Україні та світі, стимулювання інвестицій та інновацій в економіці. Розглянуто проблеми та перспективи сучасного обліку й аудиту.

Шифр зберігання в НБУВ: BA771181

Ефективність функціонування регіональної банківської системи [Текст]: монографія / Є.М.Ахромкін, І.В.Заблудська, А.В.Медяник, О.С.Тхор; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Далі, НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. – Луганськ, 2013. – 203 с.: табл. – Бібліогр.: с. 158–169. – укр.

Обґрунтовано необхідність заходів із підвищення ефективності функціонування регіональної банківської системи (РБС). Поглиблено розуміння РБС як сукупності суб'єктів банківської діяльності, що забезпечують розвиток соціально-економічної системи регіону. Систематизовано інструментарій оцінювання ефективності функціонування РБС та узагальнено існуючий досвід територіальної організації банківських систем зарубіжних країн. Проаналізовано динаміку розвитку банківської системи України та її регіонів, а також результат функціонування РБС. Розроблено порядок розрахунку інтегрального показника оцінювання ефективності функціонування банківської системи, який враховує регіональний аспект. Запропоновано методичне забезпечення функціонування РБС та надано пропозиції щодо підвищення її ефективності. Здійснено економічне обґрунтування ефективності консолідації банківських установ регіону на основі використання багатофакторної мультиплікаційної моделі. Окреслено організаційно-економічні заходи з підвищення ефективності функціонування регіональної банківської системи за рахунок побудови когнітивної моделі.

Шифр зберігання в НБУВ: BA771063

Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки [Текст]: тези доп. XV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учен. і студ., 12 груд. 2013 р., Дніпропетровськ / Дніпропетр. ун-т ім. А.Нобеля. – Д., 2013. – 102 с. – укр. – рос. – англ.

Проаналізовано сучасний процес глобалізації та перспективи світових інтеграційних тенденцій. Досліджено макроекономічні суперечності та шляхи їх вирішення в різних країнах. Вивчено особливості розвитку ринку електронної комерції та страхового бізнесу в Україні. Розкрито проблеми державного управління макроекономічними валютними ризиками. Досліджено роль міжнародних корпорацій у світовій економіці, показано їхній негативний вплив на економіку країн, що розвиваються. Розглянуто проблеми вирівнювання платіжного балансу України, особливості стратегічного планування діяльності роздрібного підприємства.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА774053

Міжнародна економіка [Текст]: навч. посіб. / уклад.: В.Г.Полонський, І.М.Чамара; Нац. трансп. ун-т. – К.: НТУ, 2013. – 155 с. – Бібліогр.: с. 152–155. – укр.

Викладено комплекс навчально-методичного забезпечення, необхідного для самостійного вивчення дисципліни “Міжнародна економіка”. Розкрито основні проблеми сучасної міжнародної економіки з урахуванням надбання світової економічної науки. Увагу приділено висвітленню питань, пов’язаних зі вступом України до Світової організації торгівлі.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА773309

Наумов А. Ф. Міжнародні фінанси [Текст]: навч. посіб. для студ. ВНЗ / А.Ф.Наумов, Л.М.Наумова. – 2-ге вид., випр. і доповн. – Миколаїв: Швец В. Д., 2013. – 275 с. – Бібліогр.: с. 272–275. – укр.

Досліджено міжнародне фінансове середовище та його суб’єкти. Розкрито поняття валютної системи, її види й елементи. Висвітлено еволюцію світової фінансової системи. Розглянуто інституційні одиниці на міжнародному фінансовому ринку і тенденції його розвитку. Визначено поняття валютного ринку, його функції та суб’єкти. Наведено принципи, функції, роль та форми міжнародного кредиту, основні характеристики міжнародної діяльності банків та особливості функціонування євrorинку. Увагу приділено питанням міжнародного розрахунку та платіжному балансу. Розкрито зміст поняття міжнародного фінансового права та його норм. Проаналізовано особливості міжнародних організацій у регулюванні зовнішнього боргу, міжнародного кредитування та фінансування України.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА773464

Наумов А. Ф. Фінанси (теорія і практика фінансів України та зарубіжних країн) [Текст]: навч. посіб. для студ. ВНЗ / А.Ф.Наумов, Л.М.Наумова. – Миколаїв: Швец В. Д., 2013. – 351 с. – Бібліогр.: с. 349–351. – укр.

Розкрито суть фінансів, їх функції та роль. Описано структуру фінансової системи й основні принципи її побудови. Висвітлено основи реалізації фінансового механізму в зарубіжних країнах. Показано джерела формування фінансових ресурсів підприємств різних форм власності. Визначено сутність доходів державного бюджету і джерела їх формування. Окреслено фінансові основи місцевого самоврядування. Подано інформацію про фонди державного соціального страхування. Увагу приділено особливості державного кредиту й боргу. Розкрито сутність страхування, страхового ринку та його функції. Розглянуто особливості грошового, валютного та кредитного ринків, основні характеристики та призначення

міжнародних фінансів, наднаціональних міжнародних фінансових структур.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА773465

Облік у банках [Текст]: навч. посіб. / Н.І.Подольчак, Н.Ю.Подольчак, А.Г.Загородній, А.І.Ясінська; Нац. ун-т “Львів. політехніка”. – Л.: Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 343 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 338–341. – укр.

Надано інформацію про предмет, сутність і значення системи обліку в банківській діяльності. Розглянуто облік капіталу банку. Класифіковано доходи і витрати банку. Наведено загальні правила обліку доходів та витрат. Висвітлено особливості організації облікової роботи в касі, обліку розрахункових операцій. Охарактеризовано рахунки для відображення кредитних операцій банку. Викладено загальні принципи оцінювання та обліку цінних паперів у портфелях банку, особливості відображення в бухгалтерському обліку лізингових операцій банку.

Шифр зберігання в НБУВ: ВС56158

Організаційно-економічне та фінансово-кредитне забезпечення сталого розвитку підприємництва [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 22 листоп. 2013 р., Чернівці / ред.: М.Д.Білик, І.С.Гуцал, Л.В.Дейнеко; Буков. держ. фін.-екон. ун-т, Нац. ун-т “Остроз. акад.”, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана, Хмельниц. нац. ун-т, Класич. приват. ун-т. – Чернівці: БДФЕУ, 2013. – 200 с.: рис., табл. – укр.

Досліджено вплив розвитку малого бізнесу на економічний стан України за умов нестабільності (перехідної економіки). Проаналізовано методологічні засади застосування біхевіористського підходу в процесі реалізації фінансової політики. Висвітлено особливості кредитування населення розвинутих країн поза межами банківської сфери, переваги і недоліки залучення позикового капіталу в фінансово-господарську діяльність підприємств. Розглянуто перспективи використання хмарних технологій у малому та середньому бізнесі. Викладено методи здійснення конкурентної розвідки в Україні.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА773762

Перспективи розвитку та шляхи вдосконалення фінансової системи України [Текст]: матеріали XVI Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учен., аспірантів та студ., 16–19 жовт. 2013 р., Севастополь / ред.: А.П.Вожжов, С.В.Онищенко, Н.С.Орлова; Севастоп. нац. техн. ун-т, Тавр. нац. ун-т ім. В.І.Вернадського, Моск. держ. ун-т ім. М.В.Ломоносова, Донец. держ. ун-т упр., Полтав. нац. техн. ун-т ім. Ю.Кондратюка. – Севастополь, 2013. – 200 с.: рис., табл. – укр. – рос.

Досліджено систему оподаткування банків України. Визначено роль і перспективи використання резервних валют у трансформації світової валютної системи. Проаналізовано тенденції розвитку дистанційних банківських послуг на основі інтернет-банкінгу. Розглянуто фактори, що впливають на діяльність банків України на валютному ринку. Запропоновано шляхи підвищення ефективності управління активними операціями банку. Висвітлено проблеми кредитування юридичних осіб, місце та роль недержавних пенсійних фондів в інституційній структурі фінансового ринку України. Увагу приділено джерелам фінансування санації підприємств за сучасних умов. Проаналізовано прибуток і рентабельність підприємств нафтогазової галузі України. Викладено теоретичні аспекти формування фінансової політики України.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА774019

Пожар А. А. Кредитно-кооперативний сектор економіки європейських країн [Текст]: монографія / А.А.Пожар;

ВНЗ “Полтав. ун-т економіки і торгівлі” Укоопспілки. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 269 с. – Бібліогр.: с. 244–269. – укр.

Розкрито особливості зародження, розвитку та сучасного стану кредитно-кооперативних систем у європейських країнах, таких, як Австрія, Франція, Нідерланди, Німеччина, Бельгія, Швейцарія, Люксембург, Великобританія, Ірландія, Ісландія, Данія та інших. Основний акцент зроблено на вивченні цінного досвіду європейських кооперативних банків і кредитних спілок, що має бути врахований у процесі розбудови української системи кредитної кооперації.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА773657

Розвиток фінансового ринку в Україні: проблеми та перспективи [Текст]: колект. моногр. / ред.: В.О.Онищенко. – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – 365 с.: рис., табл. – укр.

Наведено результати досліджень актуальних проблем та перспектив розвитку фінансового ринку в Україні як основного формоутворювального інвестиційного потенціалу національної економіки. Розглянуто фінансовий потенціал та інструментарій прогнозування інноваційного розвитку України. Досліджено актуальні проблеми діяльності банківських установ та ефективного використання їхнього інвестиційного потенціалу. Проаналізовано особливості фінансового управління на підприємствах реального сектору економіки. Оцінено ситуацію, що склалася на фінансовому ринку, та визначено пріоритетні напрями активізації інвестиційної діяльності в окремих сегментах фінансового ринку, зокрема грошово-кредитного, фондового, страхового та недержавного пенсійного забезпечення.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА774170

Сіменко І. В. Фінансовий та управлінський аналіз підприємств: теорія та методологія [Текст]: монографія / І.В.Сіменко, І.В.Гречина, Л.О.Ващенко; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського. – Донецьк: Донбас, 2013. – 346 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 271–323. – укр.

На основі системного підходу обґрунтовано методологічні принципи та основні структурні складові фінансового та управлінського аналізу. Порушено проблеми організаційного та інформаційного забезпечення для підвищення оперативності й ефективності здійснення фінансового та управлінського аналізу. Визначено основні підходи до розвитку теоретичних основ аналізу потенціалу підприємства, акцентовано увагу на перспективності нового виду аналізу – потенціалогічного. Розроблено науково-практичні рекомендації щодо підвищення ефективності фінансового та управлінського аналізу підприємств.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА774243

Стойко О. Я. Фінанси [Текст]: навч. посіб. / О.Я.Стойко, Д.І.Дема; ред.: О.Я.Стойко. – К.: Алерта, 2014. – 431 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 421–428. – укр.

Викладено теоретичні засади функціонування й еволюції фінансів, основи діяльності фінансової, податкової та бюджетної систем, розкрито роль фінансового механізму в реалізації фінансової політики. Розкрито економічну сутність, функції та призначення бюджету. Розглянуто місцеві бюджети як фінансову основу органів місцевого самоврядування, форми державного кредиту та класифікацію державних позик, окреслено загальні завдання соціальних позабюджетних фондів в Україні, основи організації фінансів суб'єктів господарювання. Визначено сутність, принципи, функції та роль страхування, розкрито особливості фінансового ринку та фінансового менеджменту. Досліджено міжнародний фінансовий ринок та подано його характеристику.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА774130

Ткаченко І. П. Фінансовий менеджмент [Текст]: навч. посіб. для студ. ВНЗ / І.П.Ткаченко; Дніпродзерж. держ. техн. ун-т. – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2013. – 357 с.: рис., табл. – укр.

Розглянуто сутність фінансового менеджменту, його функції, мету й основні завдання. Розкрито методологічні основи побудови системи фінансового менеджменту, його організаційного забезпечення та наведено характеристику моделі фінансової інфраструктури підприємства. Висвітлено зміст поняття грошового потоку та охарактеризовано його види, подано інформацію про принципи й основні етапи управління грошовими потоками підприємства, інформаційно-методологічного забезпечення управління прибутком підприємства. Приділено увагу визначенню вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках. Наведено зміст і завдання щодо управління оборотними активами, стратегічні й тактичні цілі фінансового менеджменту.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА773757

Тринька Л. Я. Економічний аналіз [Текст]: навч.-метод. посіб. / Л.Я.Тринька, О.В.Липчанська. – К.: Алерта, 2013. – 567 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 560–567. – укр.

Висвітлено теоретичні основи економічного аналізу, методику, організацію та прикладні засади його проведення на підприємстві. Викладено види економічного аналізу та його інформаційне забезпечення. Проведено управлінський аналіз господарської діяльності підприємства, досліджено фактори і резерви збільшення випуску та реалізації продукції. Зокрема вивчено вплив матеріальних ресурсів на обсяг виробництва продукції, забезпеченості й ефективності використання основних засобів. Увагу приділено визначенню резервів зниження собівартості продукції та витрат діяльності підприємства. Розглянуто питання діагностики ймовірності банкрутства підприємства, подано методи оцінки ефективності реальних і фінансових інвестицій.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА774127

Фінанси підприємств: проблеми теорії та практики [Текст]: [зб. наук. пр.] / В.С.Хаустова, Т.В.Кочетигова, Л.І.Телишевська, О.В.Птащенко, Т.А.Майборода; Харк. нац. ун-т буд-ва та архіт., Спілка економістів України, Харк. союз страховиків. – Х.: Ексклюзив, 2013. – 163 с.: рис., табл. – укр.

Розглянуто теоретичні та практичні аспекти злиття і поглинання компаній, формування маркетингової підтримки для підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства, дослідження та вибору стратегії його ефективного розвитку. Проаналізовано сучасні інструменти управління фінансовими потоками будівельної фірми. Увагу приділено проблемам удосконалення управління інвестиційною привабливістю підприємств на основі процесного підходу, організації технологічної санації систем управління проблемних підприємств.

Шифр зберігання в НБУВ: ВС56276

Фінансова система держави: проблеми та перспективи розвитку [Текст]: зб. наук. пр., 2013 р., Київ / ред.: О.Д.Данілов; Київ. екон. ін-т менедж. – К.: ЕКОМЕН, 2013. – 163 с.: рис., табл. – укр. – рос. – англ.

Розглянуто підходи до визначення економічної сутності фінансової глобалізації. Описано розробку механізму митної політики держави для імпортерів унікальної продукції. Висвітлено особливості управління державними підприємствами, фінансування розвитку міжнародного інноваційного потенціалу України. Досліджено актуальні питання збереження пенсійних активів, фінансові аспекти угоди про асоціацію України з ЄС. Увагу приділено питанню грошових переказів в

Україну на тлі глобальних тенденцій руху міграційного капіталу. Проаналізовано окремі напрями підвищення ефективності податкової політики сприяння розвитку малого бізнесу на рівні держави та регіону. Наведено передумови формування світового ринку банківських послуг, напрями розвитку інвестиційної діяльності банківського сектору України. Запропоновано методичні підходи до оцінювання обсягів тіньової економіки України.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА774487

Фінансова стратегія економічного розвитку [Текст]: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 1–6 жовт. 2013 р., Ялта / Аналіт. ком. з питань фін.-кредит. політики Всеукр. спілки вчен.-економістів, ВНЗ Укоопспілки “Полтав. ун-т економіки і торгівлі”. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 272 с.: рис., табл. – укр. – рос. – англ. – пол.

Досліджено теоретико-методологічні і прикладні аспекти фінансової стратегії економічного розвитку за напрямками: міжнародні фінансові відносини, безпека світової фінансової системи, національна стратегія фінансової безпеки, бюджетно-податкова політика держави, пенсійна система та напрями її реформування, кредитна політика та банківська справа, фінансування стратегічного розвитку суб'єктів господарювання. Проаналізовано стан зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств, роль стратегічного та інноваційного менеджменту у фінансово-економічній безпеці підприємств аграрного бізнесу, чинники фінансової безпеки України. Розглянуто податковий аспект детінізації економіки України, роль бюджетної політики в умовах соціально-економічного розвитку, можливості забезпечення збільшення податкових надходжень та податків до місцевих бюджетів. Увагу приділено проблемам фінансової стабілізації у трансформаційній економіці. Визначено сучасний стан банківського іпотечного кредитування в Україні, особливості відеобанкінгу та перспективи його розвитку у вітчизняній банківській системі. Розкрито стратегію фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств. Висвітлено основи формування системи управління ризиками лізингової компанії, перспективи розвитку фінансового контролю в Україні. Наведено альтернативні джерела фінансування будівництва житлової нерухомості.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА773728

Фінансові послуги: проблеми теорії та практики [Текст]: [зб. наук. пр.] / В.І.Успенко, О.В.Марченко, Н.Е.Аванесова, Н.М.Внукова, В.С.Коваленко; Харк. нац. ун-т буд-ва та архіт., Спілка економістів України, Харк. союз страховиків. – Х.: Ексклюзив, 2013. – [267] с.: рис., табл. – укр.

Досліджено новітні тенденції та протиріччя у сфері соціального страхування. Проаналізовано світовий і вітчизняний досвід формування індексу регіональної конкурентоспроможності. Виявлено джерела фінансування програм енергозбереження за сучасних умов господарювання. Розглянуто методику оцінки дохідності проекту на стадії формування інвестиційного задуму. Розкрито особливості сучасного розвитку регіонів, тенденції та основні напрями розвитку інноваційних банківських послуг в Україні. Здійснено обґрунтування показників оцінки діяльності товарних бірж на ринку зерна. Увагу приділено проблемам управління кредитними ризиками банку за умов фінансової кризи.

Шифр зберігання в НБУВ: ВС56277

Холодна Ю. Є. Банківська система [Текст]: навч. посіб. / Ю.Є.Холодна, О.М.Рац; Харк. нац. екон. ун-т. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2013. – 314 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 295–299. – укр.

Розглянуто сутність, завдання й особливості функціонування банківської системи, діючу практику здійснення активних і пасивних операцій банків. Досліджено роботу центрального банку й інструментарій грошово-кредитної політики за сучасних умов економіки. Серйозну увагу приділено питанням стабільності банківської системи та механізму регулювання банківської діяльності. Висвітлено особливості побудови банківських систем у різних країнах, статус та основні напрями діяльності центральних банків, створення й особливості функціонування міжбанківських об'єднань. Проаналізовано діяльність банків у міжнародних фінансових центрах, розвиток банківського регулювання на наднаціональному рівні. Розкрито питання соціальної відповідальності банківського сектору.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА774615

Шаповалова Т. В. Соціальний капітал та економічне зростання [Текст]: монографія / Т.В.Шаповалова; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Далі. – Луганськ, 2013. – 299 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 277–296. – укр.

Розглянуто теоретичні засади соціального капіталу як економічної категорії, історичні передумови його виникнення та сучасний стан розвитку. Проаналізовано інституціональний вимір і такі базові форми соціального капіталу, як довіра та соціальні мережі. Увагу приділено встановленню взаємозв'язку та взаємозалежності між економічним зростанням і соціальним капіталом як неекономічним чинником першого. Висвітлено сучасний зарубіжний досвід, зокрема китайський, вітчизняну практику і стан розвитку соціального капіталу. Показано напрями розбудови соціального капіталу в Україні.

Шифр зберігання в НБУВ: ВА774509

**Підготувала Тетяна Зінкова,
Prepared by Tetiana Zinkova,**

провідний бібліограф відділу реферування
наукової інформації

Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.

the leading bibliographer of the Department of summarization of scientific
information of the Vernadsky National Library of Ukraine (VNLU).

Дозвілля /

“Пробіг під каштанами” “Run under chestnuts”

“Пробіг під каштанами” – наймасовіша спортивно-благодійна акція в Україні з 22-річною історією, яка надає можливість проявити корпоративну соціальну відповідальність організацій. Уже практично 15 років учасники пробігу виходять на старт для того, щоб допомогти маленьким діткам із вродженими вадами серця. Всі зібрані в рамках проекту кошти передаються до Науково-практичного медичного центру дитячої кардіології та кардіохірургії Міністерства охорони здоров'я України.

7 вересня 2014 року на старт пробігу вже втретє вийшла команда Національного банку України в кількості 78 учасників, які представляли 16 структурних підрозділів (див. фото на с. 4). Усього в змаганнях взяла участь майже 9 тисяч спортсменів, більшість – у складі 112 корпоративних команд. У рамках проекту для Центру було зібрано 350 тисяч гривень.

ЕКСКЛЮЗИВ/

Основні показники діяльності банків України на 1 вересня 2014 року

Basic indices of activities of Ukrainian banks of the 1 September 2014

№ п/п	Назва показника	01.01. 2008 р.	01.01. 2009 р.	01.01. 2010 р.	01.01. 2011 р.	01.01. 2012 р.	01.01. 2013 р.	01.01. 2014 р.	01.09. 2014 р.
1	Кількість банків, що мають банківську ліцензію	175	184	182	176	176	176*	180*	171*
1.1	Із них: з іноземним капіталом;	47	53	51	55	53	53	49	50
1.1.1	у тому числі зі 100-відсотковим іноземним капіталом	17	17	18	20	22	22	19	19
2	Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	35.0	36.7	35.8	40.6	41.9	39.5	34.0	31.6
Активи, млн. грн.									
1	Активи, всього	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 343 477
1.1	Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	619 004	973 332	1 001 626	1 090 248	1 211 540	1 267 892	1 408 688	1 506 183
2	Готівкові кошти та банківські метали	18 313	20 668	21 725	26 749	27 008	30 346	36 390	31 942
3	Кошти в Національному банку України	19 120	18 768	23 337	26 190	31 310	33 740	47 222	28 148
4	Кореспондентські рахунки, відкриті в інших банках	26 293	40 406	51 323	67 596	78 395	99 472	78 106	75 991
5	Кредити надані	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	911 402	1 020 089
5.1	У тому числі: кредити, надані суб'єктам господарювання;	276 184	472 584	474 991	508 288	580 907	609 202	698 777	786 500
5.2	кредити, надані фізичним особам	153 633	268 857	222 538	186 540	174 650	161 775	167 773	180 624
6	Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	1.3	2.3	9.4	11.2	9.6	8.9	7.7	11.2
7	Вкладення в цінні папери	28 693	40 610	39 335	83 559	87 719	96 340	138 287	165 654
8	Резерви за активними операціями банків	20 188	48 409	122 433	148 839	157 907	141 319	131 252	163 597
Пасиви, млн. грн.									
1	Пасиви, всього	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 343 477
2	Капітал	69 578	119 263	115 175	137 725	155 487	169 320	192 599	171 197
2.1	У тому числі: статутний капітал	42 873	82 454	119 189	145 857	171 865	175 204	185 239	181 205
3	Зобов'язання банків	529 818	806 823	765 127	804 363	898 793	957 872	1 085 496	1 172 280
3.1	У тому числі кошти суб'єктів господарювання;	111 995	143 928	115 204	144 038	186 213	202 550	234 948	250 673
3.1.1	із них строкові кошти суб'єктів господарювання	54 189	73 352	50 511	55 276	74 239	92 786	104 722	97 169
3.2	Кошти фізичних осіб;	163 482	213 219	210 006	270 733	306 205	364 003	433 726	430 246
3.2.1	із них строкові кошти фізичних осіб	125 625	175 142	155 201	206 630	237 438	289 129	350 779	337 732
Довідково									
1	Регулятивний капітал, млн. грн.	72 265	123 066	135 802	160 897	178 454	178 909	204 976	185 884
2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (H2), %	13.92	14.01	18.08	20.83	18.90	18.06	18.26	15.21
3	Доходи, млн. грн.	68 185	122 580	142 995	136 848	142 778	150 449	168 888	141 593
4	Витрати, млн. грн.	61 565	115 276	181 445	149 875	150 486	145 550	167 452	146 927
5	Результат діяльності, млн. грн.	6 620	7 304	-38 450	-13 027	-7 708	4 899	1 436	-5 334
6	Рентабельність активів, %	1.50	1.03	-4.38	-1.45	-0.76	0.45	0.12	-0.62
7	Рентабельність капіталу, %	12.67	8.51	-32.52	-10.19	-5.27	3.03	0.81	-4.44

* Із них один банк має ліцензію санаційного банку.

Матеріал підготовлено працівниками управління аналізу діяльності системи банків департаменту нормативно-методологічного забезпечення банківського регулювання та нагляду Національного банку України.

Інформація з першоджерел/

Зміни і доповнення до Державного реєстру банків, внесені у серпні 2014 р.¹

Amendments to the State Register of Banks, which were made in August 2014

Повне офіційне найменування банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Дата реєстрації банку	Реєстраційний номер	Юридична адреса	Банківська ліцензія:	
						номер	дата видачі
м. Київ і Київська область							
публічне акціонерне товариство "Державний експортно-імпорتنний банк України"	ПАТ	16 689 041 858.04	23.01.1992 р.	5	м. Київ, вул. Горького, 127	2	05.10.2011 р.

¹ "Перелік банків України, включених до Державного реєстру банків (станом на 1 липня 2014 р.)" опубліковано у "Віснику Національного банку України" № 8, 2014 р. Зміни і доповнення, внесені до Державного реєстру банків, виділено червоним кольором. Найменування банків подаються за орфографією статутів.

Банки, яким змінено або в яких відкликано банківську ліцензію у серпні 2014 року

Banks whose banking licenses were revoked or suspended in August 2014

Повне офіційне найменування банку	Юридична адреса	Банківська ліцензія:		Примітка
		номер	дата видачі	
м. Київ і Київська область				
ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "НЕОС БАНК"	м. Київ, вул. Митрополита Василя Липківського, 45	106	05.08.2014 р.	Банківську ліцензію видано у зв'язку зі зміною назви банку
Полтавська область				
ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АВТОКРАЗБАНК"	м. Кременчук, вул. Київська, 8	147	27.10.2011 р.	Банківську ліцензію відкликано згідно з постановою Правління НБУ від 28.08.2014 р. № 537

Матеріали для "Вісника Національного банку України" підготувала головний економіст департаменту реєстрації, ліцензування та реорганізації банків Національного банку України Олена Сілецька.

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за серпень 2014 року)*

Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies, which is established by the National Bank of Ukraine monthly (for August 2014)

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс	№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	975 BGN	100 левів (Болгарія)	828.8947	16	434 LYD	100 лівійських динарів	985.1179
2	986 BRL	100 бразильських реалів	538.4212	17	484 MXN	100 мексиканських песо	92.1148
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	297.9104	18	496 MNT	10000 монгольських тугриків	64.8646
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	11.8055	19	554 NZD	100 новозеландських доларів	1029.5645
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	5.6982	20	586 PKR	100 пакистанських рупій	12.2460
6	981 GEL	100 грузинських ларі	694.5257	21	604 PEN	100 перуанських нових солів	433.2825
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	156.0916	22	946 RON	100 нових румунських леїв	368.3181
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	169.1899	23	682 SAR	100 саудівських ріялів	322.5503
9	376 ILS	100 ізраїльських нових шекелів	352.6278	24	760 SYP	100 сирійських фунтів	8.1026
10	356 INR	1000 індійських рупій	201.3356	25	901 TWD	100 нових тайваньських доларів	40.3820
11	364 IRR	1000 іранських ріалів	0.4608	26	972 TJS	100 таджицьких сомоні	243.7831
12	368 IQD	100 іракських динарів	1.0391	27	952 XOF	1000 франків КФА	24.6728
13	417 KGS	100 киргизьких сомів	23.3755	28	152 CLP	1000 чилійських песо	21.2080
14	414 KWD	100 кувейтських динарів	4267.1069	29	191 HRK	100 хорватських кун	212.1427
15	422 LBP	1000 ліванських фунтів	7.9982	30	255	100 доларів США за розр. із Індією	967.7798

* Курс встановлено з 01.08.2014 року.

Підготовлено департаментом аналізу та прогнозування грошово-кредитного ринку Національного банку України.

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється

Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies, which is established

№ п/п	Код валюти	Назва валюти						
			01.08.2014 р.	02.08.2014 р.	03.08.2014 р.	04.08.2014 р.	05.08.2014 р.	
1	036 AUD	100 австралійських доларів	1111.8139	1111.8139	1111.8139	1130.8438	1145.6015	
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	2018.8789	2018.8789	2018.8789	2049.8942	2070.4750	
3	944 AZN	100 азербайджанських манатів	1525.3449	1525.3449	1525.3449	1553.3672	1567.9703	
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0116	0.0116	0.0116	0.0118	0.0119	
5	208 DKK	100 данських крон	214.6568	214.6568	214.6568	218.8823	221.3883	
6	840 USD	100 доларів США	1196.3280	1196.3280	1196.3280	1218.3059	1229.7591	
7	352 ISK	100 ісландських крон	10.3884	10.3884	10.3884	10.5737	10.6731	
8	124 CAD	100 канадських доларів	1095.5286	1095.5286	1095.5286	1115.0808	1125.9090	
9	398 KZT	100 казахстанських тенге	6.5273	6.5273	6.5273	6.6910	6.7551	
10	440 LTL	100 литовських литів	463.5563	463.5563	463.5563	472.6369	478.0418	
11	498 MDL	100 молдовських лейв	85.8568	85.8568	85.8568	87.5641	88.5088	
12	578 NOK	100 норвезьких крон	190.4304	190.4304	190.4304	193.3785	195.8335	
13	985 PLN	100 польських злотих	383.9119	383.9119	383.9119	389.5915	395.6714	
14	643 RUB	10 російських рублів	3.3753	3.3753	3.3753	3.4100	3.4485	
15	702 SGD	100 сингапурських доларів	959.5152	959.5152	959.5152	975.9708	986.4826	
16	949 TRY	100 турецьких лір	560.5994	560.5994	560.5994	566.7375	575.9588	
17	934 TMT	100 туркменських манатів	419.7642	419.7642	419.7642	427.4758	431.4944	
18	348 HUF	1000 угорських форинтів	51.1429	51.1429	51.1429	51.8910	52.6670	
19	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.5130	0.5130	0.5130	0.5224	0.5264	
20	203 CZK	100 чеських крон	58.0547	58.0547	58.0547	59.0463	59.7064	
21	752 SEK	100 шведських крон	173.4825	173.4825	173.4825	176.9883	178.3199	
22	756 CHF	100 швейцарських франків	1315.2825	1315.2825	1315.2825	1341.7091	1356.6061	
23	156 CNY	100 юанів женьміньбі (Китай)	193.7240	193.7240	193.7240	197.1538	199.0116	
24	392 JPY	1000 японських єн	116.2696	116.2696	116.2696	118.3237	119.8506	
25	978 EUR	100 євро	1600.5672	1600.5672	1600.5672	1631.9208	1650.5827	
26	960 XDR	100 СПЗ	1831.9452	1831.9452	1831.9452	1865.3031	1884.2407	
			16.08.2014 р.	17.08.2014 р.	18.08.2014 р.	19.08.2014 р.	20.08.2014 р.	21.08.2014 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	1223.7768	1223.7768	1218.6707	1207.1332	1235.0047	1218.5401
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	2191.3788	2191.3788	2181.9546	2166.2625	2199.9747	2182.5624
3	944 AZN	100 азербайджанських манатів	1675.0180	1675.0180	1667.0889	1651.6929	1686.1868	1672.1232
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0127	0.0127	0.0126	0.0125	0.0127	0.0126
5	208 DKK	100 данських крон	235.6157	235.6157	234.7571	232.5053	236.8275	233.6243
6	840 USD	100 доларів США	1313.5491	1313.5491	1307.3311	1295.2576	1322.3077	1311.2790
7	352 ISK	100 ісландських крон	11.3305	11.3305	11.3003	11.2017	11.4071	11.2682
8	124 CAD	100 канадських доларів	1206.0482	1206.0482	1199.3798	1190.6335	1212.1154	1197.2665
9	398 KZT	100 казахстанських тенге	7.2173	7.2173	7.1831	7.1168	7.2654	7.2048
10	440 LTL	100 литовських литів	508.7492	508.7492	506.9088	502.0399	511.4138	504.4900
11	498 MDL	100 молдовських лейв	95.7683	95.7683	95.3428	94.3694	96.1455	95.0030
12	578 NOK	100 норвезьких крон	213.5435	213.5435	212.9134	210.5866	215.4083	212.3366
13	985 PLN	100 польських злотих	420.2515	420.2515	418.6712	413.8775	421.5047	416.4443
14	643 RUB	10 російських рублів	3.6447	3.6447	3.6313	3.5950	3.6619	3.6199
15	702 SGD	100 сингапурських доларів	1054.3873	1054.3873	1050.8255	1040.5446	1061.9495	1049.7186
16	949 TRY	100 турецьких лір	609.1723	609.1723	605.2476	597.4506	610.3943	603.4445
17	934 TMT	100 туркменських манатів	460.8944	460.8944	458.7127	454.4764	463.9676	460.0979
18	348 HUF	1000 угорських форинтів	56.1702	56.1702	55.9383	55.2263	56.3293	55.6074
19	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.5613	0.5613	0.5586	0.5525	0.5640	0.5593
20	203 CZK	100 чеських крон	63.0853	63.0853	62.7736	62.1306	63.0556	62.3712
21	752 SEK	100 шведських крон	191.2643	191.2643	191.1969	189.1724	192.9235	190.0583
22	756 CHF	100 швейцарських франків	1448.8694	1448.8694	1444.8199	1431.7694	1458.8646	1438.8758
23	156 CNY	100 юанів женьміньбі (Китай)	213.4735	213.4735	212.4818	210.7094	215.2849	213.5680
24	392 JPY	1000 японських єн	128.2290	128.2290	127.4488	126.3258	128.7784	126.9331
25	978 EUR	100 євро	1756.6092	1756.6092	1750.2549	1733.4432	1765.8097	1741.9030
26	960 XDR	100 СПЗ	2008.4265	2008.4265	1998.9803	1981.8556	2019.5180	1997.7437

Національним банком України щоденно (за серпень 2014 року)

by the National Bank of Ukraine daily (for August 2014)

Офіційний курс										
	06.08.2014 р.	07.08.2014 р.	08.08.2014 р.	09.08.2014 р.	10.08.2014 р.	11.08.2014 р.	12.08.2014 р.	13.08.2014 р.	14.08.2014 р.	15.08.2014 р.
	1150.9432	1160.2994	1169.1905	1169.1905	1169.1905	1190.8884	1217.7739	1214.5973	1216.7299	1223.7768
	2082.5418	2096.9830	2122.5077	2122.5077	2122.5077	2155.3181	2205.1540	2199.5585	2187.1317	2191.3788
	1575.2746	1588.4924	1607.3895	1607.3895	1607.3895	1635.3408	1675.2940	1671.6385	1669.2192	1675.0180
	0.0119	0.0120	0.0122	0.0122	0.0122	0.0124	0.0127	0.0127	0.0126	0.0127
	221.7538	222.9962	226.0410	226.0410	226.0410	230.3343	235.9074	234.6924	234.5954	235.6157
	1235.4879	1245.8546	1260.6756	1260.6756	1260.6756	1282.5978	1313.9331	1311.0661	1309.1686	1313.5491
	10.7387	10.7885	10.9244	10.9244	10.9244	11.1076	11.3515	11.2896	11.2840	11.3305
	1128.1678	1135.4183	1153.1106	1153.1106	1153.1106	1174.9979	1199.5027	1197.3100	1198.5536	1206.0482
	6.7869	6.8454	6.9268	6.9268	6.9268	7.0472	7.2194	7.2037	7.1932	7.2173
	478.8374	481.5202	488.0883	488.0883	488.0883	497.3187	509.3926	506.7623	506.5597	508.7492
	89.1405	90.0698	91.3010	91.3010	91.3010	93.2378	95.6395	95.5434	95.4344	95.7683
	197.1418	197.6806	201.3466	201.3466	201.3466	205.3998	212.4448	212.2838	212.3277	213.5435
	396.0356	395.4318	400.8923	400.8923	400.8923	408.7460	418.8590	416.0126	416.9864	420.2515
	3.4512	3.4501	3.4778	3.4778	3.4778	3.5192	3.6450	3.6329	3.6143	3.6447
	991.1456	996.6986	1007.3348	1007.3348	1007.3348	1025.0982	1051.2407	1048.1931	1047.2722	1054.3873
	579.7496	575.8097	583.1388	583.1388	583.1388	593.7559	611.0659	605.5961	606.6768	609.1723
	433.5045	437.1420	442.3423	442.3423	442.3423	450.0343	461.0292	460.0232	459.3574	460.8944
	52.5100	52.6037	53.3651	53.3651	53.3651	54.7349	56.0709	55.6465	55.6880	56.1702
	0.5288	0.5333	0.5396	0.5396	0.5396	0.5490	0.5615	0.5602	0.5594	0.5613
	59.7560	59.7324	60.5059	60.5059	60.5059	61.7122	63.1492	62.8389	62.8273	63.0853
	179.5809	179.8292	182.5190	182.5190	182.5190	185.7575	191.2999	190.5692	190.3541	191.2643
	1357.9712	1368.1641	1387.0544	1387.0544	1387.0544	1414.7993	1449.5062	1441.5462	1441.3261	1448.8694
	200.2143	202.1513	204.6250	204.6250	204.6250	208.2747	213.4840	212.9425	212.7383	213.4735
	120.2772	121.7303	123.2284	123.2284	123.2284	125.8440	128.6447	128.1961	127.7704	128.2290
	1653.3299	1662.5930	1685.2711	1685.2711	1685.2711	1717.1419	1758.8308	1749.7488	1749.0492	1756.6092
	1892.2066	1905.4484	1930.4397	1930.4397	1930.4397	1964.8330	2012.0008	2004.4400	2001.2085	2008.4265
	22.08.2014 р.	23.08.2014 р.	24.08.2014 р.	25.08.2014 р.	26.08.2014 р.	27.08.2014 р.	28.08.2014 р.	29.08.2014 р.	30.08.2014 р.	31.08.2014 р.
	1241.0025	1241.0025	1241.0025	1241.0025	1271.9872	1294.4107	1255.6072	1273.5061	1273.5061	1273.5061
	2217.7339	2217.7339	2217.7339	2217.7339	2266.0674	2301.9877	2230.0469	2256.7266	2256.7266	2256.7266
	1703.9054	1703.9054	1703.9054	1703.9054	1741.3830	1770.9044	1713.0908	1734.5458	1734.5458	1734.5458
	0.0129	0.0129	0.0129	0.0129	0.0131	0.0133	0.0129	0.0131	0.0131	0.0131
	237.7440	237.7440	237.7440	237.7440	241.8502	245.8177	237.5478	240.6057	240.6057	240.6057
	1336.5434	1336.5434	1336.5434	1336.5434	1365.9408	1389.0974	1343.7484	1360.5777	1360.5777	1360.5777
	11.4804	11.4804	11.4804	11.4804	11.7127	11.9164	11.4978	11.6418	11.6418	11.6418
	1219.0673	1219.0673	1219.0673	1219.0673	1247.1757	1266.8491	1232.0187	1254.7021	1254.7021	1254.7021
	7.3436	7.3436	7.3436	7.3436	7.5052	7.6324	7.3832	7.4757	7.4757	7.4757
	513.3584	513.3584	513.3584	513.3584	522.1970	530.7279	512.8178	519.2798	519.2798	519.2798
	96.4561	96.4561	96.4561	96.4561	98.4710	100.1404	96.4810	97.4444	97.4444	97.4444
	217.1412	217.1412	217.1412	217.1412	221.1914	224.9567	217.1120	219.9288	219.9288	219.9288
	423.1276	423.1276	423.1276	423.1276	431.5046	438.1030	421.9166	425.4287	425.4287	425.4287
	3.6787	3.6787	3.6787	3.6787	3.7817	3.8441	3.7182	3.7476	3.7476	3.7476
	1069.0090	1069.0090	1069.0090	1069.0090	1093.2827	1112.3572	1077.5009	1089.3549	1089.3549	1089.3549
	613.1179	613.1179	613.1179	613.1179	626.9705	640.3974	622.9225	628.0323	628.0323	628.0323
	468.9626	468.9626	468.9626	468.9626	479.2775	487.4026	471.4907	477.3957	477.3957	477.3957
	56.4175	56.4175	56.4175	56.4175	57.6125	58.5163	56.6520	57.1173	57.1173	57.1173
	0.5701	0.5701	0.5701	0.5701	0.5817	0.5916	0.5723	0.5795	0.5795	0.5795
	63.7278	63.7278	63.7278	63.7278	64.7807	65.8201	63.8075	64.5533	64.5533	64.5533
	193.3065	193.3065	193.3065	193.3065	197.0774	200.1351	193.2863	194.9092	194.9092	194.9092
	1463.8070	1463.8070	1463.8070	1463.8070	1491.7199	1516.2149	1467.2334	1486.7075	1486.7075	1486.7075
	217.1865	217.1865	217.1865	217.1865	221.9347	225.4965	218.7293	221.5347	221.5347	221.5347
	128.7142	128.7142	128.7142	128.7142	131.4841	133.6126	129.3584	131.1801	131.1801	131.1801
	1772.5239	1772.5239	1772.5239	1772.5239	1803.0419	1832.4973	1770.6573	1792.9693	1792.9693	1792.9693
	2033.7338	2033.7338	2033.7338	2033.7338	2074.6304	2109.6892	2039.9201	2065.8792	2065.8792	2065.8792

Підготовлено департаментом аналізу та прогнозування грошово-кредитного ринку Національного банку України.

Ринок державних цінних паперів України у серпні 2014 року

Government securities of Ukraine market in August 2014

Результати розміщення облігацій внутрішніх державних позик, номінованих у національній валюті, у серпні 2014 року												
Номер розміщення	Дата проведення розрахунків за придбання облігацій	Пропозиція				Термін погашення облігацій	Кількість розміщених облігацій, шт.	Загальна сума розміщення ОВДП, тис. грн.			Встановлений рівень дохідності облігацій, %	Середньо-зважений рівень дохідності облігацій, %
		Встановлені обмеження на загальну кількість розміщення облігацій, шт.	Номінал облігацій, грн.	Розмір купона на одну облігацію, грн.	Усього			Залучено коштів до державного бюджету від розміщення облігацій	Інші	ОВДП, випущені для відшкодування сум податку на додану вартість		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
142	01.08.2014 р.	50 000	1 000	35.00	27.07.2016 р.	50 000	50 019.00	50 019.00	-	-	7.00	7.00
Постанова КМУ від 29.05.2014 р. № 151	04.08.2014 р.	-	1 000	71.50	19.05.2021 р.	2 200 000	2 200 000.00	-	2 200 000.00	-	14.30	14.30
143	06.08.2014 р.	-	1 000	-	13.07.2016 р.	-	-	-	-	-	-	-
144	06.08.2014 р.	-	1 000	-	31.07.2019 р.	-	-	-	-	-	-	-
145	06.08.2014 р.	-	1 000	-	28.07.2021 р.	-	-	-	-	-	-	-
146	06.08.2014 р.	-	1 000	-	13.07.2016 р.	-	-	-	-	-	-	-
147	06.08.2014 р.	-	1 000	-	31.07.2019 р.	-	-	-	-	-	-	-
148	08.08.2014 р.	170 000	1 000	-	28.01.2015 р.	170 000	158 786.80	158 786.80	-	-	14.90	14.90
149	08.08.2014 р.	50 000	1 000	-	15.04.2015 р.	50 000	45 089.50	45 089.50	-	-	15.90	15.90
150	08.08.2014 р.	6 510	1 000	35.00	27.07.2016 р.	6 510	6 521.07	6 521.07	-	-	7.00	7.00
151	08.08.2014 р.	1 230 000	1 000	83.75	13.07.2016 р.	1 230 000	1 237 782.60	1 237 782.60	-	-	17.00	16.99
152	08.08.2014 р.	300 000	1 000	71.50	31.07.2019 р.	300 000	300 228.00	300 228.00	-	-	14.30	14.30
153	13.08.2014 р.	-	1 000	-	03.08.2016 р.	-	-	-	-	-	-	-
Постанова КМУ від 04.08.2014 р. № 302	12.08.2014 р.	-	1 000	62.50	17.01.2024 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	12.50	12.50
	12.08.2014 р.	-	1 000	62.50	24.04.2024 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	12.50	12.50
	12.08.2014 р.	-	1 000	62.50	22.05.2024 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	12.50	12.50
	12.08.2014 р.	-	1 000	62.50	26.06.2024 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	12.50	12.50
	12.08.2014 р.	-	1 000	62.50	10.07.2024 р.	2 000 000	2 000 000.00	-	2 000 000.00	-	12.50	12.50
	12.08.2014 р.	-	1 000	70.50	19.01.2022 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	14.10	14.10
	12.08.2014 р.	-	1 000	70.50	29.06.2022 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	14.10	14.10
	12.08.2014 р.	-	1 000	70.50	13.07.2022 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	14.10	14.10
	12.08.2014 р.	-	1 000	70.50	27.07.2022 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	14.10	14.10
	12.08.2014 р.	-	1 000	70.50	26.10.2022 р.	2 000 000	2 000 000.00	-	2 000 000.00	-	14.10	14.10
	12.08.2014 р.	-	1 000	66.50	25.01.2023 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	13.30	13.30
	12.08.2014 р.	-	1 000	66.50	26.04.2023 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	13.30	13.30
	12.08.2014 р.	-	1 000	66.50	05.07.2023 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	13.30	13.30
	12.08.2014 р.	-	1 000	66.50	19.07.2023 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	13.30	13.30
	12.08.2014 р.	-	1 000	66.50	27.12.2023 р.	2 000 000	2 000 000.00	-	2 000 000.00	-	13.30	13.30
	12.08.2014 р.	-	1 000	62.50	27.03.2024 р.	2 000 000	2 000 000.00	-	2 000 000.00	-	12.50	12.50
	12.08.2014 р.	-	1 000	62.50	05.06.2024 р.	2 000 000	2 000 000.00	-	2 000 000.00	-	12.50	12.50
	12.08.2014 р.	-	1 000	62.50	24.07.2024 р.	2 000 000	2 000 000.00	-	2 000 000.00	-	12.50	12.50
154	13.08.2014 р.	-	1 000	-	31.07.2019 р.	-	-	-	-	-	-	-
155	13.08.2014 р.	-	1 000	-	04.08.2021 р.	-	-	-	-	-	-	-
157	15.08.2014 р.	-	1 000	-	15.04.2015 р.	-	-	-	-	-	-	-
158	15.08.2014 р.	13 978	1 000	35.00	27.07.2016 р.	13 978	14 020.35	14 020.35	-	-	7.00	7.00
159	15.08.2014 р.	-	1 000	-	31.07.2019 р.	-	-	-	-	-	-	-
160	15.08.2014 р.	1 100 000	1 000	75.00	19.04.2017 р.	1 100 000	1 061 841.00	1 061 841.00	-	-	18.98	18.98
161	15.08.2014 р.	1 004 537	1 000	75.00	19.04.2017 р.	1 004 537	969 689.61	969 689.61	-	-	18.98	18.98
162	20.08.2014 р.	-	1 000	-	17.08.2016 р.	-	-	-	-	-	-	-
163	20.08.2014 р.	-	1 000	-	31.07.2019 р.	-	-	-	-	-	-	-
164	20.08.2014 р.	-	1 000	-	11.08.2021 р.	-	-	-	-	-	-	-
165	20.08.2014 р.	286 000	1 000	75.00	19.04.2017 р.	286 000	276 779.32	276 779.32	-	-	18.98	18.98
Постанова КМУ від 21.05.2014 р. № 139	20.08.2014 р.	-	1 000	47.50-4.75	14.08.2019 р.	954 809	954 809.00	-	-	954 809.00	9.50	9.50
166	22.08.2014 р.	-	1 000	-	15.04.2015 р.	-	-	-	-	-	-	-
167	22.08.2014 р.	22 500	1 000	86.50	17.08.2016 р.	22 500	22 520.48	22 520.48	-	-	17.30	17.30

Продовження на с. 75.

Ринок державних цінних паперів України у серпні 2014 року Government securities of Ukraine market in August 2014

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
168	22.08.2014 р.	-	1000	-	31.07.2019 р.	-	-	-	-	-	-	-
169	22.08.2014 р.	400 000	1000	82.50	09.08.2017 р.	400 000	401 572.00	401 572.00	-	-	16.50	16.50
170	27.08.2014 р.	-	1000	-	17.08.2016 р.	-	-	-	-	-	-	-
171	27.08.2014 р.	-	1000	-	31.07.2019 р.	-	-	-	-	-	-	-
172	27.08.2014 р.	-	1000	-	18.08.2021 р.	-	-	-	-	-	-	-
Постанова КМУ від 29.05.2014 р. № 151	28.08.2014 р.	-	1000	71.50	10.02.2021 р.	2 500 000	2 500 000.00	-	2 500 000.00	-	14.30	14.30
174	29.08.2014 р.	-	1000	-	15.04.2015 р.	-	-	-	-	-	-	-
Разом						52 288 334	52 199 658.73	4 544 849.73	46 700 000.00	954 809.00	-	-

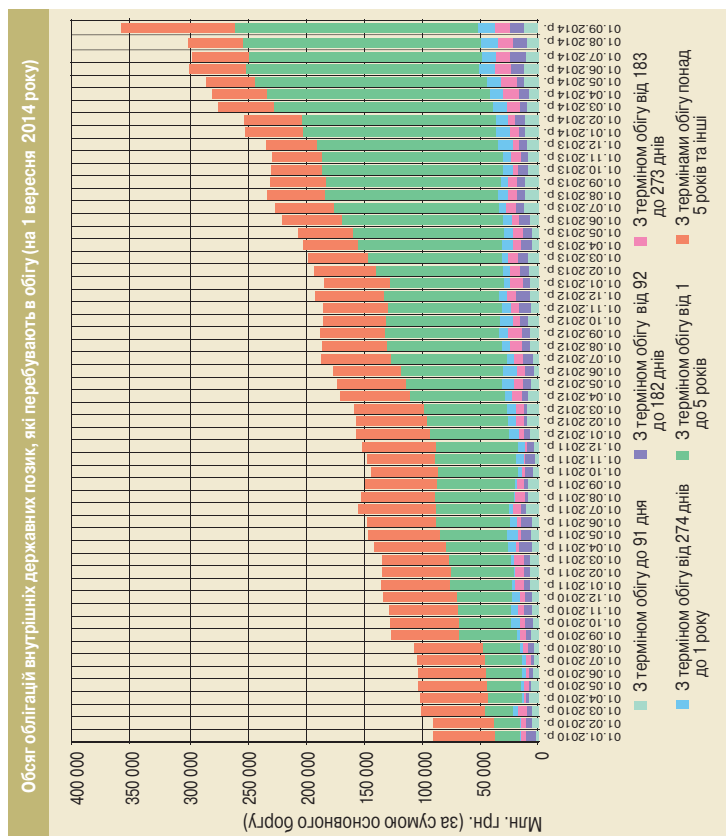
Результати розміщення облігацій внутрішніх державних позик, номінованих в іноземній валюті (долари США), у серпні 2014 року

Номер розміщення	Дата проведення розрахунків за придбані облігації	Пропозиція			Результати розміщення				Середньозважений рівень доходності облігацій, %
		Встановлені обмеження на загальну кількість розміщення облігацій, шт.	Номінал облігацій, дол. США	Розмір купона на одну облігацію, дол. США	Термін погашення облігацій	Кількість розміщених облігацій, шт.	Залучено коштів до державного бюджету від розміщення облігацій, тис. дол. США	Встановлений рівень доходності облігацій, %	
156	13.08.2014 р.	-	1000	-	03.08.2016 р.	-	-	-	-
173	27.08.2014 р.	-	1000	-	03.08.2016 р.	-	-	-	-
Разом						-	-	-	-

Обсяг розміщення облігацій внутрішніх державних позик у 2014 році*

Період	Результати розміщення ОВДП, номінованих у гривні			Результати розміщення ОВДП, номінованих в іноземній валюті (долари США)		
	Кількість розміщених облігацій, номінованих у гривні, шт.	Обсяг розміщених облігацій, тис. грн.		Кількість розміщених облігацій, номінованих в іноземній валюті, шт.	Залучено коштів до державного бюджету, тис. дол. США	
		Усього	із них: ОВДП, випущені для відшкодування сум податку на додану вартість		ОВДП, випущені для відшкодування сум податку на додану вартість	Залучено коштів до державного бюджету, тис. дол. США
Січень	3 683 335	3 653 835.72	0	200 274	199 727.25	199 727.25
Лютий	17 670 113	17 685 435.54	0	0	0	0
Березень	3 962 080	3 940 088.88	0	0	0	0
I квартал	25 315 528	25 279 360.14	0	200 274	199 727.25	199 727.25
Квітень	7 104 733	7 076 176.89	0	0	0	0
Травень	12 334 426	12 344 908.22	0	255 000	254 730.35	254 730.35
Червень	6 383 970	6 365 834.40	0	0	0	0
II квартал	25 823 129	25 786 919.50	0	255 000	254 730.35	254 730.35
I півріччя	51 138 657	51 066 279.64	0	455 274	454 457.60	454 457.60
Липень	12 375 104	12 270 300.37	5 747 928.00	200 000	200 086.00	200 086.00
Серпень	52 288 334	52 199 658.73	954 809.00	0	0	0
Вересень	64 663 438	64 469 959.09	6 702 737.00	200 000	200 086.00	200 086.00
III квартал						
Жовтень						
Листопад						
Грудень						
IV квартал						
Усього з початку року	115 802 095	115 536 238.74	6 702 737.00	655 274	654 543.60	654 543.60

*Станом на 01.09.2014 р.

Спеціально для “Вісника Національного банку України”/

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у серпні 2014 року

Main parameters of the monetary market of Ukraine in August 2014

Структура кредитів, наданих Національним банком для підтримання ліквідності банків України у серпні 2014 р. * (в розрізі інструментів)

Показники	2014 р.	Відсотки У тому числі за серпень
Обсяги рефінансування банків, усього	100.00	100.00
У тому числі через:		
– кредити “овернайт”, надані через постійно діючу лінію рефінансування	25.29	64.94
– кредити рефінансування, надані шляхом проведення тендера	28.07	35.06
– операції прямого РЕПО	12.94	–
– інші короткострокові кредити	16.67	–
– інші кредити під програми фінансового оздоровлення	17.04	–

* З урахуванням округлення до сотих.

Середньозважена процентна ставка за кредитами, наданими Національним банком для підтримання ліквідності банків України у серпні 2014 р.

Показники	2014 р.	Відсотки річні У тому числі за серпень
Середньозважена процентна ставка за кредитами рефінансування, всього	14.10	16.23
У тому числі за:		
– кредитами “овернайт”, наданими через постійно діючу лінію рефінансування	11.97	15.83
– кредитами, наданими шляхом проведення тендера	14.30	16.98
– операціями прямого РЕПО (розрахунково)	6.53	–
– іншими короткостроковими кредитами	19.87	–
– іншими кредитами під програми фінансового оздоровлення	17.03	–

Процентні ставки банків за кредитами та депозитами у національній валюті у серпні 2014 р. **

Показники	Серпень 2014 р.	Відсотки річні
На міжбанківському ринку:		
за кредитами, наданими іншим банком ***	12.77	
за депозитами, розміщеними в інших банках	0.82	
Фізичним та юридичним особам:		
за кредитами ***	16.60	
за депозитами	10.66	

** За щоденною звітністю банків; відображено вартість кредитів (депозитів), фактично наданих (отриманих) банками.

*** Без урахування ставок за кредитами “овердрафт”.

Темпи зростання грошової маси у 2014 р. ¹

Агрегати грошової маси	01.07.2014 р.		01.08.2014 р.		01.09.2014 р.	
	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.
Готівка. Гроші поза банками						
M0, до початку року	122.0	52 225.6	121.8	51 736.5	121.8	51 909.4
M0 + переказані кошти в національній валюті						
M1, до початку року	112.7	48 843.7	113.3	50 938.5	115.3	58 829.2
M1 + переказані кошти в іноземній валюті та інші кошти						
M2, до початку року	104.3	39 419.2	104.0	36 397.9	111.6	104 903.9
M2 + цінні папери власного боргу банків						
M3, до початку року	104.4	39 850.2	104.0	36 341.3	111.5	104 825.6

¹ Інформація щодо темпів зростання грошової маси у січні – червні 2014 року опубліковано у № 8 (2014 р.) на стор. 53.

Примітка. Облікова ставка Національного банку України у серпні 2014 року не змінювалася і, починаючи з 17.07.2014 р., становить 12.5% річних (постанова Правління НБУ від 15.07.2014 р. № 417).

З 19 серпня 2014 року встановлено, що банки України формують і зберігають кошти обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку банку в Національному банку України (постанова Правління НБУ від 08.08.2014 р. № 480).

Відповідно до постанови Правління НБУ від 19.05.2014 р. № 287 з 31 травня 2014 року обсяг обов'язкових резервів, який має зберігатися щоденно на початок операційного дня на кореспондентському рахунку банку в Національному банку України, повинен становити не менш як 40% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування (постанова Правління НБУ).

З 19 серпня 2014 року встановлено такі нормативи обов'язкового резервування для формування банками обов'язкових резервів (постанова Правління НБУ від 08.08.2014 р. № 480):

кошти вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб у національній валюті на вимогу і кошти на поточних рахунках – 0; кошти вкладів (депозитів) юридичних осіб в іноземній валюті на вимогу і кошти на поточних рахунках – 10; кошти вкладів (депозитів) фізичних осіб в іноземній валюті на вимогу і кошти на поточних рахунках – 15; строкові кошти і вклади (депозити) юридичних і фізичних осіб у національній валюті – 0; короткострокові кошти і вклади (депозити) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті – 10; довгострокові кошти і вклади (депозити) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті – 7; кошти, залучені банками від банків-нерезидентів, міжнародних та інших організацій-нерезидентів у національній валюті, – 0; кошти, залучені банками від банків-нерезидентів, міжнародних та інших організацій-нерезидентів в іноземній валюті, – 5.

З 30 вересня 2013 року банкам дозволено зараховувати для покриття обов'язкових резервів, що мають формуватися та зберігатися на кореспондентському рахунку в Національному банку України:

придбані ними облігації внутрішніх державних позик, номінованих в іноземній валюті, у розмірі 10% від їхньої балансової вартості в гривневому еквіваленті; придбані ними довгострокові облігації внутрішніх державних позик у національній валюті з терміном обігу (відповідно до умов первинного випуску) понад 3 600 днів у розмірі 100% від їхньої балансової вартості; залишки коштів, які перебувають на рахунках банку № 1500 “Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках” та № 1502 “Кошти банків у розрахунках”, відкритих у ПАТ “РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ”, у розмірі 100% (постанова Правління НБУ від 19.09.2013 р. № 371).

З 02.10.2009 р. за залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку України, Національний банк нараховує проценти в розмірі 30% від облікової ставки Національного банку України за умови дотримання банком порядку формування та зберігання обов'язкових резервів (постанова Правління НБУ від 29.09.2009 р. № 567).

Звертаємо увагу, що Правлінням Національного банку України прийнято постанову від 18.08.2014 р. № 500 “Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 19 вересня 2013 року № 371 (зі змінами)”, підготовлену Генеральним департаментом банківського нагляду, згідно з якою з 19 серпня 2014 року банки, віднесені до категорії проблемних, а також банки, які мають заборгованість перед Національним банком України (за кредитами для підтримки ліквідності / стабілізаційними кредитами під програми фінансового оздоровлення, кредитами для збереження ліквідності) та до яких застосована процедура особливого режиму контролю шляхом призначення куратора банку, під час розрахунку нормативів обов'язкового резервування для формування ними обов'язкових резервів та порядку формування і зберігання обов'язкових резервів, керуються вимогами пунктів 1 і 2 постанови Правління НБУ від 19.09.2013 р. № 371 (зі змінами), без урахування змін, унесених постановою Правління НБУ від 08.08.2014 р. № 480 “Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 19 вересня 2013 року № 371 (зі змінами)”.

Матеріали підготовлено працівниками Генерального департаменту грошово-кредитної політики і департаменту статистики, аналізу та прогнозування Національного банку України.

Акценти/

Хроніка найважливіших подій і рішень.
Серпень 2014 рокуChronicle of the most important events and resolutions.
August 2014**6 серпня**

Правління Національного банку України прийняло Постанову № 466 “Про призупинення здійснення фінансових операцій”.

Постановою призупинено здійснення банками всіх видів фінансових операцій у населених пунктах Донецької та Луганської областей, які не контролюються українською владою. Також призупинено здійснення операцій з приймання та переказу коштів небанківськими установами та Укрпоштою. До повного відновлення діяльності банки можуть надавати клієнтам послуги за допомогою засобів мобільного обслуговування.

8 серпня

Світовий банк ухвалив рішення про виділення Україні кредиту обсягом 500 млн. доларів США на оздоровлення банківської системи за програмою кредитування політики розвитку (Development Policy Loan 2, DPL 2).

Програма спрямована на фінансове оздоровлення банківської системи та зміцнення її стійкості до внутрішніх і зовнішніх ризиків. Ключовим завданням програми є зміцнення фінансової та регуляторної спроможності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що дає змогу підвищити ефективність роботи з неплатоспроможними банками.

6 серпня

Правління Національного банку України прийняло Постанову № 464 “Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру”.

Постановою встановлено розміри і строки приведення статутного капіталу банків до вимог Закону України “Про банки і банківську діяльність”, яким визначено, що його розмір не може бути меншим 500 млн. грн. Нормами постанови передбачено поетапне збільшення розміру статутного капіталу банків до липня 2024 року.

Постанову прийнято з метою підвищення ефективності й забезпечення стабільності діяльності банків України.

Документ набув чинності 8 серпня 2014 року.

15 серпня

Правління Національного банку України прийняло Постанову № 494 “Про затвердження Змін до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства”.

Постановою вдосконалено процедуру застосування заходів впливу до проблемних/неплатоспроможних банків, а також тих, що здійснюють ризикову діяльність. Відповідно до постанови банк може бути визнаний проблемним, якщо встановлено факт здійснення ним ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, або до цього банку чи власників істотної участі в ньому іноземними державами (міждержавними об'єднаннями, міжнародними організаціями) застосовані санкції, що становлять загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку та стабільності банківської системи.

Постанова набула чинності 19 серпня 2014 року.

8 серпня

Правління Національного банку України прийняло Постанову № 480 “Про внесення зміни до постанови Правління Національного банку України від 19 вересня 2013 року № 371 (зі змінами)”.

Постановою скасовано вимогу щодо формування частини обов'язкових резервів на окремому рахунку в Національному банку України. Відтепер банки формуватимуть і зберігатимуть увесь обсяг обов'язкових резервів на власному кореспондентському рахунку в Національному банку. Цим рішенням банкам надано додаткової гнучкості в управлінні власною ліквідністю.

Постанова набула чинності 19 серпня 2014 року.

18 серпня

Правління Національного банку України прийняло Постанову № 499 “Про внесення змін до Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах”.

Нормами постанови зобов'язано банки відокремити рахунки, призначені для отримання доходів у вигляді процентів, від тих, що використовуються для зарахування заробітної плати, стипендій, пенсій, соціальної допомоги та інших передбачених законом соціальних виплат. Метою таких змін є забезпечення опти-

мального механізму оподаткування пасивних доходів громадян у вигляді процентів.

Постанова набула чинності 22 серпня 2014 року.

18 серпня

Правління Національного банку України прийняло Постанову № 500 “Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 19 вересня 2013 року № 371 (зі змінами)”.

Постановою збережено вимогу щодо формування обов’язкових резервів на окремому рахунку для банків, які віднесені до категорії проблемних, а також банків, які мають заборгованість перед Національним банком України та до яких застосована процедура особливого режиму контролю шляхом призначення куратора банку. Постанову прийнято з метою підтримання ліквідності та платоспроможності проблемних банків.

Постанова набула чинності 19 серпня 2014 року.

18 серпня

Національний банк України ввів в обіг пам’ятну монету “Дівчатко”.

Монета номіналом 2 гривні виготовлена зі срібла, продовжила серію “Дитячий Зодіак” та присвячена дітям, які народилися під сузір’ям Діви.

20 серпня

Правління Національного банку України прийняло Постанову № 515 “Про врегулювання ситуації на валютному ринку України”.

Постановою збільшено норму обов’язкового продажу надходжень в іноземній валюті на міжбанківському валютному ринку України із 50% до 100%. Розрахунки за операціями з експорту й імпорту товарів здійснюються у строк, який не перевищує 90 календарних днів. Крім того, постановою визначено, що Національний банк буде здійснювати постійний щоденний моніторинг роботи уповноваженого банку з метою перевірки добросовісного характеру платежів за операціями клієнтів.

Зазначені норми набули чинності 29 серпня 2014 року та діятимуть до 21 листопада 2014 року.

22 серпня

Національний банк України ввів в обіг пам’ятну монету “За творами О. П. Довженка”.

Монета номіналом 20 гривень виготовлена зі срібла, вона продовжує серію “Духовні скарби України” та присвячена 120-річчю від дня народження Олександра Петровича Довженка, який увійшов в історію української та світової культури як фундатор української національної школи кінематографії, геніальний кінорежисер, самобутній письменник та художник.

26 серпня

Правління Національного банку України прийняло Постанову № 529 “Про окремі питання діяльності банків”.

Норми постанови дозволяють тимчасово не застосовувати штрафні санкції щодо банків за порушення економічних нормативів, збільшення обсягу негативно класифікованих активів та розміру сформованих резервів для відшкодування можливих втрат за ними, збиткову діяльність. Таке рішення прийнято у зв’язку з тимчасовою окупацією території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, запровадженням надзвичайного режиму роботи банківської системи на території Донецької та Луганської областей і девальвацією національної валюти.

Норми постанови сприятимуть зростанню рівня захисту інтересів вкладників та кредиторів. Постанова набула чинності 28 серпня 2014 року та діятиме до 1 січня 2015 року.

27 серпня

Відбулася зустріч керівництва Національного банку з очільниками 40 великих банків України щодо врегулювання ситуації на валютному ринку.

Учасники зустрічі проаналізували поточний стан валютного і грошово-кредитного ринків та дійшли спільної позиції щодо першочергових заходів, необхідних для стабілізації ситуації на валютному ринку. Зокрема, сторони домовилися про перегляд вимог до відкритої валютної позиції банків та віднесення до цих вимог індексованих до долара США цінних паперів, що дасть змогу зняти напругу на міжбанківському валютному ринку.

28 серпня

Правління Національного банку України прийняло Постанову № 534 “Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 20 серпня 2014 року № 515”.

Змінами вдосконалено окремі процедури моніторингу та контролю за виконанням установлених вимог з обов’язкового продажу іноземної валюти. Постановою зокрема визначено, що обов’язковий продаж валютних надходжень здійснюється виключно на наступний день після зарахування таких коштів на розподільчий рахунок, а уповноважені банки не можуть знімати з контролю експортні операції на підставі документів про припинення зобов’язань зарахуванням зустрічних однорідних вимог, також запроваджено заборону надавати кредити в іноземній валюті з метою використання на внутрішньому ринку. Зазначені норми не вводять нових правил здійснення валютних операцій, водночас посилюють контрольний та моніторинговий потенціал Національного банку України.

Постанова набула чинності 29 серпня 2014 року.

Огляд підготовлено департаментом офіційних публікацій та інформаційного забезпечення Національного банку України.

Вимоги до авторів щодо оформлення та подання творів

Requirements to authors concerning materials presentation

I. Вимоги до текстових матеріалів

1. Стаття повинна відповідати тематичному спрямуванню журналу.

2. Рукописи для публікації подаються:

а) електронною поштою за адресою litvinova@bank.gov.ua або на електронному носії у текстовому редакторі Microsoft Office Word та у двох роздрукованих екземплярах (шрифт Times New Roman, Arial);

б) паперовий варіант статті має бути надрукований на одній стороні стандартного аркуша формату A4 12 або 14 кеглем через півтора інтервалу (ширина полів: ліве, верхнє і нижнє – 2.5 см, праве – 1.5 см, сторінки мають бути пронумеровані).

3. Максимальний обсяг статті – 30–35 тисяч знаків із пробілами, рекомендований обсяг – 20–25 тисяч знаків із пробілами.

4. Статті надсилаються українською мовою. Основний текст починається зі вступу, в якому має бути розкрито суть проблеми, що розглядається, основні підходи до її вирішення, запропоновані авторами, а також обґрунтовані висновки і пропозиції. Прізвища іноземних авторів, назви банків, установ та організацій, наукових праць, терміни тощо після викладу українською мовою подаються в дужках мовою оригіналу.

5. Наукові статті мають бути викладені й оформлені відповідно до вимог Постанови Президії Вищої атестаційної комісії України “Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліку ВАК України” від 15.01.2003 р. № 7-05/1. На початку статті обов’язково вказується код за Універсальною десятиковою класифікацією (УДК), а також додаються анотації і ключові слова українською та англійською мовами. В анотаціях необхідно стисло і чітко сформулювати основну тему, ціль і методи дослідження, його практичні результати, пропозиції і перспективи подальших досліджень на цю тему.

6. Цитати, таблиці, статистичні дані, цифрові показники подаються з посиланням на друковані або електронні джерела (для друкованих джерел вказуються назва, місто, видавництво, рік, том, сторінка). Список використаних джерел подається наприкінці статті мовою оригіналу після слова “Література” (це також стосується назв праць, посилання на які є у тексті статті). Посилання в тексті на ту чи іншу працю позначається її порядковим номером за списком використаних джерел. Оформляти список використаних джерел необхідно відповідно до державного стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1: 2006 “Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання”.

7. Статті подаються в структурованому вигляді: розділи, підрозділи мають бути виділені, з назвами (особливо для великих статей); головні думки автора та висновок виділяються в тексті напівжирним шрифтом, курсивом або підкресленнями.

8. Формули та розрахунки, наведені для обґрунтування та підтвердження результатів дослідження, мають бути подані у тексті статті не як вставлене зображення, а як текст, до якого можуть бути внесені правки. Тобто формули, рівняння та інші математичні обчислення необхідно набирати за допомогою текстового редактора Microsoft Office Word – функції “Формула” Microsoft Equation.

9. До рукопису додається заява з підписом (підписами) автора (авторів) про те, що надіслана праця не друкувалася і не подана для публікації до інших видань.

10. Скорочення, крім загальноприйнятих (скорочення мір, термінів, математичних величин), не допускаються.

II. Вимоги до ілюстративних матеріалів

1. До статті додаються якісна кольорова фотокартка автора або слайд, а також інші ілюстрації, придатні для сканування (непошкоджені, чіткі й якісні).

2. Якщо фотографія надається в електронному форматі, то вона повинна мати роздільну здатність не менш як 300 dpi (Photoshop – формат *.tif чи *.eps).

3. Графіки подаються окремим файлом у Microsoft Office Excel.

4. До кожного графіка обов’язково подається окрема таблиця даних, на основі якої він збудований, та його паперова роздруковка в кольорі. Зведені таблиці даних не бажані.

5. Таблиці, графіки, схеми повинні бути пронумеровані і мати назву.

6. Подаючи весь матеріал у цілісному вигляді, схеми і таблиці слід додатково подавати ще й окремим файлом.

III. Персональні дані

1. До статті обов’язково додаються такі персональні дані автора (авторів): прізвище, ім’я та по батькові, місце роботи, посада, науковий ступінь та вчене звання; службова та домашня адреси, службовий, а також мобільний або домашній телефони, адреса електронної пошти (E-mail); копія (копії) довідки (довідок) про присвоєння контролюючим органом реєстраційного номера облікової картки платника податків (ідентифікаційного номера), а для осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган, – копію відмітки у паспорті про наявність права здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта; копії 1, 2, 3 і 12 сторінок паспорта. Крім того, всі автори подають реквізити рахунку, відкритого в одному з банків України, для зарахування авторської винагороди; копію договору про розподіл авторської винагороди між співавторами (за наявності). Необхідно також обов’язково поставити підпис під твором.

2. На окремому аркуші автор (автори) дає (дають) письмову згоду на обробку персональних даних Редакцією періодичних видань Національного банку України відповідно до Закону України “Про захист персональних даних”.

IV. Авторська винагорода

1. При наданні матеріалів на розгляд автор (автори) на окремому аркуші має (мають) повідомити Редакцію періодичних видань Національного банку України щодо згоди (відмови) на виплату авторської винагороди за використання твору відповідно до Закону України “Про авторське право і суміжні права”.

V. Статті, оформлені з порушенням зазначених вище вимог, а також рукописні матеріали до розгляду не приймаються

VI. Відповідальність за точність викладених фактів несуть автори

VII. Національний банк України не несе відповідальності за відправлений автором (авторами) твір, який не був отриманий Редакцією періодичних видань Національного банку України

Ціни (тарифи) на послуги з розміщення реклами в офіційних виданнях Національного банку України

Ціни (тарифи) на послуги з розміщення реклами і розміри рекламних оголошень **на внутрішніх сторінках** журналу *“Вісник Національного банку України”* та додатка до нього – журналу *“Банкноти і монети України / Banknotes and Coins of Ukraine”*:

Розмір рекламного оголошення	Ціна (тариф) без ПДВ, грн.
1 полоса	4 000
2/3 полоси	3 000
1/2 полоси	2 000
1/3 полоси	1 500
1/4 полоси	1 000
1/8 полоси	500

Ціни (тарифи) на послуги з розміщення реклами і розміри рекламних оголошень **на CD-диску** у додатку до журналу *“Вісник Національного банку України”* – *“Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності”*:

Розмір рекламного оголошення	Ціна (тариф) без ПДВ, грн.
1 полоса	1 000
2/3 полоси	700
1/2 полоси	500
1/3 полоси	350
1/4 полоси	250

Ціни (тарифи) на послуги з розміщення реклами і розміри рекламних оголошень **на сторінках обкладинок** журналу *“Вісник Національного банку України”* та додатка до нього – журналу *“Банкноти і монети України / Banknotes and Coins of Ukraine”*:

Розмір рекламного оголошення	Ціна (тариф) без ПДВ, грн.
1 полоса другої сторінки обкладинки	6 000
1/2 полоси другої сторінки обкладинки	3 000
1 полоса третьої сторінки обкладинки	6 000
1/2 полоси третьої сторінки обкладинки	3 000
1 полоса четвертої сторінки обкладинки	7 000

Ціни (тарифи) на послуги з розміщення реклами і розміри рекламних оголошень **на сторінках обкладинок** аналітично-статистичних бюлетенів *“Бюлетень Національного банку України”*, *“Bulletin of the National Bank of Ukraine”*, *“Платіжний баланс і зовнішній борг України”*, *“Balance of Payments and External Debt of Ukraine”*:

Розмір рекламного оголошення	Ціна (тариф) без ПДВ, грн.
1 полоса другої сторінки обкладинки	2 000
1/2 полоси другої сторінки обкладинки	1 000
1 полоса третьої сторінки обкладинки	2 000
1/2 полоси третьої сторінки обкладинки	1 000
1 полоса четвертої сторінки обкладинки	2 500

Вимоги до макета:	1) макет подається в одному з таких форматів: TIF, JPEG, EPS;
	2) зображення – фото, слайд, кольоровий малюнок тощо;
	3) текст рекламного оголошення (у кривих Adobe Illustrator).
У разі розміщення готового оригінал-макета реклами інформація подається в незаархівованому вигляді (зі щільністю 300 DPI) на одному з таких носіїв: CD-R, CD-RW, DVD, флеш-картах або електронною поштою.	
Рекламні матеріали подаються українською мовою.	
За підготовку рекламної статті або виготовлення оригінал-макета реклами вартість за публікацію реклами збільшується на 10%.	
За фіксоване місце ціна (тариф) на розміщення реклами збільшується на 10%.	

За багаторазові публікації реклами надаються знижки від 5 до 20%.

Рекламне агентство або рекламний агент за посередництва послуги між рекламодавцем та Національним банком отримує винагороду від Національного банку в розмірі 15% від сплачених за послуги з розміщення реклами коштів.

З питань розміщення реклами в офіційних виданнях Національного банку України звертатися:

Марина Гриценко (044) 527-38-06, hritsenko@bank.gov.ua
Ірина Счастлівцева (044) 527-32-31, schastlivtseva@bank.gov.ua
тел./факс (044) 525-38-25.

Адреса Редакції періодичних видань Національного банку України:
просп. Науки, 7, м. Київ, 03028, Україна.

Адреса для листування: Редакція періодичних видань, вул. Інститутська, 9, м. Київ - 601, 01601, Україна.